

Veli-Pekka Lehtola

Muitaleaddjiid mañisboahtit

BEAIVVÁŠ SÁMI TEÁHTERA HISTORJÁ

*Beaivi Ahčážan
váldde mu vuostai.
Mun boađan oaččundihte
vuoimmi,
dan vuoimmi maid
mii dárbbašit go vuot galgat
dusttet
daid fámuid mat ledje
várálepmosat
min álbmogii –
dološ áiggiid rájes otnáš
ráddjai.
Váldde vuostai mu,
Beaivi Ahčážan*

© čálli
Lay out Matjas Jumisko

www.giellagas.fi

ISBN 978-952-5343-33-5

Gummerus Kirjapaino Oy
Jyväskylä 2008

Vaikke čuodí stálu 1985

**MUITALEADDJIID MAŃISBOAHTIT
BEAIVVÁS SÁMI TEÁHTERA HISTORJÁ**

SISDOALLU

LÁIDEHUS

Vejolaš duohtaruođat 9 – Muitalusat bálddalagaid ja badjálagaid 11

ÁLGOČÁJÁHUS

Sámeteáhtera árbevierut ja duogáš 15

Evttohus árbevierrun I 15 – Evttohus árbevierrun II 17 – Evttohus duogážin I 21 – Evttohus duogážin II 26

VUOSTTÁŠ OASÁŠ

Beaivváža bajádánsun 31

Varraniibbis musikála 31 – Beaivváš ihtá min duoddariin 36 – Teáhter rajáid rastá 38

NUBBI OASÁŠ

Iežaset vuogi ohcame 45

Fridđajoarkku árgabeaivi 45 – Sámiteáhtera vuohki? 47 – Juo vai ii Sámi teáhterii? 55

GASKASCENA

“Dát máinnas lea johtan sámiid gaskkas juo duhat jagi...” 63

GOALMMÁT OASÁŠ

Geahčalanbájí fearánat 67

*Ofelažžan 67 – Troikka – golmmaoairvát stállu 70 – Spánskalaš vánndardansoabbi 75
– To be or not to be, leatgo vai iigo leat? 81*

NJEALJÁT OASÁŠ

Guovlluteáhteris nášuvnnameáhterin 85

*Henriksenis Gunnarssonii 85 – Sámi neaktingiella? 88 – Sápmelaččaide sámegillii 97
– Máŋgakultuurralaš Beaivváš 103 – Geahčastat boahtteágái 113*

VIÐAT OASÁŠ

“Teáhter lea geavatlaš politihkka” 117

*Alex Scherpf ja čárga bušeabta eavttut 117 – Dáža vai sámi teáhter 124 – Jeppe jeakkis, MacBeth mafias 126
– Odđa jahkeduháha álggaheapmi 132 – Lájlás Ronjáí 138*

GUÐAT OASÁŠ

“Teáhter lea čálbmeravkaleami dáidda duoddaris” 145

*Harriet Nordlunda áigí 145 – Sámi dramaturgija, dáidda mánáide 154 – Meroštallamin Beaivváš-teáhtera dili 160
– “Eatgo mií sábte humadit maid váttis áščiin?” 163 – Gižču gebččiidloguin – debáhtta boahtteágigi birra 171*

LOAHPPAOASÁŠ

Beaivváš Sámi teáhtera luottat 175

Oktiigeassu hálldabuslaš ordáneamis 175 – Dáiddalaš ordáneapmi 180 – Sámi teáhtera guokte rolla 184

TEÁHTERTEARPMAT 194

BEAIVVÁŠ SÁMI TEÁHTERA VUOSTITAŠEAHKEDAT 1981-2006 198

ČUJUHUSAT 206

GÁLDUT 212

OLMMOSREGISTER 214

Mánáidbibitá Máidnasat (1989) lei Beaivváš Sámi Teáhtera vuostas
olgočájálmas. Guoržan Iggor Ántte Álu Gaip (gurut bealde),
Skiren Ann Jorid Henriksen ja Riebanin Mary Sarre

Vejolaš duohtauvođat

JAHKI 1989 ANÁRIS, SUOMA bealde Sámis: Čohkkán duljiid alde ovttas Niillasaš Jovnna Márehiin. Letne čuovvume Beaivváža mánáidčájálmasa Máidhasat: "Rieban" ja "Stálostallan". Dat čájehuvvo olgun, Anárjávrri jieja alde. Máret lea dološágge olmmoš, liikka boaris go eadnán; sudno eallimii teáhter ii leat gullan. Juo álggus son dohppe mu giitii ja doalahallá gávdnasiid: "Gul! Dathan sámástit!" Son dávista eanemus earenoamáš sániid, mat duođaštít sutnje, ahte neavttárat duođai leat sápmelačcat. Váhnemiid kommanderen buktá Máreha millii su iežas vahne-miid: "Nie dat lávii eadnige dadjat!" Máret guovllada duhtavažčan gehččiid, humaha muhtun fulkkiid mat čohkkájít guhkkelis ja jearrala mus: "Man guhkason dát bistá? Jáha, dál boahtá stállu!"

Manjelaš sahtán dárkkistit Beaivváš-teáhtera arkiivas, čájálmasmátkki prográmmas: čohkkáime Márehiin Anárjávrri gáttis cuojománu 8.beaivve 1989.

Teáhtervásáhus Márehiin nannii mu jáhku, ahte

Beaivváš Sámi Teáhter lei duođai sámeálbmoga teáhter. Institušuvdnan dat lei oktan čielgaseamos ovdamearkan das, movt odđa sámi dáidda riegáda dálááiggi váikkuhusain ja dárbbuin. Ii leat diehtu, leago sápmelaččain leamaš teáhterlágádus, earret muhtun dihito rituálat. Dattetge teáhter šattai 1980- ja 1990-loguin njunuš sámedáiddahápmin.

Beaivváš Sámi Teáhter, mii dagai máŋgaid buvttadusaid jagis ja jodii miehtá Sámi, badjánii sámiid "nationálateáhterin". Namma ii muitalan dušše virggálaš stáhtusis Norggas, muhto teáhter šattai maid golmma davviriikka sámiid identitehta guottiheaddjin. Muittán ahte Beaivváš-teáhter lei dehálaš oassin sámi kultuvra- ja vel valáštallandáhpáhusainge, ja dan birra sáhtii dadjat nu movt Tudda-Per-Magga luodis: "Gos lei márkan, dopp' lei Beaivváš. Gos lei Beaivváš, dopp' lei márkan."

Beaivváš-teáhtera historjá laktása álggu rájes viidát servodatlaš duogážii. Dan riegádeapmi Álaheiaeau buođđudeami gullevaš giččuid oktavuođas speadjalasttii dan, ahte sámiin lei dárbu viiddidit olggosbuktiinvugiid árbevirolaš dáiddasurggiid – musihka ja girjjálášvuoda – olggobeallai. Muittán ieše, man garrisit *Min Duoddarat II* -čájálmas čuozaí olbmuide Helssegis 1983. Sámeguovllu olggobalde ássi sámiidege dat lei čielga mearka ealli kultuvras ja das, ahte dálá sápmelačcat nagodit geavahit buorrin

LÁIDEHUS

eanetlogu dáiddahámiid iežaset álbmotlaš dáistaleamis.

Nu movt Máreha fearán muitala, juo sámásteapmi lávdidi alde mearkkašii ollu dábálaš sápmelaččaide, nu go maid dat, ahte teáhtera vuodđun ledje sámi árbevierut. Beaivváš ii dieđusge okto ovddastan vuogi movt dakhak sámi teáhtera,

daningo Ruota Johkamohkis lei riegádan Dálvadis-teáhter-joavku juo jagis 1971. Dat geavahii ávkin sámi árbevieru ja giedhalai dáláigge fenomenaid. Suoma bealdeges seamma áigge Beaivvážiin álgghuvvui vuovdaguoikalaš Rávgoš, mii buvtii lávddi ala deatnulačaid árgabeavvi ja ciegapuvvonge beliid.

Teáhterat guorragohte 1980-logu áigge sierra bágáiđ sihke olggosbuktinvugiid ja ruhtadeami dáfus, muhto oktasaš buohkaide lei dat, ahte teáhter speadjalastii ja buvtadii sámi identitehta mángga dásis. Dat huksii dáidagiin sámiid oktasaš vásáhusaid dálá máilmvis. Mu girji vuodđun lea jurdda man mielde teáhterčájáhus lea historjálaš ja sosíálalaš dáhpáhus, masa geahčit servet. Teáhter lea cieggan čiekŋallássii iežas áiggi sosíálalaš duoh-tavuhtii, mas dat ságastallá gehčiiguin. Dat láhčá “vejolaš duohtavuodaid” dainna ahte dat fállá sierralágan govaid ja vásáhusaid, maidda geahči speadjalastá iežas dovdduid ja oainnuid alddis ja máilmvis.

Teáhteris lea ovttá lähkai sohpon, ahte lávddi alde čájehuvvojít govahallon vejolašvuodat ja molssaeavttut. Dainna lágiin teáhterčájáhusat sáhttet maiddái kritiseret gehčiid olmmošgova ja fállat odđa vejolašvuodaid ádet máilmvi ja olbmuid gaskavuodaid. Teáhterlávddiil álbmotlaš historjá miehtá máilmvi duođašta, ahte teáhter sáhttá nannet geahči oktiigullevašvuoda muhtun jokvui ja addit odđa málliid ovdamearkka dihte álbmotlaš identitehta huksemii.¹

Teáhtera gehčiid ja lávddiid oktavuohtha lea ráđdádallia ja guovttebealat dan lähkai, ahte teáhter nuppe dáfus ráhkada muitalusaid ja olmmošgovaid, muhto nuppe dáfus daid muitalusaid ja govaid sáhttá oaidnit speadjalastimin gehčiid čieguš dárbbuid. Dat dárbbut bohtet ovdan geahp-pasutge čájalmasain. Teáhtera dahkitge leat oassi servodag, man dárbbuid ja sávaldagaid siig vigget snuoggat. Go ná lea, de bivnnuhis teáhterbiittá speadjalastá juoidá hui earenoamáža maiddái servodag. Dan váimmožis lea muitalus, man geahčit hálidit oaidnit ain odđasit ja odđasit

– muitalus mii lea gehčiid bokte čatnon dihto áigái ja dihto servodahkii.

Dat “duohtavuohtha” lávddi alde man Beaivváš lea dahkan, lea mearkkašhti oassi sápmelašvuodá hábmémis 1980-logus rájes. Lea miellagiddevaš dutkat, movt sámegielat gehčiid dárbbut vuhttojít juo vuosttaš jagi prográmmas. Namalassii dakkár guovddás čájálmasaid, go *Min Duoddarat ja Vaikke čuodí stálu* dulkon lea dehálaš, daningo daid geahčen šattai sámiid gaskkas dego rituálan, mii nannii jáhku sápmelačaid iežaset čehppodahkii ja iežaset árbbi mávssolašvuhtii. Nuppi bealli áššis lea dutkat, maid čájálmasat fálle servodaga olgobeale olbmuide.

In goittotge hálit máhcáhit teáhterčájálmasaid beare reakšuvnan servodaga dilis. Muittán burest čájálmasa *Varraheajat* jagis 1989. Federico Garcia Lorca teavsta vuodđul dahkon čájálmasas, man bagadalai Harriet Nordlund, lei sihkkarit nanus servodatlašge jurdda, muhto mu millii cigge ovttaskas hámit ja ollisaš dovdu mii doppe lei. Dánsu Jens Klemet Stueng bahkkii mu nieguidege sámegielat Jápmina hámis. Teáhtergielain dahje dainna movt áššiid buktá ovdan, lea stuorra mearkkašupmi.

Dákko bokte teáhterhistorjá dutkamuš deaivá ráddje-husaid. Čájálmasaid vuoinja govvideapmi maŋálgihii lea váttis, daningo dat leat áidnalunddosačcat, earenoamážit go jurddaša gehčiid ja neavttáriid gaskasaš oktavuoda. Dat, makkár čájálmas “rievtti mielde” lei, lea iešalddis veadjemeahtun árvvoštallat, vaikke Beaivváš-teáhter leage filbmen eanas čájálmasaid. Nuppi dáfus juohke geahči dulko bihtá iežas vugiu.

Martin Esslin lea fuomášuhtán teáhterduktiide: “Eará oassefáktoriid – dego bagadallama, lávddi hábmema, neav ttárpersovnnalašvuodaid jna. – kvalitehta lea ollu váddásut analyseret. Goittotge juste dát elemeantat mearkkašit eanemus, go geahčit ieža ohcalit teáhteriidda - - ja juste daid jáhkášin, jus duodai dutkkašii teáhterčájálmasa váikkuhusa gehčiid, addit gehčiidie stuorámus oasi dan návddašeamis maid siig ožzot čájalmasas.”²

Muitalusat bálddalagaid ja badjálagaid

DÁN HISTORJJÁSGE LEAT moanat historját. Juo 1990-logu álgogeahčen, Haukur J. Gunnarsson áigge dahkkon strategijjabarggu oktavuodas bodii ovdan dárbu dahkat “ollu govaiguin čijahuvvon girji B.S.T. historjjás”³. Dat jurdda gulai dalle utopiatemái. Muhtumat, dego Knut Walle ja Gunnarsson ieš, ledje čállán áššis artihkkaliid⁴, muhto viidát ollisaš geahčastat ii lean dahkkon. Historjá čállin láddagodii albma lähkai easka dalle go Harriet Nordlund bodii Beaivváš-teáhtera jodiheaddjin.

Bargin muitaledje Nordlundii hearvás fearániid teáhtera historjáas, mas son iešge lei leamaš fárus. Vai bargit nagodedje buorebut muitalit teáhtera muttuin, sii sárgugohte dáhpáhusaid stuorra báhpírii, ja dat čohkkojedje bálddalagaid ja badjálagaid. Teáhterhoavda imaštalai go nu earenoamáš historjá ii lean čállon gosage bajás. Čájalmasat, bargit, dehálaš dáhpáhusat, politikhkalaš ovdáneapmi – dat ledje dušše stuorra kártan teáhtera seainnis. “Veahket, oktage ii dieđe maid olbmot leat bargin huksedettiin dán teáhtera ja makkár váikkuhusat das leat leamaš sámi servodahkii!” teáhterjodiheaddji bárggádi neahttabeaivegirjjistis.⁵

Dárbašuvvui vel Austrália aboriginála Sonia Smallacombe, gii bodii logaldit iežas álbmoga birra Oulu universitehtii. Giellagas-instituhta dutki guovttos Veli-Pekka Lehtola ja Minna Rasmus fievrírideigga Sonia miehtá Sámi guovvamáus 2004. Leimmet beare viežzame plakáhtaid Beaivváš-teáhtera čájalmasain Giellagas-instituhta seinniide hearvan. Gárttaimet

njuolga teáhterjodiheaddji latnjii. Vuosttažettiin čalbmái čuozaí láhkena lágan plakáhtta, mas ledje dievva jahkelogut, dáhpáhusat, njuolat, olbmot. Min buohkaid mielas plakáhtta govvosiid galggai ozžut sátnin, muitalussan ovttá servodaga muttuin 1980-logus otná beavái.

Gidđat čálašeimme Harrietain rávdnjepoastta, ja son sihkkarastti vel ahte Beaivváža bargit leat beroštuvvan prošeavttas. Bargiide čujuhuvvon reivves son meroštalai dan mearkkašumi: “Jurddan lea dokumenteret/analyseret sámi teáhterdoaimma ja geahčat makkár mearkkašupmi teáhteris lea leamaš sámi servodagas. - - Ii gávdno makkárge čohkkejuvpon dokumenteanta, mii čuvgesii sámi teáhtera muttuid. Dokumenteren, analysa ja kritikhkalaš doaimma

Beaivváš Sámi Teáhter lea “orron” álggu rájes Guordageainnu kulturviesus. Guokte jodiheaddji, Haukur J. Gunnarsson ja Harriet Nordlund, čájeheaba luotta. Gorva Minna Rasmus.

árvvoštallan lea dehálaš min boahtcáiggi barggu dihte. Dat boahtá mearkkašit, ahte mii oažžut lassebargoneavvu min ákkastallamii ovdáneami, rekryterema ja ruðalaš doarjaga lassáneami bealis.”⁶

Sárgosat ja njuolat ealáskedje jearahallamiin, maid dagaime guktii ovttas Minna Rasmusiin geasset 2004. Moai jearahalaime oktiibuot 20 olbmo, geat ledje leamaš mielde ovddideamen teáhtera. Giittán buohkaid sin (namat gávdnojít gáldolisttus) miellagiddevaš ságastallanbottuin. Go teaksta gárvánišgodii, ordniiimet bargiiguin čoahkkimiid, gos mis ledje buorit ságastallamat mu teavstta linjjáin ja buncaraggáin.

Jearahallamiid lassin válodgáldun historjjá dahkamii leat leamaš Beaivváš-teáhtera arkiiva- ja aviisa-materiála. Arkiivalatnja ieš lei juo oalle vásáhus: unna, sevdnjes geallir, gos lei olles Beaivváš-teáhtera originálamateriála vuosttaš *Min Duoddarar*-buvttadusa ohcamušaid rájes. Mannen hui dárkilit 1980-logu materiála čađa, daningo historjádutki mielas dan orui čielggas giedahallat ollisvuohtan. Arkiivamateriála fálai jearahallamiidda kronologalaš rámmmaid ja bajidii lasi gažaldagaid, maid sáhtten dasto čielggadit vel eambbo jearahallamiin ja dutkamušain.

Aviisamateriála leat árbevirolaš historjádutkamušas atnán oalle eahpeluohtehahti materiálan. Dat fállá goitge Beaivváža doibmii iežas oainnu, “almmolašvuoda

muitalusa”, mii lea leamaš dehálaš ossi Beaivváš-teáhtera muttuin. Analyseredettiin čajálmasaid lean geavahan ávkin iežan vásáhusaid daid čajálmasain maid ieš lean oaidnan (go lean fitnan geahččamin Beaivváža čajálmasaid), lean lohkan giehtačállosiid ja geahččan videobáttiid, main lea diedusge vejolaš vásihit dušše oasážiid čajálmasa vuoiŋŋas.

Čállinbarggu áigge Beaivváš-teáhtera historjjás leat almmustuvvon muhtun buorit ovdanbuktimat. Amerikálaš David Dwight Schuler, guhte galledii Guovdageainnus 2000-logu álgojagiin, čalmmustahtii nákkosgirjistis *East of the Sun and West of the Moon* (2004) muhtun Beaivváš-teáhtera

Oktasaš čoahkkin 2004: Veli-Pekka Lehtola (gurut bealde), Harriet Nordlund, Leif Issát E. Nilut ja Britt-Inga Vars. Govva Minna Rasmus.

čajálmasaid, earenoamážit *Vaikko čuođi stálu* -bihtá.⁷ Davvi-Norgga teáhterhistorjá *Nord-Norges teaterhistorie* (2005) čálli Jens Harald Eilertsen manai čađa Beaivváš-teáhtera

muttuid jahkái 2000 ernoamážit aviisaartihkkaliid, muhtun jearahallamiid ja teáhtera jahkemuitalusaid vuodul.⁸

Mu girjji ulbmlin lea leamaš – čiekjalis jearahallamiid ja arkiiva dárkilis lohkama vehkiin –čiekjut Beaivváš-teáhtera muttuide daid mearkkašumiid olis, maid teáhtera bargit leat dasa addán. Lean viggan maid guorahallat čajálmasaid oktavuodaš sámi servodaga ovdáneapmái 1980-logus 2000-lohkui. Girján lea nuppe dáfus historjá, kronologalaš gováodus das mii lea dáhpáhuvvan. Dat geahččala maiddái suokkardallat sámeteáhtera mearkkašumi iežas áiggis, speadjalastimen sámeservodaga ja váikuheamen dasa.

Dát historjá lea muitalus das, mo okta teáhterjoavku riegádii, gávnai hámis ja šattai institušuvdnan. Jearahallánmateriála lea guovddážis mu dutkamušas – dát girji leage bagadalliid, neavttáriid ja teáhterjodiheaddjiid oaidnu Beaivváš Sámi Teáhteris dakkárin go sii leat dan vásihan. Ingiedahala eará temáid nu dárkilit, degomat teáhtergehččiid dahje ruhtadeaddji eiseválddiid oainnuid. Lean viggan loah-pahus-bihtás dahkat muhtun almmolaš árvalusaid ja linjjáid, mat leat badjánan barggu áigge. Sávan barggu addit vuodú čiekjalut analysaide Beaivváš-teáhtera iešguđetlágan rollain ja oktavuodain.

Harriet Nordlund ollii guođđit teáhterjodiheaddji doaimma ovdalgo gergen girjjiin. Son movttiidahtti goittotge mu gárvet dan, dasgo su mielas boahtcáiggi višuvnnat šaddet árbevieruid ja historjjá vuodul. Skábmamánuš 2006 Nordlund karakteriserii: “Muitalus Beaivváš-teáhteris lea muitalus ángiris olbmuin geat leat oaffarušan sieluset, čat-nasumiset, ámmátdáidoset, áiggiset huksen ja ovddidan dihte dáiddalaš doaimma. -- Leat máňggat sámi ovddabealde váz-zit, geat leat dáistalan vai leat beassan organiseret, hábmet, sirdit, ruhtadit, inspireret, ovddidit, hukset sámi servodaga, man mii oaidnit odne. Beaivváš-teáhtera historjá lea okta ovdamearka ja máilmme buorre muitalus das, maid olbmot sáhttet olahit go barget ovttas.”⁹

Sámiid "karavaránat" leđe ovtalágan teáhterjoavkkut daningo dat čájebede sámeekulturra olgoriukkanalačaide 1800-logu rájes. Juhani Jomppanen Anáris (gurut bealde duobkin) jodibbi Suoma sámiid jagi 1910 Hamburgü ja Königsbergii. Juhani salas Máret-nieida ja gurut bealde eamit Márjá. Muhtumiid mielas noaiddi rituálat (unna govaš) orddastit določ áigge sámetéahteria. Govra Jouni Piera Jomppanen árküvvus.

Evttohus árbevierrun I

EAMIÁLBMOGIID MÁILMMEKONFERÁNSSAS Canberras Austrálias jagis 1981 lágiduvvojedje eahketdoalut, gos buot eamiálbmotjoavkkut bovdejuvvojedje lávddi ala čájehit iežaset árbeviolaš álbmotdánssa. Sápmelaččaid joavkkus ledje mielde maiddái teáhterolbmot, muhto go sin vuorru bođii, sis ii lean árbeviolaš dánsa maid čájehit. "Mis ii leat árbeviolaš dánsa", sápmelaččat čilgejedje. Dánsun orui gullamen juohke eará eamiálbmoga árbevieruide. Sápmelaččat balle alte earát gáddet sin čeavládin. Muhto sápmelaččat eai hálidan dattege hutkat muhtun dánssa.¹

Dánsatradišuvdna orru duođaige vailumin sámiin.

Lávejedje maid dadjat, ahte sápmelaččain ii lean ealli teáhterárbevierru. Ovdamearkka dihte semináras, mii lágiduvvui Johkamohkis jagi 1985, davviriikkaid teáhterkomitea guossi, Lasse Dehle rámiidii ahte odđa sámeteáhter lea juoga áibbas áidnalunddot. Go sápmelaččain ii gávdno teáhtertradišuvdna, boahtteáigi lei dego vahca: sámi teáhteris lei vejolašvuhta válljet ja ohcat iežas ovdanbuktinvugiid. Dat vejolašvuhta ii lean buot álbmogii.² Nils Utsi, gii maid searvvai seminárii, ii lean ovttaoivilis.

Nils Utsi: Áiggon dál mualit, ahte teáhter ii leat amas ovdanbuktinvuohki sápmelaččaide. – Jurdilit vaikke mu eatni go son mualala márkanságáid: Jienain ja láhttemiin son hábme iešguđetlágan olbmuid, olles gorut lea mielde go son mualala. Dan seamma mii fuomášit go johtit turneain Sámis. Dohko bohtet boares áhkut, geat eai lean agibeavvi oaidnán teáhtera – ja sii čuvvot mielde. Čađat! -- Luođit, lálagat ja mualalusat leat dolvon máttuid viisodaga ovddosguvlui sogain. Dan árbevierus mii gávdnat seamma elementtaid go ng. albma ja modearna sámi teáhteris.³

Earálagan oainnut govvidit dan váttisuodå, mii boahtá ovdan go dutká sápmelaš čájáhallon dáidaga historjjá. Sámi teáhtera ruohttasiid ozadettiin lea daddjojuvvon, ahte šamanisttalaš árbevierru, mii lea seammalágan buot eamiálbmogiid gaskkas, lea hui nana rituála mii doaibmá oktasaš gihtačállosá vuodul.⁴ Eamiálbmogiid šamanisttalaš rituálat leatge dulkon rievtti mielde drámalaš čájáhusain.⁵

Mii eat goittotge dieđe olus maidige sápmelaš noaiddi čájáhusas, earret rumbbu dearpamis; su gárvvutge eai lean seamma čikjágat go siberijalaš noaddis.

Go jearrá sápmelaš neavttáriin gos teáhter lea boahttán, de västádus

lea čielggas: mualandáidu ja juoiganárbevierru ovddastit ivdnás čájáhusaiguin buoremus lágiin sámi teáhtera. Ovdamearkka dihte máinnasteapmi sáhtii leat "ovtta olbmo

ÁLGOČÁJÁLMAS SÁMETEÁHTERA ÁRBEVIERUT JA DUOGÁŠ

show”, mas bodii ovdan vuoruid mielde ovddalgihtii jurddahallon dramatikhka ja dan bottus hutkojuvvon improvisašuvdna. Cájáhus šattai joavkku oktaš vásáhus-sán, mas muitaleaddji oktavuohta guldaledđiide lei lagas⁶. Riikkaviidosaš teáhtersemináras Guovdageainnus 1994 maiddái Ellen Inga O. Haetta gávnnaí teáhtera ruohttasiid sámiid muitalanárbevierus:

Ellen Inga O. Haetta: Fortelleren kunne heve og senke stemmen, avhengig av tema. Til tider kunne fortelleren bevege seg på golvet og etterligne dyr, troll og mennesker. Barna (som oftest) levde seg inni fortellingen og hadde sikkert hatt følelsen av å sitte i en teatersal, hvis de visste at slike fantes. -- Denne fortellertradisjonen, og spesielt hvis fortelleren var flink, kan gjerne betraktes som teatralske uttrykksformer. Hvis man går tilbake i tiden kan "noaidiens" eller sjamanens seanser kanskje betraktes som teatralske uttrykksformer.⁷

Njálmmálaš árbevierus lei ollu seamma go teáhteris: cájáhelli, vuostáiváldi ja informašuvdna. Máidnišiin ja muitusain ledje ollu dialogat, vuorddekeahes dáhpáhusat ja drámálaš dilálášvuodat.⁸ Sáhka leage das, movt meroštallat teáhtera. Joachim Fiebach dadjá: “Servodagas mas ii leat čállojuvvon árbediehtu, teáhter šaddá juo dalle, go soames muitala fearána dahje rámposta lávlagiin muhtuma ja cájeha dan ámadajuin, njálmmálačat ja lihkadiem. Seammás son ráhkada earenoamáš dili, muhtunlágan rumašlaš oktavuoða gehčiiiguin ja mearrida dan dili rájiid.”⁹

Beaivváš Sámi Teáhtera jodideaddji Haukur J. Gunnarsson čilgii muitalandáiddu rollá árbevirolaš siidaser-vodag: ”foruten underholdningsverdien hadde forteller-kunsten også en pedagogisk funksjon, idet den formidlet kunnskap om naturen og åndeverdenen, om jakten og kunsten å overleve i et ujestmildt klima. Fortellinger om slektens historie og forfedrenes og formödrenes dåder var også en inspirasjon for de unge.”¹⁰

Sverre Porsanger lea deattuhan eambbo praktihkkalač-čat ahte muitaleapmi lea sámiide buot álkimus ja lund-doleamos cájáhallanvuohki, man makkárge teknihkka ii sáhte vuositit. ”Elektronihkka jiekju buollašis, lea lossat guoddit girjjiid duoddaris iige daid oppa oainnege lohkat lávus. Muitaleami bokte sáhttá visualiseret miellagovaid. Teáhtera dakhkamii ii dárbaš eará go ahte gií nu muitala ja gií nu guldala.”¹¹

Luohti ja njálmmálaš árbevierru speadjalastet luond-doálbmoga máilmegova, áddejumi dán máilmis, muhto seammás dat duddjoit sápmelačcaid identitehta. Ovdamearkka dihte muitalus čuđiid birra mas ofelaš láidesa sápmelačcaid vašalačcaid jápmimii, nannii sámiid oktiigullevašvoða: dainna ahte earuhit nuppi nuppis dahje “sin” “mis”, deattuhit maiddái sámiid iežaset árvu ja mearkkašupmi.

Kolonialismma áigge eanetlogu olbmot háliidedje oahpásnuvvat ain eanet sámiid kultuvrii ja árbevieruide. Dihtolágan “duppalgulahallan” lei goittotge sámiide dábalas vuohki kommunikeret. Omd. ironija bokte sii sáhtte muitalit olggobeale olbmuide muhtunlágan muitalusa, muhto sápmelaš sahtii ípmirdit dan áibbas nuppeládje.¹² Dat čájeha sápmelaš cájáhllandáiddu guokte beali. Juoigan- ja máinnastanárbevierru lei báikkálaš sámi servodagaid ád-dehallan- ja gulahallanvuohki, muhto dat kommunikerii maiddái olggobeale máilmuiin.

Go válidoservodat bahkki ain eambbo ja eambbo sápmelačcaid máilbmái, sápmelačcat álge diđolačcatge čájehit iežaset kultuvrra earáide. Sámiid iežaset govvdáusat – omd. girjálašvuohka ja media – álge gilvalit 1900-logu álggus govvdáusaiguin, maid olggobeale olbmot ledje hábmen sis. Olggobeale olbmuid govvdáusaid vuodđun ledje dávja dušše oanehis áiggi vásáhusat ja sis lei unnán oktavuohta sápmelašvuhtii. Sápmelačcaid iežaset govvdáusat eai kánske lean dađi eanet luohttehahtti – dathan maid ledje cájáhusat, dulkomat duohtavuoðas – muhto dainna vugiin sápmelačcat sáhtte váikkuhit dulkojumiide maid sin birra dahke.

Evttohus árbevierrun II

BEAIVVÁŠ SÁMI Teáhtera cájálmas *Prinsen af Lappland – iešnammaduvron sámi prinsa* (1997) lei suokkardallan historjjálaš olbmo birra, gean sáhttit gohčodit vuosttaš sápmelaš ámmátneavttárin. Nicolaus Örn lei 1700-logu álggu skealbma, guhte lei riegadan Ruota beale Sámis. Son jodii Eurohpa hoavain neaktimen Sámi prinsa, davvieat-namiid allaárvosaš árbolačča. Örn, gií lei lohkan univer-sitehtas teologijija ja máhtii gielaid, lei čeahppi olbmuiguin vaikke su cálalaš govvdáusat davvieatnamiid olbmuid ja sámiid birra ledje eanas hutkojuvvon muitalusat.

Ii leat diehtu Örn sápmelašvuodas, son muhtumin dajai iežas sápmelažžan, muhtuminges birkalažžan, dálönin geain lei vuogatvuohta vearuhit sámiid. Örn iežaslágan “ovtta olbmo teáhter” leš juohkán dieđu sámiid birra Eurohpa stuorra stáhtaide. Ruošša cára, Biehtár Stuorra, hoavas lea Örn gul ráhkadan politikhkalašge plánaid. Son hásttii cára válđit oamastussii Ruota Sámi ja ásahit dohko iežas háld-dahusa, man jođiheaddjin Örn fáluhii iežas. Iehčanas sámostáhta vuodđudeapmi ii goittotge lihkostuvvan ja Sámi prinsa jámii loahpas tatáraid luhtte Ruoššas, várri jugešvuoda geažil.¹³

1800-logus sámiid kultuvra oidnogodii viidát go nu gohčoduvvon sámekárvánat johtigohte Eurohpas. Dan áigge eurohpalaččain morihii beroštupmi oahpásnuvvat vierro kultuvrraide. Jagis 1822 Londonis lei stuorra cájáhus, gos lullisápmelačcat čájehedje sin kultuvrra Piccadillys.¹⁴

Čuovvovaš čuođi jagi áigge johte ain juo 30 sápmelaš joavkku miehtá Eurohpa. Sis ledje maiddái bohccot fárus.¹⁵

Cájáhusmátkkiid plánejedje ja lágidedje earát go sámit. Earenomážit Carl ja Wilhelm Hagenbeck guovttos, Hamburggas eret, leigga cájáhusaid oktan ruhtadeaddjin. Sápmelaččain lei earálágan dilli go koloniserejuvvon riikkaid eamiálbmogiin geat ledje bákkuin sirdon ođđa riikii ja geain láhttejedje dego šlávaiguin. Sámit ledje jođus eaktodáhtolaččat. Mátkkiin gillájedje eanemus várri bohccot, mat jámajedje vierro bìrrasii. Sápmelačcat ledje Gaska-Eurohpas oaidnámušat ja maiddái árvvusatnon guos-sit: sii bovdehalle gonagasaid hoavaide, dego “Sámi prinsa”. Sii maid oahpásnuvvve ođđa ášsiide. Anáris sii majjel boh-ciidahtte imaštallama, go sii máhtte gaskaurohpalaš ope-rehtaid ja dovddus lávlagiid šuoŋjaid.¹⁶

Ruota lullisápmelaš Thomas Andersson lei árvideamis vuosttaš sápmelaš gií álggiid diđolačcat ávkkástallat sá-mikárvána-institušuvnnain. Go Eurohpas bekki ahte sápmelačcat leat eksohtalaš álbmot, de Andersson čohkkii

1800-logu loahpas iežas bearraša, lávu ja muhtun bohcco ja vulggii cájáhusmátkái, mii olahii gitta Duiskii. Ii leat diehtu, ledjego sámiid iežaset cájáhusat earáláganat go Hagenbeck lágidan cájáhusat. Andersson bárdni, Nils Thomasson, šattai majjel vuosttaš sámi govvejeaddjin, gií 50 jagi áigge govvi lullisápmelačcaid kultuvrra rievdadusaid.¹⁷

Sámekárvánaid mearri geahppánii 1900-logu álggus

Jagi 1997 Beaivváš Sámi Teáhter dagai cájálmasa „iešnammaduvron prinsa“. Dat muitali Nicolaus Örn, gií fillti bearráid Gaska- ja Nuorta-Eurohpas 1700-logus. Iggor Ántte Áilu Gaup, Olav Johan Eira ja Mary Sarre.

go nálleteorijat šadde kriisai ja olmmošvuigatvuohltali hkádus ovdáni. Turismma ja diehtojuohkima viidáneapmi sáhtte maiddái váikkuhit ásshái. Odđa dáiddahápmi, filbma, lei neahhta vuohki čájehit amas álbmogiid divras čájáhusmátkkiid sajis. Jo jagis 1903 čájehišgohte sámiid filmmas, go englándalaš Robert W. Paul govvi filmmas *Laplanders at Home* sámi bearraša, mii čuoččui goadí olggobealde. Bearaš lei gárvodan sistebikta- siidda ja borai bohccobiergu.¹⁸

Vuosttaš mearkkašahti "sámi filbma" lei danmárkuša George Schneevvoigt *Laila* (jaskesfilbman 1928 ja jietnafilbman 1937). Dat ráhkaduvvui stuorra ruđaguin riikkaidgaskasaš márkanídda. Filmmas ávkkástalle dološ sámi mitalusa, muhto filmmas deattuhuvvui nálle- teoriija ja dat, ahte norgalačcat leat buorebut go sápmelačcat. Sápmelaš vehkiid bargu lei dehálaš ee. márkanáhpáhus- ain, mat govviduvvojedje Kárášjogas. Albma sápmelačcat ledje maid unnit nammarollain. Gávpejas Lindh reangga nevtii Aslak Aslaksen Sara ja Mellet-lunttaža rollas lei Mattis Morottaja.¹⁹

Váldorollaide sápmelačcat besse jagis 1939. Dalle gárváni Thor Brooks ja Rolf Husberg ruottelaš filbma *Midnattssolens son*, mas vuosttaš háve filbmahistorjjás hupme sámegiela! Das lei sáhka ráhkisuodamaitalusas duoddariin, muhto dan ovdagovvan lei etnográfalaš dokumenta, erenoamažit amerihkálaš Robert Flaherty klassikhkalaš *Nanook of the North*. Filbma govvida nuorra Nila (Per Hennig Nutti) eallima badjeolbmon árbmuhiis luonddus, Girona rukkebargin ja nuorra sápmelažjan giit.

Ruottelaš filbma *Midnattssolens son* sáttai dorddusin maiddái Suomas.

gillá boazosuolavuodas. Nila viggá ealihit sutno Márjjáin (Anni Kuhmunen). Sáhkaalmái Labba (Anta Pirak) šaddá loahpas vuolgit gitta Stockholmii gonagasa ságaide go hálida vuiget daid boasttuvuodaid mat ledje deaividan nuorra Nila.²⁰

Bagadallit ja kritikkarat hirpmahuvve das, man lunddolačcat sápmelačcat ledje neavttárin: "Lea oalle imaš oaidnit sápmelaš amatevrra oah- paheamen ruottelaš filbmahdkkiide movt galgá leat lunddolaš ja leat nu ahte ii dahkalutta", dadjali ruottelaš árvvoštalli. Nuppe dáfus bagadallit oahpásnuvve maid vuohkái, mii šattai maŋnel oahpisin vuosttaš sápmelaš téahterčájálmason maid: "Eat goassige diehtán, gosa sápmelačcat vándardit dahje movt sii láhttegohtet – sii sáhtte leat juogo impulsiivvalačcat dahje árggit dego gottit – ja danin giehtačállosa oačui hábmet dadi mielde go filbmenbargu ovdáni."²¹

Filmmat Suoma sápmelačaid birra ledje seammassullasačcat go eará riikkainge Skandinávias. Dokumeanttain sápmelačaid bukte ovdan hui etnográfalačcat nu ahte govvidedje dušše sin "dološ" árbevieruid ja geavahedje maiddái dramatiserejuvvon bihtáid. Čájálmason maid sápmelačcat ledje stereotiippalačcat, nugo noaiddit, juhkes dinggat dahje oaffarušši nissonat. Erik Blomberg *Valkoinen peura*-filbma (Vilges goddi 1952) lei oavvilduvvon riikkaidgaskasaš márkanídda. Dán klassikhkaris vuhtojedje sámi árbevieru mearkkat, muhto filmma juona ledje dahkkit ieža hutkan. Filmmas ledje veahkkebargin mánggat sápmelačcat (Jouni Tapiola dehálaš rollas) ja omd. headjaárbevieruid govvidettiin etnográfalaš duohtavuodá lei váldojuvvon vuhtii, muhto filmmas ledje seaguhan sierra guovluid, omd. deanulačaid ja nuortalačaid, árbevieruid.²²

Rievdadusat mat dáhpáhuvve nuppi málmmesoadi maŋnel, oidnogohte filmmain easka olu maŋnel. Rolf

Husberg goalmmát *Laila* (1958) heivehusas Laila girdá juo helikopteriin girjerádjossi ja Mellet hurgá mohtorsihkeliin miehtá márkania. Muđui bagadalli čohkkii filbmii dan maid navddii riikkaidgaskasaš gehččiid hálidit oaidnit: ivdnás sápmelačaid, stuorra ealuid, gumppiidi, heargegilvouodjimiid, čikjás heajaid, issoras guoikka luoitimen vulos ja albmáid doarrumin ceakkobávtti alde. Kopijjaide, mat galge olgoriikii, lasihuvvojedje vel hui roahkkadis sávnodanoassi, mas čájáhallit fieradedje álasin muohttagis.²³

Mánggain filmmain dego norgalaš Per Hóst dokumenttas *Same jakki* (1957), deattuhedje eambbo árbeviolaš eallinvuogi mii lei dahkkiid mielas "jávkame". Maiddái Hóst ovdagovvan lei Robert Flaherty ja su vuogi mielde Hóst čuvui sápmelačaid eallima guhká Finnmarkkus, measta guokte jagi. Son válljii filbmii iešguđet ahkásaš válđopersovnnaid, nugomat 74-jahkásaš Matti Mikkel Sara ja 8-jahkásaš Jo-Mattis. Flaherty vugiin Hóst geavahii dramatiserejuvvon osiid earret eará soagjomátkki oktavuodas, ja ovddes biologan son ii mášsan leat seaguukeahttá filbmii luonduufilmmaid iešvuodaid. Ulbmlin goittoge lei dokumenteret luonduálbmoga mii lea jávkame, sin "dáistaleami fámolaš luondu vuostá", ja filbmet sápmelačaid johti eallinvuogi.²⁴

Go buohastahtá eanetlogu etnográlalaš oainnuid daidda filmmajde maid sápmelačcat ieža dahkje, de dañi vuhttu čielga erohus. Sápmelaš Nilla Outakoski suokkardalai filmmaindisguin *Perhoja ja pumakala* (1963) ja *Kost ton läk eret* (1963) váttisvuodaid mat ledje Deanu guolástannjuolggadusain ja sámegávtti geavaheamis turismmas. Oula Näkkäläjärvi čálli dokumenta *Poazvarzzi* (1963), mas bodiit čielgasit ovdan Giehtagierraga Gáijjot siidda dili rievdan.²⁵

Sápmelačcat bohete oindosi carágé lávddiit alde. Jagis 1963 jodii Davvikalohtas njeallje olbmo "téahterjoávku", mii čájehii sámegielat programma. Čájáhallin ledje Máret Päiviö, gii lei Göteborgga Atelier-teáhtera neavttár, Berit

Sápmelas luodit
Berit Nordland juoi gá.
Pedar Jalvi: «Muottačalmit» ja xrá divtat.
Margit Päiviö läkká.
Pedar Jalvi: «Máno mánas».

Nordlund, Isak Østmo ja Trygve Madsen. Universitehta lektor Thor Frette lei plánen programma, man vuodđun ledje sámi máidnasat ja lávlun. Frette lassin čájálmasmátkki "hárjeheaddjin" lei norgalaš journalist Reidar Hirsti. Prošeavta ruhtadedje Norga ja Ruota stáhtateáhterat.

Mátkti vuosttaš čájáhus lei Kárášjogas borgemánu loahpas. Joavku johttái Suoma beallai Gáregasnjárgii ja Ohcejohkii. Dan maŋnel dat jođii čáđa Finnmarkku ja loahpas dat joavddai Ruota beallai Gárasavvonii, Gironii

ja Johkamohkkái. Prošeavta rábmojedje sámi vuosttaš davvirikkaidgaskasaš čájáhusmátkin.²⁶ Maiddái Norga Riksteateret ordnii 1960-logu loahpas čájáhusmátkki ja doppe čájehuvvui sáme- gielat dohkkáteáhter.²⁷

Dego máŋgga earáge

"Sámi teáhterjoávku" jagis 1963: Berit Nordlund Norgga riikkateáhteris, Marit Päiviö, Isak Østmo ja Trygve Madsen.

náššuvnnalaš téáhtera historjjás, maiddái sámiid politikalaš doaimmain teáhtera ovddiideapmi lei dehálaš ášši. Danin ovdamearkka dihte Suoma bealde vuosttaš sámegielat čájálmasat čájehuvvojedje Deanuleagis riegádan Teänupäkti-nuoraidsearvvi eahketdoaluin. Jagis 1964 Teänupäkti-searvvi nuorat čájáhalle sámegielat veršuvnna suopmelaš Aleksis Kivi klassihkalaš čájálmasas *Kihlaus* (Soagŋu).

Ovttaskas téáhterčájálmasat ávaštedje ahte sámiid gaskii lei boahtán oðða dáiddahápmi, mii sirdašuvai lávddi ala. Ovdamearkka dihte sámi musikhka gullogodii lávddi alde maŋemustá 1968, go Nils-Aslak Valkeapää doalai juoigankonseartta Guovdageainnu beassášmárkaníin. Seamma jagi son almmustahtiie iežas vuosttaš jietnaskearru *Joikuja* (Juoigamat 1968), masa suopmelaš girjegoasttadeaddji juoludii ruhtadeami.

Lávdedáidda ja audiovisuálalaš vuogit rievadadedje 1970-logus sámi dáidaga ja čájáhallankultuvrra. Maiddái sápmelaččaid iežaset ráhkadan filmmat ja televišuvdnaprográmmat čájehedje oddalágan gova sámi kultuvrras mii lei rievdamen. Giiddat 1971 Nils-Aslak Valkeapää humai sámenuoraid áigegeuv-dilis váttisuodaid birra Suoma televišuvnna – sámegillii suomagielat teavsttaid haga!

Áiggí rievdan oidnui maid dokumeantafilmmain. Jagis

1971 bagadalli Titus Vibe-Müller oðasmahtii Per Høst 15 jagi ovdal almmustuvvan filmma ”joatkkaosiin” *Same ællin* (1971). Dalle oahpásnuvaimet mohtoriserejuvvon sámi kultuvrii. Filmma sápmelaččat devde mohtorgielkkaid tåjkaid sámegili bensinstašuvnna, sáddejedje mánáidea-set internáhtaide ja gilvaledje turisttaiguin das gií hálddaša guollečázadagaid.

Govat Máze leagi buoððudeami vuostálastimis muitaledje ahte áigi lei ovdánan guhkás eret *Sami Jakki* romantihkalaš rámmaid siste. Miellačájeheaddit ledje dearpan seinniide plakáhtaid main čuoččui: ”Máze ii boade goassige báhkit čázevuollai! *Elluset Sabmelažčat!*”²⁸

Filma *Same ællin* čájebii modearna sámkulturra. Sápmelaččat iežage besse veħážid mielede ráhkadiit filmmaid dahje goittotge čájáhalla dain. Sverre Porsanger lei oaiverollas tv-ráiddus Ánté (1974), mii kritisérii Norgga skuvlenruogádaga ráikkubusa sámiide.

Evttohus duogázin I

JOHKAMOHKKI 1971. Árbevirolaš márkaníidda ledje boahtán olbmot guhkkeleabbosge. Juoga odas lei vuhttomis: olbmuid hástaledje márkaníidda geahččat téáhterčájálmasa. Das ii lean sáhka man nu lulliteáhtera turnéas, muhto dán bihtás lei beallí sámegillii. Téáhterjoavku lei váldán namas *Dálvadis* Johkamohki márkanbáikki ng. dološ dálvebáikki namas. Joavku lei álggáhuvvon go Nautjávrriis bajássaddan Harriet Nordlund ja Maj-Doris Rimpi leigga mearridan ráhkadiit sámi čájálmasa.

Nordlund lei easkka 18-jahkáš čeahppi, gií lei moad-de jagi das ovdalaš cällán tv-prógramma giehtačállosa Ruota televišuvdnii. Son lei beassan Norrbottensteaterii, gos son nevttii omd. juvddálaš nieidda čájálmasas *Anne Frank beaivegirji*. Johkamohkkái máhcadettiin son smieh-tai, manin sápmelaččain ii leat téáhter. Su olmmái Rimpi lei eambbo beroštuvvan govavadáidagis, muhto lei liikká movtta oðða téáhterjurdagis.

Nieidda guovtros dagaiga viðabeaivásá luomemátkki, man áigge sudno jurdagat ládde. Sámi diktačálli Paulus Utsi girjijiid vuodul soai čálligodiiiga téáhterbihtá *Vi skall lera vidare* (Mii dat gal ain ceavzit).²⁹ Ulbmlin lei čájehit ahte ”min kultuvra lea ealás – ja das lea árvu mii lea bealuštan veara”. Čájálmasas ledje oasážat, maid Lars W. Svonne komponeren lávlagat čatne oktii. Hupman lei ruotagillii, lávlagat sámegillii. Neavttárin ledje báikkalaš nuorat, iige geasage máksón bálká. Lávdedávviriid čohkkejedje miehtá guovllu, ee. luoikkahedje Johkamohki museas.³⁰

Stuorámus oassi gehččiin ii lean ovdal oaidnán téáhtera. Čájálmasa fáddán ledje sápmelaččaid ja eanetlogu gaskasaš ruossalasvuođat. Lávddi alde nuorra sápmelaččat nekte guktuid rollaid. Bagadalli Harriet Nordlund fuomašii juo čájálmasa álggus, ahte gehččit ledje leabuheamit. Illá ledje álggahan vuosttaš konflivtta sámiid ja eiseválddiid gaskkas go juo gávttehas dievdu njuikkii bajás: ”Heitet! Heitet dalán!” Neavttárat imaštallamiin vilpo bagadallái. Son ii

lean goassige ovdal dahkan čájálmasa, muhto sevii neavttáriid joatkit šearpma duohken. Vuorrásut almmái fáipugodii neavttáriidda, geat nekte Ruota eiseválddiid: ”Dii lehpet nohka rivven mis! Mannet eret min eatnamiin!” Son eattui loahpas nu ahte gorkjii lávddi ala ja fáipugodii boahkániin mas ledje máŋga niibbi. Go dievdu ráfaidahtte ja dahtto mannat eret lávddi alde, bagadalli divttii neavttáriid boahtit vuoiŋjastit molssodanlatnjii.

*Harriet Nordlund: "Sámeteáhtera álgoáiggis neavttáriid ja gehččiid gaskkas ii lean makkárge 'soahpamuš' das, ahte dát lei téáhter ja neaktimin vikkaimet čájehit juoidá eará go duohtavuoða. Buot maid mii dajaimet, olbmot jáhke dat leat min sánit. Geahččit sáhtte searvat čájálmassii, ciellat neavttáriid dahje vuolgit eret – ja dieðusge lávde čaða. li goassige sáhttán diehit, movt čájálmas nohkká. Dat lei neavttáriid ja gehččiid deaivvadeapmi, sáni dárkkes mearkkašumis."*³¹

Fearán nannii Nordlund jáhku iežas bargui: ”Téáhtera bar-gunhan lea oažžut olbmuid oaidnit iežaset dili ja reageret dasa. Dario Fo ge vuolggasadji lei bidjat duohtavuoða lávddi ala ja ságastallat dan birra.” Olbmot imaštalle ja illudedje das ahte lávddi alde gulai sámegielä. Fáddá lei gehččiide nu oahpis daningo buoððudeamit ledje ráfehuhtán ja dagahan dan, ahte máŋggat Ruota sámit bággejuvvojedje fárret eret ruovttuguovllusteaset. Maiddái neavttáriide dáhpáhus lei earenomaš: ”Min eakti hállu muitalit čanai min oktii nannoseabbo go ámmátolbmot goassige nagodit čatnat iežaset oktii.”³²

Dálvadis-teáhtera doaimmaid vuodđun lei Ruota guovlluteáhterpolitihkka. Norrbottensteater, mii doaimmai Lulejus, lei juo 1960-logu loahpas ožžon dievas doaib-manresurssaid. Kari Selinheimo mielas dat dáhpáhvai áigá ovdalgo Norggas ja Suomas guovlluteáhterdoaimma álggahedje. Dalvadisge oaččui movtta Norrbottenstea-

tera "revolutionára ja roahkkadis doaimmain, gos duste dahkat teáhtera báikki olbmuin báikki olbmuide".³³ Hålogaland-teáhter, mii vuodđuduvvui jagis 1974, šattai Norgga bealde institušvdnan mii skuvlii maiddái sápmelaš neavttáriid.³⁴

Sápmelaš teáhterbargiid infrastuktuvra huksejuvvui 1970-logus dan muddui ahte jagis 1977 Sámi Instituhtta ordnii seminára, gos sámi kultuvrii guoski ruhtadeami lassin ságastalle fásta sámi ámmátteáhtera (fast samisk teater) vuodđudeamis. "Ulbmilin lea ahte teáhter johttá čájáhusmátkkiin olles [davvikalohta] boazodoalloguovllus", instituhtta ossodathoavda Alf Isak Keskitalo celkkii.³⁵

Sápmelaš ámmátolbmuid joavku lei goittotge viehka unni. *Ságat-aviisa čálliige listtu "sámi teáhterjoavkkus"* geat vejolaččat álggášedje bargat fásta teáhteris. Hárjánan neavttariid ovddasteigga Anne Marja Blind (40) Norrbottensteateris ja Nils Utsi (33) gii lei Hålogaland-teáhtera neavttár. Utsi lei bargin maid Bergena *Den Nasjonale Scene*-teáhteris. Nuorat buolvva ovddasteigga Harriet Nordlund (22), gii lei geargan Stockholmma teáterskuvillas, ja Nils Gaup (22), guovdageaidnolaš nuorra, gii studerii Stáhta teáterskuvillas Oslos. Son lei leamaš jagi hárjehallin Hålogaland-teáhteris. Dasa neavttáriid listu nogaise. Listui ledje vel namuhan sápmelaš kulturbargi, harstadalas Knut Johnsen (27), ja girječálliid Nils-Aslak Valkeapää (33) ja Kirsti Paltto (25).³⁶

Bissovaš sámi teáhtera áigi ii lean láddan. Dálvadis šattai ain joatkit okto, muhito dat badjániige muhtunlágan sámi kultuvrra ov davázzin Ruotas. Ságastallan sámiid identitehta birra lei viidánan, ja das deattuhedje dáida- ga geavaheami vearjun álbmotlaš dástaleamis. Rimpi ja Nordlund čálliiga kritikhalaš čájálmasa *Mötessprogram* (Čoahkkinprógrámma 1977) man sisdoallu lei "satiralaš dáhpáhusat duođalaš eallimis, gehčon min čálmuiin". Ruotagielat čájálmasa ulbmilin lei bohciidahtit ságastalla- ma Ruota sámepolitihkas ja sámeguovllu riivvennis.

Jagi váldobuvttadus lei goittotge čájálmas *Tre akkorna*

"Sámi teáhterjoavku" jagis 1977. Gurut bealde Nils Gaup, Nils Utsi, Anne Marja Blind, "Ailo" Valkeapää, Kirsti Paltto, Harriet Nordlund ja Knut Johnsen.

(Golbma áhku), mas nissonipmilat Sáráhkká, Uksáhkká ja Juksáhkká "bohtet sápmelaččaid lusa ja skejkejtit sidjiide ruovttoluotta sin roahkkatuvođa". Čájálmasain hálidedje máhcahit sápmelaččaide mytologiija bokte sín historjjá. Vuosttašeakhet lei Jielleváris. Dat čájáhallojuvvui golmma sámegillii: lulli-, julev- ja davvisámegillii. Musihka, luodži ja jienaid lassin Nordlund geahččali vuosttás geardde čájáhallangiela man vuodđun lei lihkadeapmi, "vaikke vel leaše ahte dat lei hui amatevravuohkái". Ruđalaš duogáža birra Nordlund dadjá: "Helt idellt arbete. Ollásit ideálalaš bargu".³⁷

Čájálmasa nubbi veršuvdna čájehuvvui Máilmimi eamiálbmogiid rádi (WCIP) konfearánssas Gironis seamma lagi. Mielde searvval vel nubbi Ruota beale sápmelaš ámmátneavttár, Anne Marja Blind, guhte bargai maiddái Norrbottensteateris. Sámi teáhter oačui vuosttás mavssu čájáhallamis, dasgo WCIP mavssii sin mátkkiid Gironii ja vehá bálkkáge, mii dasto govčai bivttasmateriálaid goluid.

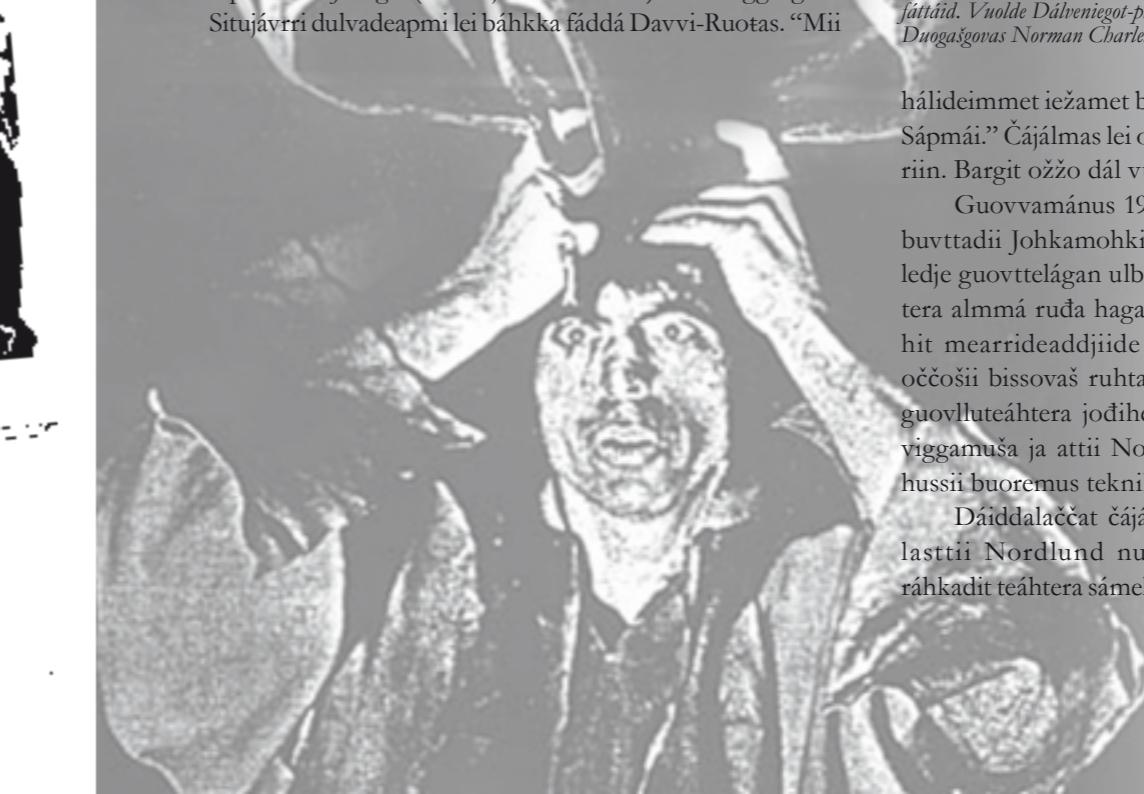

**— TEATER KAN
VÆRE EN
KRAFTKILDE**

Odđa dáiddahápmi šattai deaivat ovdagáttuid. Dálvadisa árvvoštalle oskku sivaid dihte, leihan "báhkinoskku" čájeheapmi risttalaš sápmelaččaide váttis ášsi. Olgobeale olbmuin lei fas váttis dohkkehít dan, ahte sápmelaččat barge modeardna teáhteriin, mii ii orron gullame luonduálbmoga árbevieruide. Teáhter lei dego nággeme ovdagáttuid vuostá go dat buvttadii juo čuovvovaš lagi televíšuvdnii *Samen som inte tog sig av mössan* (Sápmelaš guhte ii nuollan gahpiris, 1978)

Cuovvovaš buvttadusas Dálvadis speadjalastti sápmelaččaid árgabeavvi historjjá bokte. *Femtonde hördingen* (Viđanuppelogát siidaisit, 1979) lei teáhter man vuodđun lei lihkadeapmi, musihkka, luohti ja muitaleapmi. Máinnas muitalii dievddus ja álbmogis mii lea vássánáiggis behttojuvvon, muhito mii dál stivregoahťa ieš. Čájálmas čájehuvvui eanas Johkamohkis ja *Davvi Šuvvá*-festiválas Gárasavvoni. Maŋŋá das ráhkaduvvui filbmaráidu televíšuvdnii.

Teáhter válddii beali servodaga áigeguovdilis gažaldagaide, dego sámeguovllu rievdađeapmi čáhcefápmun. *Rajden går* (Ráidu johttá 1979-80) šattai áiggis goas Situjárrí dulvadeapmi lei báhkka fáddá Davvi-Ruotas. "Mii

Jagis 1971 vuodđudurvon Dálvadis ráhkadii čájálmasaid gitá 1980-logu loabpa rádjai. Dat gearvahii olu mytolagalas fáttáid. Vuolde Dálveniegot-plakáhtta jagis 1981. Duogašgoras Norman Charles noaidin.

hálideimmet iežamet bealis bissehit dan lobihis bahkkema Sápmái." Čájálmas lei ovttasuvttadus Luleju Stáhtateáhteriin. Bargit ožzo dál vuosttás bálkká neaktinbarggus.³⁸

Guovvamáanus 1981 Dálvadis devddii logi lagi ja dat buvttadii Johkamohkis čájálmasa *Dalviniegot*. Nordlundas ledje guovttelágan ulbmilat. Son lei dolkan ráhkadit teáhtera almmá ruđa haga. Son geahččaliid diđolaččat váikkuhit mearrideaddjiide vai Dálvadis oččošii bissovaš ruhtadeami. Luleju guovluteáhtera jodiheaddji doarjui viggamuša ja attii Nordlund geavaħussii buoremus teknihkkariid.

Dáiddalaččat čájálmas speadjalastti Nordlund nuppi ulbmila: ráhkadit teáhtera sámekultuvrra iežas

vuolggasajid vuodul – muitalandáiddu, sámeservodaga oktasaš árvvuid ja luondubirrasa. *Dalviniegot* lei sámiid téáhterhistorjjá vuosttaš olgočájálmas: oktiibuot 120 olbmo nekte, muitaladde, fálle gáfe ja dolastalle guovttetenuppe-logi goadis mat ledje cájálmasbáikki birrasis. Suopmelaš téáhterhoavda, gii oinnii cájálmasa, muitalii: “Cájálmasas deattuhedje eamiálbbmotéáhtera vugiid nu ahte ealligárv-vuin ja hámain, dološ ipmiliin, lihkadeamis, musihkas ja árbevirolaš dánssain lei stuorra mearkkašupmi.”³⁹

Nordlund mielas čájálmas lei Dálvadis-teáhter vuosttaš riikkaviidosaš meneštupmin, man vuodul teáhter álggií návddašit Ruota stáhtadoarjagis. Kulturministria juolludii ruhtadeami golbma lagi geahčéalanáigodaga várás vai oažžut Dálvadasa doaibmat bissovaš teáhterin. Geahčéalanperioda álggus Nordlund jodihii teáhtera muhto bealnut lagi lossa hálldahuslaš áigodaga maŋŋison áttii ovddasvástádusa Åsa Simmai. Dálvadasa ruoktubáikin šattai Giron, gos dat álggahii bissovaš teáhterin jagis 1985.⁴⁰

DÁLVADIS-JOAVKU lei ovdamearka dáiddalaš ovdan buktinhápmi politihka ja media bálddas. Dat speadjalastti sápmelaččaid odđa identitehta ja maiddái huksii dan. Mu sihka, duoji ja girjjálašvuoda báldii badjánedje odđa dáid dahámit, mat eai gávdnon ovdal: modeardna govvdáidda govven, filbma ja téahter. Dálvadasa lassín Davví-Ruočas Gárasavvona guovllus álggáhuvvui jágis 1979 dohkká teáhterjoavku Samara. Čuovvovaš jagi lullisámiid guovllu Snáasas álggiie jéžas teáhterjoavku.⁴¹

Suoma bealde sámeteáhter šattai unna Vuovdaguoikka gilážis gos girjeálli Eino Guttorm lei ožzon gielddrávesolbmuidskuvllas ruhtadeami teáhterbihttái. Guttorm ieš čállí dan ja čohkkii joavkku báikki olbmuin. Oahpa headdji Kaaren Kitti álggi bagadallin. Rávgoža námaini teáhterjoavku ordnii vuosttašeakheda suoidnemánu 1981. Vuosttašeakhedis eai dánsón, juoigan, lávlon eaignibuktán lávddi ala mytologalaš hámiid. Satiirralaš suohippi.

Għadni:	Minn u-
Udo:	Minn u-
Bidnej:	Minn u-
Waqt:	Minn u-
Miex:	Minn u-
Għadni:	Minn u-
Zejt:	Minn u-
Waqt:	Minn u-
Waqt:	Minn u-

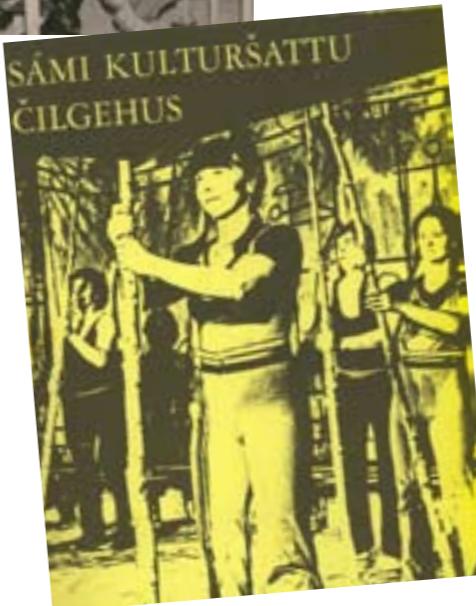

Rángóš-teáhter doaimmai Suoma bealde olles
1980-logu ja duollet dalle dan maynjáge.
Čajálmasat giedahalle árgabeaurve fearáníid,
nugo Sikta-Hánnó 1982. Gurut bealde govas
Seija Guttorm, Arvi Lukkari (Sikta-
Hánnó) ja Eino Guttorm.

Sámi kulturšattu čilgehus giedabalai maiddái teáhteráššid. Raportta bearpmas Dálradis-joavkka bibttá Ráida manná: Harriet Nordlund, Maj Doris Rimpi, Mattis Haetta ja Gunnilla Unnes. Bihttas mielede maiddái Katarina Utsi ja Anders Kielatis.

tasbiittá Lubkkar Ánte rohkos lei hállanteáhter, mas dialogain lei guovddás sadji.

Čájálmas muitalii risttalaš
bearrašis mii vikkai bajásgeassit
mánáidis gudnejahtit ja ballat
Ipmilis. Luhkkar-Ánte ii goittotge
nagodan čajehit mánáidasas buori risttalaš olbmo málle.
Gutterm lei albma čeahppi hukset dilálašvuodaid, gos
bassáivuohta ja duppalmorála šadde duohtavuodain njun-
nálagaid. Rávgoža čájálmasat boagustahtte Badje-Deanu

gehččiid daningo dáhpáhusat ja olbmot ledje oahppásat, dat ledje dohppejuvvon árgabeaivvis. Suohtasa vuodđun ledje dilálašvuodđaid komihkka ja hearvás giellageavaheapmi, masa Badje-Deanu suopman heivii hui bures.

Girječálli govvidii vuosttašeahkeda: "Álggahalli joavku čajáhus ja lávdehábmen eai gáibidan olu eaige olu gáibidan geahčítge. Reaškkas ja illu bisttii olles čajálmasa áigge ja dat attii ságastallanfáltá mángga beaiváí. Rávgoža rámiidéedje ja cuiggodedje nu movt téahterčajálmasa lávejt."⁴² Čuvvvovaš čajálmas lei maiddái komedijja, *Sikta-Hánno* 1981, mas ledje guovddážis boaresbártti náittusváttisvuodat, maidda gulle čurrohat, roaŋkeboaldinmuorat ja nuorravuoda ráhkis, gií máhcái logijagiid maŋnel – ja áiggui báhcit.

Rávgoš jodđii čajálmasain Deanulea-
gis gitta Unjárgii. Vaikke dat maŋjelaš
finaí maiddái Kárášjogas, Guovdageain-
nus ja Johkamohkis, de téahterbarggu
vuodđun ledje báikkálaš geahčít,
báikkálaš fáttát ja báikkálaš giella.
Komedijja lassin Rávgoš giedħahalai
maid duodħalaš fáttáid, nugomat miel-
labuohccama ja bearraša siskkáldas
veahkaválddi. Rávgoža dovdomearkan
goittotge šattai hupmantéahter man
visuálalašvuoden ovddastii lávddi ala
loktejuvvon boares gollan beavdi.⁴³

Buorre gova sámiid téáhter-dilis njukčamánus 1981 addá *Sámi kultursáttu čilgehus* (Samisk kulturliv), man sápmelaš téáhterjoavku attii Davviriikkaidministtarráddái. Smiehttadettiin mo sámiid kultureallima galggašii doarjut, joavku giedžahalai maiddái téáhtergažaldagaid. Dálvadis-teáhteris lei mearkkašahti rolla, muhто sii didoštedje maid rock-luohtemusikála man ledje válbmeme Guovdageainnus.

Bargojoavku árvvoštalai ahte Sámis lei dál vejolaš vuodđudit iehčanas sámi teáhtera. Sámiid gaskashan ledje ámmátolbmot, ja fysalaš gáibádusat maid ollašuvve – Guovdageainnu odđa kulturviesus ledje lávddi lassin maiddái lanjat, mat heivejedje teáhterbargui. Bargojoavku evttohii gaskaboddosaš davviriikkalaš doarjaga sámeteáhtera álg-gahanbarguide. Jođáneamos lágiin galggai cielggaduvvot dat ahte leigo vejolaš oažžut johtui fásta sámi teáhtera, mii livčii Guovdageainnus.⁴⁴

Evttohus duogázin II

ČÁVŽU, ÁLAHEAIEATNU, odđajagimánus 1981. Geaidnohuksenbarggut leat gaskkaldluhtton ja dasa lea ceggejuvvon bumme, mii muitala ahte das ii beasa ovdosguvlui. Bumme duohken lea miellačájeheaddjiid leairra gosa leat čávčča rájes boahktán ain odđa olbmot. Buohkaid jurdagiin lea okta ássi – Álaheieanu dulvadeapmi galgá bissehuvvot: “Ellos johka! Elva skal leve!” lohká miellačájeheaddjiid láhkeniin ja plakáhtain. Odđajagemánu buollašiin dovddut báhkkanit. Norgga háldduhus ii dohket šat dili: oaiveministtar lea mearridan ahte leairra galgá gurret ja huksenbargguid joatkit.

Čájálmas álgá. Iđitguovssu áigge luotta alde gullogoh-

tet fievruid jienat. Leairra láhkona čáhppes biktasiidda gárvvohuvvon dievdduid ráidu, stevveliid šleđgonat čuvget seavdnjadasa čáda. Gos nu gullogoahá juoigan masa guorrasa vuos okta sápmelaš, dasto ain eamboasat dasságo olles guovllus dávista “Sámeeatnan duoddariin”. Alitruksesfishes sámeleavga, mii lea čádnon gitta guhkes stággui, oidnosgoahá veiggodettiin buorebut ja libarda biekka mielde.

Boles: “Buohkat fertejít vuolgit dáppé! Dát ii leat bivdda iige ávžzuhus, dát lea mearrádus!”

Sámiid joavku (deaddásá oktii ja juoigá): “- - sámeeatnan duoddariin” - -

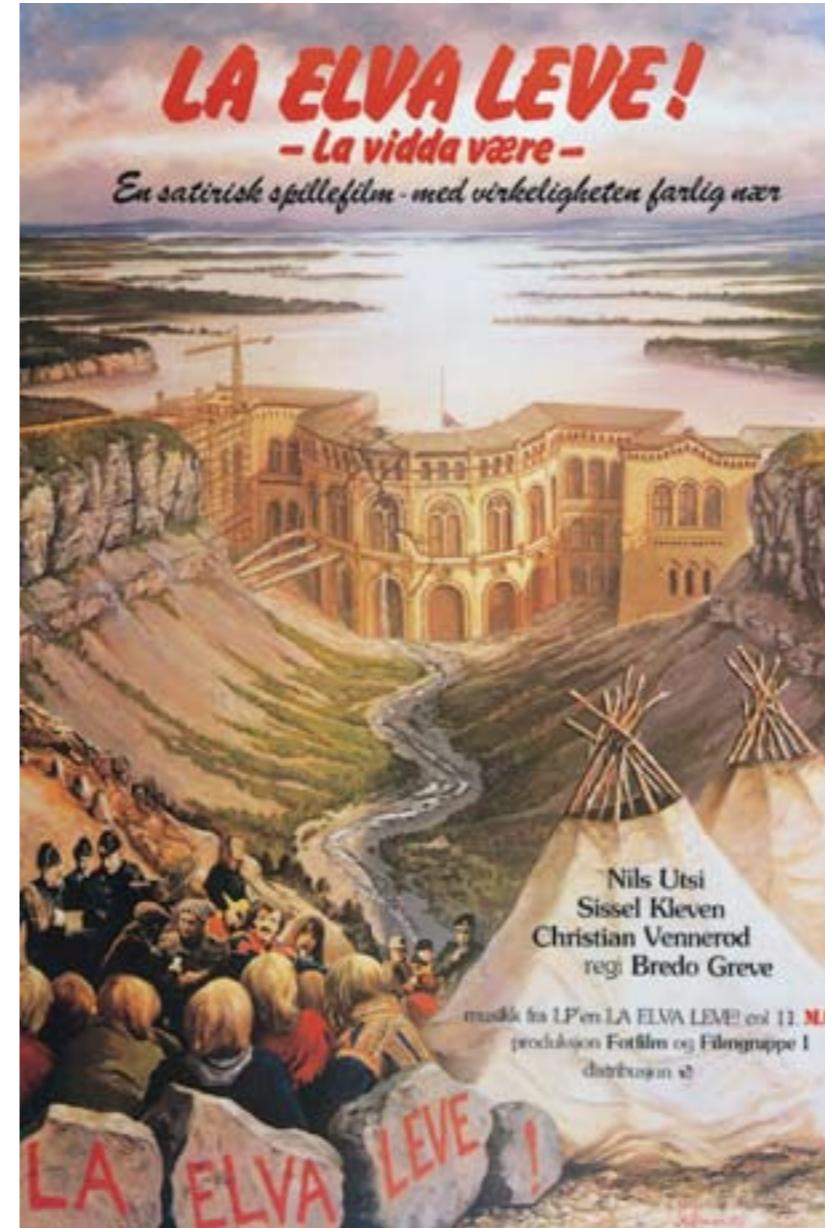
Dure Inggá Dure (loktesta tv-kámerai guokte suorpma vuotti mearkan): “CSV! CSV!”

Leairra gurren lei stuorra boddu Áltá-konfliktan gohcoduvvon giččus mas lei sáhka Álaheietno buodđudeamis dahje seailluheamis. Dat lei stuorámus servodagaid gaskasaš konflikta Davviriikkain nuppi máilmmesoadi maŋnel. Juo jagis 1968 ledje Máze miellačájáhusat. Gižžu joatkašuvai jagiid 1979-1981: sámit nealgudedje Oslos ja miellačájeheaddjit huksejedje leairra Stillai. Dan váikkuhusat oidnojedje buot sámeservodaga surgiin: politihkas, medias, olbmuid diđolašvuodas. Áltá-konflivta geažil sápmelaččat morihedje jurddašit kultuvraset árvvu ja bargagoahit dan ovdii.

Britt-Inga Vars: Mis lei váibmu bávččas dieid áiggiid geažil.

Mii álggiimet čiežalogis doppe Mázes vuostálastit, dat oainnát áigo dulvadit Máze ja diktit čázi vuollái visot.

Mis lei dalle issoras dovdu. Mun muittán go mánnán váccíimet toga ja demonstríimet go bohte hearrát Oslos. Mis lei ballu, ahte dat áigo min fárrehit eará sadjái. - - Go Min duoddarat bođii, olbmot beroštiedje das hui ollu. Dat lei min bihtá, Sámi álbmoga. Dat muitalii hui ollu min servodaga birra. Dat lei diedusge čállojuvvon Áltá-stuimmiid oktavuođas.

Nils Utsi (nuppi siiddus), gubte barggai Hålegaland-teáhteris ja čálli giehtačállosa *La elve leve!* filmbii, lei guorddaš olmmoš go sámeteáhtera áššid čielggadedje 1980-logu álggas. Beairváš Sámi Teáhtera burttadusaidse son oassálasättii easkka 1990-logu loahpas. Sámi Áigi-ávviisa vuodđuduvvni 1978 ja das šattai debálas dieđihangaskaoapmi Áltá-stuimmi áigge.

TEÁHTERA POLITIHKKA

Jagit 1978-1981 ledje sámekultuvrra dáfus hui ealas áigi. Mázii ledje juo 1978 čoahkkanan nuorra dáiddárat, geat álge oðasmahttit sápmelaš govadáidaga ja maiddái váikkuhit politihkas. Sii vuostálaste Norgga stáhta plánaid bidjat Álaheadju-Guovdageaidnu –czázádaga elrávnji buvttadeapmái. Áltá-konflikta šattai Davviriikkaid stuorámus konfliktan manjel sođiid.

Norgga stáhta oačciui bolesfámuiguin dáhtus čađa, muhto dáhpáhus morihahti oðđa diđolašvuoda maid sápmelaččaid gaskkas.

Konflikta mii suoggahii olles servodaga, dagahii vuđolaš ságastallamiid ja oačciui mángasiid suokkardallat iežaset identitehta. Okta Áltá-konfliktta bohtosiin lei dat, ahte sápmelaččat – sihke searvvit ja ovttaskas olbmot – šadde ákkastallat iežaset stáhtusa ja gáibádusaideaset, bidjat daid sániid hápmín, govvan ja jietnan.

Niillas A. Somby mielas miellačájehedjjiid diđolaš takthkkán lei dahkat dáhpáhusaid teáhteraláganin: "Sániid ja teavsttaid lassin mii hálidemmet ovdanbuktit áššámet symbolalaččat. Ovdamearkka dihje bealljegoađi ceggen Oslo stuorradikki olggobeallai lei visuálalaš ovdanbuktin." Somby fuopmášupmi lea seammasullasaš go drámádutki Martin Esslin oaidnu: "Miellačájáhusat ja politihkalaš joavkočoahkkimat leat lundolaččat buvttaduvvon dramáhtalaš dáhpáhusat, main lea ovddalgihtii mearriduvvon juotna, dáhpáhusa várás plánejuvvon reklámaplakáhtat ja dovddaldagat sihke hárjehallojuvvon dajahusat."

Ovdamearkka dihje Oslo nealgudeapmi dahje Stillaleirra ceggen viido stuorra performansan. Dan loahpahii bolesoperašuvnna oktavuođas oidnon, radios čuojahuvvon ja televišuvnnas čájehuvvon dramáhtalaš čájálmas. Sápmelašvuoda dovdomearkkaid lokten oassin politihkalaš dástaleami rievadadii árgabeaivv fenomenaid, dego gávtti ja luodi, symbolalaš doaibman. Boađedettiin oassin media ovdanbuktima dat eai dušše doaibman politihkalaš ággan, muhto maid ságastahtte stuorra gehčiidoavkuid, nu movt teáhterge dahká.

Vel stuorát mearkkašupmi lei das ahte dát čájálmas ovttastii "min" ja attii solidaritehta ja oktiigullevašvuoda dovdu olbmuide geat jurddašedje seamma láhkai. Juste dát vuohki, mainna olmmošsearvvu sáhttá nannet identitehtaset oktasaš vásáhusa bokte, dahká maid teáhteris politihkalaš dáiddahámi. Prinsihpas buot drámá lea politihkalaš, daningo dat sáhttá juogo nannet dahje geahnohuhttit muhtun servoža láhttenkodaid.

Go veardádallá Dálvadis- ja Beaivváš-teáhteriid vuosttas čájálmasaid jagiin 1971 ja 1981, sáhttá fuomášit man ollu Min duoddarat muittuhii Vi skall leva vidare -čájálmasa vuodđojurdagiid, vaikko oktage Beaivváš-teáhtera vuodđudanlahtuin ii lean oaidnán dan. Seamasullasašvuoha govvida dan, ahte teáhterlágádus riegádii iešguđetge guovlluin Sámis seamma dárbbuid vuodul, seammalágan vuostegežiid dihje mat ledje sápmelaččaid ja válđoservodaga gaskkas.

Gáldut: Niillas A. Somby jearahallan; Esslin 1980, 13-15, 30-33; Fiebach 2005, 137

Govvideaddji Niillas A. Somby lei okta Oslo nealgudeapmi jodihedaddjiin jagis 1979. Son válđdui maiddai dorddus govard konfliktta áigge. Son lea lobkan, abte miellačájehedjít geahčaledje gearahit visuálalaš vuđid ja teáhtera goanstaid veärjun stuimmiss.

Áltá-konflikttas sámi dáidda oačciui oðđa vuimmiid. Konfliktta guovddás aktiivvat ledje earret sámepolitihkkárat, muhto maiddái kulturbargit ja dáiddárat. Govvadáiddár Synnøve Persen ja govvideaddji Niillas A. Somby jodihiegga Oslo miellačájáhusaid ja nealgudemii. Sápmelaččaid juoigan čuoja vuostehágu symbolan oaivegávpogis ja maid Álaheaietnos. Sápmelaš neavttár Nils Utsi bealušti ángirit Stillai "nullpunktia" suodjaleami. Son máhcái ain oðđasit Stillai vaikke lei válđojuvvon mángij gitta. Son oačcuige "gutni" leat Čávčuu eanemus sáhkohallan miellačájehedjii.

Svein Egil Oskal: Muittán, ahte Guovdageainnus ráhkadedje fakkel-vázzima. Protesteret dan [dulvadeami] vuostá. Das mun gal ledjen mielde. Ledjen nu nuorra, ahte in sáhttán seahkanit dasa. Doppe ledje vaikke makkár dáhpáhusat. -- Manaimet Áltái áhči-rohkiin, de mun oidnen fatnasa, militárfatnasa, mii bođii dohko Áltái. Dat lei nu stuoris ja imaš, ahte mo diet oba govduge čájis, mearas? Dat olbmot, politijat, mat bohte doppe, gal dat lei nu ártet. In lean agibeavves oaidnán nu olu olbmuid.

Mary Sarre: Ledjen doppe Stillas. Mun ledjen justa dalle Oslos skuvllas geargamin. Mu nieida aiddo šattai. Demonstrerejin doppe gávpogis.

Ann Jorid Henriksen: Vázzen dalle skuvlla doppe Álttás. Dat ii gávdnon eará allaskuvla, gos lei sámi linjá. Mii leimmet olu sápmelaččat, geat vázze Álttás. Šattai garra oktavuohta sámostudeanttaid gaskkas. Dat ii lean oba jurddage, ahte ii vuolgit dohko demonstreret. Dat váikkuihii buohkaide, geat ledje birrasis. Heilla servodahkii, buot politihkalaš dásíide sihke lokála

ja nášunála. Beaivváš ja Min duoddarat lea váldon dan dilis. -- Diehan leage okta teahtera stuorámus hástalusain. Dat lea gávdnat diekkára, mas olbmot dovdet iežaset.

Áltá oidnogodji maid sámedáidagis. Britta Marakatt dagai Tromssa universitehtii duoji Gáranasat. Govas almmis seivot čáhppes háskalottit, mat rivdet eatnamis bolesin geat vulget ráiddus sámiid lávvoileairra guvli. Nils Utsi lei okta giehtačálliin ja ráđđeaddiin Brodo Greven filmmas La elva leve, mii lei satiirralaš čájálmasfilbma. Skule Eriksen ja Kåre Tannvik filmmas Mo Sámi váldet (1983) šattai oktan Norgga eanemus bálkkášumiid čohkken oanchisfilbman. Nils-Aslak Valkepää musihkas 1980-logus joga šávvamii heivehuvvon luotti sáhtii báifahkka jávohuvvat rieddjás helikoptera geażil.

Áltá-konflikta hábme vuodú maiddái Beaivváš Sámi Teáhtera riegádeapmái.

Leif Isak E. Nilut: "Sáhtta dadjat ahte Álttá lihkodus lei jorgalan máilmomi geahčastagaid midjiide. Sápmelašvuhta lei šaddan politihkalaš áššin. Sápmelaččaid rievttit lei beaivvi sátni. Dáidda lea álot leamaš dehálaš oassi servodagas. Teáhter šattaige vuohkin man bokte muallit dehálaš áššiin."

Ammun Johanskareng: "Mu rolla Min duoddarat -čájálmasas lei Mons Somby. Dat lei vehá garrisut almmái. Dat heivii bure, go mun ja Áilu (Gaup) leimme leamaš mielde Álttá-joga stuimmiin. Leimme Stillas, politiat ledje juo guoddan munno. Leimmet sáhkohallat. Didíime mo lea demonstreret. Dat lea Sámi vuognja. Miihan leimme čeeásveeárát (CSV). Fitnen golbmii ja

Deretter gikk jeg over til
å presentere „Når Vildet.“ Jeg
skisserte først opp strukturen,
hva Beivvaš er, hvem som er
med av aktører, komponister, sca
etc. Jeg forklarte litt om planene
framover. f.eks Harstad, NRK.
Han ville gjerne høre oppptakene,
og vi satte på den 45minutters
predigerte versjonen, og lyttet,
mens vi pratet videre. Jeg vist
Mažre-Niedat-platen, og
Guoššehas for å presentere Sollint
og Ann Jorid. Han kom med

Sverre Hjelleset lei okta Beaivváš Sámi Teáhtera
vuoddudeadđiin. Go Min duoddarat -musikála lei garvis,
Hjelleset hálidii almmustahtit dan maddai skearrun ja son
válddiige oktavuoda stuorra musibkkalágádussii.

Ivnniiguin-skearru 1979.

Varraniibbis musikála

BUOT ÁLGGII MUSIHKAS. Nuoraidskuvlla oahpa-
headdji Sverre Hjelleset lei boktán beroštumi musihkii
Guovdageainnu nuoraid gaskkas 1970-logu loahpas. Ovtta
ođđa joavkku namma lei *Unicorn*, mii jagis 1978 searvvai
Kara Rock-musihkkagilvvohallamii Kárásjogas. Doppe
čuojahii maddái nubbi guovdageaidnulaš joavku, *Captain
Morgan*. *Unicorn*, áidna joavku mii rockii sámegillii, ii bir-
gen gilvvohallamis, muhto Sámi radio lei beroštuvvan sin
musihkas. Dat movttiidahtii joavkku juoigi ja lávlu, Iñgor
Ántte Áillu (Gaup) cállit eambbo lávlagiidi. Joavku váldii
atnui nama *Ivnniiguin* ja almmustahtii seammanammasaš
skearru jagis 1979.¹

Áltá-konflikta lei buoh-
kaid jurdagiin. Hjelleset deaiv-
vai Ailo Gaup, sápmelaš do-
aimmaheaddji ja diktačálli,
nuppi juovlabeavve 1979.
Šáhka spilledettiin soai álg-
giiga ságastallat Álttá birra.
Ailo mualii, ahte son lea
cállán 35 divtta mat leat huk-
sejuvvon mualusa hápmái.

Dat mitaledje Norgga servodaga ja sápmelaš unnitlogu
gaskasaš konflivitta birra, muhto seammás dáhpáhusii
laktásii ráhkisuoda mitalus.

Beaivváža bájasdánsun

Bajilčálus lea Kirsti Paltto diktigirjijis Beaivváža bájasdánsun (Jár galzéđ dji 1985)

VUOSTTÁŠ OASÁŠ

Gaup lei vuos plánen dahkat romána, muhto loahpas mearridii čállit diktamuitalusa. Golmma válđopersovnnam - Ásllat, Monsa ja Elle - gulle sámiid historjái, lagi 1852 Guovdageainnu fearáni, mas sápmelaččat ledje veahkaválđdiin caggagoahtán Norgga eiseválddiid. Divttat dáhpáhuvve liikká dálááiggi, ja sámiid vuostá ledje Norgga eiseválddiit.

Hjelleset evttohii, ahte son sahtášii ovttas Ivnniiguinjoavkuin plánet diktačoakkáldagas musihkačájálmasa, muhtunlágan rock-konseartta. "Stuorra-Ailo" (Ailo Gaup) lei bajásšaddan Lulli-Norggas ja leige čállán teavsttaidis dárogillii, muhto "Lilla-Áillu" (Ingor Ántte Áilu Gaup) mielas lei čielggas, ahte daid galggai jorgalit sámegillii. Plána rievddai fas, go ássái sorri vel goalmmát Gaup, Stuorra-Áillu vilbealli Niillas. Son lei ámmátneavttár, guhle lei luomus Guovdageainnus. Son jáhkii prošeavta heivet teahterii. Son lei ieš aiddo gárven Chicago-musikála Håloglánnda teahterii, gos son lei barggus.

Ingor Ántte Áilu Gaup: "Niillas lohká Ivnniiguin-jovkui, ahte eatgo mii sáhte teáhtera geahččalit? In mun dovdan teáhtera. Musihka lei maid mun hálidin. Niillas hárdestii, ahte ii diet lávllu goit vuolge. Lohken, ahte ii diet goit leat válmmas. Dat ii vuollánan, dat humai Áilluin, Stuorra-Áilluin. Muhtin teavsttaid čáliiga replika hápmái, Niillas ja Ailo. Earenomázit daid teavsttaid, gos mis ii lean vel gárves musihkka. De oačci Niillas min, ahte geahččalit vehá. Mii geahččaleimmet ja nie mii stoagaimet klássaluohkás. Dat lei gusto somá dainna lágiin bargat ja nie dat ovdáni dat bargu."

Jovkui mii barggai musikálain, searvvai Svein Birger Olsen, nuoraidskuvlla oahpaheaddji Várjagis. Su ruoktu šattai mánđii hárjehallan- ja čoahkkimastinbáikin. Sii háste fárrui maiddái Áillohačča, Nils-Aslak Valkeapää. Go son lei mielde, lei joavku eambbo jáhkehahtti. Son earret eará

bijai "friddjavuođa luodí", man Mons juoigá go lea fáŋgalis. Oarjemáilmimi musihka ovddastii Halvdan Nedrejord, gii lei juo dalle dovddus musihkkakomponista ja heiveheaddji. Nils Gaup ustit, lullinorgalaš Knut Walle lasihii jokvui teahterbargovásáhusa.²

Giđđat 1980 prošeakta lei juo ovdánan dan muddui, ahte joavku fertii álgit jurddašit geavatlaš ollašuhftima - ja ruhtadeami. Sis lei ovddasvástádus prošeavttas: oahpaheaddjiguovttos (Hjelleset ja Olsen), doaimmaheaddji (Ailo Gaup) ja joatkaskuvlaohppi (Ingor Ántte Áilu Gaup). Vuostáš mihttomearrin lei báddet ovta veršuvnna Sámi Radioja ja vejolaččat maiddái NRK:ai. Bádden galggai leat gárvvis juo borgemánus. Ieš čájálmast galggai čájehuvvot Guovdageainnu beassášmárkanii čuovvovaš jagi.³

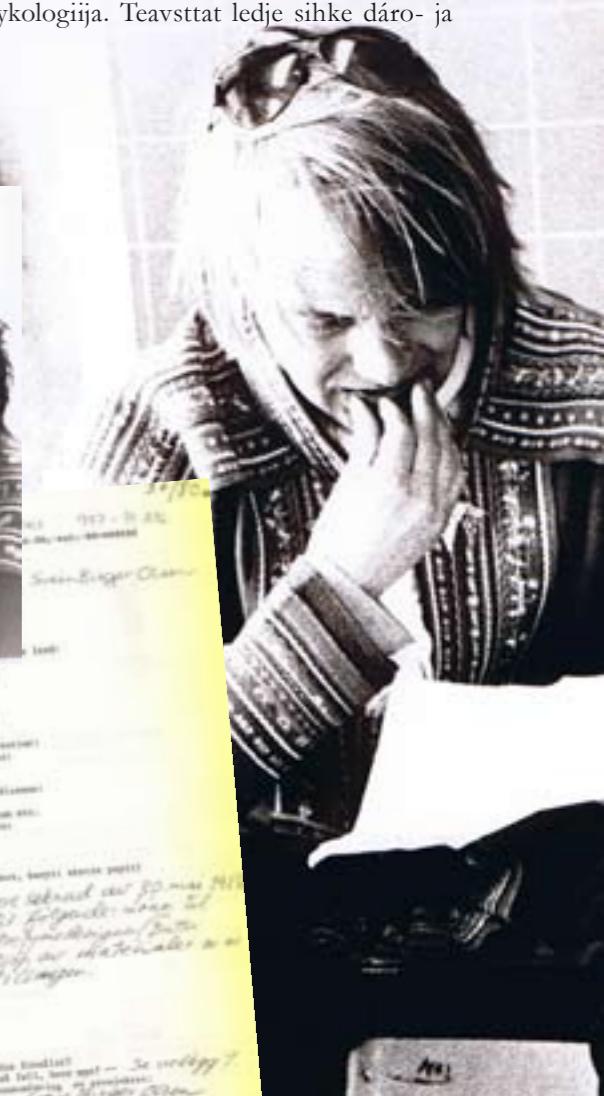
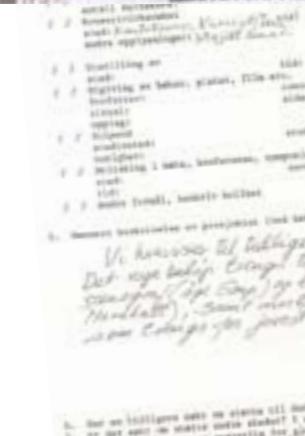
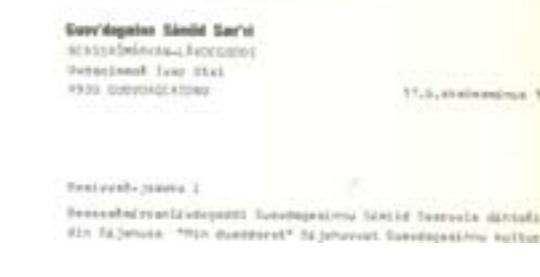
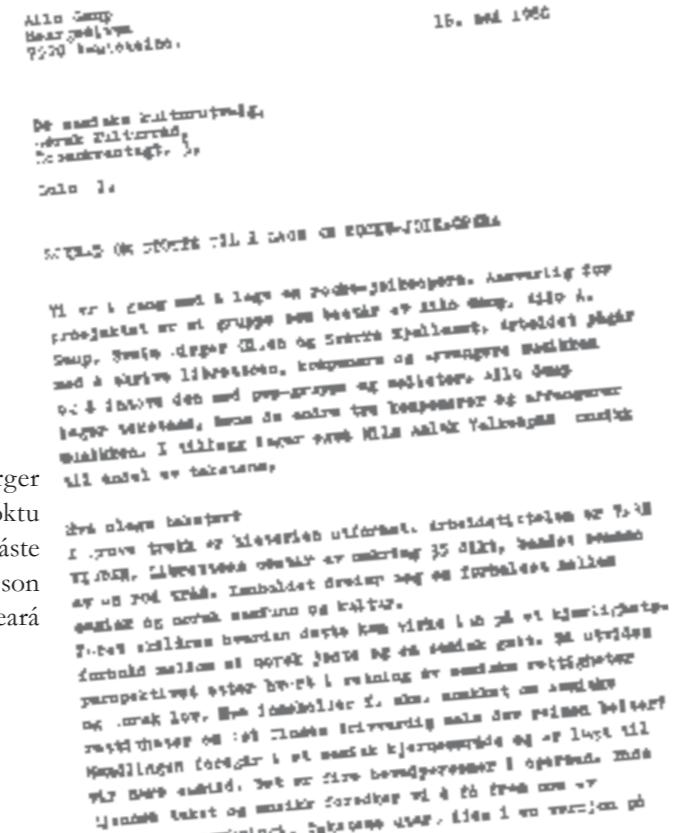
Plána mii sáddejuvvui Norgga kulturráddái cuojo-mánus 1980, čilgii juo oalle dárkilit mas lei sáhka: "Mii leat

ráhkadeame rock-luohteođera. Ovddasvástádus prošeavttas lea joavkkus masa gullet Ailo Gaup, Áilu A. Gaup, Svein Birger Olsen ja Sverre Hjelleset. Bargun lea čállit libretto, komponeret ja heivehit musihka ja hárjehallat lávlagiit ovttas pop-joavkuin ja lávluiguin. Ailo Gaup čállá teavsttaid ja golbma eará ráhkadit šuojaid ja heivehit musihka. Dasa lassin Nils Aslak Valkeapää ráhkada musihka muhtun teavsttaide."⁴

Prošeavta bargonamman lei "Våre Vidder" (Min duoddarat), earret ohcamusaš mii sáddejuvvui Finnmarkku fylkii, čájálmasa namma lei "Blodkniven" (Varraniibi), mii lei njuolggó čujuhus 1800-logu Guovdageainnu dáhpáhus-sii.⁵ Librettoi gulle 35 divtta, "maid čáđa johtá muitalusa

rukxes árpu". Ohcamusaš sisdoallu oktiigessui ná: "Opera mitala sámiid ja norgalaččaid servodaga ja kulturvva gaskavuodaid birra."⁶

Ohcamusaš dárkilit čielggadeamis muitaluvvui bártti ja sámi nieidda gaskasaš ráhkisuodas, mii dasto viidu govvádussan sámiid rivttiid ja Norgga lága birra. Das lei maiddái "ságastallan das, mat leat sámiid rievttit juos málbma gávdnoš guohtuneatnamiin". Čájálmast dáhpáhuvvai Sámis lagaš historjás ja das ledje njeallje válđoolbmo rolla: sápmelaš Ásllat, Mons, Elle ja norgalaš Solveig, guhle lei rivgoohaheaddji. Musihkain vigge buktit ovdan váldopersovnnaid psykologija. Teavsttaid ledje sihke dáro- ja sámegillii.

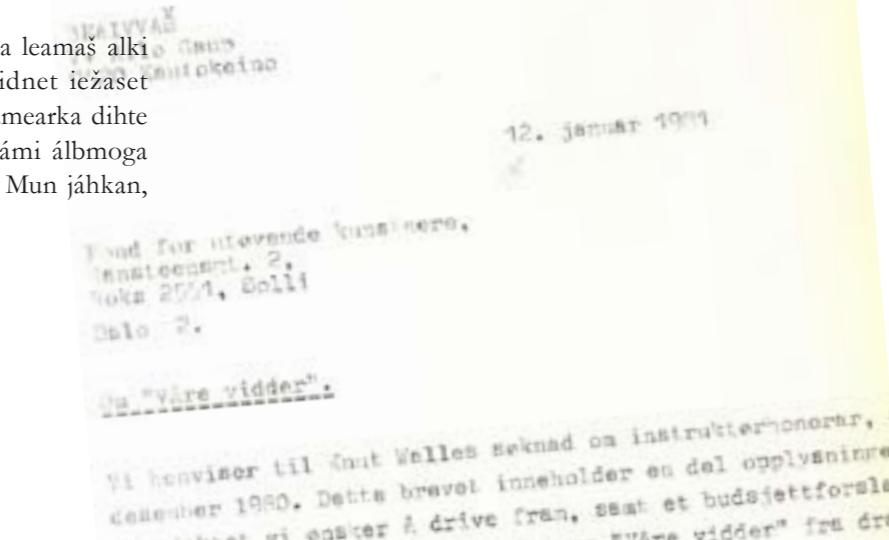

Musikála oačui inspirašuvnna oarjemáilmmi modeardna musihkas ja árbevirolaš sámi luđiin. Komposišuvnnat ledje áibbas varrasat: "Oassi lea beare buhets luohti, man vuoddun lea vidášuoļavokála, ovtastuvvon luohtespirerejuvpon melodijjaide (femtoneskalaen, samt joikinspirerte melodier). Ja de dahkat lávlagiit mat ovddastit rock, disco, blues, reggae ja western šlájaid. Dat lea maiddái vejolaš, ahte unna korallat ja preludat gullostit dakko gokko dat heivejít lunddolačat." Sii maiddái plánejedje effevtaid, nugomat bohccobielluid, beatnatciellama, mohtorgielkká jienä ja biekka šuvvama.⁷

Vuosttaš ohcamuša vuolláičalle buot joavkku lahtut. Miessemánu loahpas ohcamušas, mii lei čujuhuvvon Davvi-riikkaid ráddái, lei ohcci namma goittotge rievdan. Namman lei "Beaivváš". Mángasiid mielas Svein Birger Olsen hutkkai nama.⁸ Son ieš dadjá, ahte namma riegádi oktasaš ságastallamiin lanjas gosa giđabeaivváš báittašii.

Svein Birger Olsen: "Mun muittán, go mii čohkkáimet mu stobus birra beavddi. Muhtimat hálle beaivvi birra ja de fuomášeimmet: Beaivváš – dathan lea buorre namma. Dat lea veaháš symbola maiddái, Beaivváshan lea illu. Muhtumat leat mus jearran, ahte lehpelgo dii váldán nama teáhteris 'De Sole' Parissas, mii lea hui dovddus teáhter. Mun lohken ahte eat. Mii eat oba dovdange dan teáhtera. Beaivváš lea hui álkes namma."

De Sole –teáhtera lassin Beaivváš-nama lea leamaš alki čatnat árbevirolaš myhttái, mas sámit oidnet iežaset Beaivváža bártniin ja nieiddain, nugo ovdamearka dihte Britt-Inga Vars dulko: "Beaivvi bárdni. Sámi álbmoga álu. Mii leat Beaivvi bártni manjisboahtit. Mun jáhkan, ahte dat bodii das."⁹

Mággat ledje beroštuvvan čájálmamas- iige unnimusat dan dihte go joavku lei ángirit feaskáristán ášsi. "Dál sáhttá maiddái namuhit, ahte Festspillene i Nord-Norge lálideaddit hálidit sakka, ahte dát galggášii čájehuvvot Harstada Festspillene doaluid oktavuođas. Mii navdit, ahte mii beassat čájáhallat dán bihtá Guovdageainnu birasviesu raphaelaluin 1981. Ja vejolačcat maiddái beassážiid áigge."¹⁰

Seamma bargomovttain sáddejedje buot Sámi radioide preassadiedáhusa. Das ledje lassediedet "earálagan plánain", maidda gulai duppál-LP ja vejolačcat musikálaveršuvdna televišuvdnii: dasa buot livčii filbmejuvpon *viddas* – duodaris – dan birrasis gos dat lei dáhpáhuvvange. Sii ságastalle maiddái eaŋgalasgielat versuvnna dahkamis BBC:ai.¹¹ Plánat filbmet autentalaš birrasis ollašuvve Nils Gaup filmmas *Ojelaš*.

Borgemánu dahkui dárkilut bušeahhta. Musikála ráhkadeapmi galggai álggahuvvot čuovvovaš guovvamánu. Bušehtii ledje rehkenastán mielde 30-35 olbmo ja "vuosttaš árvalus gánnáhahti bušeahtas" lei buohkanassii 520 000 ruvnnu. Dat sittisdoalai bálkágoluid, giehtačálus-, musihkka-, komponeren- ja lávdehábmemagoluid ja maiddái teknihkalaš buvttadangoluid ja mátkegoluid.¹² Prošeavta báldalas bargonamman lei ain "Blodkniven".¹³

Ailo Gaup barggai viššalit giehtačállosiin. Son čálii Halvdan Nedrejordii: "Mun vikkan loktet dáhpáhusain oidnosii olmmošlaš ášsiid ja guođđit eret daid mat eai leat

olmmošlačcat. Seammás vikkan oažžut mielde eamboo leaikka, snielisvuoda, jálluvuoda ja fámu. Olbmot fertejít ipmirdit sisidolu álkit, das galga leat juoga boagustahtti, ja juoga mii suhttada, juoga mii guoskaha."¹⁴ Hjelleset, guhte lei luomus Lulli-Norggas čálii muoseheapmen: "Movt manná operain, hárjehallamiin, sisdoaluin, NRK: ain, Festspill-doaluiguin ja humorain?"¹⁵

Joavku barggai loahppageasisi báddemiiguin. Čakčamánu ohcamušaide galggai laktit mielde kaseahta, masa lei báddejuvpon 35 melodija. Dahkkit muittuhedje, ahte musihkka lei báddejuvpon Guovdageainnu valáštallansáles almmá jietnateknihkkara haga, ja dat ii govvidan musihka albma kvalitehta.¹⁶ Sávaldagat gávppálaš skearru ráhkademis jávke dan maŋŋá go Hjelleset deaivvadii CBS-fitnodaga jođiheaddjiin. Son ii lean vehášge beroštuvvan *Ivnniiguin*-joavkkus. *Våre viddar* – jurdda gal lei su mielas buorre, muhto son lasihii ahte CBS ii lean beroštuvvan buvttadišgoahtit dan.¹⁷

Musikála čájehanbáiki ja -áigi ledje gulul sihkaraston. Guovdageidnii lei válmmaštvame 1981 kulturviessu, man rahpama oktavuođas galggai dollot kulturvhakkku. Komitea mii lágidii doaluid, sávai doaluide máŋgalágan doaimmaid. Komitea doalai čoahkkima, masa bovdejii *Ivnniiguin* ja *Captain Morgan* joavkuid.¹⁸ Čájálmamas oačui maiddái virggálaš bovdehusa Guovdageainnu beassášmárkaniida.¹⁹ Dan lassin joavku ozai Riksteáhteris doarjaga viiddis čájálmasmátkái. Mátkki oassin ledje maiddái Davvi-Norgga musihkkabeaivvit (Festspillen i Nord-Norge) Harstadas, gosa Beaivváš lei ožzon bovdehusa doaluid jođiheaddjis, mearrasápmelaš Arvid Matheussen.

Čakčamánu lei Beaivvážis čoahkis easka 40 000 ruvnnu²¹, muhto odđajagemánu ledje "lohpádusat" olles 175 000 ruvnus.²² Guovvamánu 1981 lei oddalágan "musihkka- ja teáhterbihtá", *Min duoddarat* -nammasaš musikála, dan muttus gárvvis ahte dan sáhtte álgít hárjehallat. "Dat lea muitalus das, mo iešguđetlágan olmmošgaskavuođat ja kultuvrrat šaddet njunnálagaid. Sidoallu boahtá ovdan

dialogaid, lávlagiid ja dánssa bokte."²³ Musikála čálli Gaup lei viggan garvit menddo njulges čujuhusaid Áltá-konflikitii, vaikke sihke čájálmamas ja konflivttas giedahalle stáhtaid iešráđálašvuoda sámiid eatnamiid hárrai, vuostálastima ja veahkaválddi. Áltá ášsíss lei sáhka buođus – čájálmamas dan sajís lei málbmaruvke, man ledje hukseme guohtuneatnamiid ala.²⁴

Hárjehallamat ledje goittotge ain moivasat ja Ivnniiguin-joavkku musihkkariin ledje váttisvuodat sajáduvvat hárjehallanritmii. Muhtun neavttárat, nugomat Ann-Jorid Henriksen, dolke dasa ja guđđe prošeavta. Bagadalli Knut Walle álggahii iežas máŋgajahkásash barggu: oahpahit organiserejuvpon ja jeavddalaš hárjehallama sápmelaš neavttáriidda. Dat ii leange nu álki. Árbevirolaš eallinritma ii heiven hohpos hárjehallanritmii.

Ámmun Johnskareng: "Dat lei hui amas midjiide, go mii eat diehtán makkár dat teáhter lea. Doppe lei garra disipliina. Lei váttis áddet. Juos boadát minuvta manjá hárjehallamii, dat šattai moivi. Don fertejít doalahit áiggi. Dat lei bivstat gállus bargat. Sihke beaivvit ja eahkedis bargat. Muhto miihan leimmet nuorat. Miihan gilliimet."

Giđa mielde teáhter dagai soahpamuša *Captain Morgan*-joavkkuin, mii oačui ovddasvástádusa čájálmasa instrumentala osiin. Halvdan Nedrejord doaimmai musihkalaš jođiheaddjin. Lávddi alde lei dánsunjoavku, man Olsen lei čohkken Guovdageainnu nuoraidskuvlla oahppiin. Govvadáiddár Aage Gaup hábmii čájálmasa lávddi.²⁵ Musikála váldorollaid nekte Ivnniiguin-joavkku solista Ingor Ántte Áilu Gaup (Ásllat), kárášjohkaláš musihkkaalmái Ámmun Johnskareng (Monsa) ja Ruota sápmelaš Ása Simma. Bargui bivde olbmuid oalle maŋŋit. Johnskareng searvvai fárrui easka dalle, go lei dušše guhtta vahkku áigi vel hárjehallat.²⁶

Beaivváš ihtá min duoddariin

Min duoddarat- čajálmasa vuosttaš-eahket geassemánu 11. beavve 1981. Guovdageainnu kulturviessu dievvagoahá gulul. Lávddi ovddas lea lossa ovdarátnu. Go geahčcit jaskkodit, dat raphaela: lávddi alde čuožju vilgesgávttát olmmái (Ántte Mihkkal Gaup). Su giedas lea meavrresgári. Son rohtesta luodi, man čuovvula rumbbu monotonalaš jietna. Go čuovggat fas cahkkehuvvojít, lávddi alde lea geainnugidden, seammalágan go ovddit dálvvi lei Stilla

Sámi siidat
Ivvigas mi rievia
rock-musiikkia hipeai.

I. Akt I. Soanei

Stoaidi bohtta dego biakkha miedla. Son lea neavvospierri ja veatir.
son juotja. Soassas go noaidi jávkuha bohtta Ásllat sisa ja lávlu.)

MII DUODDARAT

1. Mii lea fal min duoddarat
bohocuid, riiehan ja rievvashild várít.
Galba sevdnjén dálvi lea
muitulian mi aibbahtit eret

M8 →
Rely
Mii lea fal dál go beavvi ligga
ja jiespat golget johtaräigge,
de gohca illu eallinii fas
ni fertet dalle neavttidallat.

2. Mi eallit luonkki nala sieste
min ieččenat mättuud vogiidi miedla,
go dát lea fal min duoddarat
bohocuid, riiehan ja rievvashild várít

Rauka dál go beavvi ligga
ja jiespat golget johtaräigge,
de gohca illu eallinii fas
ni fertet dalle neavttidallat.

luotta alde lahka miellačájeheaddjiid "guovddášadji" ("nullpunkt"). Mohtorgielkkáid jienat muitalit, ahte soapmásat leat boahtime.

Vieljažat Ásllat ja Monsa (Ingor Ántte Áilu ja Ámmun) leaba boahtime ealu luhtte. Monsa huradallá movttegis luodi. Geahčcit bohkoseddet. Geaidnogalbbain oaidnit, ahte AS Gruveanlegg lea hukseme geainnu guovllu čáda. Monsa áiggošii bidjet dola ja juoiggadettiin gaikugoahá geaidnogiddemis boaldinmuoraid. Geahčcit reaškkihit. Ásllat gieldá Monsa bilideamis geaidnogiddema. Son hálida leat albma olmmoš, guhte čuovvu lága. Sápmelaš Elle boahtá dasa norgalaš ustibiinnis Solveigain. Elle lea ráhkánuvvan Ásllagii, gii fas liikosta rivgoniidii. Boles boahtá váldit Monsa gitta, su navdet dahkan sabotáša, muhto Monsa báhtara. Geahčcit leat duhtavačat.

Ásllat beahtahallá Solveigai go son muitališgoahá, ahte su mielas sámiid kultuvra lea bázahus doložis. Ásllat morihuvvá ja fuobmá iežas kultuvra árvvu. Son máhccá ohcat Elle ja gávdná su lávus divšodeamen Monsa, guhte lea lápmašuvvan go vikkai bávkalit dynamihta ruvkkis. Go Ásllat gávdná norgalaš suollagiid iežas ealus, son suhttá jámas. Ásllaga ja Elle oktasaš lávlla "Varraniibi Sámi duoddaris" muitala buot sudno dovdduid birra.

Bottu manjel šerres čuovggas oidno Monsa gii lea giddagasas. Doppe son juoigá friddjavuođa luodi. Monsa beassá luovus, muhto su ain fáktejit. Ásllat lea searvan miellačájeheaddjiide geat vuostálastet ruvkedoaimma, ja son áigu vuojehit ealu ruvkkiluosa nu ahte ruvkebargit eai beasa šat johtalit. Bolesat váldet vuot Monsa gitta ja dutket su lávka. Bolesat eahpidit Monsas leat dynamihtaid lávkkas muhto gávdnet doppe beare goikebiergobiáhtá, man Ásllat lea suoli nahkehan lávki. Gižju nohká dasa go norgalaš geologa gávnaha, ahte AB Gruveanlegg lea lobihemmit roggan urána. Geahčitge leat ávvumielan, go Ásllat ja Elle čajálmasa loahpas náitaleaba. Geahčit illá heitet doaškumis giedaid dan eahkeda.

Min duoddarat giedabalai seammalágan konfliitta go Áltá-stuibmi lei leamaš. Ásllat (Ingor Ántte Áilu Gaup), Elle (Ása Simma) ja Mons (Ámmun Johnskareng) smibett vuostálastima rugid. Govvadáiddár Aage Gaup ráhkadii lávdehábmema

Ingor Ántte Áilu Gaup: "Sále dievva guđa geardde. Mii eat
jáhkkán, ahte dat lea duohtha. Olbmot liikojedje nu
hirbmadir, doško gieđaid ja rámpojedje manjá. Ja
áibbas dievva. Olbmot bohte guhkkin. Dat gullostuval
mediai."

Eahpideaddjite šadde miedihit, ahte čajálmasas ii suige lean dakkár "Ellos johka – CSV" vuovgja, nugo sii ledje navdán. Beaivváža čajálmasa lei humoristalaš, das lei eambo komediija go moraliseren. Annukka Aikio čálii: "Min duoddarat – čajálmasa temá ii daga dan morašlažan iige čajálmas gaikkot dološ rašes ášši. Lea baicca áibbas nuppeláđje, das boršu eallinillu, iige humor jávka ii oanehaš boddiige čajálmasa áigge. Geasuheaddjin čajálmasa dahke maiddái nuorra neavttárat, geat návddašedje neaktit." Aikio

jotkkii: "Hárve sahtá téáhteris vásihit, ahte geahčit čuvvot nu bures miedla, dat dakhá olles dilálašvuoda gelddolažžan neavttáriidda. Nu lei dán čajálmasa vuosttašeakedis." ²⁷

Min duoddarat – čajálmas orui buktime sápmelaččaid sáŋgáriid measta gehččiid ovdii. Áltá-dáistaleami akti-visttaid lassin earáinge lei vejolašvuota oahpásnuvvat dán áiggi gažaldagaide ja ruossalasvuodaide. Gehččiid oktavuođa dovddu nannii dat, ahte sámmit besse viimmatge čajehit fámuset ii dušše politihkas, muhto maiddái lávddi alde, áibbas odđa dáiddahámiin. Eanetlogu vuostá geahedje eanetlogu iežaset vearjuid, muhto oalát sápmelaččaid návccaiguin.

Čajálmasas Ásllat neaktá árbevirolaš sáŋgára, gean čalmmit ráhpasit ja son oaidná movt sápmelaččat gil-lájít boasttuvuođain. Son algá vearjuhis soahtá. Monsa

lea roahkkadeabbo vuostálasti. Su suhttu almmolaš geaidnogiddema vuostá čájeha, ahte son lea gárvvis dahkat maid beare. Ideálalaš válđopersovnnaid vuostebeallin leat dáčcat, geat govviduvvvojt juogo hui čeavlájin ja áddetmeahttumin (dego Trond Pedersen ruvkeinšenevra rolla), naiivan (Kristin Braa Solveig rolla) dahje suohtasin (earenoamážit čuorbbes turistta doaimmat). Elle ovddasta gábas sámi nissonolbmo, guhte dakhá dásseattu dán guovttelágan dievddu gaskii. Son lea hui stereotiippalaš "eadneolmmoš", ja son stivre čájálmasa ovdáneami, earret eará dan go Ásllat áddegaohtá iežas sajádaga.

Plánat ledje álggos dakkárat, ahte čájálmas galggai leat sámegielat Guovdageainnus ja Kárášjogas – dárogielat veršuvnnain sií vuolggáshedje johtit. Sii galge mannat vuos Čáhcesullui, Hámmárfestii, Áltái, Romsii ja loahpas vel Harstadai Davvi-Norgga musihkkabeivviide.²⁸ Čájálmas goittotge bisui guovttegielagin: bolesat dárustedje, sámít fas sámástedje. Mátki maid gáržzui dušše guovtti čájálmasa guhkcosažzan, dasgo ii lean ráddí johtit viidábut. Mátkki vuosttá čájálmas lei Skániin, gos Norgga Sámiid Riikasearvi (NSR) čoahkkimasttii. Doppe maid sin válde movttain vuostá.

Beaivváža bargit vurde beassat earenoamážit Davvi-Norgga musihkkabeivviide (Festspillene i Nord-Norge) Harstadai. Doppe geahčít ledje eanas norgalačcat, geat eai ipmirdan sámegiela obanassiige. Sámiid kultuvra lei goittotge doaluid válđotemán ja *Våre vidder* – čájáhusa válđodeaddu lei musihkas ja cielga lávdeovdanbuktimus. Čájáhus oaččui ollu fuomášumi doaluin. Aviissain čuoččui: "Bra suksé for første samisk rock-musikal! – Buorre menestupmi Sámi vuosttá rock-musikálii!"²⁹

Teáhter rájáid rastá

Min duoddarat -čájálmas menestuvai nu bures, ahte prošeavtta válđoolbmot smiechtagohte, ceavzzášiigo sámiid teáhter maiddái Norgga bealde seamma láhkai go Ruotas. Buohkat dihete, ahte vuosttá jagiid bargu lei das gitta, man guhká aktiivvalaš lahtuin vel lea mokta. Guhkit áiggí geahčen sáhka lei diehtelas das, livččiigo prošektií vejolaš oažžut ruhtadeami ja

eará doarjaga. Joavku fertii čájehit čehppodagas ja duođaštit mávssolašvuodas. Das lei goittotge várran massít guovddás olbmuid eará barguide juos sií návcahuvvet dahje fertejít heaitit ruđalaš dili geažil.³⁰

Okta vuohki fidnet vuoiŋŋalaš doarjaga, lei bargat ovttas eará davvírikkaid sámeteáhteriiguín dego Dálvadásain ja Rávgožiin. Geassemánuus 1982 Sámi Instituhta lágidii Johkamohkis stuorra dáiddadáhpáhusa, man oktavuođas vuodđuduuvvui *Sámi Teáhtersearvi*. Dat lei njealját dáiddasuorggi searvi, dan ovdal ledje vuodđudan *Sámi Girječálliid searvi* (1979), *Sámi Dáiddačehpiid*

Min duoddarat lei "klassikkalaš amerihkálaš stülla" mielde ráhkaduuvon musikála, mas lávlagis, dánssa ja dialogas lei debhálaš rolla. Media giddii dasa olu fuomášumi, ja dat finai maiddái Harstada musihkkafestiválas.

Olgeš bealde: Mons (Ámmun Johnskareng) šattai bolesin vuostálagaid máŋjjí. Ásllat (Ingør Ántte Áilu Gaap) fas deaivrai omd. čuorbbes dázja turistta.

68 SCRIPTS

MATTI: Yes, I am, indeed, the first Norwegian author of . . . Lapp heritage. There were authors before me but they only wrote in Lapp. In Kristiania where I live they call me Boccaccio Borealis, which means Boccaccio from the far north. If any of you thinks mistaken, Boccaccio was the first European author and depictor of the life of the people. And I am Boccaccio Borealis! No applause? (There's applause.) Thank you! Thank you very much! I was born in Karasjok in 1872 and I lived there till I was sixteen, when I moved to Vadsø to attend the county school there . . . isn't that correct Mr. Student?

THE STUDENT: Yes, it is, (he checks his papers just in case.)

MATTI: At that time my knowledge of the Norwegian language was very limited. When I heard the word house or something like that I would know that it referred to a house . . . or something like that. Even when as a grown man I took my secondary exams I would confuse the words in Norwegian for "message" and "master." The essay topic we were given was "Write about the harvest." And I wrote with great unction about "the servant girls leading the following geatry down from the mountain to the settlement."

THE STUDENT: So, you arrived in Kristiania in 1896—twenty-four years old. How did you adapt to this new life?

MATTI: How did I adapt? Studied law for a working on a plan shrivelled like molts of which I w

THE STUDENT: King Ailo

MATTI: I beg your pardon

THE STUDENT: King Ailo Alexander Brandt

40

searvi (1979) ja *Sámi Musikkariid searvi* (1982). Svein Birger Olsen, guhte lei Sámi oahpahusrádi konsuleanta, barggai hui aktiivvalaččat teáhtersearvvi áššiiguin.³¹

Čakčat 1982 málmmi vuosttaš Davvikalohta teáhterdeavvadeamis Lulejus teáhterdáiddárat čálle iežaset riikkaid hálddahausaide álgaga mas sii gáibidedje ruđaid juolludeami Sámi ámmátteáhtera ovddidanbargguide. Álgaga čohkkejedje málmmi davimus ámmátteáhtera, Romssa Hålogoland-teáhtera bargit.³² Davviriikkalaš teáhtera vuodđudeapmi šattaige váddáseabbon go maid álggos ledje jáhkkán.

Svein Birger Olsen: "Ledjen dalle veahá naiiva. -- Mun
oidnen ja fuomášin, ahte ekonomalaš ráját
riikkaid gaskkas leat ollu garrisut go kártaraját.
Eai gávdnan makkárge čovdosa mo finansieret
davviriikkalaš teáhtera. Vuollánin, ja dílggiimet ásahit
Sámi teáhtera deike Norgga beallai. Seammás mii
oaččuimet ovttasierra bušeahttasuorggi Norgga
kulturdeparteameanttas. Mii oaččuimet sierra suorggi,
gos ledje "Sámi friddjajoavkkut", eará sániiguin
Beaivvás."

Jagis 1982 Beaivvás jottkii unna produkšvnnaiguin. Čuožžil - asta gullat, man giehtačállin lei vuot Ailo Gaup (Stuorra-Ailo) ja bagadallin Åsa Simma, lei dánsun/mi-mihkka -čájálmas ja dan vuodđun lei mytologalaš materiála. Dat čájehuvvui eanas dušše Kárášjogas. Teáhterbargu lei májggabealat, nu movt Mary Sarre mitala: "Mii leimmet hui kreatiivvat, buohkat ovttas huksiimet bihtá. Mii dagaimet teáhtergárvvuid, galggaimet bargat buot – guoddit gássaid, bidjat čuovggaid."³³

Gesát lei gorahallojurron deaivvadeapmi
girječálli Matti Aikio ja gorvadáiddár
John Savio gaskkas. Goras Nils Gaup ja
Knut Walle. Teaksta jorgaluvvui maiddái
eangalsgillii.

Jagis 1983 válmmaštuvali čájálmas *Gesát*, mii lei guovtti Sámi dáiddára, girječálli Matti Aikio ja govadáiddár John Savio, govahallon deaivvadeapmi Oslos 1920. Åsa Simma bagadalai ja neavttárin ledje Knut Walle, Nils Gaup ja Sverre Porsanger, gii dalle álgghačči barggus Beaivvás-teáhteris. Neaktán son gal lei ovdalge, namalassii go son lei šaddan "mánnanástin" Ántte -nammasaš tv-ráiddus 1970-logus. *Gesát* lei vuosttaš ovttasbargu Hålagaland-teáhteriin. Beaivvás buvttadii čájálmasmátkki.

Jagi 1983 stuorra prošekta lei *Min duoddarat II*. Bures menestuvvan orginála čájálmasa ledje hábmen odđasit ja muhtun osiid ledje oanidange odđa turnea várás. Turnea galggai joavdat Davviriikkaid oaivegávpogiidda. Čielga mihttomearrin lei oažžut eanetlogus fuomášumi ja árvvoštusa sápmelaččaide ja Beaivvás-teáhterii. Čájálmasmátkai Ailo Gaup čálii sáme-, dáro- ja suomagielat prográmmagihpagačča, mii attii teáhterii hui politikhalaš vuodú:

Odda veršuvdna *Min duoddarat* –bihtás jagis 1983; Sverre Porsanger bolesin. Gurut bealte Inga Stanvik, Igor Ántte Ailo Gaup ja Ámmun Johnskareng

Gean eana dát rievtti mielede lea?
Norgalaččaid? Ruottelaččaid?
Suopmelaččaid?
Juoga lea boastut mas nu.
Ain bihtta hávil jávká oasáš min
duoddariin stuorit servodaga čoavjái vai
golahanservodat,
stuorra gávpogat ja viiddis industriija
gallanivčii. Dát lea dego niibi, mii
čuoggásá sápmelačča váibmui.
Stuorrát dahket maid dahttot ja gohčodit
dan demokratijan, nu mot ovdalge.
Li boazu, iige olmmošge eale
kilowahuttaiguin ja málmmain ja iige goit
uránain.
Dán dilis álgá min teáhterbihtá.
Buresboahtin!³⁴

41

Elle rolla nevttii dál Ann-Jorid Henriksen, guhte dovddai rolla juo ovddit produkšvnna. Henriksen lei dovddus sámi lávlu ja lei ollen almmustahtit guokte skearru. Muđuige *Min duoddarat II* – čajálmas attii eanetlohkui hui buorí gova sápmelaččaid čehppodagas. Dasa lei seaguhuvvon sihke juoga oðas ja boaris, árbevierut ja politikhka. Henriksen lassin fárus ledje maiddái eará čeahpes musihkkarat, dego "Unna Áilu" Captain Morgan -joavkkus ja Grand Prix vuotti Mattis Häetta.

Dánsunjoavkkus ledje maid nuorra čeahpit, nu movt Jens Klemet Stueng, guhte lei juo dalle dovddus sápmelaš dánsu. Bihttá lei muđuige eamboo visuálalaš ja danin olggobeale olbmuid lei álkít áddet dan. Sápmelaš dáiddár Aage Gaup lei dahkan minimalistalaš muhto anolaš láv-dehábmemma. *Min duoddarat II* – produkšvnna lei maid vuosttaš háve fárus Kurt Hermansen, Oslo nationála-teáhtera čuovgameaštir, gean bagadalli Gaup lei hástán boahtit davás.³⁵

Čajálmasmátkki fievrun lei *Captain Morgan* -joavkku "Bolga"-busse³⁶, mainna sii johte Suoma čáða Helssegi. Doppeges sii jotke Stockholmii, Køpenhámmáni ja de Oslo, man maŋŋá sii manne Romsii. Unna vuostegiedageavvamat eai hehtten mátkki. Suomas muhtun guhkes gaskkas sis nogai diesel. Neavttárat ohppe, ahte go táŋkkas nohká diesel, dan ii leat beare deavddestit ja joatkit mátkki. "Mii šattaimet čohkkát ovttá jándora das šiljus, čuojaheimmet gitára."³⁷

Mátki manai bures gitta Københámmáni, gos sii nohkkojedje ruðas. Joavkku "ruhtadoalli", Stuorra-Ailo, jávkkaiges. Joavku orui hálbbes hoteallas, njealjis-viðas ovttá lanjas. Eahkeda čajáhusa čáðahedje rutiinnain, muhto fuolla badjáni: Movt beassat ruoktot? Ja go vel ruhtadoallige lei láhppon. Ihkku Stuorra-Ailo bodii ruovttoluotta skilki ruhtaseakhain. Son lei gírdán Oslo ja fitnan viežzame Norgga kulturfoanddas ruða. Čajálmasmátki sáhtii vuot joatkašuvvat.³⁸

Ammun Johnskareng: *Dat lei issoras guhkes čajálmas-mátki boares bussiin. Mii diđiimet, ahte lea eahpesihkkarvuhta ruđaiguin, muhto min mielas dat ii orron deháleamos dat ruhta. Dehálaš lei dat, ahte beasai čajehit eiseválddiide, erenoamážit kultureiseválddiide ja mediai, ahte miihan gal maid máhttit čajehit teáhtera. Nu lei áigi dalle, ahte várra olbmot eai oba jáhkkánge, ahte sápmelaččat máhttet teáhtera bargat.*

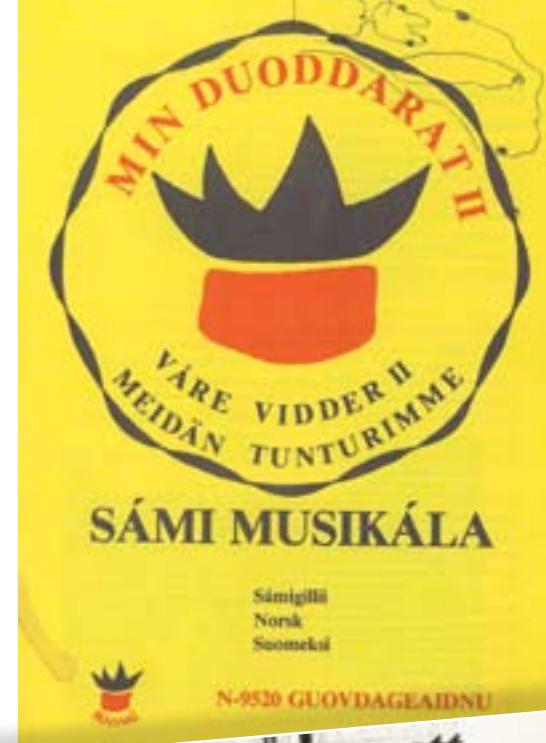

Min duoddarat II rastildii mátkki áigge sihke riikka- ja giellarájaid. Suopmelaš árvvoštalli láhttestii: "Dat guhte ii máhte giela, ii dárbaš dan dihte leat manakeahttá teáhterii: čeahpes bagadallan ja neavttáriid ealli ja lunddolaš čajáhallañ dákhet dan, ahte bihtás sáhttá návdašit vaikke giela ii ipmirdivččiige. Humora vuodđun leat dáhpáhusat. Ja daid lassin leat vel lálagat ja dánssat, maid giella lea riikkaidgaskasaš!"³⁹

Čajálmasmátkki álggus ja loahpageahčen čajálmas čajehuvvui guovddáš sámebáikiin. Dávjá buot bileahat ledje vuvdojuvvon. Muhtumat gehčče čajálmasa máŋgii. Ann-Jorid Henriksen árvalii aviisa jearahallamis vuollegaččat ná: "Mun jáhkán, ahte mis sámiin lea leamaš nu unnán dán sullasaš kulturfálaldagat iežamet gillii, danin buot maid fállat geasuha olbmuid."⁴⁰

Henriksen namuhan siva lassin čajálmas lei jus-te dat, maid olbmot dovde ja dárbašedje 1980-logu álggus. Čajálmasa geahččan lei dihtolágan rituála, dat lei čatnan oktii ovddit jagiid dáhpáhusaid čielga hápmái ja govaide. Sápmelaččat geat čohkohalle teáhtersáles, sáhtte dovdat oktiigullevašvođa čajálmasa sápmelaččaid vásáhusaid bokte. Geahččit udnojedje čajálmasa sápmelaš sáŋgáriid leat badjelgeahččalaččat hálldašedđiidis vuostá. Čajálmasat nannejedje jáhku, ahte sápmelaččat nagodit čajehit vuoimmiset buot dáidaga surgiin. Čajálmasmátki maŋŋel *Min Duoddarat II*-čajáhusa musihkas almmustahtte kaseahta lagi 1984 álggus.⁴¹

Min duoddarat II jodii miehtá Davviríikkaid čájebeamnen sámiid máhtu. Mons ja Ásslai vohkkáiga máŋgii bumme alde, ja juobke háve Mons gáikkui geaidnogalbba boaldinmuorran. *Min duoddarat II*:s noaidin lei Mattis S. Hättä. Josef Halse sárgui *Min duoddarat*-plakáhta, mii gearahuvvui Beaivváš-teáhtera logon máŋga lagi. Jagis 1984 Järgaleaddji almmustahtti musikála kaseabtan.

Vaikko čuodi stálu lei okta
Beaivváš Sámi Teáhtera historjjá
dehálamos čajálmasain: das teáhter
gárvnai ovttu vuogi čatnat historjjá
eamiálbogjád árbervierud sámiid atnu.
Mary Sarre jagi 1985 veršvunna.

Friddajoavkku árgabeaivi

BEAIVVÁŠ DOAIMMAI álgojagiid friddajoavkun. Kulturdepartemeanttas (Kultur- og vitenskapsdepartement) ledje rádjan ruhtasupmáža sámeteáhtera várás ja doppe lei vejolaš ohcat ruda prošeavtaide. Doarjagat maid doppe oaččui, ledje dábálaččat mealgat unnit. Go vuos mákse teknihkalaš barggu goluid ja iešguđet suorggi ámmátolbmuid bálkkáid, de neavttáriidda ii láven báhcit buollán bennege. Álgoáiggi barggu vuodđun leige idealisma ja mokta. Bálkká ii lean áktáanas, eage bargodiimmuid rehkenastán. Neavttárjoavku duddjui biktasiid dávjá Olsen luhtte, goarrunmášiinnaid fievrriede ruovttuin, luohkkalanjain fas hárjehalle.

NUBBI OASÁŠ

IEŽASET

VUOGI OHCAME

Svein Birger Olsen: "Oktii mii leimmet 17 diammu lávddi alde hárjehallamin. Ruovttus finaimet oađđimin njeallje-vihta-guutta diammu ja de fas ruovttoluotta. Dat lei ovdal premiára. Dat ii livčče odne nie lihkostuvvan."

Teáhter ii buktán geasage láibbi. Danin juohkeovtas lei dienasbargu, man olis barge vel teáhteriin. Danin bihtáiguin bargege geasi áigge. "Go lei geasseluopmu, de álggiimet teáhteriin hárjehallat olles geasi ja de manaimet johtit dainna", muitaša Ann-Jorid Henriksen, guhte barggai oahpaheaddjin dalle. Teáhterbuvttadusat biste goittotge 3-4

mánu. Danin dárbbasuuvvojedje virgelobit ja dasa lassin vel buorredáhtolaš bargoaddit.¹

Beaivváš lei áidna sámeteáhter, mas lei bisteavaš ja dohkálaš hárjehallan- ja čájáhallanbáiki, namalassii Guovdageainnu kulturviessu. Guovdageainnu suohkan muđuige berošti ovddidit "Sámi teáhterguovdáža". Suohkan vuodđudii jagis 1983 bargoavkku, man bargun lei válbmet čielggadusa fásta Sámi teáhteris (fast samisk teater), mii Guovdageainnu bokte jođášii miehtá Sámi. Teáhterkomitea ságajodđiheaddjin lei Iñgor Ántte Áilu Gaup.²

Bargiin lei jáhkku, ahte fásta teáhter šaddá ja danin Beaivváš bálkkáhii jagis 1984 oasseáigasáš jođiheaddji fuolahit hálddahušlaš ja teknihkalaš áššiid – ja maiddái ovddidit fásta teáhtera ásaheami. Leavdnjálaš Petter Thomassen heittii bajit lávdemeaštirin Bergena Grieg-hallenis ja bodii Guovdageidnui bargui. Báikkálaš aviissas son konkretiserii sámi teáhtera boah-teáiggi ná: "Dat ii leat vejolaš ceget teáhtera, man vuodđun lea beare idealisma ja buorre dáhttu. Muhtun áiggi geahčen dat buolli hállu bargui čáská. Eiseválddit fertejit diđoštit ovddasvástádusa-set ja doarjut dan bargomovtta mii

olbmuin dál vel lea."³

Vaikke davvirikkaid oktasaš teáhtera vuodđudeapmi orui šaddame oalle buncerakkisin, goase juo áibbas veajemeatum, olbmot liikká vigge ovddidit teáhtera riikkaidgaskasaš doaimmaid. Davvirikkaid teáhterkomitea bovdii sámeguovlu teáhterbargiid čoahkkimii Ohcejohkii guovvamánu 1984. Sámi teáhtersearví buvtii komiteai sávaldaga davvirikkaid oktasaš skuvlejumis ja oktasabarggu ovddideamis teáhteriid gaskkas. Dat sávaldat bijai johtui teáhtersuorggi semináraid ráiddu, mii muhtun áiggi geahčen ovdánii davvirikkaid oktasaš teáhterkursan 1980-logu loahpas.⁴

Giđdat 1984 Beaivváš skuvlegođii bargiidis diđolačcat. Teáhtera guovddášlahtut vulge gazzat oahpu njealji da-vviriikka teáhterii: Ámmun Johnskareng johttái Háloland-teáhterii Norgii, Ingor Ántte Áilu Gaup Giema gávpotteáhterii Supmii. Sverre Porsanger manai Leikfeland Reykavikurii, Reykjavík gávpotteáhterii Islándii, gos son maiddái searvvai Islánnda teáhterskuvlla skuvlejupmái.⁵ Åsa Simma beasai inuihtaid oahpahussii Københavnna, gos ruonáeatnanlaš Tukak-teáhter ordnii skuvlejumi eamiálbmogiidda.

Buot earát, earret Åsa Simma, máhcce geasi maŋjá Beaivváš-teáhterii, gos ollašuhtte golbma produkšvnna. Sverre Porsanger lei juo dassážii čajáhallaan islándalačcaide Reykjavikas (sámegillii) Dario Fo monologas *Skealmma riegádeapmi*, mii lei muitalus vuovdnás badjeolbmo birra.⁶ Maŋjel go son bodii ruovttoluotta Guovdageidnui, son válbmii dan lassín nuppi Fo'a monologa *Heajat Káanas* (Bryllupet i Kanaen). Goabbáge čajálmash leihivehuvvon Sámi birrasii. Dan čállit ledje Nils Utsi, Sigmund Sæverud ja Tone Danielsen.

Nils Gaup bagadan mánáidčajálmash *Gánda ja golleloddi* vuodđun lei dovddus máinnas, mas bárdni doroda stáluiguin. Maŋjel go son lea gádjón gonagasicieidda stáluid gáccaid gaskkas, bárdni hálida bálkán beare moadde gollebihtá. Dainna ruđain son áigu oastit iežas luovus rikkis Piera rengonbarggus ja eallit friddja eallima duoddaris. Čajálmashas lei geavahuvvon miellagovahus ja maiddái oktavuhta gehčiide: mánát serve čajálmassii ovttas neavttáriiguin.⁷

Guokte beaivvi maŋjel mánáidčajálmasa vuosttašeahkeda, Beaivváš čajehii revya mii sisttisoalai sketsaid ja lávlagiid. Revya namma lei *Eabket somát-idit gomát* ja dat muitalii "juohkebeaivválaš fenomenain Sámis". Ul-bmilin lei "dego earáge revyain, čievčadit duohkut deike", nu ahete

Mánáidbibttá Gánda ja golleloddi, man sámegielat veršuvnna ráhkadii Nils Utsi, vuodđuduvvai boares mайднаšii. Oaiverollain leigga Ann Jorid Henriksen ja Ingor Ántte Áilu Gaup. Eabkes somát -bibttá (gurot bealde) lei teáhtera vuosttaš kafearevy.

juohkeokta sahtášii dovdát das iežas – dahje goit iežas ránn-já. Revya ráhkaduvvui sisdoalu bealis dakkárin mii heive juohkelágan birrasii ja ráhkadusaid bealis nu geahppasin, ahete dan sáhtii maid čajehit čajálmasmátkkis.⁸

Nu movt vierrun juo lei šaddan, čajálmash vulggii Da-vvikaloha mátkái, mii manai ovdamearkka dihle Suoma bealde gitto Ohcejohkii ja Avvili. Neavttáriin mielede ledje Ann-Jorid Henriksen, Ámmun Johnskareng, Ingor Ántte Áilu Gaup ja Sverre Porsanger. Lávdehábmejeaddjin lei vuot Aage Gaup, ja bivttashábmejeaddjin lei nubbi govavadáiddár Rose Marie Huuva. Hermansen ovddasvástádus lei fuolahit čuovggain ja maskerejeaddjin lei Signe Krogh Hansen Bergenis. Gánda ja golleloddi buvttaduvvui maiddái NRK mánáidtv:ai.

Sámiteáhtera vuohki?

ČAKČA LEI JUOHKE ládje hui virkos ja doaivvalaš áigi. Guovdageainnu suohkana ásahan teáhterkomitea čielggadus, mii gárváni skábmamánuus 1984, anii fásta sámi teáhtera ásahemai vealttameahttumin. Teáhter ii sáhttán šat guhká doaibmat dainna vugiin, ahete dat lei olbmuid astoággebuđaldeapmi. Geavatlaš váttisvuodđaid lassin, bargojoavkku mielas váddáseamos gažaldahkan badjáníi ruhtadeami ordnen. Háloland-teáhtera málle vuodđul komitea vuodđudii čielga organisašvnna, mas oasusoamasteddjin plánejuvvojedje stáhta, guovllu suohkanat ja sámeorganisašvnnat.

Bargojoavku evttohii guovtti jagi sirdásanbai (interrimsperiode), man botta očošedje geavatlaš doaimmaid johtui. Doaimmahagas barggašedje álggos 5-6 bargi, geaidda juogaše ovddasvástádusa ovdamearkka dihle hálldahuas, dáiddalaš jodiheamis ja teknikhalaš ovdáneamis.⁹ Guorahallama vuodđul Guovdageainnu suohkan dálvvi mielede válmmaštallagođii ášši, earret eará sámeteáhtera bagadanjoavkku vuodđudeami.¹⁰

Vaikke stáhta doarjja jahkái 1985 bisui ain viehka unnin, miljonbeali ruvnnu mahtosažan, departemeanta lohpidi láshusa čuovvovaš jahkái. Doaivva fásta teáhtera vuoddudemis buollái. Das maiddái ságastalle medias. Dat lei maid sivvan dasa, ahte juovlamánuš 1984 cálligohte beavdegirjiid stírra čoahkkimiin. ¹¹

Ruhtadeami sihkarastin lei guovddáš ássi. Ulbmilin lei oažžut bissovaš ruhtadeami stáhtabušehtii, dego eará teáhteriinge lei. Nils Gaup čoahkkáigesii ássi ná: "Juos mii galggašimmet beassat ávkástellat daid ámmátdáídosaš resurssain mat mis leat - oažžut sápmelaš girječálliid cállit teáhterbihtáid, oažžut daid teknihkalaš rusttegiid maid dárbbasit, ja oažžut vuostazettiin jotkkolašvuoda dan min bargui vai mii sáhttit ráhkadit eambboge go dušše ovta bihtá jagis - juo, dasa mii gal dárbbasit ruđa.¹² Svein Birger Olsen mielas stáhta gálgai addit sidjide dárbbaslaš vejolašvuodaid dál – muđui sámetéáhiter ii ceavzze.¹³

Dagbladet-aviissa journalistia ja teáhterkritihkar Bjørg Vindsetmo čálli kolumnastis stáhtadoarjaga mearkkašumis Beaivvás-teáhtera boahtteáigái. Son balai, ahte dainna unnnánaš doarjagiin stáhta lea sahkanahftime "dáčča teáhterbearraši bázahallan máná", mii lea lámis juo riegádettiin, ja das ii leat makkárge vejolašvuohta ceavzit heakkas. Beaivvás sáhttá vejolačát šaddat dakkár "duod-dara unna ghetton", kuriositehtan mii "čuožju ja juoigá avangardisttaláš vugiin".

Doaimmaheaddji fálai vuostebárran maiddái nuppi višuvnna: "Beaivvás sáhtášii baicca šaddat Norgga vuosttaš guovlluteáhterin, mii lea vuolgán johtui guovllu iežas álgagis, guovllu kultuvrras. Dán rádjai leat min guovlluteáhteridda bidjan bargui oaivegávpoga kultureallima miššonearaid, geat mannet boaittobel guovlluide morihahitt kulturbáhkiid vai sii šaddet diđolažan iežaset kultuvrras. Beaivvás-sáhtášii jorgalit ássi nuppegežiid: Dáppé sáhtášii guovllu iežas kultuvra dahkat guovddáš báikkii diđolažan das, man geafes kultureallin máddin lea."¹⁴

Makkárge sihkarvuohta boahtteáiggis ii lean, muhto

mánga guovddáš neavttára ohce dan jagi áigge virgelobi dahje njulgestaga beare njuikejde teáhterbargui almmá sihkarvuoda haga das, mii teáhtera boahtteáigi lea.

Mary Sarre: Dalle [jagi 1985] mii luobaimet buot mii mis lei, ja álggiimet bargat dušše teáhteriin. - - Olbmot issorasat hirpmástuvve, go mun dahken dan. Ahte mun dušše dusten luoitit, heaitit diekkár fásta virggis, mus lei alla virgi ossodathoavdan Kárášjogas. Mun dovden manjá, ahte skihpárat mat mus dalle ledje, eai buohkat, muhto hui ollugat, measta gáðaštedje. li dan dihte, ahte hálidetje lávddi alde leat, muhto ahte mun dusten dahkat dan. Dušše mannat viidásut, luoitit ja álgit juoidá ođđasis. Massen muhtun skihpáriid.

Svein Birger Olsen: Mun ožžon vuosttaš bálkká 1985, dat lei 2700 ruvnnu. Dalle čirron. Mannen olggos ja časken feastta.

Neaktin 1980-logu Sámis ii lean álkimus bargu. Neavttára vähnematge sáhtte jearahit, ahte "itgo don áiggo albma barggu, áiggot dušše dainna teáhteriin dádjut?"¹⁵ Maiddái oskku dihte olbmuin lei vattis hábmet makkárge oainnu teáhteris. "Eat mii riekta dieđe leago dat suddu", muhtumat dadje. Ann-Jorid Henriksen mielas teáhteris lei muhtinlágan pedagogalaš bargu sámeservodagas. Sii galge duođaštit, ahte teáhter lea albma dáiddasuorgi ja teáhteris barge garrisit, eage dušše fal dáđon. ¹⁶ Ovdagáttuin ii lean goittotge nu álki beassat luovus. Neaktin ii lean geange mielas ámmát, baicca juoga hui ártet.

Leif Isak E.Nilut: "Ferten gal dadjat ahte Guovdageainnus gal atne musihkka- ja teáhterolbmuid hui ártegin: 'dat dušše stohket ja dáđot' - sii geavahit narkotikhka'. Mii gal diđiimet, ahte min birra hupme: mii leimmet dovddus olbmot ja min sáhti gullat radios, olbmot

gehčče min earáláđje. Mii goittoge mearrideimmet, ahte eat beroš. Go mis jerre, 'mii imaš teáhteriid', mii vástideimmet 'bohtet geahčcat'!"

Ann-Jorid Henriksen: Teáhter lei ođđa ásahuš sámiid gaskkas. Hui ollusat, dábálaš olbmuid gaskkas, eai oba ádden mii dat lei. Oktii leimme Iggor Ántte Áilluin Min duoddarat -bihtás. Dathan galggai leat mu irgi, aisttan dan rollas. Oktii manaime ovta gokčasa vuollai unna binna scenas. Manjá lei Guovdageainnus sáhka, ahte moai leimme Áilluin doppe gokčasa vuolde. Olbmot dego duohtan válde. Dat eai earuhan rolla ja olbmuid.

Juos vel teáhter lei juoga ođas gehččide, de lei dat maid neavttáriiddage. Dat man áiggil teáhteris galggai bargat, dagahii sápmelaččaide unnnánaš kultur-šohka. Sápmelaččat imaštalle hirbmadir dan go hárjehusaide galggaige boahit aiggil, nu movt lei sohpojuvvon.

Ann-Jorid Henriksen: Mii lei midjiide vattis áddet, lei dat ahte teáhteris lea disipliidna. Go hárjehallamat álget diibmu logis, de dat álget diibmu logis. Dienhan eat ádden mii. Muhtun neavttárat geavahedje moadde lagi, ovdalgo áddejedje, ahte buot galgá leat gárvvis. Dat lei sápmelažžii hirbmot proseassa. Dat ii leat dušši lohkat, ahte sápmelaš ii boade goas galgá. Diet leai okta stuorra frustrašuvdna, ahte vuordit gean nu."

Álgojagiid neavttárat barge earáge bargguid go nekte. Earenoamážit mákkiid áigge sii bidje čuovggaid, hábmejedje lávddi, guottašde biergasiid, hoige boares busse johtui ja gorro biktasiid. Sis lei nana oktiigullevašvuohta, iige unnnánaš danin ahte olles joavku orui hálbbimus hoteallain, máŋga olbmo ain seamma lanjas.¹⁷ Deháleamos lei goittotge oahppat bargat teáhteriin, mii gálibidi buori bagadeami. Henriksen namuha Knut Walle, gii ángirušai sámetéáhtera ovdii.

Ann-Jorid Henriksen: Son lei čeahppi ráhkadit fysalaš teáhtera. Son duođas geahččali gávdnat daid sámi lihkastagaid, sámi vugiid. Teáhter dan hámis ii lean goassige leamaš. Lei sihke min ja Knut Walle mielas dehálaš gávdnat vehá eardlágan vuogi go buot eará máilmxi teáhteriin. Dat lei hirbmot lossa bargu. Mii barggai met dego jallat. Liikká dat lei soma. Lei uhccán ruhta. Buohkat barge buot. Teknihkkarat barge maiddái lávddi alde, daid smávit rollaid.

Olles 1980-lohku teáhter ozai iežas hámí ja dáiddagiela. Go Klassekampen-aviissa doaimmaheaddji jearai Sverre Porsangeris, leigo Sámi teáhter eará go sámegielat teáhter, Porsanger loktii ovta ássi earáid bajábeallai. Porsanger mielas teáhter galggai doaibmat Sámi servodagas, Sámi gilážiin - beroškeahttá riikkarájain. Dat galggai nagodit váikkuhit sápmelaččaid identitehtii: "Mii bargat dan ovdii, ahte sápmelaččat livčče ain čeavlábut iežaset kultuvrras. Go mii dan nagodit bargat, de leat juo bargan oalle buori barggu."

Porsanger buohtastahtii Beaivvás-Tukak-teáhterii mii doaimmai Dánmárkkus. Dat lei Porsanger mielas nagodan hábmet iežaslágan dáiddagiela dološ symbolaid, musihka, dánssa ja riittaid vuodul. "Muhto dat lea dahkon Ruonáeatnama servodaga olggobealde. Tukak-teáhter lea Kóbenhámmánis. Sii leat máilmmedovddus, ja sii johtet miehtá máilmxi, muhto Ruonáeatnama siseatnama gilážiin Tukak-teáhteris ii leat fápmu. Doppe ii leat oktage gii livččii oaidnán sin čájálmasaid."¹⁸

Leif Isak E.Nilut dadjá, ahte Beaivvás-váldobargun lei nannet sámegielä ja sápmelaččaid identitehta, muhto guovttagielat Min Duoddarat-buvttadusa málle mielde Beaivvás galggai maiddái muiit eará gehččiid go sámegielagiid.¹⁹ Okta sivva lei dat, ahte čáđa 1980-logu sámeteáhter vikkai duođaštit eiseválddiie iežas dárbbu ja čehppodaga. Musihkka lei guovddážis, daniingo mángga neavttáris - earenoamážit Ann-Jorid Henriksen ja Iggor Ántte Áilu

TEÁHTERA RUOKTU?

Bissovaš sámeteáhtera sajádagas lei ollu ságastallan 1980-logu álggus. Ovdamearkka dihte nuppi sámi teáhtersemináras guovvamánus 1985 Guovdageainnu lassin evttohuvvojedje Gárasavvon, Borjus ja Deanu šaldi. Gárasavvonii ledje pláneme davvirikkalaš kulturviesu. Deanu šaldisges Nils Utsis lei vuovdemassii hálbbes viessosadji teáhterii. Borjus-evttohusa duohken lei árvideamis Harriet Nordlund.

Go stáhta ruhtadeapmi šaddagođii sikkarin, ovdamearkka dihte Kárášjohka fálai teáhterii bargo- ja čajáhallanlanjaid. Guovdageaidnu lei goittotge ánssašan oažžut teáhtera. Máñggaid teáhterbargiid oaffarušši bargu ja Guovdageainnu suohkana ealljárisvuhta, man dihte Norgga stáhta juolludii doarjaga, dagai Guovdageainnus sámeguovllu "teáhteraoaiivegávpoga".

Nubbi ášši lei dat, ahte Beaivváš-teáhtera oidne álggu rájes buot sámiid teáhterin. Das ahte dat lei ja dat galggai bissut čajálmasmátketeáhterin, deattuhuvvui buot čielggademiin. Svein Birger Olsen čohkke bargiid oainnu: "Mii eat leat Guovdageainnu teáhter, mii leat Sámi teáhter. Mii ráhkadit bihtáid, mat leat áigeguovdilat buot sápmelaččaide. Mii hállát iešguđetge suopmana. Suoma ja Ruota bealde liikojit hui bure, go mii boahit dohko."

Gáldut: Svein Birger Olsen ja Hans Husum: "Teatertreff i Sameland."

"LEAN DADJAN DAN 14 HÁVE..."

Knut Walle: "Lean bajásšaddan Sis-Romssas, muhto fárren Lulli-Norgii 15-jahkásazjan. Ledjen Oslos neavttárin, go deiven Nils Gaup ja Ailo Gaup, geain lei jurdda rock-operas. Soai jearaiga mu plánet dasa dánsunosiid, nappo koreografiya. In diehtán áššis maidige, muhto mihten dasa. Guđđen iežan barggu Oslos, ja ožzon neavttára barggu guovlluteáhteris Romssas. Dat dagai vejolažžan johtima Guovdageainnus. Dahken dan máñggaid jagiid áigge."

"In loahpas plánen daid dánssaid – dan dagai Nils Gaup, guhte oačui das velába rámiige Dagbladet-aviissa balddihahhti teáhterkritihkkaris. Go álggos ožzon Min duoddarar -čajálmasa giehtačállosa, das ledje 20-30 divtta maid ledje ráhkadan lávlagiid hápmái, muhto das ii lean albma juotna. Danin čállen muitalusa lávlagiid gaškii seamma láhkai go amerihkálaš musikálas. Mu bidje maid čajálmasa bagadallin. Buohkat ledje amatevrrat, muhto mokta gal gávdnui!"

Dat lei Walle álggahus Beaivváš Sámi Teáhtera bagadallin. Ozadettiin "sámiid iežas teáhtergiela" son gálggi álggu rájes oahpahit maiddái geavatlaš vugiid ráhkadit teáhtera: "Teáhter lea prinsihpas dego soahteleaira – buot galgá dáhpáhuvvat áiggil. Sápmelaš oasseváldiide dat lei oðas, boahtit áiggil bargat seamma áššiiguin ain oððasit. Munnje hohke dan myhta ahte sápmelaččain ii lean áddejupmi áiggis. Ledjen čuvvon badjeolbmuid ja sii gal ledje iežaset bargguin áiggil. Sin biologalaš diibmu lei vejolaččat earálagan go mis, muhto dat lei goit diibmu. Dadjen dan neavttáriidda."

"Sáhtten leat militearalaš bagadalli, ja vel vearrát go vuosttašeakket lahkoni. Manjemus vahkkus barggaimet ijat beivviid. Manjel Ingor Ántte Álu bijai munne luodi, mii lei sullii ná: Lean dadjan dan 14 háve, inge hálit dan geardduhit, muhto dajan dan vel 15. háve. Dat govvida dan, maid mii dagaimet."

Gáldut: Knut Walle jearahallan.

Duogášgovva: Knut Walle ja Mihkkal Gaup Ofelaš-filmma áigge 1987.

Gaupis - lei musihkkaduogáš. Nubbi guovddáš ášši lei oažžut eambbo visuálalašvuoda hupmanteáhtera sadjái.

Egil Keskitalo: "Mii barggaimet hui lahka dan visuella olggosgova, ahte oažžut doaibmat albma láhkai: hábmema sihke biktasiin, scenografijain, čuovggaiquin, musikhkain. Ahte ráhkadir visualla oainnáhusa. Juoga nu lágan muitun gehčiide. -- Dieđusge lei lávlun, dánsun, lihkadeapmi. Mun in oro muitimin, ahte mis lei makkárge filosofija musihka duohken. Geahčaleimmet luodi, dego oassin dan olggosgovvii, ahte luohti galggašii gullot. Dat lei mis jurdagis. - Mii geahčaleimmet hui mánggalagan musihka: njálmmálačcat, luonduávdnasat, maiguin dahkat jienaid.

Ingor Ántte Áilu Gaup muitala, ahte juohke čajálmasa oktavuođas olbmot jerre, manin juste dát čajálmas.²⁰ Guovddáš váttisvuoha 1980-logus lei dat, ahte sápmelaš čajálmasčállit ja giehtačállosat eai gávdnon. Fáttáid fertii čádat ohcat sámi gírijálašvuodás, ja datge gávdnui hui unnán. Dávjá joavku hábmii divttaid ja oanehis teavsttaid viiddis ollisvuohtan, ja daid čatne okti musihkain.

Vaikke Beaivváš lei mielde dahkame mánggagielat čajálmasaid – 1990-logu álggu lej juobe njealljegielat *Sežyan* – seailui sámegilla čielga vuodđun. Ingor Ántte Áilu Gaup mielas teáhter ii hálidan etnihkalačcat meroštallat geat ožzot neaktit, muhko buohkaide lej čielggas dat, ahte joavku lej dahkame sámi teáhtera. Buot galggai dahkkot sápmelaš dáidaga ovdáneami ovdii. "Muhtumin leat jearran, ahte eatgo neavttáše dárogillii. Mun láven dasa dadjat, ahte dat ii leat min bargu", Gaup cealká.²¹

Dávjá teáhteris geavahuvvon giella lei dat, mii bohcciidahtti kritihka ja digaštallama eanet go ieš čajálmasa sisdoallu. Sivvan dasa sáhtte leat suopmanerohusat ja giellagáhttema vailun, muhko maiddái dat, ahte sámegilla ii lean buot neavttáriid beaivválaš giella. Kritihkkii gávdnui

maid buorre čilgehus: geahččit eai lean teáhterdáidaga ja lávdeovdanbuktima áššedovdit, muhko juohkeokta anii iežas vuoiggalažan kommenteret giela, mii geavahuvvui lávddi alde.

Okta Beaivváš-teáhtera "iežas vuohki" gávdnui jagi 1985 buvtadusas, man namma lei *Vaikke čuodi stálu*. Dat lei čajálmas mii lei ihtán Sverre Porsanger ja Knut Walle jurdagiin. Dat šattaige *Min duoddarar*-čajálmasa lágan dovdomearkan Beaivvážii. Walle, guhte namastis fuolakeahtta ii lean sápmelaš, lei duođai čikjón sápmelaččaid historjá. Ozadettiin vuogas sápmelaš fáttáid ja ovdanbuktinvguiid son logai ollu. Earret eará J. K. Qvigstad máinnas- ja mitalusčoakkáldagat geasuhedje su dramáhtalaš miela.

Odđa čajálmasassii Walle dramatiseregodji osiid girječálli Magnar Mikkelsen duojis *La elva lere*, muhko seamma ollu inspirašuvnna sutnje adde govavadáiddár Arvid Sveen akvareallat. Maiddái Sverre Porsanger jurddášii, ahte govalinhan lei juo gárvves čajálmas. Govvaráiddus Sveen lei addán stáluide odđa dulkojumi, duođda árbevirolaš dovddus bahádahkkiide. Govvaráidu váikkuhii garrisit čajálmasa ovdanbuktinvuohkái ja lávdehábmémii, seamma láhkai go giđđat 1985 ordnejuvvon teáhterseminára *workshop*, gos neavttarat ráhkadedje improvišuvnnaid sámiid historjáš.

Walle bagadalai nu ahte stálut, mat šávihedje lávddi ala, ledje čuđit, miššonearat, gonagasat ja cára, jugešvuhta, rájggásteapmi verrošeamis (Guovdagaeainnu "stuimmiin" 1852), dáruiduhttin, nuppi máilmisoadi duiskalačcat, odđaáigáša eallinvuohki ja dálááigi. Go teáhterolbmot bargagohte *Min duoddarar*-čajálmasain, lei giehtačálus viekka gárvvis, muhko "čuodi stálu" giehtačállosa hábmejedje hárjehaladettiin.

Ammun Johanskareng: "Mis ii lean miikkige mánusiid, fertiimet ieža ráhkadir ja improviseret. Galggai leat fysalaš teáhter ja musihkka dies. Dat, gii geahčai, galggai áddet."

RITUÁLA STÁLUID VUOSTÁ

"Vaikko čuođi stálu -čájálmas galggai álggus ráhkaduvvot monologan Sverrei (Porsanger)", Knut Walle mualta. "Mus lei dieid áiggiid veháš etnofobia: in ohcan čájálmasaid Eurohpás, baicca oaivvildin ahte materiála fertii gávdnot sámi árbvierus. Johten dávjá Romssas Guovdageidnui. Odđen Svein Birger soffás, ja oidnen doppe seainnis Arvid Sveen sárgumiid. Maiddái Magnar Mikkelsen teavsttatt, mas dievdu dáistala stáluin, movttiidahtte mu."

"Ja das dat mualalus lei: okta olmmoš eallá jahkečuđiid soardima vuolde, goavdásiid boaldimis internáttaskuvllaids vásáhusaide. Dat rievdagodii monologas hápmačájálmassan. Juohke scena stálu fertii čájehit iežas hámair. Mii lohkagođiimet girjiid ja doppe "suoládeimmet" málliid movt iešguđetge álbmogat, dego Hopi-indiánat, govvidedje earálagan karaktearaid. Ovdamearkka dihte jallas čuđiid govvideapmái geavaheimmet afrihkkálaš krokodiilla háma. Geavaheimmet maid ráidogovaid visuálalaš inspirašuvdnan."

Vaikko čuođi stálu sistisdoalai Beaivváš-teáhtera čájálmasain čielgasit eanemus "rituálaid", masa lea čujuhan ovdamearkka dihte David Dwight

Schuler iežas dutkamušas. Rituála ulbmilin lea čohkket olbmuid oktii, dego geardduhit muhtun dáhpáhusa ja dainna lágiin oažzut háviid savvot. "Seremonija mearkkašupmi ii leat dat ahte čájehit juoidá ođđa, muhto dat ahte geardduhit oahpes áššiid", Walle gávnahii. Čájálmas álggii dáhpáhusain, mas noaidi boahtá lávddi ala:

Beaivi Ahčážan
váldde mu vuostai.

Mun boádan oačcundihte vuommi, dan vuommi maid mii dárbašit go vuot galgat dusttet daid fámuid mat ledje várálepmosat min álbmogii – dološ áiggiid rájes otnáš ráddjai.

Váldde vuostai mu,
Beaivi Ahčážan

Lávdi lei hui neutrála: dan birra lei lávvomuoraid ráidu. Koreografija ja hámaid geavaheami vuodđun lei árktalaš, earenoamážit inuhtaid, árbvierru. Čájálmas geardduhii sámiid historjjá ja nogai dáláigái, mas stállun lei vuogatvuodaid healbadeapmi ja byrokratiija. Dál sápmelačcat viimmat vuitet stálu. Sii juaget:

Sevvet, máttut
Dál oažzubehtet seavvit.
Stállu lea jápmán.
Dál lea min áigi.
Gehčet, máttut, mii seavvit didjiide.
Bohtet fal máttut. Bohtet dál!

Knut Walle: "Čájálmas šattai hui

bivnnut. Dat lei juoga áibbas ođas mis Skandinávias ja Eurohpás. Ovdamearkka dihte Islánddas olbmot ledje áibbas 'sohkas': dat lei sidjiide juoga maid eai lean oaidnán ovdal. Jákkekemeahttun das lei ahte leimmet buohkat amatevrat, muhto buohkat ipmirdedje maid galge dahkat. Dat lei buohkain juoga sajis 'siste'. Nu dat galgáge: dat galgáboahtit siste."

Manjel Walle ii hálidan joatkit seammasullasaš rituálaid ráhkadeami čájálmasaide. Muhtun semináras suokkardalle ovdamearkka dihte šamanismma 'originála' sámi čájálmasvuohkin, man muhtumiid mielas livččií sáhttán ovddidit dáláigge. Walle goittotge oaivvildii ahte "téáhter ja seremonija leat guokte eará ášši, vaikko čuođi stálu leige juoga dan guovtto gaskkas."

Olympialaččaide 1990-logus dahkkon ođđa veršuvdna lei čielgasebbot oaivvilduvvon olggobeale olbmuide. Dat čájehuvvui Lillehammera "sámesiiddas" amfiteáhtera hápmásaš olgoteáhteris. Čájálmasa oanidedje 45-minuhastažjan ja das dahkkui eanet stilisttalaš, oasážiin geavahedje komediija vuogi. Hámát ledje stuorábut ja dat ledje lávddi alde olles čájálmasa áigge. Čájálmasas dahkkui maid bálkkašuvvon dokumeantafilmia. Olympialaččaid manjel čájálmasa "máhcchedje" fas čájálmasmátkái Sápmái.

Knut Walle: "Čájálmas šattai hui"

Ingør Ántte Áiliu Gaup: "Geahččaleimmet neaktit nu unnán sániiguin go vejolaš. Eanás lihkastagat, luohti, hámít, rekvishitta."

Boádus lei čájálmas mii muallii sámiid duhátjahkáš historjjás. Dan ollašuhtte hámaiguin, luđiguin, musikhain ja autentalaš historjjálaš gálduid vehkiin. Sálet ledje bahkka dievva, ja mángasat dovde, ahte sii leat geahččame juoidá mii ii leat ovdal oidnon iige gullon. Nuorra niidii Sara Margrethe Oskali dat vásáhus lei hirpmástuhtti: "Jurddašin, ahte mun ferten téáhteris beassat bargat."²² Muh-tumat Beaivváš-teáhtera vuodđudeaddjiin ledje gergosat čuoččuhit, ahte bihtá Vaikke čuođi stálu manná juo Min Duoddarat –čájálmasa meattá dainna, man mearkkašahti bihtá lei ja das movt dat čájehii Beaivváža iežas vuogi ja málle.²³

"Sápmelaš vuohki" dahkat téáhtera šattai bissovaš ságastallanfáddán giid. Beaivváža buvttadusat eai lean dat áidna Sámi téáhtera hámít. Rávgoš-teáhter Suoma bealde dagai álbmotčájálmasaid, main hupman ja báikkálaš sámegiela iešguđetlágan ivnnit ledje guovddážis. Téáhter ii beaggigoahtán Vuovdaguoikka guovllu olggobealde beare viidát. Rávgoš vásihii 1980-logu loahpas dan seamma galgumuša, man Beaivváš livččií vásihan stáhtadoarjaga haga. Go Rávgoža aktiiva lahtuid mokta nogai, de doaibma maiddái nogai vehážiid mielde, vaikke vel 1990-logus čájehedje moadde bihtá.

Dálvadis vásihii hámí rievama, go Åsa Simma bodii golmmajahkáš téáhterskuvlla manjel téáhtera jođiheaddjin jagis 1986. Dálvadisge oažžugodii stáhta-

doarjaga. Produkšuvnnaid buvttadeapmi, nu maiddái čájálmasmátkkiin johtin, sadde álkibun ollašuhttit. Golmma jagi váikkuhusat inuhtaid Tukak-teáhteris ja náittoslihttu indiána Norman Charlesiin, vuhttojedje Simma vuogis bargat téáhtera. Dat šattai ain eambbo ja eambbo abstrákta téáhterin, man vuodđun lei lihkadeapmi ja mimihkka. Goaisii juo avantgardalaš téáhteris ledje goittoge vátisvuodat olahit gehččiid Sámis.²⁴

Beaivváš vikkai bisohallat dán guovtti téáhterstiilla gaskkas. Moa-

nat čájálmasat earáide go sápmelaš gehččiide, oahpahedje garvit beare ollu dak-kár ovdanbuktima, mii doaimmai dušše hupmamiin. Nuppe dáfus nana čanus mualanárbevirrui doalähii Beaivváža rivttes luotta alde, nu ahte dat ii rieddaše beare visuálalažjan ja mimihkalažjan. Neavtáriid ja gehččiid gaskasaň oktavuohta galggai seailluhuvvot. Dábalaš sápmelaš geahččige galggai ipmirdit, mas čájálmasas lei sáhka – badjelgeahčakeahttá geahčči addejumi dási.

Bajilčállosat ávissain 1985. Govvii lea sárgojuvvon stírra ságajodibeadđi Ole-Henrik Magga.

čuovvovaš logija-
giid. Beaivváža buvttadusat eai lean dat áidna Sámi téáhtera hámít. Rávgoš-teáhter Suoma bealde dagai álbmotčájálmasaid, main hupman ja báikkálaš sámegiela iešguđetlágan ivnnit ledje guovddážis. Téáhter ii beaggigoahtán Vuovdaguoikka guovllu olggobealde beare viidát. Rávgoš vásihii 1980-logu loahpas dan seamma galgumuša, man Beaivváš livččií vásihan stáhtadoarjaga haga. Go Rávgoža aktiiva lahtuid mokta nogai, de doaibma maiddái nogai vehážiid mielde, vaikke vel 1990-logus čájehedje moadde bihtá.

ČAKČAMÁNU ÁLGGUS 1985 Beaivváš téáhter boršsui. Aviissain ledje bajilčállagat: "Beaivváš boikotter teaterseminar (Beaivváš hilgu téáhterseminára)". "Jápminduopmu Beaivváži". "Ii fal sámi téáhter." Miellačájehaaddjít čohkkejedje álbmoga Guovdageainnu márkanii. "Dál dahje ii goassige sámi téáhter!" "Kulturaskandála berre caggojuvvet!" Sámi téáhtera dahkit ledje šaddan vuostálagaid Norgga stáhtain.

Juo vai ii Sámi téáhterii?

Beaivváš-teáhter lei eallán olles álgojagi optimisttalaččat. Sii ledje ráđđadallan buori vuoinjgas kultur-departemeanttain fásta sámi teáhtera ásaheamis. Beaivváš lei ožón juo njálmmáláš lohpádusa das, ahte lagi 1986 stáhtabušehtti boahá fásta doarjja, ja dan olis fásta teáhtera álgaheapmi livčii vejolaš. Oktiibuot bušehtta man Beaivváš lei ohcan, šattai 6,7 miljon ruvnnu sturrosažžan. Dat lei sullii seamma ollu go Norgga unnimus guovlluteáhteriin.²⁵

Guovdageainnu suohkan ja Beaivváš leiggá ráhkadišgoahtán plánaid, dan mielde, ahte sirdásanbadji (interimperiode) álggášii čakčat. Suohkan bijai teáhterii ollu ruđa ja návcacaid. Lei áddemis, ahte dat beroštii ođđa bargosajiin mat šattaše nuppelohkái. Suohkanstivra deattuhii goittotge

prošeavtta dehálašvuoda giela ja kultuvrra dáfus. Leihan suohkan ovdalge dorjon earret eará Máze dáiddárjoavkku doaimmaid.²⁶

Prošeavtta koordinátorin suohkan čohkkii Sámi teáhtera bagadanjoavkku, masa bovdejedje lahtuid iešguđet suoggis. Joavkku jođiheaddjin lei Sámi Instituhta Ole Henrik Magga, gii lei juo Áltá-konflivta áiggi oahppan politihkkar. Guovddás sámeorganisašuvnnat (Norgga Sámiid Riikasearvi, Samenes Landsforbund) ja teáhtersuorggi institušuvnnat (Riksteatret, Hålogaland Teater ja Beaivváš teatergruppe) ledje lohpidan searvat.²⁷ Bagadanjoavkku vuosttaš čoahkkin galggai dollot 1985 golggotmánu.

Borgemánu beaggigohte ságat stáhta bušehttaráđđadallamiin: sii eai áiggo ollašuhttit dan maid ledje lohpidan. Departemeanta ii áigon juolludit Beaivváš-teáhterii ruđa álggahit sirdásanbaji. Dat baicca anii dehálažjan gávdnat muhtunlágan “davviriikkalaš čovdosa”. Magga dulkui ášši ná: “Dat mearkkaša dan, ahte vásset vel jagit, juos juo eai logijagat ovdalgo ruhtadeapmi šaddá duohtan. Ministerija diehtá dan, iige mis leat eará ráđđi go jáhkit ahte ášši lea diđolaččat dahkon duššin”.²⁸

Sápmelaččat vulge das, ahte sámiid kultuvrra doarjun lei Norggas álbmotlaš bargu. Departemeantta lassin ledje guokte eará saji, mat ledje lohpidan searvat fásta teáhtera ruhtadeapmái, muhto dat maid geassádeigga. Sullii bealli plánejuvvon bušehtas gáržžiduvvui. Dat čuozaí maid čavčča prográmmii, sirdásanbadji lei galgat álgit dalle. Oktiibuot 24 bargi – sihke fásta- ja prošeaktabargit – sáhtte massit barguideaset.²⁹

Ole Henrik Magga vuvggii dan gáfadin: “Sullii 20-30 áŋgiris bargi leat rahčan Beaivváš-teáhtera ovdii juo jahkeviissáid nuvttá. Olles Sámi servodat lea jáhkkán, ahte leat joavdan nu guhkás ahte sáhtášeimmet oažžut iežamet, fásta Sámi teáhtera Guovdageeidnui. Dan mii leimmet sávvan, das mii leimmet niegadan ja leimmet bidjan buot návcacideamet dasa, muhto báziimetge guoros gieddai”.³⁰

Dáiddalaš jođiheaddji Knut Walle, buohtastahtii

sámeteáhtera eará Norgga guovlluteáhteriidda. Beaivváš-teáhtera mearreruhta lei beare binnáš, das maid Norgga unnimus guovlluteáhter oaččui doaimmas várás.

*Knut Walle: "Dat lea álbmotlaš skandála. Norggas leat juo nuppelohkái virggalaš lávddi dárogietat olbmuide, iige oktage sápmelaš unnitlohkui. li oktage dain buori stáhtusa olahan teáhterii sáhte gokčat dárbbu sámegiela gáhttemis. Beaivváš lea doaibman guhtta lagi dego geahčaleapmin ja dat soaitá vel leat Norgga olahus, muhto mielasteamet dat gal lea eambbo go doarvái. Dán áššis galggaše buot olbmot, geat ipmirdit juoidá kultuvras, leat ovttamielalaččat."*³¹

Diehtu das, ahte ruhta ii boadege, guoskkahii sakka buot teáhterbargiid. Go teáhterjoavku ii ožón vástádusaid gažaldagaide, dat reagerii dramáhtalaččat čakčamánu 5. beaivve 1985. Dat almmuhii heaitthihit buot Beaivváš-teáhtera doaimmaid. “Teáhter ii heaitthihuvvo, muhto buot neavttárat, teknihkkarat ja eará bargit leat biddjon eret teáhterbarggus”. Beaivváš maiddái almmuhii, ahte dat boikotere Davvirrikkalaš teáhterkomitea seminára, mii lei Guovdageainnus juste dan vahkku.³²

Guovdageainnus vigge morihahttit álbmotlihkadusa ášši bealis. Ledje nammačoagginnisttut, mat gáibidedje fásta Sámi teáhtera. Namaid čogge miehtá leana. Guovdageainnus lágiduvvui miellaččájáhus, masa teáhtera bargit ledje gárvodan čajálmasain geavahuvvon rollabktasiidda. Galbbaiguin ja plakáhtaiguin muittuhaste: “Sámi ja dáža kultuvrrat galgaba seammaárvosažžan. “Eiseválddit leat lohpidan sámi teáhtera.”³³

— Nå eller aldri for samisk teater!

Ole Henrik Magga šikkui: “Sámi kultuvra lea dáinna biddjon unnimusat ovttva buolvva maļosgului. Dáinna biehtalemiin ráđđehus lea dahkan sápmelaš kultuvrra duššin.”³⁴

Televíšvnas stáhtacálli Levy jeđđedalai sápmelaččaid, ja logai ahte sámeteáhtera boahtteáigi váldui duođas ja lassečielggadusat galget dahkkot. Go Levy fábai boahit

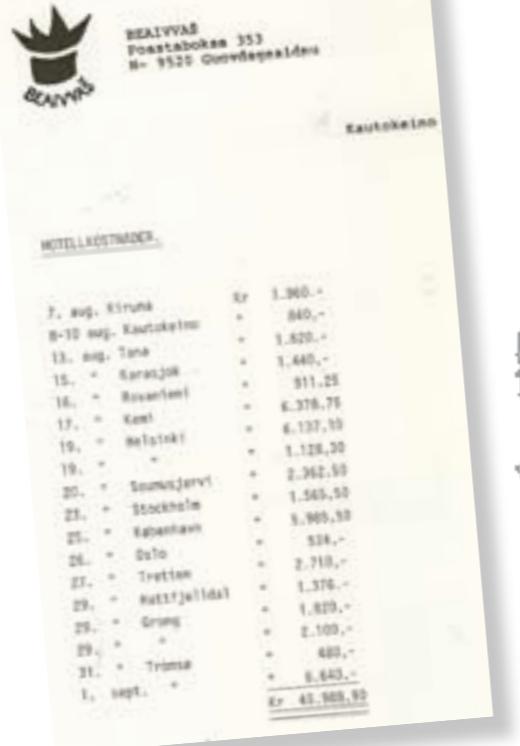
Handwritten notes in Sami script, likely a list of names or terms, written vertically down the page.

ráddádallamiidda Guovdageidnui, Walle celkii ceaggájít, ahte vearrroruðaïd gal ii gánnat golahit girdinbilehttii ja hotellii, juos ássi lei juo mearriduvvon.

Knut Walle: Mii eat searvva šat makkárge čielggademiide teáhtera dárbbuin dahje čielggademiide min návcain ollašuhtit bargudeamet. Orru unohas čađat gearduhit, ahte dán joavkkus leat skuvlejuvvon dáiddárat, geain lea guhkes bargovásáhus mánggai riikamet teáhteriin,--guhkesáigasaš ámmátmusihkkarat, olbmot geaid sáhttá gohčodit dála beaivve čeahpimus luohte- ja sámemusihka artistan, olbmot geat leat almmustahttán skearruid ja dain leat leamaš buorit konsearttat miehtá málmmi jna.³⁵

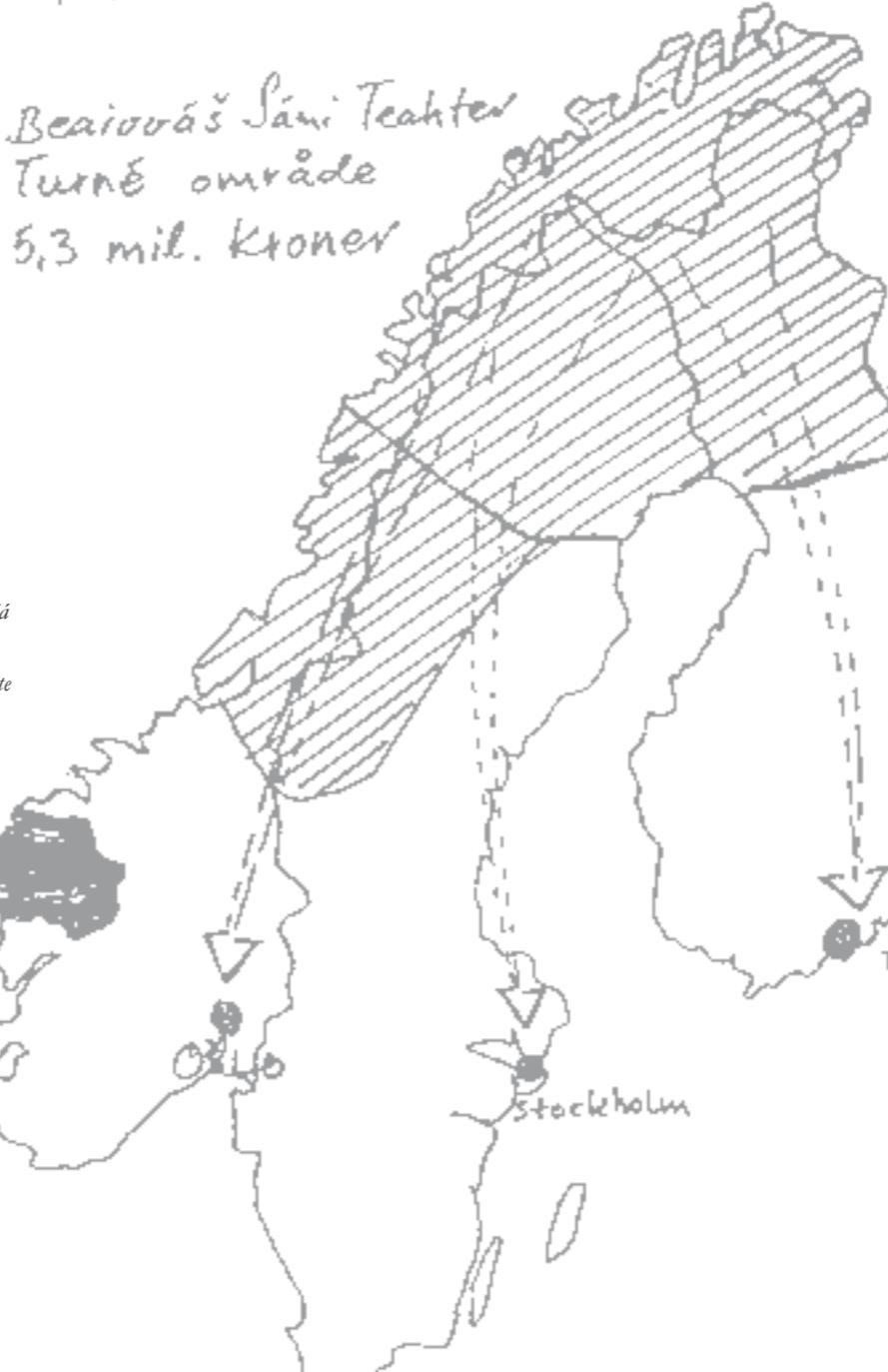
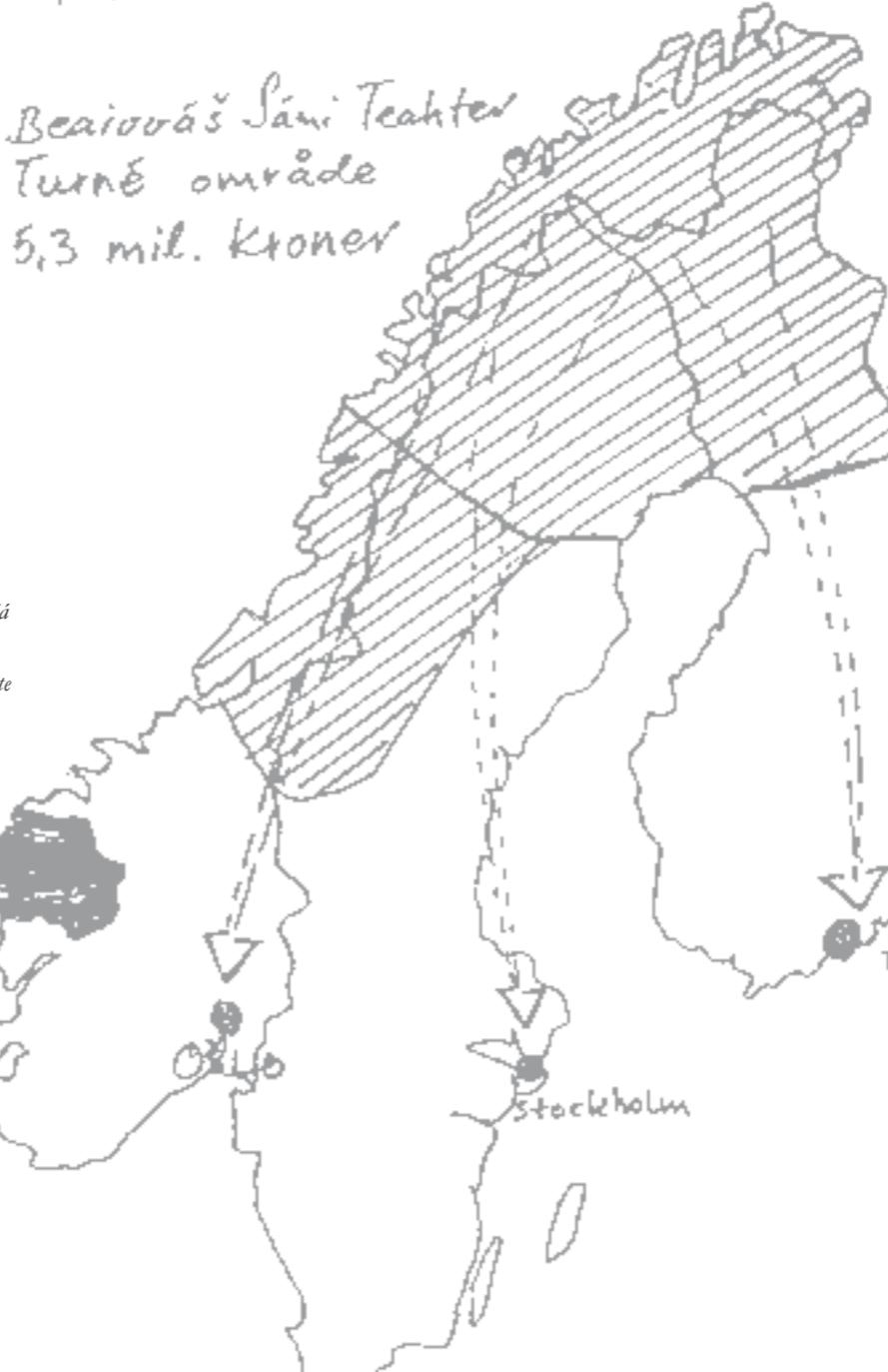
Oaiviliid ovdanbuktin oidnogodii maiddái aviissain. Sverre Porsanger muitalii bahča mielain Finnmark Dagbladet -aviissas: "Mun lean oaffarušsan skuvlejumi, ruđaid ja olbmáid sámi teáhtera dihte ja dál lean massán buot." Su analysa sámiid iežaset jurddašanvuogis lei: "Guovdageainnu suohkan lea bargin ollu min ovdii. Dál berrejít earát maid reageret. Sápmelačcat fertejít ipmirdit, ahte dás ii leat sáhka dušefal 24 bargosajis, muhto lea sáhka sámi kultuvrras ja gielas. Eiseválddit eai galgga nagodit eambbo sirret sámiid, dát háddjen- ja hálldašanpolitikhkka lea váralaš."³⁶

Guovdageainnu suohkan ozai čovdosa unohis dillái. Dat evttohii oktašaš čoahkkima oktan deparmentain, fylkadikkiin, suohkaniin, Beaivvážiin ja bagadanjoavkuin. Dat dollui golggotmánu 21. beaivve. Suohkan lohpidii 450 000

Turnéområde Sogn og fjordane teater 9 mil. kroner

Beaivváš Sáni Teater
Turné område
€ 84 5,3 mil. kroner

ruvnnu čavčča prošeavtta ollašuhttimii nu movt dat lei plánejuvvon. Dat attii maiddái kulturviesu lanjaid joavkku atnui. Departemeanta nannii, ahte dat ii lean várren lasse-ruhtadeami jahkái 1986, muhto lohpidii goittotge ruhtadir geahčalanbajiid 1987 ja 1988.³⁷

Geahčalanbaji áigge sahtii oažžut ipmárdusa das, makkár lei teáhtera dáiddalaš kvalitehta, gehččiidvuodđu ja movt dat ollašuhtte eará teáhterii gulli rutiinnaid. Beaivváš jodii ollu miehtá Davviriikkaid. Departemeantta mielas teáhtera doibmii berrige muhtun áiggi geahčen oažžut maiddái davviriikkalaš doarjaga. Jahkeiissáid vásáhusaid vuodul sápmelaš dáiddasearvvit illá jáhkke "davviriikkalaš čovdosiidda".³⁸

Departemeantta lohpádus geahčalanbajis – mii juo čuovvovaš ráddádallamin fanihii golmmajahkasažjan – lei goittotge vuositun sámiide. Go dili ledje čoavdán, Beaivváš sahtii ollašuhttit čavčča programma ja giđdat 1986 álggií hálldahuslaš ráhkaneapmi geahčalanbadjái, mii lei sohp-pon álgit čuovvovaš jagi álggus.³⁹

Gíða vuosttašeakket lei kabare *Soga Boalga* (Slektens sorte fár), man čájáhalle njeallje neavttára ja guokte musihk-kara. Dan vuodđun ledje Nils Viktor As-lakseen teavsttat, maid joavkku lahtut heive-hedje dahje dat heivehuvvo-jedje ovddit

SPILLE/TURNEPLAS NESTER-HA	
Terdag 1.	Gvar, prov.
Fredag 2.	Tromsø
Lerdag 3.	Tot
Søndag 4.	Tromsø
Mandag 5.	Tana
Tirsdag 6.	Tana
Onsdag 7.	Utsjuk
Tordag 8.	-Tana
Fredag 9.	Tana
Lerdag 10.	Utsjuk
Søndag 11.	-Tana
Mandag 12.	Tana
Tirsdag 13.	Tana
Onsdag 14.	-Lærselv
Tordag 15.	Karasjok
Fredag 16.	Karasjok
Lerdag 17.	Furu
Søndag 18.	Furu
Mandag 19.	Karasjok
Tirsdag 20.	Johkmoie
Onsdag 21.	Gällivare

produkšuvnnaid nuohtaide. Čájálmás, man Nils Gaup bagadalai, jodíii Sis-Finmárkkus ja dat buvttaduvvui maiddái NRK Sámi Radioi.⁴⁰

Téáhteris lei aín eahpesihkkarvuhta boahttevuoda hárrái, ja danin téáhter buvttadíi giðdat oðða veršuvnna čájálmásas *Vaikke čuodí stálu*. Čájálmás lei maid bowdejuvvon Sápmái ja davvirrikkalaš gávpo-giidda. Dán guovtti siva geažil leige buorre ordnet čájálmasmátkki, mii galggai oidnot ja gullot. Deháleamos čájálmasaid čájehedje Skandinávia oaivegávpogiin.

Njealjenuppelot olbmo joavku dollii vuos lullisámi guvlui: Åaporteai, Snåasai, Drevsjøai ja Rørosai. Davvirrikkaid téáhterkomitea lei bovdien čájálmasa Geilo NOTT -86 dáhpáhusii. Dan maŋŋel Beaivváža čájálmasa čájehedje golbmii Oslos ja Stockholmmas, oktii Helsingöras ja guktii Köbenhámmánis. Okta čájálmás dollui Stockholmmas Ruota Sámi Riikasearvvi (SSR) dievasčoahkkima oktavuoðas.⁴¹

Norgalaš kritihkar gávnna-hii: “Čájálmásas leat cielga teknihkalaš váilevašvuoðat. Dain beroškeahttá dat badjána mealgat badjelii go dat, maid instituvnnaš téáhterat ja amatevrateáhterat dábálačcat fállet gehčhiide. Vuosttažettiin Beaivvážis lea earenoamáš dramáhtalaš muitalus, man dat áigu muitalit: Álbmoga historjá. Nubbin, dat lea gávnan sakka earálágan téáhtergiela mainna dat máinnasta.”⁴²

-čájálmásas johttái vuosttaš turneai Davvirrikkaid olggobeallai. Dat searvvai álbgógiidgaskasaš téáhterfestiválii Reykjavíkii, gos Beaivváža čájáhalai Islándda nationá-

Beaivváža vuohki iskkadallat boares ja oðða rájáid ja dainna ohcat alcces ovdanbuktinvuogi, bohcidahtii maiddái árvvoštalliid imaštallat. Morganbladet -aviissa kritihkar, gii anii čájálmasa “poehatalázan ja eksohtalačcat geasuheaddin”, ii datte liikon valjt geavahuvvon effektaide. Su mielas

orui gaskkohagaid ahte dat gokče čáppa ja oktageardániis lávdehábmerna. “Mis lea norgalaš téáhteris áibbas nohkka badjelmearálaš effeavttaid geavaheapmi. Balan Beaivváža ožžon váikkhuhusaid olggobealde, dakkár váikkuhusaid maid Sámi téáhterii dárbaš. Čájálmassii bohtet gávppálaš revyteáhtera klišea elementtat, maid livčii buoremus garvit daningo dat šaddet badjelmearálaš stállun – bovdekeahthes guossin – mat dasto sehkkejít Beaivváža oðða ja iežaslágan vuogi ohcama.”⁴³

Vaikke čuodí stálu

lateáhteris. Islándalaš geahčít movttiidedje čájálmásas. Ingor Ántte Áilu Gaup muitala: “Midjiide doško giedaid áin juo kvártta. Čájálmasa maŋŋel islándalačcat jearahedje gos leimmet gávnan dieid muitalusaid – dathan lei *min* historjá!”⁴⁴

Presideanta Vigdis Finnboagdottir, guhte lei leamaš Reykjavík gávpotteáhtera joðiheaddjiin ovdalgo son lei válljejuvvon presideantan, bovdii joavkku iežas šlohtti. Go sápmelačcat rohtestedje luodi, presideanta ieš maid juoiggadii mielde. Dát galledeapmi bázz Ámmuna mui-tui earenoamáš vásáhussan: “Dat lei stuorra gudni. Dat lei dušše sápmelačaid bovdien šlohtti. Dat lei stuorra ja somás vásáhus.”⁴⁵

Beaivváž beaggigodii čájálmasmátkki áigge go dat rámiduvvui VG ja Morganbladet -aviissain. Hearrát guhkin Oslos ožžo logadit mátkejodiheaddji Leif E. Nilut oainnu: “Dát mátki fállá midjiide vejolašvuoða čájehit maid mii máhttit. Farggabáliid lea áigi lonistit buot daid čáppa lohpádusaid dan doarjagis, mat leat addon Sámi téáhterii.”⁴⁶

Čakcat 1986 téáhter oačciui vástádusa man dat lei vuordán: stáhta bušeahdas ledje ruðat mat dárbašuvvojedje fásta sámi téáhtera ásaheapmái. Dat lei badjelaš 4,7 miljon ruvnnu.⁴⁷ Guovdageaidnu badjánií dan seammás Sámi téáhteroaivegávpogin, gos čájálmasmátkkiide vulge miehtá Davvikalohta.

Kun tunkeilija vähkää rauhaa...
...raskainta on valita rohkean tie!

JOHN M. JACOBSEN ESITIÄÄ NILS GAUPIN FILMIIN

TJENNÄYTTÄJÄ

JOHN M. JACOBSEN PRESENTS A FILM BY NILS GAUP «PATHFINDER» STARRING NILS GAUP
WITH NILS UTSI HELGI SKULASON SARA MARIT GAUP PRODUCTION DESIGNER HARALD EGDE-NISSEN
ASSOCIATE PRODUCER ERIK DISCH MUSIC BY NILS ASLAK VALKEAPÄÄ MARIUS MÜLLER KJETIL BJERKESTRAND
PHOTOGRAPHED BY ERLING THURMANN-ANDERSEN PRODUCED BY JOHN M. JACOBSEN WRITTEN AND DIRECTED BY NILS GAUP
A CO-PRODUCTION BETWEEN FILMKAMERATEME A.S. THE NORWAY FILM DEVELOPMENT CO. A.S. AND NORSK FILM A.S.

OFELAŠ-FILBMA LEI vuosttaš guhkesfilbma, mii ráhkaduvvui eanemusat sámiid návccaiguin, vaikke ruhtadeapmi bodiige álbmogiidgaskasaš gálduin. *Ofelaš* bagadalli lei Nils Gaup, gean prošeakta viiddidii sápmelaččaid visuálalaš ovdanbuktima jeargalaččat. Beaivvás-teáhtera vuodđun lei ovdal fierpmádat, masa gulle moadde ámmátneavttára dahje -bagadalli, dego Nils Gaup ja Nils Utsi. Nils Gaupge lei bagadallan Beaivváža prošeavttain, main sámi teáhtera ovdanbuktima ovddidedje ja hárjehalle nu ahte sámeigella geavahuvvui.

GASKASCENA

“DÁT MÁINNAS LEA VÁDJOLAN
BUOLVVAS BULVII LAGABUI
1000 JAGI...”

Dál Beaivvás sahtii fállat čiežajahkásaš vuodđobarggu bohtosiid Gaup máilmme buori jurdaga atnui. Filbma ii lean Beaivváža buvttadus, muhto filmma ollašuhtima dáfus lei goitotge dehálaš, ahte Beaivvás lei das mielde. Gaup lei čál-lán giehtačállosa, muhto – “Ofelaš” muitalus čuđiin ja sápmelaččaid gávvilvuodas – lei sámiid dološ árbevirolaš muitalus.

*Nils Gaup Aftenbladet -aviissas: Dan sáhttá gohcodit klassihkarin, muhtunlágan sámiid Hamletan. Mun gullen dan muitalusa juo mánnán ja dan rájes dat lea geasuhan mu. Dat lea eallán duhát jagi ja dan lea áigi lea dan šliipen dego čáppa geađggi gáttis. Mátkká áigge muitalus lea ovdánan ja ožzon juohke áiggis ođđa elemeanttaid. Juos nu jurddaša, de dat muitala maid nu otná beaivvige birra. Muitalus lea juoga maid ii sáhte sániiguin govviidit, juogalágan noaidefámut, mat hálidit ahte muitalus galgá muitaluvvot filmma hámis.*¹

Ofelaš-filbma dagai Mikkel Gaup (*Áigin-bártti rollas*) dorddusin ja maiddái Beaivvás Sámi Teáhtera neavttáriid. Sámefilbma menestuvai olgoriikkain buorebut go oktage eará Norggas råbkadurron filbma. Govas suomagielat plakáhtta.

Gaup lei juo moadde jagi ovdal guođdán Hálogaland-teáhtera ja álgán free lancerin ja fárren lulás. Son hálidii válmmaštallat *Ofelačča* ollesbeaivebargun.² Filmma vejolašvuodat ledje álggus oalle eahpesihkkarat: 32-jahkásá sápmelaš geas lei viehka unnán bargovásáhus filmma bagadallamis, fálai buvttadit filmma mii máksá 14 miljon ruvnnu, filmma giella livčii sámeigiella ja son hálidii govvet dan buollašiin Finnmarkku duoddariin! Buvttadeaddji John Jacobsen is lei goittotge áddejupmi, ja sus lei ráddí addit vejolašvuoda nuora bagadallái ollašuhtit su dáhtu.³

Teknihkalaš bartit ja govvejeaddit ledje norgalačcat. Buot neavttárat, earret čuđit, ledje sápmelačcat. Bargiid nammalistu muittuhii Beaivváš-teáhtera riegádanbottu: Ofelačča bagadallin lei Gaup (Nils), dievdováldorollas lei Gaup (Mikkel, ii fuolki) ja nissonváldorollas lei Gaup (Sárá Máret, ii fuolki Niillasii, muhto Ingor Ántte Áilu Gaup oabbá ja Mihkkála muottá). Filmmas lei miede maid sápmelaš neaktima *grand old mama* Anna Maria Blind ja Áillohaš, Nils Aslak Valkeapää, gií nevtii siidda isida. Son maid komponerii filmma muhiika.

Measta buot Beaivváš-teáhtera neavttárat guđđe teáhterbargguid juovlamánuus 1986 vai siii beasašedje searvat filbmemiidda mat biste golbma mánu. Sidoalu bealis

filbma lei dego joatkka teáhtera buvttadusaide. Čuođi stálu –čájámasas ii lean guhkes lávki čuđiide. Dat lei vuot sáhka sámiid historjjás, ja fas “min” doarrádalle “dat” olggobeale bigohasat.

Ofelačča dihte Beaivvášge sirdásii vuosttaš háve luonduu lávddi ala. Guovdageainnu lahkosi ledje huksen golbma sámi giláža, gos filbmejedje 40 gráda buollašiin. Loahppadáhpáhusa bákti gávdnui Bearalvágis, ja guovžabivdu filbmejuvvui Skotlánddas. Filmmas luondu nevttii váldorolla. Gaup lei dadjan juo ovddalgihtii: “Lávdehábmema lea Ip-mil sivdnidan, ja Frod Krohg lei su veahkki – dahje nuppeládje.”⁴

Noaide-Rásste (Nils Utsi), sápmelaččaid Obi Wan Kenobi, rollas Gaup deattuhii filosofijja, mii heivii 1900-logu

ekologijalaš lihkadusaide. Rástte jurdagat áimmu birra, man oktage ii sáhte oaidnit muhito mii lea bákkolaš vai sáhttit eallit, ovddastit seamma sápmelaš birasmorála maid Mari Boine seamma jagi almmustuvvan lávlagiin: “Luondu lea du eadni – ja juos dan gottát, gottát maid iežat.” Čuođit, geat eai filmmas oba čuoigga ja geaid giella lea dušše barbáralaš čurvosat, ledje massán oktavuoda lundai ja máhkte beare duššadit.

Nils Utsi čájáhalai Ráste-noaiddi.

Luondu neaktá váldorolla filmma loahpasge, go čuođit jápmet muohtauđđasii.⁵

Gaup filmma ovdanbuktima vuodđun lei, dego mánggaiin Beaivváža čájáhusainge, boares mualusa odđa hábmen. Filmmas vuhtto, ahte dat lea ožžon váikkahuusaid sihke dološ *westernis* ja maiddái *Star wars* -filmmain. Modeardna action-filmma oaččui áibbas odđa ivnni árktaš luonddus, gos detaljjaid deattuhedje ja dálvečuovga buktá mielddis hui earenomaš intensiiva dovduu. Vašalaččaid veahkaváldi šaddá hui ilgadis duohtavuohtan lahkago-vain -40 gráda buollašis.⁶

Ofelačča sáttai Norgga filb-mahistorjjá buoremusat menestuvvon filbma ja dat lei maid menestus máilmiviidosaččat. Dat nammaduv-vui buoremus ol-goriikkalaš filmma Oscar-evttohassan. The Wall Street Journal – aviissa árvvoštalli mielas dat lei “briljánta Rambo jápmi gielain”.⁷ Filmmas lei maiddái stuorra váikkahuus sámiide. Vuosttaš háve sámeigiella gullui duoldamin filmmas eal-lin ja vel váldorollas. Ofelačča dihte nuorat berošgohte iežaset sápmelašvuodas.

Stuorámus oassi Ofelačča filmmas gorviduvvui Sámis -40 gráda buollašis. Dušše guovžabivdimä gorvededje Skotlánddas lojes guovžain.

Jens Klemet Stueng ja Solveig Leinan Hermo dánsuiga bibtás Luobti gommuoda salas. Stuengis šattai debálaš olmmoš Beaivváš-teáhterii erenoamážit 1980-logu loabpas. Musibkalaš máhttua lei leamaš buorre juo ovdal, muhto sápmelaš dánsu attii odda vejolašruodaid ráhkadit čájálmasaid.

dagai sápmelaččaid ja bagadalli Nils Gaup oalle beakkál-massan máilmnis, muhto dat šattai stuorra menestussan maiddái Beaivváš-teáhterii mii oačcui rámi ja bekii fas veháš eambbo Davviríkkain.

Filmma unnimus váikkuhus ii dáidán leat datge, ahte nuorra Mikkel Gaup álggahii das neaktinbarggus. Son searvvai Beaivváš-teáhterii rievssaha rollas čájálmasas Ráhkisturvan balva.¹ Ofelačča mearkkašupmi vuhttogi teáhtera čájálmasmátkkiin. Neavttárat ledje šaddan olbmuide oahpisin namalassii filmma bokte. Seammás go dat máilm-mibeakkálmasvuhta oačcui olbmuid árvvošt filmma, de sámi teáhtera válde eambbo duođas go ovdal.² “Ovdal min dovde teáhterbirrasiin miehtá Skandinávia. Ofelačča maŋgel min dovde maid teáhterbirrasiid olggobealde”, Svein Birger Olsen dajai aviissaide.³

GOALMMÁT OASÁŠ

GEAHČČALANBAJI FEARÁNAT

Ofelažžan

BEAIVVÁŠ-TEÁHTERA geahččalanbadji vulggii johtui jagi 1987 álggus earenoamáš vugiin. Vuosttaš guovtti mánu áigge teáhteris eai lean neavttárat. Measta buohkat ledje “luoikkahuvvon” Ofelačča filmma filbmenbargguide. Ofelačča

Sirdáseapmi stáhtaruhtadeami vuollasažžan dagai dan, ahte ruhtadeapmi lei čielggas čuovvovaš golmma jahkái. Stáhta juollutan 4,7 miljon ruvnnu lassin Guovdageainnu suohkan veahkehii teáhtera 300 000 ruvnnuin. Dainna ruđain galge gokčat kulturviesu láigogoluid.

⁴ Teáhtera lanjat ledje Guovdageainnu kulturviesu gealláris. Teáhtersále ja gárvodanlanjaid lassin doppe ledje golbma kantuvrra njealji bargi várás, neavttáriid latnja ja guokte unna vuorkalanjaža. Bivttas- ja snihkken-latnjan lei boares Ájanas-viessu.⁵

Hálddahušláččat odđa dilli gáibidii, ahte čielga organisašuvdna galggai ordnejuvvot. Friddja teáhterjoavkku áigi lei vássán, goittotge prinsipas. Dál galggai dahkkot čielga bargojuohku ja hierarkijia stáhta ja gielddahálddahušaid málle mielde. Vuosttaš teáhterjodiheaddjin válljejuvvui Svein Birger Olsen, ruhtadoallohoavdan Agnete Eriksen ja teknihkalaš jodiheaddjin

Kurt Hermansen.⁶ Olsen ja Hermansen álgaheigga njukčamánu álggus, Eriksen geasset. Neavttárin bálkáhedejje Ann-Jorid Henriksen, Mary Sarre, Iñgor Ántte Áilu Gaup, Ámmun Johnskareng ja Sverre Porsanger. Jan Åge Biti oačui tekniikkara virggi.⁷

Teáhtera oačui maiddái ámmátdáidosaa doaimmahatbargi ja hálldahusčálli, Britt-Inga Vars, guhte lei bargan oasseágásáš cállin juo teáhterjoavkku áigge. Olsen lei "dohppen" su suohkana barggus teáhtera beallai.⁸ Beaivváža cálli bargu leige veháš earálágan go suohkana bargu. Bargiid vátnivuođa dihte "Riht-Ingá" maid jodđi mielde cájálmasmátkkiin. Su bargun lei fuolahit báber- ja ruhtadoalloáššiid, muhto dego earátge, de son maid guottašii dávviriid, lei vuoktačuohppi, gárvoheaddji veahkki, barddii ja bolttui lávddi eahkes ain oðđasit ja oðđasit.⁹

Oasusfitnodat *Sámi Teahter o/s* vuodduduvvui njukčamánu 1987. Dan bargun meroštalle "ollašuhtti ja ovddidit sámegielat teáhterdoaimmaid ja ovdanbuktit sámiid kultuvrra teáhterbarggu ja eará dan sullasaš doaimmaid bokte". Ossosiin 40 gulle stáhtii ja 40 Guovdageainnu suohkanii. Loahpat juohkáedje sámeservviide NSRii ja SLFii.¹⁰

Vuosttaš stivrra ságađiheaddji lei Ole Henrik Magga ja várreságajodiheaddjin lei Julie Eira, guktot Guovdageainnus eret. Stivralahttun ledje Peder A. Persen Bevgohpis, Poršáŋggus, Kurt Hermansen ja romsala teáhterjodiheaddji Bernhard Ramstad. Hermansen ovddastii bargiid ja Ramstad fas stáhta.¹¹ Fitnodat oačui doarjaga viggamušáide áiddo gárvánan sámekultuvrra cealkámušas *Samisk kultur og utdanning*, mii evttohii stáhtii ásahit fásta Sámi teáhtera. Teáhtera sajadat meroštallovuvvui cealkamušas Guovdageeidnui.¹²

Vaikke geahčalanbadji álkidahtii ruđalačcat teáh-

Svein Birger Olsen, qii lei leamas vuoddudeamen Beairváš Sámi Teáhtera, välljejuvvi vuosttaš jodibeaddjin.

tera bargguid, de da buvttii mielddis deattuge. Iñgor Ántte Áilu Gaup dadjá: "Geahčalanbadji deaddigođii, daningo orui ahte eat sáhttán eahpelikhostuvvat ovtainge cájálmasaín. Juohke cájálmasaín galggashii leat nu buorre go vejolaš. Olbmot fertejít liikot daidda. - - Jurddašeimmet, ahte dál ii galgga doaivut, ahte sáhttít vuoiŋjastit. Dál de baicca beasaimet čiekjut dáidagi."¹³

Teáhterjodiheaddji Olsen barggai olles fárttain. Teáhteris ledje jođus golbma-njealjje prošeavta. Okta lei Magnar Mikkelsen lávlunčájálmasaín, man válidorollas lei Mari Boine Persen. Nils Utsi čálli álbmotkomeđija mii lei heivehuvvon sámi birrasii ja goalmmát prošeavtas lei sáhka historjjálaš

dáhpáhusas 1700-logu Ruota beale Sámis. Olsen goittotte cakkadalai: "Eat duostta bidjat menddo olu návcçaid buvttadeapmái, daningo mii leat easka hukseme teáhtera. Mii sávvat, ahte sáhtášeimmet hukset albma hálldahuslaš vuodú sisdoalu báldii."¹⁴

Geahčalanbadji álggii *Ofelač*-filmma filbmenbargguid dihte easka cuojománu. Buohkat ledje movttagat, muhto dilli lei moivvas. Lei árvideamis, ahte ii lean bearebeare rievadadit teáhterjoavkku organiserejuvven ovttadahkan. Ovdal buot dahkojuvvui ovttas ja albma bargojuohku ii gávdnon. Dál hálldahusa, ruhtadoalu ja teknihka surggiide ledje namahuvvon jodjheaddjit, geaid bargu lea fuolahit, ahte iežaset suorggi barggut ollašuvaše.

Giđa mielde váttisuohtan badjáni dat, ahte dáiddalaš jodjheaddji váillui. Hermansen lea muitalan maŋjil, ahte teáhteris ii lean dáiddalaš plánen ii oanehut iige guhkit áiggi várás. Teáhterjodiheaddjis ii lean astu plánet čuovvovaš dálvvi cájálmasaaid iige dahkat dáiddalaš plánaid – daid bargguid gárte neavttárat bargat. "Orui dego fásta bargit galge vuosttašettiin bargat dramaturgan, eaige dan barggu

masa sii ledje bálkáhuvvon.¹⁵

Olbmot dušastuvve ja dat oidnui vuosttašettiin das, ahte Knut Walle gudii teáhtera giđđat 1987.¹⁶ Jagi mielde maiddái ruhtadoallojodiheaddji Eriksen dolkkai. Eriksen lei álggahan barggus "hui optimistalažžan". Čakčat son lei juo stressaluvvan, ja jagi loahpas nu dušastuvvan, ahte son celkkii iežas eret barggus jahkebeali rahčama maŋjel. Eriksen ulbmilin lei ovdánit "organiserejuvven ja doaibmi hálldašanmállii", ja dat ii lihkostuvvan dohko guvluige.¹⁷

Reivves man Eriksen čálli fitnodaga stivrii, bohte ovdan hálldahusolbmo hirpmáhuvvan jurdagat ovddeš friddjajoavkku "oðđasitorganiserema" birra. Doaibmi fitnodahkii gullevaš organiseren- ja plánenbargu lei su mielas báhcán oalát barggakeahtá. Dan dilis de vel viggat čilget olbmuide bargobiraslágaid, bálkánuolggadusaid ja stáhta bargiidrávvagid birra! Eriksen šuohkihi: "Organisašuvna huksen lea vuosttaš lávki doaibmi teáhtera guvlui ja dat ferte dahkkot ovdalgo sáhtti algit bargat ovtainge cájálmasaín.

Ii leat ávki jurddašit ahte buorre organisašuvdna šaddá iešalddes dahje ahte váttisuodat čoavdášuvvet idealismmain dahje 'Beaivváža vuoiŋjain', man sisdoalu ii leat oktage nagodan meroštallat."

Olles neavttájoavkku oassálastii Rábkisturvan baha -mánáidbibttái, mii šattai stuorra menestussan Beairváš-teáhterii. Dat jodđi oktiibnut 35 báikkis ja dan oidne sullii 4 000 geahčči. Stuorra goras orddas Ann Jorid Henriksen, Mikkel Gaup ja Sverre Porsanger, duohkin Svein Birger Olsen, Iñgor Ántte Áilu Gaup ja Mary Sarre. Unna govažžis Mary Sarre. Vuollin Sverre Porsanger ja Ann Jorid Henriksen.

Mearrádusaid dahkamis ledje Eriksen mielas seamma-lágan váttisvuodat. Diehtu ii johtán jođiheddiin bargiide. Ášsiid válmmaštallan lei váilevaš: bargiid čoahkkimiin lei ollu joavdelas šluppardallan eaige olbmot dichtán mas čoahkkimis lei sahka ja makkár mearrádusaid doppe dahke. "Danin ferte jođáneamos lágiin čielggadit, stivrego bargiidčoahkkin jođiheddiid, vai stivrejítjo jođiheddiit ovttas bargiiguin téáhtera ámmátláš ja doaibmi téáhtera guvluí", Eriksen cállii. "Lea boastut jurddasit ahte doaibmi ja nanu jođiheami ja organisašuvnna bokte massit bargomovtta, inspirašuvnna ja hutkáivuoda!" Eriksen fuoikkádii. Dili buorideapmái son earret eará evttohii jearrat veahki olggo-beale ráđdejeddjiin. Son maiddái máŋgii osidi oahppogirjii, man namma lei *Beaktulis hálddašeapmi bušeahtha lágidemiin!*¹⁸

Hálddahuslaš fuolain beroškeahttá jagis válmmaštuvve guokte ođđa čájálmasa. Giđa produkšuvdnan buvttadvvui *Min ſuoyat* (Våre toner) -kabaree. Čakčat čájehuvvui okta produkšvdna, mánáidčájálmas *Rákisturvan bahva* (Den forelskede skyen). Muitalusas balva ráhkásmuvvá olbmu. Čájálmasa vuoddun lei turkijalaš máinnas ja das lei "ekologalaš šuokja". Dan heivehedje geahppasit sámiid máinnasmáilbmá. Bagadallin bodii duiskalaš, Lulli-Norggas bajásšaddan Alex Scherpf. Čájálmas geasuhii ollu olbmuid, daningo *Oſelaš*-filmma dihte Mikkel Gaup lei šaddan "kjen-dis" (beakkálmas). Olbmot hálidedje oaidnit su, ja čájálmasa maŋgel sii jerre Mikkeliis nammačállosiidge.¹⁹

Rákisturvan bahva vulgii borgemánu bealgoalmánnas mánnošaš čájálmasmátkái, man guhkkodahkkan šattai oktiibuot 4000 kilomehtera. Vihttanuplot olbmo johte gálv-vuiguin busse ja pákhetbiila fárus. Johtin lei lossat, dasgo vahkkus lei duše okta vuoinjastanbeaivi. Positiiva vásáhus čájálmasmátkki áigge lei dat, ahte lágideadditj válde téáhtera duodaleabbun ja lágideamit ledje buorebut. Geahččit ledje valjít: juos skuvlačájálmasaid ja bovdejuvvon gussiid rehkenastti oktii, ledje geahččit sullii 4000.²⁰

Beaivváš-teáhtera čielga miittomearrin lei sápmelaš drámá buvttadeapmi. Sámegielat čállit ledje goittotge

unnán, ja ođđa giehtačállosiid fidnen lei muhtumin oalle goansta. Vuodđojurddan Beaivvážis meroštalle dan, ahte "buot mii lávddi alde čájehuvvo, galgá leat sámegillii ja eanas Sámi birrasis. Ii leat goittotge boastut luokkahit materiaala eará gielain ja birrasiin nu guhká go sápmelašvuoda vuodđoprinsihpat (grunnprinsippene om samiskhet) seilot".²¹

Téáhter vikkai váldit aktiivvalaš rolla ášši olis. Dan ii sáhttán vuordit, ahte gárvves giehtačállosiid deškešedje beavdái, muhto dat baicca fertii movttiidahttit čálliid ja hábmets giehtačállosiid singuin ovttas. Beaivváš vikkai 1980-logu loahpas skuvlet čálliid. Sámi kulturráđđi ordnii jagis 1987 gilvohallama, man ulbmlin lei oažžut eambbo sámi drámá. Gilvui serve duše moadde giehtačállosa, ja heajos dási dihte jury ii oba juohkáange vuosttaš bálkkašumi.²²

Troikka – golmmaoivvát stállu

GO NJUKČAMÁNU jagis 1988 suokkardalle, movt vuosttaš geahčalanjahki lei lihkostuvvan, de *Sámi Teahter o/s*-fitnodaga stivra evttohalai várrogasat: "Teáhter lea huk-senmuttus. Sáhttá orrut ahte máŋgá ášši leat eahpečielgasat sihke hálddahuslaččat ja dáiddalaččat. Dat lea ášši, man eat nagot čoavdit ovttá ijas, muhto dat gáibida mášolaš barggu, mii sistisdoallá geahčalemiid ja meattáhusaid."²³

Ieš téáhtera nammage lei šaddan váttisvuohant. Ii lean doarvái, ahte norgalaš láhkadoaimmahat čállii dan čađat boasttu hápmái *Sámi teather o/s*.²⁴ Stuorit váttisvuohant lei dat, ahte téáhterolbmot ledje juo álggu rájes reageren garrisit dasa, ahte Beaivváš-sátni váldui eret namas. Dan sánis lei juo tradišuvdna. Bargit dovde, ahte dat rápmi maid sii ledje ožžon ovddit buvttadusain lei nannosit čatnosiis Beaivváš-nammii. Teáhtera čakčačájálmasmátkkis imaštallan ain las-sánii. Eará sámi téáhterat láite dan ahte Beaivváš lei válđán acces áidna sámetéáhtera rolla. *Sámi teahtersearvi* váidalii áššis ja ávžžuhii lonuhit nama. Loahpas stivra miedai ráh-

kadit ođđa hámi: *Beaivváš Sámi
Teáhter o/s.*²⁵

Váilevaš dáiddalaš jođiheapmi lei stuorámus váttisvuohant, man hálidedje gieðahallat neavttáriid čoahkkimis Kárášjogas guovvamánu 1988. Neavttárat dahke maŋgel áššis virggálaš váidalusa.²⁶ Nils Gaup bivde gaskaboddosaš dáiddalaš ráđdeaddin, muhto son ii astan go lei bargame filmmain. Giđđa 1988 manai nu, ahte téáhter ii bargan ovttage buvttadusa.²⁷ Miessemánu Kurt Hermansen celkkii iežas eret doaimmastis. Son muitalii, ahte son lea ovdalge viggan geažuhit, ahte téáhtera jođiheaddji lei eahpeluohtehahti. Go stivra ii lean dahkan gullingé, su mielas orui dušši joatkit barggu téáhteris "man geahčalit dáiddalaččat hávkadit". Buot dát dagahedje dan, ahte geassemánu Svein Birger Olsen earráni jođiheaddjidoaimmas.²⁸

doaimmaint ja leat buvttadusjođiheaddjin. Britt Inga Vars virgáibiddjui 1. konsuleantan.²⁹

Troikka 1988-1990: Sverre Hjelleset (badjin), Knut Walle ja Kurt Hermansen. Vuollin "Ribt-Inga", Britt-Inga Vars.

Geassemánu čoahkkimis stivra dagai oalle earenoamáš mearrádusa. Dat mearridii, ahte téáhterjođiheaddji virgi ii biddjo ohcan láhkái. Teáhtera jođihišgohte golbma olbmo: dáiddalaš jođiheaddji, doaimmajodjihaddji ja ruhtadoallojođihaddji. Neavttárat dohkkehedje dán vuogi iežaset čoahkkimis. Sii evttohedge dáiddalaš jođiheaddjin Knut Walle, gean stivra nammadii bargui borgemánu. Ruhtadoallojođihaddjin šattai Sverre Hjelleset, ja doaimmajodjihaddjin Kurt Hermansen, gean ovddasvástádus lei fuolahit téáhtera teknihkalaš virgáibiddjui 1. konsuleantan.²⁹

Ann-Jorid Henriksen: "Lei veajjemeahttun leat sihke hoavda ja neavttár. -- Das ledje guokte beali. Dat galggai gohkket dan hálddahuslaš oasi ja dat galggai leat dáiddalaš jođiheaddjin. Dat ii leat seamma go bagadalli, muhto son mearrida makkár bihtáid galgá bidjat, gean oažžut bagadit. Son barggai nu burest go sáhtii, muhto jáhkán ahte son ii ádden, eatge mii ádden ahte dasa gáibiduvvo veahá eambbo go buorre miella ja máhttu sámi kultuvrra birra. Dat ii lean doarvái."

Muhtumat gohčodedje “dán golbmasa” bargui bidjama kompromissan, earátges “golmmaoaivát stállun” (nu movt Hermansen lei gullan gos nu). Čoavddus orui stuorradagolaš ja viiddis juo dan ektui, ahte golbma olbmo jođihedje čieža-olbmo doaimmahaga. Hermansen mielas dat oaidnu lei beare oktageardán. “Vuosttažettiin teáhteris barget ollu olbmot dalle go čajálmasaide ráhkkanit ja daid čájehit. Dasa lassin nana jođiheddit sáhttet ládestit teáhtera eret sirdásanbají váttisvuodain.”³⁰

Dán golbmasa válljen sáhtii maid leat geahčaleapmi, viggamuš hehttet ovddit jagiid váttisvuodaid. Ovta olbmo jođihanmállle ii orron heiveme Beaivváža árbevirolaš vuoh-

Luohti gomuvuoda salas dagai nuorra sámemusihkkaris, Mari Boine Persen, nástti. Čajálmasas juoigan hevii bureas ovttas rock-musihkain ja lulliameribkálaš šuonyaiguin. Dánsut Jens Klemet Stueng ja Solveig Leinan Hermo (maiddái olgeš bealea siiddus) visuáliseredje musihka lihkastagaiguin. Mari Boine lassin juoigin lei Ulla Pirttijärvi.

kái bargat ja mearridit áššiid. Julie Eira dadjá, ahte “troikka” orui eanet sámi jođihanvuohki. Duogážin lei maiddái diehtu, ahte ii gávdnon sámegielat teáhterjođiheaddji gii livčii sáhttán váldit Olsen saji.³¹ Medias árvvostalle dan, ahte sámiid teáhtera jođihedje dážat buriin bálkkáin. Dát kritikhka lei okta sivva dasa, manin Walle hálidii maŋŋeleabbos vuolgit ert ja guoddít barggu sápmelažzi.³²

“Trokka” álggahii barggu ovttatmano. Čakčat dramaturgga virgái nammaduvvui Paul-Anders Simma, gean bargu lei sikhkarastit buvttadusaid dáiddalašvuoda. Maiddái “Trokka” deattuhii Beaivváža imago. Sii bidje johtui gilvvu vai teáhter oččošii odđa logo, oinnolaš dovdomearkka. Gilvvu vuittii dáiddár Annelise Josefson. Su álkes čáppa, beaivváža hámát evttohus váldui atnui juo 1989 álggus. Dološ “ciehgahpir-logo” váldui eret anus.³³

Muđuige teáhteris orui dárbu pr-olbmui dahje diediheaddjái. Čakčat Beaivváža programmi gulle báikkálaš čajálmasaid lassin čajálmasmátkkit, galledeapmi Oslos, tv-programmaide oassálestin, searvan riikkaidgaskasaš kulturfestiválii Filippiinain ja maiddái Stella Polarisa ja Dálvadasa galledeapmi sin teáhteris. Teáhteris váillui maiddái pr-materiála ja anolaš gráfalaš ávndnasat almmuhusaide, plahkáhtaide ja programmaide. Bušeahtha unni vuoda geažil pr-barggut lasihuvvojedje Simma bargguide.³⁴

Beaivváža olles jagi doaimmat čoagganedje čakči. *Goavddážis I-IV* (Ut av tromma) lei sesolaš mánáidráidu, mii sistisdoalai luodi, muitalusaid ja máidnasiid dramatiserema. Árbevirolaš máinnastanbottuide bovdejedje gussiid, nugomat sápmelaš máinnasteaddjiid, románanisu Ida Kelarova ja bagadalli Mette Brantzeg gii ovttas Knut Wallein ráhkadii ovttä oasi ráiddus. Čakčamáus maiddái Ráhkistuvvan balva - čajálmasain fitne *Det Norske Teateris* Oslos.³⁵

Čavčha stuorra buvttadus lei lávlun- ja dánsunčajálmas *Luohti gomuvuoda salas* (En tone i uendelighetens favn). Dat buvttii lávddi ala Mari Boine Persena, gii lei šaddamen sámemusihka nástin. Son lei almmustahttán golbma jagi das ovdal rock-musihkalaš skearru, muhto Beaivváža

Nuorra studeanta Minna Rasmus ráhkadii movtáskan áviisačállosa, go Luohti gomuvuoda salas galledii Avrilis 1988.

buvttadusas sáhtii gullat su odđa, measta hypnohtalaš musihkkastiila. Čajálmasa musihka vuodul son čohkkii čuovvovaš jagi skearru *Gula gula*. Čajálmasas ledje mielde guhutta musihkkara ja dánsuguovttos Jens Klemet Stueng ja Solveig Leinan Hermo. Mielde lei maid nuorra čeahpes juoigi Ulla Pirttijärvi.

Luohti gomuvuoda salas jodii Davvi-Norgga rittuin, Avvilis, Kárášjogas ja maiddái Bodeajus ja Oslos. Čajálmasa fitne geahčame sullii 3000 olbmo. Dat buvttaduvvui vel televišuvdnii (NRK ja Sveriges radio). Das fuolakeahttá viiddis čajálmas šattai ollu divrasabbon go lei plánejuvvon. Walle árvvoštallojuvvui maiddái das, ahte son hálidii ná geavahit teáhtera ruđaid “musihkkariid ávkin”.³⁶

Namalassii turnea áigge badjánii ruossalasvuoha guovtti ášši gaskkas: teáhtera vátna resurssaid ja Beaivváža hálus čájehit čehppodagas. Stíra vikkai oažžut Lulli-Norgga eisevalddiid áddet ahte Beaivváš ii lean dábálaš báikkálaš- dahje guovlluteáhter. Sámi teáhter ii sáhttán orrut dušše Guovdageainnus, dahje oba Norgga rájáid siskobalde. Dat fertii johtit miehtá Davvirrikkaid. Mátkkit eai lean oanehačat, nu movt eará Norgga guovlluteáhteriin.

Beaivváža jahkásáš bušeahhta 5,5 miljon ruvnnu lei 3,2 miljon ruvnnu unnit go Norgga unnimus guovlluteáheris (*Sogn og Fjordane* –teáheris), mii jođii unna gielddažis Oarje-Norggas. Beaivváža doaibmanguovlu lei logi geardde stuorát, muhto guovllus ásse unnán olbmot. Knut Walle árvvoštalai: “Go mii fitnat 500 olbmo gilážis, de sullii 150 olbmo bohtet geahčat min čájálmasa. Das lea erohus statistihkaide mat čájehit norgalaš teáheriid gehččiidlogu. Norgalaččain dušše vihtta proseantta fitnet jahkásáčat teáheris.”³⁷

Ledje maiddái geavatlaš váttisuodat. Dasa lassin ahte hárjehallan- ja čájehallansále lei gárzi, čuoza dat maid dearvvašvuhtii. Bargobiraseiveváldi namuhii ahte sáles lea semeantagavia ja heajos áibmu. Fásta neavttáriid lassin guosseneavttárat láite bargobirrassa. “Na gal dat lea jur váivi vuolgit beaivválaččat bargui go diehtá man ollu sáttu ja semeanta luovvana ja mohtiluvvá áibmui maid mii šáddat šieđđaluvvamiin vuoinqñat geahppáidasamet. Dat váikkuha dearvvašvuhtii. Dávjá lea čotta bávčas ja dovdo roavisin ja dego livčii garra nuorvu juohke bargobeavvi loahpas.”³⁸ Suohkan álggií divodit viesu jagis 1989.³⁹

Spánskalaš vánddardansoabbi

BEAIVVÁŽA GEAHČALANBAJI majemuš jahki lei 1989. Norgga ráddhehus galggai mearridit ásahuvvogo bissovaš sámi teáher. Viđa miljon ruvnnu bušehttii vurde lasáhusa. Jagi álggus Beaivvážis 12 ledje fásta bargi, maŋŋel go Ámmun Johnskareng lei heitán. Ovddit jagiid bálká lei máksovvon 69 oasseáigášaš bargái ja veahkeheaddjái. Stuorra oasi bušeahtas njielastedje guhkes čájálmasmátkkit.⁴⁰

Beaivváš, Sámi Teahter o/s dagai guovvamánuš bušeahthaohcamuša mas sii ohce 12 miljon ruvnnu fásta teáhera vuosttaš jahkái 1990. Ohccit ledje oalle sihkkarat ahte sii ožzot dasa ruđa. “Mii eat dieđe leago dábálaš álggahit bušehta ohcamuša dainna, ahte giitalit buot eal-

ljárid, idealisttaid, teáhterolbmuid, doaimmahatbargiid, politihkkáriid ja buriid vuoinqñaid mat leat čuvvon teáhtera dan rájes go dat riegádii jagis 1980.”

Sii atne supmi man sii ohce dárbašlažjan vai geahčalanbaji doaimmaid sáhtášii viiddidit dakkárin go fásta teáhter gáibida. Viiddideapmái gulai lasihit bargiid, viiddidit ja buoridit buvttadanbirrasa. Lei maiddái dárbu bidjet ruđa skuvlemi ja buoridit olggobeale bargiid. Ohcamušas lei dárkilis čielggadusa lassin meroštallojuvvon Beaivváža mearkkašupmi. “Teáhter ovddida aktiivalaččat ahte sámeigella sealu ja árvu badjána. Teáhter doaibmá čoahkkananbáikin vaikke makkár suorggi Sámi dáiddá-

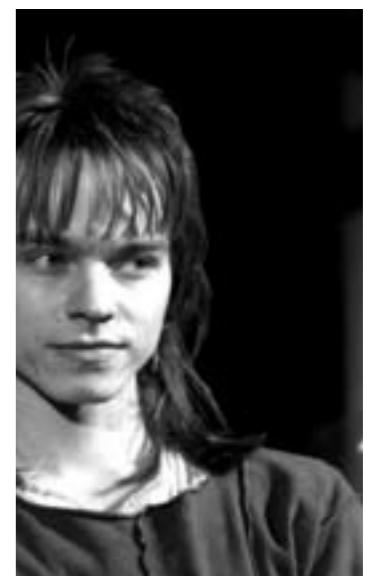

Máidnasat-oločájálmasas ledje guokte bihtá: “Rieban” ja “Stálostallan”. Gurut bealde neavttárat: Igor Ántte Áilu Gaup, Ebba Joks (duohkia), Ann Jorid Henriksen ja Mary Sarre. Olge bealde Luhtát (Ann Jorid Henriksen), moarsi (Ebba Joks) ja duohkia irgi (Igor Ántte Áilu Gaup).

riidda. Teáhteris lea hui stuorra ja beaktulis ambassáda mearkkašupmi (ambassador-funktion) sámi kultuvrii buohkanassii.⁴¹

Ávvujagi dihte Beaivváš dagai oktiiburot golbma produkšunna, maid earálágantuohca govvildii teáhtera. Guovtteesát mánáidčájálmasa Máidnasat: “Rieban” ja “Stálostallan” (Samiske eventyr: “Reven” og “Blindebukk med stallo”) vuodđun ledje J. K. Qvigstad ja J. A. Friis máidnasat. Vuosttaš čájálmasa lei kulturviesus, muhto dasto dan sirde olggos, Buletjávrri jieŋa ala. Giđđačájáhusmátki áigge olgoveršuvdna johttá Detnui ja gitta Anárii. Čájálmasas dahke maiddái geasseveršuvna, mii čájehuvvui Harstada doaluin ja Romssas.

Roger Ludvigsen, gii čuojabii maiddái Mari Boine joavkkas, ráhkadii musihkka mangga Beaivváš-teáhtera čájálmasaide 1980-logu loahppa rájes. Son oačnu Edvard-bálkašumi čájálmasas Ayra-Leena (2001).

Nuppi Beaivváža produkšvnna bagadallin lei bovdejuvvon Harriet Nordlund. Son lei ovddit Dálvaldsteáhtera jođiheaddji, sápmelaš bagadalli. Son válljii čajálmasa mii lei vuorddekeahes ja logalaš. Spánskalaš F. G. Lorca teavsttaid vuodul dahkkon klassihkkačájálmasa *Varraheajat* (Blodbryllup) oktavuoðas Nordlund jearai, fertiigo sámi téáhter duoðai álo giedahallat sámi fáttáid maid vuodðun lea sámi teaksta.

“Doallatgo mii čavga gitta árbieveriuin, dáhpahuvveš mii beare, vai dahkat nugo čajálmasa moarsi, gii mollii árbieveruid ja báhtarii? In jáhke ahte goabbáge dain lea rivttes čoavddus. Ferte gávdnot goalmmát vuohki ja dan mii fertet ovttas hutkat. Lorca teaksta lea midjiide ovttalágan vánddardansoabbi, dát soabbi lea skeaŋka sámi álbmogii”, Nordlund suokkardalái aviissain.⁴²

Varraheajat lei čajálmas, mas dáhpáhusat ledje belohakkii Sámis. Das suske lunddolačcat goikebierggú headjabiebmun, ja flamenco dánsun ja luohti jođiiga bálddalagaid. Ingor Ántte Áilu Gaup bijai luđiid Lorca divttai-de. Jorgalanbargu govvidii prošeavtta. Čajálmas lei jorgaluvvon spánskagielas dáro- ja ruotagiela bokte sámegillii. Nordlund didii, ahte stivrra ságadoalli Ole Henrik Magga máhtii spánskagiela, ja son gohčohalai ohcat tekstii nyanssaid ja “báikkálaš ivnni”. Nubbi jorgaleaddji lei Rauni-Magga Lukkari.

Čajálmas šattai Beaivváža dassázii stuorámus prošeaktan. Lávddi alde ledje 14 neavttára oktanaga.

Varraheajat vuodðuduvaí Federico García Lorca čajálmassii. Dan bagadalai Harriet Nordlund (unna govažis olgeš bealde). Das šattai téáhterri bui debálaš, muhto maiddái divrras bvirtadus. Gurut bealde: Tóiro Lukkari, Ulla Pirttijärvi ja Francisco Javier. Dan vuolde leaba Sverre Porsanger ja Mary Sarre. Olgeš bealde badjin Javier ja Jens Klemet Stueng. Vuollin olles bargojoavku. Harry Johansen válddi virggálaš govaid luonddus. Bagadalli Nordlund hálidi geavabit daid inspirašuvndan nearttáriidda juo hárjehusaíd digge.

birra. Ságat-aviissa doaimmaheaddji jearai Knut Walles, ovddastiigo *Varraheajat* odđa bají Beaivváža historjjás? Knut Walle vástidii: “Muhtunládjé mis leat leamaš dihto bajit min historjjá áigge. *Min duod-darar* ovddastii čielgasit álbmotromantihka; historjjálaš materiála lei mielde *Vaikke čuodi stálu-čajálmasas*; ja árbevirolaš materiálages mánáidčájálmasain *Gánta ja golleloddi*, *Ráhkistuvvan balva*, *Rieban ja Stálostallan*.⁴³” Walle ii goittoge hálidan meroštallat guđe suorggi *Varraheajat*-čajálmas ovddastii.

FLAMENCO SÁMIS

"Dáiddalaš jođiheaddji Knut Walle bovdlii mu Beaivváš-teáhtera bagadallin 1989. Geahčalanáigi lei vel gaskan, iige son diehtán boahtteággis. Son hálidii ahte mun dagan čájálmasa, mii moriidahtašii mearrideddjjid oaidnit sámi teáhtera árvvu." Ná mitala Harriet Nordlund, gii válljii ollašuhttit Federico Lorca Varraheajaid.

"Lorca lei munnje dego jumeš. Son máhtii ovdanbuktit juoidá, maid munge hálidedjen mitalit, muhto in máhttán. Ledjen searvan Varraheajaide Luleju teáhteris, nekten Jápmina. Spánskalaš kultuvrras gávdnen muđuige rukton. Koreográfa Luis Ortegain ipmirdimme nubbi nuppime, vaikko munnos ii lean oktasaš giella. Muhtumin geavaheimme dulka, muhto dalle ean šat gulahallan." "Varraheajat orui heiveme bures sámiide: dat govvidii boaittobeale guovlluid, fuolkegaskavuođaid ja ánggaštumiid. Flamencomusikhka lei dego luohti – iežas málbmí, mas lea árbevirolaš láhttenvuohki, muhto go dan sisa beassá, gávdnaš hutkáivuoda. Mii barggaimet čájálmasain garrisit."

"Hálidedjen ahte neavttárat besset sisa Lorca málbmái. Ledjen garas - mis lei fysalaš hárjehallan, hárjehallanbeivviid manjel vel hárjehalaimet eahkes. Mii fertiimet ovttas analyseret

mitalusa, ságastallat olbmuid birra, dáhpáhusaid sisdoaluin. Mun vulgen das, ahte juohkehačas galggai leat lávddi alde olles 'mun' - ii dušše skuvlejuvvon 'mun'."

"Liikojin govvejeaddji Harry Johansen bargguin. Juo ovdal čájálmasa dahkama mearridedjen váldit su mielde prosessii ja vikkaimet maid govaid čađa beassat sisa čájálmassii. Mun bagadallen ja son barggai govaiguin, maid govviimet vahkku áigge. Son nagodii fáhtet dan dovdu, maid hálideimmet. Muhtun proseassa duođai vulggi johtui govain, dat dolvo čájálmasa ovddosguvlui."

Varraheajat mitalii guovtti bearrašis, geat sohpe nuoraid náittoslihttu sudno sealgge duohken. Irgi (Ailo Gaup) ii ipmirdan moarsis (Mary Sarre) miela. Nieida ii sáhttán maidige iežas dovdduide ja nu son mearrida čuovvut olbmo gean ráhkista (Sverre Porsanger). Sudno čatná oktii olles áigge rukses suoħpan. Loahpas irgi ja Leonardo godiba goabbát guoimmiska.

Loahppaoasáš lei čájálmasa guovtekultuvrralaš stiilla vuohkái: Jápmin (Jens Klemet Stueng) dánsu flamenco seammás go gitára miedušta spánskalaš šuojaid málbmái. Leonardo eadni (Ebba Joks) loktana eatnamis ja álggaħha morašlaš luodi. Seamma láhkai flamenco ja árktaša goavdása ritma deaivededje olles čájálmasa áigge. Juoigin leigga Inga

Juuso ja Mattis Hætta.

Čájálmasa čuvvon suopmelaš teáhterjođiheaddji gávnahii árvvoštallamistis: "Go viisát válljejuvvon ja málmmi fidnát juigojuvvon luohti dávistii, ii lean miikkige eahpečielgasii das, ahte geahčaimet Lorca Andalusia sámi teáhtera čalmiigquin." Son jotkkii: "Ovddalgihtii livčen eahpidan movt olbmuide guoskevaš varramávssahapmi, mii sámiid kultuvras lea goasii juo áibbas amas vierru, govviduvvo. Nordlund lei čoavdán váttisvuoda vuohkkasit. Niibi lei das. Dat ovddastii bákčasa ja jápmina, muhto dainna ii runzeduvvon. Liikkat ledje mielain, eai lávddi alde."

Harriet Nordlund dadjá: "Luođi ja flamenco oktiiheiveheapmi hirpmástuhtii mángasiid. Produkšvdna manai badjel bušealta, mielde ledje nu ollu olbmot, muhto dat lei dan veara. Čájálmas lei fiinna menestus." Čájálmas bohciidahtii nákku das, makkár sámi teáhter galggai leat. Knut Walle mielas ságastallan govvidii bures dan, ahte sápmelaččat liikojedje čájálmassii, muhto válodoálbmoga media lei jávohaga. Čájálmas ii orron ollášuhttime dan vuordámušaid sámeteáhteris."

Gáldun Harriet Nordlunda ja Knut Walle jearahallamat, Kari

TEÁHTERKURSA ANÁRIS

Skuvlejumi váilun lei Beaivvážis duođalaš váttisvuohta 1980-logus. Oktage fásta neavttárii ii lean vázzán teáhterskuulla. Sii ledje oahppan barggu bokte ja vázzán oanehis kurssaid. Jagis 1989 fállouvvui teáhterskuvlejupmi, go Suoma Anáris lágiduvvui jagi guhkkosaš neavttárskuvlejupmi mii lei oaivvilduvvón sámiide buot Davviríkkain.

Beaivváš-teáhtera neavttárat ohce virgeliomu kurssa dihte. Sidjiide ii goittotge mieđihuvvón dat. Norgga bealde kursii serve loahpas duše golbma oahppi, Sárá Máret Gaup, Marie Kvernmo ja Sara Margrethe Oskal. Manjemus namuhuvvón šattai manjel guovddáš sámi neavttárin, guhte galledii dávja maid Beaivváš-teáhteris.

Kurssas leigga maid Toivo Lukkari ja Irene Länsman, geat manjá ovddideigga sámi teáhterlágádusa. Teáhterkursssa oasseváldiin Niko Valkeapääs šattai dovddus lávlu, gii dagai maddái vál dorolla Beaivváš-teáhtera čájálmassii Ellii giđas geassái (2004). Dat mitalii Suoma sámeguovllu lávlagiiddahkkis Veijo Länsmanis.

Davviríkkalaš teáhtergursa čobkkii Anárii ášedorviid ja nuorra čehpiid. Olgeš bealde Sárá Máret Gaup, gii lei leamaš ovttas oaiverollas Ofelaš-filmmas. Gurut bealde vuollin Toivo Lukkari ja Marie Kvernmo, gii oahpásmuval dálvri áigge Niko Valkeapää. Goallmmát goras gurssá jodíheaddjii Kari Selinheimo ovttas gírjezálli Eino Guttormiin. Gorat Veli-Pekka Lehtola.

FRIDDJAOAVKKUS FÁSTA TEÁHTERIN

Ii lean álki molsut friddjajoavku eallima "rivttes" teáhtera árgabeaivví rutiiennaide. Májggat boares lahtut, geat ledje leamaš mielde friddjajoavkkus, gohčodedje dan bearashaín. Geahččalanbadji šattai geahččaluššan "Beaivváš-bearashaí". Hárjáneapmi oðða vuogádahkii ii leange nu álki go álggos gádde. Ruossalasvuodat ja bargiid vuolgin govvidedje dan juogu mii bodii ovdan institušvnna. Dološ friddjajoavku lahtut balle oðða teáhtera šaddat menddo byrokáhtalažžan. Dego rievda-dusaid oktavuoðas lávege, de májggas dovde ahte sii masse dan friddjavuoða mii sis lei ovdal lean.

Ann-Jorid Henriksen: "[Fridjajoavku manjnjá] ii lean somá ahte mii oaččuimet 'dá lea du bargu, duot lea du bargu'. Mu mielas orui ahte mii leimmet nu ollu čadnon oktii ahte mii dovddaimet guðet guimmiimet ja hálaimet juohke dingga birra. Leimmet dego bearashaín ovttä gaskka. Dat bieðganii. Dál galge neavttárat vázzit gávpogis dan botta go teknihkkarat bidje čuovggaid jna. --

Dat šattai hierarkija, ja de bodii vel hálldahus iežas hierarkijain. Hálldahusa haga ii doaimma teáhter. Dat šaddá gilvu, gii lea deháleamos. Mis lei dat gilvu, vaikke gii nu dajašii eará. Neavttáriid gaskkas lei, ahte min hagahan ii šatta teáhter. Teknihkkarat fas dadje ahte diihhan ehpet sáhte teáhtera čájehit juos dis eai leat čuovggat. - - Diet lei oarjemálmimi hierarkijasystema, mii – dan seammás go šattaimet ámmáteáhterin – bodii dego álddagas dohko min gaskii. Mii eat ádden mii dat lei.

Ingor Ántte Áilu Gaup: "Dat lea leamaš nu buorre bargat dieid olbmuiguin, geat leat leamaš dáppe guhkit áigge. Mis lea leamaš Beaivváža siskkobealde dakkár, ahte mii hupmat juohke dášsi birra rahpasit, vaikke muhtumin dat lea lossat. Mii leat nu lahkalagaid go vejolaš. Juos ii leat rabasvuohtha bearashaís, gosa dat doalvu? Dat sáhttá buktit earráneami."

Čájálmasaín diehtelas ii lean jurdda álgga-hit oðða baji Beaivváža doaimmaide. Muhtun láhkai sáhtta baicca dadjat, ahte Beaivváža máhcái goalmmát produkšvnnainis *Vuonain Duoddariüddä*, dohko gos dat lei álggahan. Dat lei golmma musikhkara – Ann-Jorid Henriksen, Inga Juuso ja Halvdan Nedrejord – konsearta, mas lei mielde govvačájahuosoassi man Ola Røe ja Kurt Hermansen leiggia huksen. Konsearta jodii ovttas Njállateáhtera *Leatgo Kongos tigerat?* -čájálmasaín, mas nevttiiga Beaivváža guoðdán Sverre Porsanger ja Svein Birger Olsen. Čájálmasaín mialtii dan birra, movt lei buohcat aids-dávddain. Čuovvovaš jagi čájálmasmátkis lei Juuso sajis Ellen Marie Eira Solbakke.

Geessemánu 1989 čoahkkimis stivra vásihii juoidá maid eai lean vuordán. Álgojagi ruhtadoalu mielde Beaivvážis lei 450 000 ruvnnu vuolláibáza. Sivvan dasa ledje *Máidnasat*-produkšvnna čájálmasmátki ja *Varrabeajat*-čájálmasa ráhkkanan- ja hárjehallanbarggut. *Varrabeajat* buvttadusa eai sáhttan headisge gaskkalduhittit, nu ahte vuolláibáza jurddáuvvui gokčat čuovvovaš jagi bušeahdas. ⁴⁴

Vaikke dilli ii leange nu vearráí, ruhtadilli lei heahpadin stivrii, mii lei viggan duoðaštít kulturdepartementii dan ahte dat lei juohkeladje doaibmi stivrenorgána. Vejolaččat dat heahpat oidnui maiddái dan suhtus man stivra čájehii Paul Anders Simmai, teáhtera dramaturgi guhte lei almmolaččat árvvoštallan Beaivváža vuogi geavahit ruda. Simma lei árvalan aviissain ahte *Varrabeajat*-čájálmasmátki lei menddo divrras. Son lei eahpidan maid dan, ahte gánnáhago Beaivváža buvttadit "olggobeal" (ii-sápmelaš) čájálmasaaid obanassiige. ⁴⁵

Simma oaččui bargoaddistis aviisačállosa

majjal nu garra kritihka ahte son mearridii čállit stivrii reivve mas son gesii sániidis ruovttoluotta. Teáhter anii unohassan iežas dramaturga daguid, namalassii dan go Simma manai mialtit aviissaide teáhtera áššiid birra. Ságastallan galggai álgit teáhtera siskkobealde. ⁴⁶ Go Simma oaččui stivrra reivve, son celkkii iežas eret dramaturga barggus. ⁴⁷

To be or not to be – leatgo vai iigo leat?

SMÁVVA RUHTADOALLOMOIVVIS fuolakeah-tá Beaivvážis manai burest. Departemeantta ásahan teáhterráddi árvvoštallat geahččalanbajji bohtosiid stáhtii ja addit cealkámuša geasi álggus. Logi olbmo jovkui gulle kultur- ja teáhterjodiheaddit, skuvlaášseolbmot ja teáhterbargit. Teáhterráddi lei jearahallan olbmuid ja fitnan Guovdageainnus giđdat geahččame *Máidnasat*-čájálmasa. Dat celkkii ahte Beaivvážis lei nana sajádat sámiid gaskavuoðas.

Ráddi deattuhii ahte teáhtera doaimmain deaivvad-dedje májggat dáiddašlájat ja Beaivváž le geavahan šlájaid gaskasaš gulahallama ávkin barggustis. Beaivváž bargu mialtanárbevieru gáhttejeaddjin ja ovddideaddjin buktui ovdan cealkámušas. Dehálaš oassi teáhtera profilllas lei sápmelaččaid mialtan- ja máinnastanárbevieru dramatiseren. Nubbi guovddáš ášši sihke sámiid kultuvras ja Beaivváž buvttadusain lei luohti, man ovddideamis orui leamen mearkkašahti váikkahuus maiddái sámi dáídaga ovdanéapmái.

Teáhterrádi mearrádus lei čielggas: Beaivváž le ánsašan "gávdnot". Dat lei geahččalanbajji áigge duoðaštán, man dehálaš rolla das lea árbvieruid seailluheaddjin ja daid ovddideaddjin. Ráddi evttohii departementii, ahte Sámi teáhter šattašii fásta ásahussan. Dat sávai ahte sámi teáhtera vuohki ovddidit teáhterovdanbuktima šattašii oahppasut maid Norggas ja dat movttiidahtášii norgalaš teáhterbargiit. ⁴⁸

Smiehttamusa vuodul olbmot gádde, ahte fásta sámi teáhter šaddá duohstan. Go diehtu smiehttamusa joavddai olbmuide, *Ságat*-aviisa juo sávai lihku Beaivváži oaiivečállosis. Dat čálli ahte Beaivváž lea ovdanán mívssolaš kulturinstitušvdnan mii ovddida sámegiela ja kultuvrra ovddosgovlui buriin vugiin: "Mii hálidit giitit Beaivváža bargiit ja stivrra dan buori barggu ovddas maid sii leat bargin geahččalanbajji áigge." ⁴⁹ Čakča lei muđuige sápmelaččaide ávvudanáigi, daningo Norgga Sámediggi álggahii doaimmas ja presideantan válljejuvvi Ole Henrik Magga.

Muhto Beaivváža bargit fuomášedje fargga ahte duoh-tavuohta leige ilgadeabbu. Aviissain čállui: "BEAIVVÁŠ II ŠATTA FÁSTA TEÁHTERIN!" Kulturdepartemeanta lei bušeahttaráddádallamiin mearridan joatkit geahččanbajji vel ovttain jagiin. Sivvan dadje ahte departemeanta ii diehtán Sámedikki oainnu dán áššis. Čuovvovaš jagi bušehtii dat juollidii vihta miljon ruvnnu, mii ii lean eanet go ovddit jagi. Ruhta teáhtera ásahepmáii ii juolluduvvon. ⁵⁰

Aiddu válljejuvvi Sámedikki presideanta Ole Henrik Magga hahpaštta: "Gieldi mearrádus bodii áibbas báifáhkka, inge lean oba sáhttan govhallat dan. Maid Beaivváž galgaašii bargat vai dat šattašii fásta teáhterin?"

Staben tar permisj

— Stemninga blandt de ansatte børre frendeles preg av stor skuffelse, etter at Kultur- og Vilnuskaps-departementet har formslått at vi skal gå enda et år på prøvedrift, sier tillitskyrnen for skuespillerne og styrepresentant for de ansatte ved Beaivváž Sami Teáhter, Ann-Jorid Henriksen. — Stemtidig er vi nå litt usikre på hva vi skal gjøre. Etter tro et med prøvedrift hadde vi forventet at staten

Beaivvaš blir ikke fast samisk teater!

Formannskapet i Karasjok om Beaivvaš-penger:
— Uforståelig «nei»

Norske Kulturdepartementets
Beaivvas får 150.000 kr.

Kulturministeren skapte forvirring i Knutokino, men:

Beaivvas blir fast teater!

Gjede i Guovdageainnu:

Beaivváš blir fast teater!!!

Media čuovui stuorra beroštumiin dan, oažžugo vuosttaš sámeteáhter fásta rubtadeami vai ii.

Maid Sogn og Fjordane ja eará guovlluteáhterat leat čájehan maid mii eat leat?" Son čujuhii dasa, ahte go departemeanta lei hilgon teáhterrádi miehtemielalaš vástádusa, lei dat seammás hilgon iežas ráđđeaddi orgána.

Magga mielas departemeanta ákkastallan lei "jallodat", go sii ahte ferte gulaskuddat ássi Sámedikkis. "Eahpitkeah-tá Sámediggi doarju dán ášši, ja go teáhterráddi lea mielas ja doarju fástan ásaheami, de galggašii kulturdepartementii ruđaid juolludeapmi leat beare formálalaš bargu." Magga lei dušiid dihte viggan beassat ministerija dahje eará eiseválddiid ságaide. Son šikkui departemeantta sámiid badjelgeahččamis.⁵¹ Teáhterkomitea lahtuin stáhta ovddasteaddji, teáhterjodjiheddji Bernhard Ramstad, muitalii aviissaide ahte su mielas lei heahpat go departemeanta dagai dušin stáhta teáhterkomitea mearrádusa. Son muitalii ahte lei maid viggan oažžut oktavuođa departementii, muhto ii lean lihkostuvvan.⁵²

Igor Antte Aili Gaup: "Mun in dieđe ovttage eará ášši man oktavuođas buot sámepolitihkkarat livče leamaš ovttaoaivilis, muhto sámi teáhtera fástan ásaheami guovdu lei nu. "Mii dagaimet miellačájhusa dáppe Guovdageainnus. Cáliimet dárogillii, ahte dii lehpet lohpádusaid dušin dahkan, dájuhan min. Mii manaimet Osloi kulturdepartementii - ja dagaimet dakkár miellačájhusa, ahte mii leat min oasi bargan, ja mii diehitit bures maid Sámediggi dadjá. Mii dajaimet nu duođalaččat ja oaivvildeimmet maid, ahte juos dál ii ceaggan Sámi teáhter lohpádusaid mielede, mii heitit. Mii leimmet nu guhká garrisit rahčan ja váiban maiddái."

"Norgga, Suoma ja Ruota bealde, Islánddas nai, ledje boahztán ámmátteáhterbargiid beales doarjjacealkámušat midjide dán áššis. -- Danin ráđđehusas lei bággu miehtat dasa, ahte sáhttá cegget Sámi teáhtera. Juos muhtimat eai duostan jáhkit dasa, mun ipmirdan dan. Mis eai leat nu ollu ámmátolbmot mielede, omd. mus ii leat makkárge skuvlejupmi neavttárin. Muhto dákkár skuvla, ahte leat beassan mielede Beaivvážis álgoálggus lávddi alde, gitta otnážii, diekkár skuvlejumi ii oačço skuvlabeavddis."

Beaivváža dáiddalaš jođiheddji Knut Walle almmuhii ahte son cealká iežas eret bargus. Su mielas Beaivváža ja eará Norgga teáhteriid gaskkas ii lean dásseárvu. Son maiddái dajai vuostálastit Beaivváža heittihamei. Seammás njealjisis Beaivváža viđa bargis lohke ahte sii váldet luomu olles čuovvovaš jahkái. "Dat máksá dan ahte duše mun lean báhcán!" imaštalai Ann-Jorid Henriksen doaimmahedjide teáhteruvssa olggobealde.⁵³

Seamma áigge bekki ahte Varraheajaid čájálmasmátki lei "bávkalan bušehta". Ruhtadoalloplána lei dahkon ovddit rehkenastimiid vuodul, muhto go mátkkis ledje dál 14

neavttára ja 22 eará bargi, de golut ledje lassánan mealgadit. Stivra balai ahte fertii cealkit bargiid eret. Báikkálaš bálkku ja Guovdageainnu suohkana vehkiin teáhter nagodii sirdit dáhpaga čuovvovaš jahkái. Stivra cuiggodii garrisit "Troikka", earenomažit ruhtadoallojodjiheddji.⁵⁴

Beaivváš Sámi Teáhtera stivra válđđi oktavuođa Stuorradikki girk- ja oahpahuslávdegoddái vai teáhter oččošii rievadusa kulturdepartemeantta bušeahttamearrádussi. Stivra ákkastalai ášši dainna ahte teáhterrádi cealkámuš ii lean válđojuvvon vuhtii ja evttohuvvon bušeahtha lei golbma miljovnna unnit go Norgga unnimus guovlluteáhteris. Stivrra mielas olles sámi teáhtera boahtteáigi lei eahpesihkar, vaikke das lei sámepolitihkkariid ovttamielalaš doarja.⁵⁵

Golggotmánu loahpas stáhtačálli Harald Sundnes muitalii ahte stivra áiggui vel oktii árvvoštallat Beaivváža ášši. Kulturdepartemeantta Eleonore Bjartveit bodii skábmamánu álggus Guovdageainnu Sámi Allaskuvlla rahpan-doaluide, ja dalle Magga ja Henriksen ráđđadalalaiga suinna. Magga muitalii mii lei Sámedikki oaidnu: teáhterrádi cealkámuša galggai válđit vuhtii. Son maiddái muittuhii

3.2 OHKKA PÄLÖVÄRÖÖSIT	
Osajoulas joudinuodat -	223.832 tuvruo 17/19/15
Osakko -	23.756 "
Osakko -	714.954 "
Datane-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datane-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo

3.3 ATEVÄRDUSAT MALÖVÄRÖÖSIT 1990	
Osajoulas joudinuodat - Knut Walle ja eläintarjotimennöti -	1.000
Osakko -	1.000
Osakko -	1.000
Osakko -	1.000
Osakko -	1.000
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo
Datene-earbharran, tea pernunnevaat -	104.044 tuvruo

4. BARGIT	
4.1 JUAGIT JÄRKCHOLSSAAMIIS	

man viiddis teáhterguolu lea ja man unni bušeahtha lei eará guovlluteáhteriid ektui.⁵⁶

Girko- ja oahpahuslávdegotti evttohus bodii Stuorradiggái juovlamánu. Departemeantta evttohan doarja, sullii 5,3 miljon ruvnu, čuovvovaš jahkái lei ain fámus. Dasa lassin čoahkkimis dohkkehedje golbma vuodđojurdaga: Sámi teáhtera galggai nannet, dat galggai gullat álbmotlaš ruhtadeami biirii ja "áiggi mielde" galggai ruhtadeapmige badjánit seammá dássái eará guovlluteáhteriiguin.⁵⁷

Dat mearkkášii ahte Beaivváža fástan ásaheapmi lei dohkkehuvvon. Guovdageainnus ávvudedje. Vaikke ledjege lean májggalágan váttisvuodat, de geahčalanbadji lei duođaštan ahte sámi teáhtera galggai válđit duodas ja dat lei ealli dáiddahápmi. Teáhterolbmot dovde ahte sii ledje čájehan čehppodagaset ja fámolašvuodaset sihke sámiide ja "herráide". Muhto ain ledje ovdagáttut teáhtera hárrai. Teáhterolbmot sadde ain vástdit gažaldagaide, "maid dii rievtti mielede bargabehtet" ja "man ollu dii dinebehtet".

Nu movt Leif Isak Nilut dadjá: neavttára bargu ii leat seammálágan go snihkkáris, gii oaidná iežas barggu bohtosa juohke beaivvi loahpas. Dat movt neavttáriid viessu bisui ceaggut, oinnii easka vuosttašeakedis. Teáhterolbmot sáhtte goittotge rámiin dadjat ahte siige mákset vearuid nu movt earáge bargit – ja teáhter maiddái fállá mángá qđđa bargosaji Guovdageidnui.⁵⁸ Go eahpideaddjít oidne bargiid meari, de siige sáhtte miedihit, ahte ii dat teáhter

Beaivváš Sámi Teáhter álggii ráhkadiit jahkedáhdusaid jagi 1989 rájes. Datge gorridii molsašumi friddjajoavkku áigge fásta teáhterii.

Henriksenis Gunnarssonii

Jagi 1991 stuorra buvttadus lei Sezuan, man lárvdehbámmema Aage Gaup ráhkadii jieŋas ja muohittagis. Das lei buorre vállddestit virggálaš gova Beaivváš Sámi Teáhtera neavittáriin: Svein Birger Olsen, Mary Sarre, Iggor Ántte Áilu Gaup ja Ann Jorid Henriksen.

JAHKI 1990 ÁLGGII vuot dramáhtalaččat. Dáiddalaš jodiheaddji Knut Walle ja teknihkaláš jodiheaddji Kurt Hermansen celkkiiga iežaska eret jahkemolsašumi áigge ja loahpaheigga bargguska cuoŋománu. Sivvan lei dat, ahte sudno mielas stáhtadoarjja ii lean doarvái stuoris vai teáhtera doaimmaid sáhtášii ovddidit. Goappašagat liikká searvvaiga *Beaivi Bárdni* -buvttadussii. “Troikkas” dušše Sverre Hjelleset jotkkii ruhtadoallin.¹ Heajos ruhtadili geažil maiddái guokte eará davviguovllu teáhterjodiheaddji leigga earránan veháš ovdalaš.²

Norgga Stuorradiiggi lei dahkan Beaivvážis fásta teáhtera, muhto dat ii dovdon ruhtadilis. Bušeahhta jahkái 1990 lei seamma stuoris go geahčalanbaji áigásáš jahkebušeahat. Ja dál noađdin lei vel ovđdit lagi hirbm̄at stuorra vuollebáza, badjel miljon ruvnu, man ruovtto- luotta máksin lihkus juohkáisi máŋgga jahkái. Jagi álgguš teáhter ii ollašuhttán ovttage prošeavta. Stivra muiṭalii bargiide, ahte dat mielas attášii bargiide bálkkáhis virgeliomuid. Muhtun neavttarat

čuovvuledje evttohusa.³

Dilli lei moivvas earenoamážit danin, go Walle vuolgi- ma geažil dáiddalaš ovddidanbargu bázii gaskan. Ann-Jorid Henriksen dadjá: “Eat diehtán maid galggáseimmet dahkat. Mis eai lean čájálmasat maid álgit hárjehallat. Leimmet dego oarbbes mánát báhcán dasa. Stivra galggai gávdnat Walle sadjái odđa jodiheaddji. In muitte manne sií jerre mu.”⁴ Henriksen šattai Beaivváža dáiddalaš jodiheaddjin cuoŋománu rájes gitta dassážii, go teáhterii válljejuvvo jodiheaddji.⁵

Giđa áigge dáhpáhuvve earáge mearkkašahti rievda-

NJEALJÁT OASÁŠ GUOVLLUTEÁHTERIS NATIONÁLATEÁHTERIN

dusat. Ole Henrik Magga, gií lei ožzon barggu Sámedik-kis, loahpahii njukčamánus stivrra ságajodíheaddjin. Son giitaledje njealjejahkásaš barggu ovddas eahpesihkkaris áiggiid čáða. Su sajis jotkkii ovddes várreságajodíheaddji Odd Keskitalo. Dan maŋŋa go Jan Áge Biti lei heitan, Bernt Morten Bongo namuhuvvui teknihkara virgái. Borgemánus Beaivváža buvttadusođiheaddjin bodii Valter Nilsen. Dilli čuozaiai ain juo neavttáriidda. Maŋŋel go Sverre Porsanger celkkii iežas eret 1990-logu álggus, neavttárijoavkkus ledje vel golmmas: Gaup, Henriksen ja Sarre. Dilli rievddai go Svein Birger Olsen máhcái nanosmahttit joavkuu borgemánu.⁶

Go Beaivváš rievddai bissovaš ásahussan, stivra rabai teáhterjodíheaddji virggi. Vuosttaš ohcanáigge ii vel dohppen, muhto nuppi háve barggu ozaiga juo guovtis. Stivra válljii ovttajienalačcat Haukur J. Gunnarsson teáhterjodíheaddjin lagi 1991 álggu rájes. Gunnarsson oačui oahpásnuvvat Beaivváža vuigjii ja doaimmaide juo ovdal, dasgo son bálkáhuvvui muhtun áigái jođihit viiddis *Sezuan* –prošavta ráhkkananbargguit. Beaivváš-teáhtera stivra ja jođihedjít ráđđádalle Kulturdepartemeanttai ruhtadeami buorideamis garrisit olles lagi. Ráđđádallamiid boadus lei, ahte Beaivváš oačui lagi 1991 doaimmaide miljon ruvnnu lasáhusa.⁷

Njukčamánus 1990 Beaivváš beasai gulul dábálaš bargoortnegii. Stuorra *Sezuan*-buvttadusa vuosttaseahket fertii sırdojuvvot ruhtaváttisuodaid dihte čuovvovaš jahkái. Jagi áigge liikká buvttadedje golbma eará čájálmasa. *Beaivvi bártni soagju jiehtanasaid málbmáis* bihtá vuodđun lei dikta, man “sápmelaš álbmotdiktačálli” Anders Fjellner lei cállán, dahje kanske ieš hutkan. Harald Gaski heivehii divtta davvisámegillii. Fjellnera mytologijas sápmelačcat šadde Beaivváš bártni ja jiehtanasai nieidda náittsolihu boadusin. Cájálmasas alitbuvssat Beaivváš bártni borjasta jiehtanasaid málbmáis soagjui. Vai son oažžu nieidda, son ferte vásihit mánngalágan vuostehágu, dálkkiid ja doarrumiid. Jiehtanasaid sajis golbma nissonipmila geahčaladdet bártni

čájálmasas.

Bagadalli Knut Walle deattuhii jie-na ja visuálalašvuoda mearkkašumi, leihan čájálmasa vuosttaseahket málmmi eamiálbmogiidráđi (WCIP) konferánssas Romssas. Afrihkálaš dánsuma spesialista Greta Lindholm, plánnii dánsunosiid. Ole Johan Oskal fas hábmii lávdái viiddis borjasiiid ja soajaid, mat dahke lávddi lupmosin. Ruonáeatnanlaš Makka Kleist plánnii čájáhalliid hámáid. Cájálmasa guossin leigga ruonáeatnanlaš Benedikte Schmidt Tukak-teáhteris ja Anitta Suikkari Sampo-teáhteris. Go Beaivvi bártni neavttár Jens Klemet Stueng buohccái, su sajis váldorollas dánsui oslolaš Odd Johan Fritzøe. Ráddjejuvvon bušehta ja guossečájehalliid dihte čájálmasmátki Sámis bistti dušše golbma vahkku.

Buvttadus *Ceargu* ja *Soagju* sistisdolle guokte Anton Tsehov čájálmasaža. Bagadallin lei Alex Scherpf ja fásta neavttáriid lassin das lei mielde Ámmun Johnskareng. Beaivváš jođii čájálmasain Sámi siseatnamiin, sámegielat báikkiin, daningo lei sáhka hupmanteáhteris – nu movt jahkemitalusas čuočcui: “doaivvuimet dážaid šaddat fuones millii go eai ipmir”. Cájálmasa buorre máhcahat čájehii, ahte sápmelačcat beroštedje klassihkalaš čájálmasain.⁸

Maiddái Beaivváža viggamuš buvttadit sápmelaš drámá šattai duohtan lagi 1990 go Norgga kulturráđđi attii dan várás mearkkašahti veahkkeruđa. Stellan Ols-son ja Paul Anders Simma gárviiga sámegielat čájálmasa

Ministtar, man cállima leigga álggahan juo ovdaš. Dan čájeheamis ii lean goittotge vel dahkkon mearrádus, ja dan maŋŋá go Simma vulggii eret teáhteris son bargagođii das filmma. Maiddái Marry Áilonieida Sombyin sohpojuvvui mánáidčájálmasa giehtačállosis.

Vuosttaš konkrehta boadus ruhtadeamis ledje guokte monologa *Gollegiella – Doaimmalaš olmmoš*, mat laktáseigga Ovtastuvvan Našuvnnaid riikkaidgaskasaš lohkandáiddu

temájahkái. Gollegiella lei Ailo N. Gaup (Stuorra-Ailo) govvádus sámenissonis gií lei bajášsaddan sámeguovllu olg-gobealde ja danin lei massán eatnigielas. Oasáš, man Svein Birger Olsen lei cállán, muitalii sámegielagiid váttisvuodas cállit eatnigielaset. Neávttarin leigga Ann-Jorid Henriksen ja Iñgor Ántte Áilu Gaup. Jagi 1990 gehčiid favorihttan liikká šattai ovddit lagi dahkkon *Vuonain duoddariidda*-konsearta, mii čohkkii lagi áigge 1712 geahčči.⁹

Ann Jorid Henriksen (gurut bealde) lei jođihedjín troikka mayŋá jagis 1990 ja ovdal Haukur J. Gunnarsson.
Beaivvi bártni borjasti soagju jiehtanasaid málbmái jagis 1990.
Dánsun Odd Johan Fritzøe.

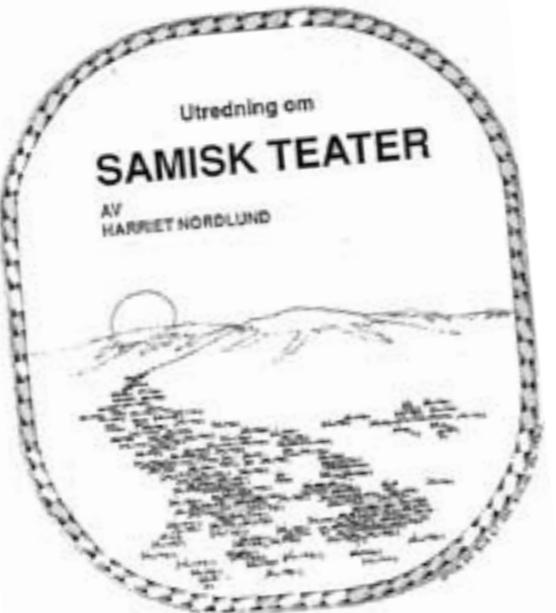
Sámi neaktingiella?

HAUKUR JÓN Gunnarsson álggahii guðajahkásaš teáhterjodiheaddji barggu lagi 1991 álggus. Isländdas riegádan bagadalli, gií lei orron Norggas badjelaš logi lagi, lei miellagiddevaš ja jeargallašge válljen sámi teáhtera jodiheaddjín. Sus lei olu teáhtervásáhus nuortariikkain daningo son lei stúderen moanaid jagiid Japánas. Dan guovllu teáhterárbevieru visuálalašvuohta ja lihkadeapmi heivejedje bures geahčaleapmái maiddái sámi birrasis.¹⁰

Unna davvi teáhter, mas lei oanehaš historjá, ja mii ain ozai iežas ovdanbuktínuogi, orui Gunnarsson mielas movttiidahtti hástalus. Vuosttaš jearahallamiin son sávai oahppat ollu odđa birrasa ja giela bokte. Son hálidii ovttastit sápmelaččaid viggamušaid ja mihtomeriid iežas duogážiin. Beaivváš Sámi Teáhtera visuálalaš ovdanbuktin lei Gunnarsson mielas áibbas earenoamáš. Son jáhkii bastit atnit ávkin daid vásáhusaid, maid son lei oahppan nuortaeatnamiid teáhterteknikkas ja ovdanbuktinvugiin. Árgga vuolggasadjii ií lean nu álki.

Haukur J. Gunnarsson: Go bohten, fuobmájin ahte teáhteris lei loačces ráhkadus vaikke teáhteris lei viggamuš organiseret dan. Olbmot ledje vuolgán, ja muđuige orui hui dorvvuhis dilli. Olbmuid iešdovdu lei vuollin. Sivvan dasa lei maiddái eahpesihkkarvuohta ruhtadeamis. Geahčalanbadji lei nohkan, muhto bušeahdas váillui ain 1,3 miljovnna. Teáhteris lei vuordimis ruđalaččat čavges ovdáneapmi. Olbmot ledje goittotge munne hui ustilaččat ja mu mielas orui, ahte sii luhppe munne.

Gunnarsson jođihanbadji álggičči álbámus vejolaš vugiin. Cuojománu álggus Bertold Brechta klassihkar *Sezuan* (Det gode menneske fra Sezuan) čájehuvvui njealjegielat veršuvrdnan 30 gráđa buollašis Buletjávrri gáttis, Guovdageainnu olggobealde. Dat lei viiddis bargoprošeakta ovttas romsalaš Hålogaland-, Sampo- ja troanddinlaš Studio-teáhteriigun. Goluid juohkin heivii Beaivvážii bures ruhtaváttisvuodáid dihte. Čájálmas lei máňggakultuvrralaš danin, go das ledje mielede sápmelaš, suopmelaš, norgalaš, ruottelaš ja hollándalaš neavttárat. Bagadallin lei hollándalaš Jos Groenier.

Haukur J. Gunnarsonis lei fásta Beaivváš Sámi Teáhtera vuosttaš hoarda jagiid 1991-1996. Olgešbealde: Sezuanis Anitta Suikkari čájehii duppalrolla. Badjin: Harriet Nordlund dabkan čilgebus sámeteáhteriid dilis attii buorre vuolggasajii maiddái Gunnarsoni.

Shen Te: Mun lean álo gullan ahte go ráhkista, de bálvvaid alde vázzá. Muhto buorre lea go eatnan alde vázzá.

Shen Te: Shui Ta ja Shen Te. Mun lean goabbašagat. In mun nágadan leat buorre sihke earáide ja alcen oktanaga. Earáid ja iežan veahkehit, dat leai munnje ilá váttis. Mun, olmmašrieħpu, ledjen beare unni din stuora áigumušaide.

Shen Te:
Mun háliidan dan fárrui gean ráhkistan.
In hálit diehtit man ollu máksá.
In hálit jurddašit lean go jierbmái.
In hálit diehtit ráhkistago mu.
Mun háliidan dan fárrui gean ráhkistan.

(Bertolt Brecht)

Mary Sarre ja Anitta Suikkari, gii čajáhalai "buori olbmo". Bertolt Brecht álgoteavstas buot dáhpáhuvai Kínná gávpogis, muhto dál Shui Ta / Shen Te galggai birget garra buollašis árktaš birrasis.

SEZUAN

ADMINISTRATION: BEAIVVÁŠ SÁMI TEAMTERI · BOX 445 · N-9520 GUOVDAEAINNU
TELEPHONE: 084 56811 · TELEFAX: 084 56825

Sezuan-prošeakta lei álgán juo ovddit jagi go Beaivváš lei lágidan Sámi Dáiddačehpiid Servviin vahkuguhkkosaš seminára das, mo ráhkadir téáhera muohttagis ja jieŋas. *Sezuan* leige Beaivváža vuosttaš jiekjateáhterčájálmás. Dáiddár Aage Gaup ráhkadii buot lávdelágidemiid jieŋas. Prošeakta bohciidahtii álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš media beroštumi, earenomažit danin, go luondufámut orro álggos vuostálastime prošeavtta. Lossa jiekja- ja muohtalávdí namalassii gahcái Buletjárvri jieŋaide ja olles ráhkanusa fertii sirdit gáddái. Buletjávregáddái šattaige unna téáhtergiláš, gos lei téáhterleairra lassin jieŋas ráhkaduvvon jorbalágan amfiteáhter. Doppe lei sadji gehčiide, ja das ledje maid guða mehtera alu doartnat. Olgoteáhter davvin lei oðas nu dahkiide ja gehčiidege.

Anitta Suikkari: "Doppe lei galmmas, vuosttašeahkedisge lei golbmalogi gráða buolaš. Buot lei oðas maiddái bagadallái. Unna ovttaskas ášsit sáhtte dagahit vuorddekeahes váttisvuodaid. Juos dutnje ovddamearkka dihte šattai báifahkka hivssethehti, de bivttasgerddiid nuollamii sáhtii álkít golihit diibmobeallige. Olgoáimmus bargan dagahii goittotge ollu energiija – dat lei dego juogalágan narkotikhka. Geahčítge čuvvo buorebut mielde čoaskasis. Dálvečájámasain báhcá buot joavdelas eret."

Lávdehábmien govviidii čajálmasa vuolggasaji: "Buori olbmo" ledje mearridan geahčadir Kiinná miljovdnagávpoga sajis guorba árktaš birrasis. Brecht čajálmasa máilmálaš temá čujuhii dasa, movt gávppálaš servodat ávkastallá buori olbmo – buorrevuhtii ii leat šat sadji. Vai buorre Sezuan birgešii máilmámis, son fertii váldit iežas bahás vilbealis persovnnalašvuoda. Sampo-teáhtera neavttára, Anitta Suikkari, váldorolla lei guovttagielat: buorre Shen Te sámástii ja bahás vilbealliges dárustii. "Dárogella lei hálldašeaddji servodaga giella, muhto go hálidin

buktit ovdan iežan váimmu áššiid, sámástišgohten", Suikkari muitala.¹¹

Muđui čajálmas ii lean čadnon báikái iigé áigái: dat livččii sáhtán dáhpáhuvvat vaikke gos árktaš guovllus. Gaup lávdehábmien bukte lasi fámu Inghild Karlsen bivtashábmien, Kristin Bredal čuovgahábmien ja Arvid Esperø jietnamáilbmi. Jietnamáilmis čudje Jan Garbarek ja

Astor Piazzola musihkka. Čajálmasa vuosttašeahket šattai maid stuorra mediadáhpáhussan. "Dat lea ruovdi, dat lea roahkkat, dat lea jallodat. Dás lea dáidda dáistaleamen iežas oaivila ovddas", šuohkahalle árvvoštallit. Čajálmasa lei geahčamin maid boahttevaš Lillehammera olympiagilvvuid kulturjođiheaddji, gii dalán bovdii Beaivváža boahtit čajehit dan dahje dan sullasaš čajálmasa olympiagilvvuide.¹²

Čajálmas sirdásii Guovdageainnus Hålagaland-teáhtera ruovttubáikái Romsii. Dálkki rievdan dagahii fas váttisvuodaid danin, go bivvalis dálkki dihte jiekja suddagođii. Čajálmas čajehuvvui gávpoga alážis ja dat lei visuálalaččat duođaid fiannis. Vel eambbo magihkalašvuoda buvtti Romssas ordnejuvvon lasceájáhus: olles birrasis jáddaduvvojedje buot čuovgat čajálmasa áigái.

Go Sezuan mähcái Guovdageidnui, dat ii sáhtán johtit eará sajjin. Dan lei geavatlaččat veajemeahttun čajehit eará sajis. Guovdageainnus ledje oktiibuot 13 Sezuan-čajáhusa. Dan oidne buot buohkanassii 2 237 geahči, nappo juohke čajáhusas ledje gaskamearálaččat 172 geahči! *Sezuan* oaččui ánnuidis ovddas teáhterjođiheaddji searvvi (teaterlederføreningen) bálkkašumi bajis 1990–1991.¹³

"Teáhtera lávdehábmen lea leamaš earálagan bargu govvadáiddára barggu ektui. Bargu teáhteris lea dahkan buori munne, dat lea ožzon mu boahtit olggos iežas ateljes. Govvadáiddára bargu lea oktonas – teáhteris bargat ovttas. Dat addá dássedeattu.

AAGE GAUP – muohttaga ja jienja dáiddár

Lávdehábmemma galggai plánnet čálli teavstta vuodul. Lean ovttasbarggus bagadalliin, dramaturgain, komponistain ja čuovgaolbmáin. Dat ii leat álki, muhto gelddolaš. Mu bargu maid veahkeha earáid beassat ovddosguvlui. Go sii oidnet maid mun geahčalan olahit, dat sáhttá čoavdit ruossalasvuodaid dahje problemaid."

Lean ráhkadan Beaivváš-teáhterii lávdehábmemma álggu rájes. Min duoddarat – čájálmasa lávdehábmemma árvalusa dahken riššadoasa ala. Sisteáhtera lávdehábmemma plánen lea álot muhtun muddui ráddjejuvvon. Kulturviesu čájáhallanlatnja lea dahkon betonjas, iige dat addán olu vejolašvuodaid hutkat odđa čovdosiid. Beaivváža čájálmasaide lei goittotge dábalaš, ahte dainna vulget čájálmasmátkái. Dange dihte lávdehábmemma galggai huksset "eret duogážis", iežas latnjan.

Goalmmát lávki ledje olgočájálmasat. Dat ledje munne hástalus. Dakkára ii leat bálljo

oktage dahkan ovdal. Miellagovahusa sáhtii geavahit eanet, muhto dieđusge biras bijai iežas ráddjehusaid. Sezuan – čájálmasa vásste huksejuvvon ráhkkanus vuojui Bulejtávrá. Danin odđa lávdehábmemma huksegohote Bulejtávrri gáddái – dan manjel go ledjen dearvvasmuvvan geahpisvuolššis, man ožzon seamma oktavuođas.

Muohta ja jiekja materiálan leat earálaganat, go dat maid lean dábálačcat geavahan. Dat suddet. Guvdageaidnu ja Kárášjohka ledje dorvvolacčat dan dáfus, ahte buollásin lávdehábmen dábálačcat bisui ortnegis. Romssas ledje dávjá váttisvuodat, daningo doppe lei bivval. Doppe ledje goittotge eará vejolašvuodat. Sezuanis jáddadeimmet čuovggaid birrasis. Girdingiettis loktanedje gírdit ja helikopterat, main olbmot sáhtte oaidnit čájálmasa. Dat lei sihkarit vásáhus man ii vajálduhte.

Gáldun Aage Gaup jearahallan.

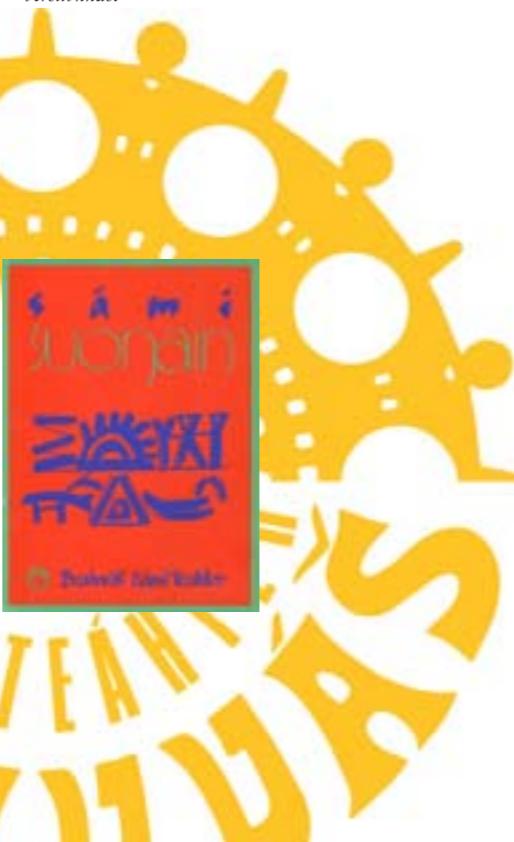

Aage Gaup ráhkadii 11 scenográfijabarggu Beaivváš Sámi Teáhterii jagiin 1981-2006: Min duoddarat I ja II (1981 ja 1983), Gánda ja golleloddi (1984), Vaikko 100 stálu (1985 ja 1994), Luotti gomuvuoda salas (1988), Sezuan (1991), Völundda mualitus (2000), Hamlet, Jasat (goabbage 2002-2003) ja Faust (2004). Son ráhkadii maiddái Ofelaš-filmma (1987) scenográfija. Son oaccui Norgga teáhterlihttua bálkašumi Sezuanis jagis 1991 ja Hedda-bálkašumi Völundda mualitusas jagis 2000.

Gorradaiddár Aage Gaup ráhkadeamen Sezuan-bihtá lávdehábmemma Bulejtárris Guvdageainnus.

Gollegiella ja Doaimmalaš olmmoš
muitalede čuolmmain, mat gusket sámegiela
gearabeami. Beaivvás ráhkadii dain guokte
vebá eardlágan veršuvnna jagin 1990-91.
Goalmmát veršuvnna jagi 1992 lei vel
lassebibttá, Jurdagat eahkedis. Gorain
Svein Birger Olsen ja Mary Sarre vuosttaš
veršuvnna.

Gunnarsson bagadalai giđđat 1991 guokte čajálmasa. Sámi Šuojaín (Med samisk klang) lei joatkka *Vuonain duodariidda* -bihttái. Árbevirolaš luohzá ja odđaáigásáš sámi musihkkii laktásii diagovva –show mii govvidii Sámi. Čajáhällin ledje Ann-Jorid Henriksen, Ingor Ántte Ailu Gaup ja Halvdan Nedrejord. Sámi Šuojaín čájehuvvui geassemánsus Báskaeatnamis Spánskariikkas, gos dat čohkkii oktiibuot 2600 geahči. Nubbi “joatkkabargu” lei odđa veršuvdna čajálmasas *Guokte monologa (To monologer)*: *Gollegiella – Doaimmalaš olmmoš*, main Gunnarsson bagadalai nuppi oasi. Dál das čajáhalaiga Sara Margrethe Oskal ja Svein Birger Olsen.

Sámi Šuojaín -buvttadussii 1991 oassálaste golbma musihkkara, Ingor Ántte Ailu Gaup, Ann Jorid Henriksen ja Halvdan Nedrejord. Das šattai stuorra menestus maiddái olgoriikkain, nugo Mungias, Baskieatnamis (gurotbealde).

Sara Margrethe Oskal: Ráhkkáseamos bihttá Beaivváš –
teahteris lei munne Gollegiella. Dat lei vuosttaš, maid
mun lean dahkan. Ieš temá lea áigeguovdil maid odne.
Mánát, mat eai oahpa sámegiela ja mo dat váikkuha
sin iešdovdui. Eai dohkke sápmelažzan, go eai máhte
giela. Eai leat riekta dážatge. Muittán, go olbmot čirro.
Olahin olbmuid. Giitaledje. Manjuš lean čájehan dan
1997, vuosttaš geardde 1991.

Giđa mánáidkonsearta Čábkállaggat, man leigga bagadallan ja čállán Henriksen ja Olsen, bajidii teáhtera gehččiidloguid. Čajálmas sistisdoalai sápmelaš maidnasiid ja musihka 6–13-jahkásacčaide. Dat čájehuvvui jagin 1991–1992 buot Sis- ja Nuorta-Finnmárkku skuvllain ja danin das ledje lagabui 5000 geahči.

Gunnarsson vásáhusat nuortaeatnamiid teáhteris bohte ovdan čavčča váldobuvttadusas *Narukámi*. Dat lei japánalaš 1600-logu loahpa *kabuki*-čajálmas, mas stuorra noaidi hálldasha luondufámuid, muhto vuottáhallá skealb-

ma nissonii. *Narukámi* lei Gunnarsson dovdomearka. Son lei dahkan dán čajálmasa májgii ovdalge, muhto dál girjezálli Elle Marie Vars heivehii dan sámi duogázii ja sámegillii.

Guhkes eahpesihkkaris áiggi maļjjel neavttárat vudjo barguidasaset odđa návccaiguin; sii ledje raphaelat váldit vuostá odđa váikkuhusaid ja heivehit daid iežaset vásáhu-saide. Haukur J. Gunnarsson: “Eanas oassi dain, geat serve čajálmasaide, eai lean vázzán eurohpalaš drámáskuvlla eaige báinnahallan skuvllaid psykologijiaidda eaige *stanislavski*–oahpuide. Danin mis lei álki deaivvadit.”¹⁴

Narukámis Árveipmil lea diktán issoras árvvi doidit eatnama miehtá nu ahte gievrras shamána Narukámi (Toivo Lukkari) lea guossalán láirái ja suhttan. Ránggaštussan das, ahte eatnamat leat nu stánzon, suhttan Narukámi váldá buot dálkeipmiliid hálđosis ja lássá sin goržái bassi bátti. Cájálmas govvida, mo Árveipmila nieida (Mary Sarre) fille Narukámi muičalandáidduin ja viidnabohtaliin almmuhit dan, ahte mo luoitit ipmiliid bassi báttis eret.

Narukámi lei dárkkes, minimalistalaš čájálmas, mas komediija (Haku ja Koku rollain), erotihkka ja luondu árvvut deaivvadedje. Japánas inspirašuvnna ožón fysalaš téáhter oidnui bures das, ahte dovdut ja dáhpáhusat bohte ovdan eambbo lihkastagaiguin ja mimihkkain go replihkaiguin. Danin čájálmasa ipmirdedje bures maiddái dakkár olbmot geat eai máhttán sámegiela. "Dat lei dat stiila, mas hálidin ovdánit. Ráhkadit odđa, áidnalunddot visuálalaš ovdanbuktima, masa musihka lassin váikkuhiifidnát hábmejuvvon lihkadeapmi ja pantomima", Gunnarsson dadjá.¹⁵

Jagis 1992 mákse vel velggiid mat ledje báhcán geahčalanbaji áigge, muhto Beaivváš Sámi Teáhtera ekonomiija dilli lei buorráneame. Dego ovddit jagige, dán jagi téáhter oačui Kulturdepartementta doarjagii ovttá miljon ruvnu lasáhusa. Guovtti jagis dat lei badjánan valjis 7,6 miljon ruvdnui. Dasa ovdáneapmi bisániige, nu ahte olles Gunnarsson jođihanbaji áigge lassáneapmi lei dábálaš guokte proseantta. Jagi 1993 álggus Guovdageainnu suohkana doarja šattai guovtgeardásazjan, 800 000 ruvdnun.¹⁶

Lasáhusat stáhtadoarjagii muičaledje dan, ahte Beaivváš-teáhtera árvu lei badjánan Norggas. Teáhtera jođiheaddit ledje juo guhkit áigge árvvoštallan dan, ahte Beaivváža atne (unna) guovlluteáhter, vaikke téáhter jodii miehtá Norgga ja riikkarájáid rastáge (Suomas, Ruotas ja majemuš áiggiid maid Ruoššas). Ráđđadallamiid boādusin stáhta meroštalai, ahte Beaivváš gullá Norgga álbmotlaš ovddasvástádusa (nasjonalt ansvat) birii, dego Nationála Teáhter Oslos dahje Nasjonal Scene Bergenis.¹⁷ Jagi 1993

álggu rájes Beaivváža gohčodišgohte "Sámi nationála- dahje álbmotteáhterin Norggas".¹⁸

Odda stáhtus bajidii Beaivváš Sámi téáhtera mearkašumí Guovdageainnus ja miehtá Sámi. Dat lei báikkáláččat mearkkašahhti bargoaddi, mii jagis 1992 mágssii bálkkáid lagabui njeallje miljon ruvnu. Njealji ollesvirggát neavttára lassin fástabargin ledje golbma teknihkkara ja vihtha hálđahusolbmo. Sin lassin téáhter fálai barggu prošeavtaid oktavuodas 80 oasseáigášaš barggi.

Téáhtera organisašuvnna dáhpáhuvve jagiid 1991–92 áigge muhtun mearkkašahhti rievdadusat. Odd Keskitalo jođihii stivrra lagi 1991 lohppii, dalle su sadjái ságajodiheaddjin bodii Julie Eira. Nilsen loahpahii barggus beaivvášjođiheaddjin lagi 1992 loahpas. Ekonomijahoava Sverre Hjelleset bealistis lei guovtti lagi virgeluomus borgemánu 1993 rádjai. Su sadjásazjan lei Anne Marie

Turi, gii šattai fásta ekonomijahoavdan go Hjelleset sirdássi buvtadeaddji virgái. Neavttáriin Ann-Jorid Henriksen bázii lagi 1993 álggus virgelumpui, muhto son ii boahntan šat ruovttoluotta Beaivváži.¹⁹

Jagiid 1991–92 ovdáni maiddái Ruota bealde Sámi téáhterdoaibma, go Gironis vuodđuduvvui vuosttaš sáme-

téáhtersearvi ja dan maijjele téáhter. Beaivváža mielas odđa téáhter lei buresboahtán. Dat attášii buriid váikkuhusaid sámi téáhtera ovdáneapmái ja bargovejolašvuodaid odđa neavttáriidda. Jagis 1992 Beaivváš bálkáhiige teknihkkara moatti mánui veahkehit odđa téáhtera.²⁰

Sápmelaččaide sámegillii

TEÁHTERJOĐIHEADDJIn Gunnarsson oinnii Beaivváža barggu guovttelágánin. Dat lei čujuhuvvon nuppe dáfus sámi gehččiide, geaidda dat galggašii viggat hupmat sámi gehččiid gielain ja buktit ovdan sápmelaččaide dehálaš fáttáid. Danin sápmelaš čálliid aktiveren lei earenoamáš dehálaš. Nuppe dáfus Gunnarsson

anii Beaivváža sámekultuvra ambassadevran, man bargun lei muittuhit sámekultuvra árbbis ja vuogatvuodain Davviriikkain ja Eurohpas.

Guovddáš gažaldat lei, movt ovddidit Beaivváža iežaslágan ovdanbuktima ráddjejuvvon resurssaid olis. Gunnarsson ii atnán dehálažjan lasihit vuosttašehkediid

Narukámis Árveipmila nieida (Mary Sarre) fille Narukámi (Toivo Lukkari) muičalandáidduin ja erohtalaš labkonanvugiin: "Birddán dušše beassat doidilit vásán áiggi himolaš muittuid eret vai beasan álggahit ealliman oddasit." Govain maiddái Ingør Ántte Áilu Gaup ja Jens Klemet Stueng Hakun ja Kokun.

meari daningo njeallje-vihtta buvttadusa jagis ledje resurssaid ektui doarvai. Son baicca anii dehálažžan lasihit čajáhusaid ja dan bokte gehčiid meari. Dat dáhpáhuvi eanas dinna, ahte jotke ovddit jagiid buvttadusaid ja oðadedge daid muhtun meare. Son vikkai maid giddet fuomásumi mánáide ja boarrásiidda.

Ovddit lagi dahkkon *Narukámi* šattai 1992 muhtun-lágan Beaivváža "ovddastusbíhtán", mainna fitne Stockholmma Dramaten-teáhteris, Álánndas ja Suoma gávpo-giin ja maid Davvi-Norgga festiválain Harstadas. Nubbi oðaduvvon čajálmass lei konseartačajálmass *Sámi Šuojain*, mainna Beaivváš jodii Finnmárkkus.

Beaivváš dagai seamma jurdaga vuodul musihkka- ja diagovvačajáhusa *Vádjoleapmi* juovlamánuš 1992, go Rigobertha Mencu finai sámiid luhtte. Mencu lei juste ožzon ráfibálkkašumi. Guokte monologa, mat ledje čajehuvvon ovddit lagi, ožzo vel searvái ovttá Svein Birger Olsen čállin monologa *Jurdagat eahkedis*, man Mary Sarre čajehii. Das boares áhkku muitaša iežas mánnavuoda ja nuorravuoda málmmisodiid gaskasaš áigge. Čajálmass vulgii turnéai namain *Váimmugilla – Golbma monologa*. Suoma bealde *Gollegilla*-oasi nevttii suomagillii Anitta Suikkari.

Ingó Ántte Áilu Gaup buvttadii sámi mánáide ja boarrásiidda iežaset čajálmassaid. Son hábmii mánáid-gárdiide *Máinnasboddu*-bihtá, mas mánát ožzo searvat stohkosiidda. Ovttas Johan Andersenin ja Josef Halsein son jodii boarrásiidsiiddain čajálmassain *Boarrásiiboddu*, mii sistisdoalai mualitasaid, sálmmaid ja lávlagiid. Gaup bagadalai maid Guvdageainnu nuoraidskuilla ohppi čajálmassas *Diekkár don leatge*. Maiddái Henriksen ja Olsen *Cábkállagat*-čajálmassa jotke.

Davviriikkaid čajálmasmátkkiid lassin Gunnarsson vikkai višsalit ordnet mátkkiid maiddái eará sadjái málbb-mái. Jagi 1992 Beaivváš finai Davviriikkaid oavegávagiid lassin Murmanskkas, Lujávrriis ja Jakutias. Čuovvovaš lagi teáhter finai maid Fearsulluin ja Islánndas. Ovddamearka dihte Jakutias lágiduvvon guokte olgokonseartta sámi

šuoŋaiguin čohkkii oktiibuot 1200 geahčci. ²¹

Gunnarsson oinnii, ahte Beaivváža rolla lei vuostatažettiin buvttadit vásáhusaid sámi gehčiid ja nannet sámi identitehta. Danin son čoavdigodii dán, "movt sámi čálliid oččošii buvttadit oðða drámá. Beaivváža viggamuš gávdnat sápmelaš čajálmascálliid ollašuvai jagis 1992. Dalle lágiduvvojedje dramaturgiija bargobájt, maiguin Gunnarsson oaččui oktavuoda guovtti čállái, Inger Margrethe Olsenii ja John Gustavsenii. Gustavsen bargagodii drámáin mii mualtii Johan Turi birra.

Gunnarsson evttohii Olsenii čállit nuoraidčajálmasa, vejolačcat rock-musikála. Dan birra lei Beaivvážis leamaš juo sáhka. Ulbmilin lei guorahallagoahit – olggobeale deattuid lassin – sámi servodaga siskkáldas ovdagáttuid ja átestusa. Olsen čállii vuosttaš čajálmassas *Earálagan*, mii šattai lagi 1992 váldochajálmassan. Dat giedahalai homofiliija sámi servodagas, namalassii ovdagáttuid homoseksuálaid vuostá.

Inger Margrethe Olsen: Haukur dirgui nuoraidbihtá ja logai, ahte livčii vuogas juos homofiliija livčii fáddán. Mun lohken oalle olu homofiliija birra. Mun snuggen ja ohcen Biippalisge, maid Biippal čálli homofiliija birra. Dat čállá dan, ahte almmái ii galgga nuppi albmá hálidit, muhto in goittotge sahttán gávdnat daid garra gildosiid, maid kristalaš olbmot dávjá dadjet. - Mun ožzon hui olu veahki, nugo Ann-Joridis ja eará teáhterbargiin.

Earálagan lei Ann-Jorid Henriksen vuosttaš bagadallan-bargu. Nuorra neavttáriid, dego rocknástti Kai Somby ja Katri Somby bokte, Beaivváš ráhkadii oðða oktavuoda nuorra gehčiid. Čajálmass lei hui bivnnut ja dat čohkkiige oktiibuot 3 000 geahčci. ²² Árgges fáttá giedahalle earret eará nu, ahte válđopersovnna oabbá gii lei lesbo, ii oidnon lávddi alde muhto gullui jietnan. Sosialarealisttaláš čajálmass bohcidahtii ságastallama ja nákkuid. Olsena cielahedje

MERETHE:
Velger! Biro, eai hun dieñt leat, g
Né ði ðes jé ða, i kom
fidne nissónolbomuid, de valdet
krøppa pí ñer den kom
badjel bahti....

STEIN:
Merethe! Dál de galggat bešku

JOVNA:
Dessuten kan kymmtolk ássá

MERETHE:
Ejrra folh...
Nissónolbom! Hå, hå!! Jallan go navddút mu. Dieðunge
var jo heit at kármátt ogjé kar var kom.
Iein júllan ahte nissónolbomt maid váhtet diekkárat.
Men, heit, sokke er! - Hær, hér. Det er kura...
Muhto, geat vuolggahit diekkáriid? Dievdut! Diet leat
salos erp for poroindustri. Jäppas jostar er
poroindustrija gávppasamseakti. Amma han ju dan made
álddebelitet?

STEIN:
Earálagan lei Inger Margrethe Olsen
vuosttaš čajálmass sámeservodaga tabuid,
dán hár homofiliija, birra. Bagadalli Ann
Jorid Henriksen bargjoankku gaskkas.
Oaverollan leigga Kai Somby ja Katri
Somby. Maiddái Henriksen iš čajáhalai
bibás.

MERETHE:
Juste fal! Den loget duusiid! Mii fertet leatikkut čalmiuid
begynne á la dæla fo alov, tien vel nái a
ju duodax válđigrahit lávdi ássiiid! Gii dichtá gous deikke
grasne konne skendre hit!
Lerret diet nuoskkit?

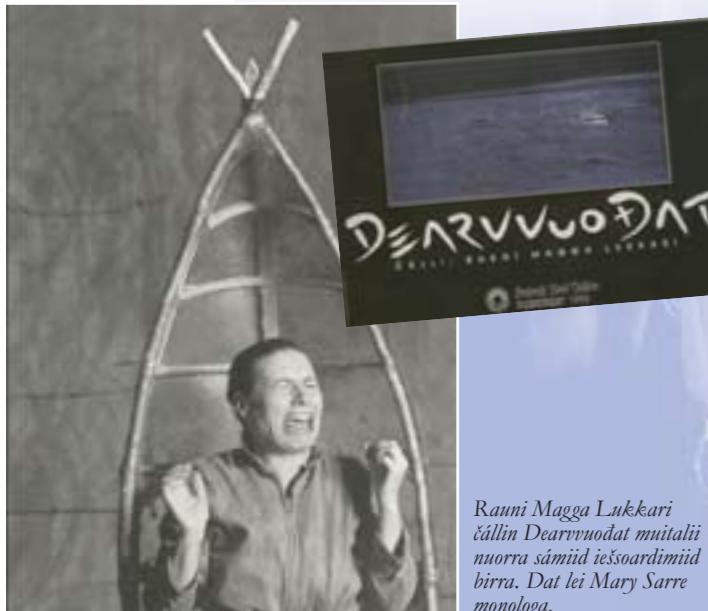

STEIN:
Gorje! Ða er ihe den setta hí ði sekkis on
Nuoskkit! It oso rivtes olmimos nuskkuid birra hällat. Du
du son haan mena osm en kewab.
han lea njálbbi dego kloathka!

iežas beasi durddideamis ja rámiidedje roahkkatvuodas.

Ekonomiija dili buorráneapmi dagai vejolažžan golbma ođđa buvttadusa. Guovvamánuš 1993 bodii vuosttašeakdedii *Dearvvuodat* (Hilsinger), mii dutkagodii seammaládje go *Earálágan*, sámi servodaga rašes áššiid. Dat lei vuos Mary Sarre jurdda, mii laktássi sámi servodaga tabui: nuorra sámiid iešoardimii. Girječálli Rauni Magga-Lukkari čálligodii nuora birra, gii jurdašii soardit iežas. Magga čállii nuora dovdduin, jurdagiin ja reakšuvnnas, maid iešorbmen dagaha.²³

Mary Sarre: "Mus lei miella juoidá dahkat iešoardima birra, mat ledje ovttá áiggi hui ollu Kárášjogas ja ain mángga sajis Sámis. Lei nu issoras go orron Kárášjogas. Ledje nu ollu skihpárat, geat jápmé iešoardima bokte. Dovden, ahte juoidá hálidan dadjat ja dahkat, muhto mun in máhće čállit. Dovden Rauni, dat gal máhttá čállit. Sutnje heivii. In hálidan nu ollu čájehit olbmo, gii lea váldán iežas heakka, muhto daid olbmuid, geat báhcet.

Rauni Magga Lukkari čállin Dearvvuodat muitalui nuorra sámiid iešoardimiidbirra. Dat lei Mary Sarre monologa.

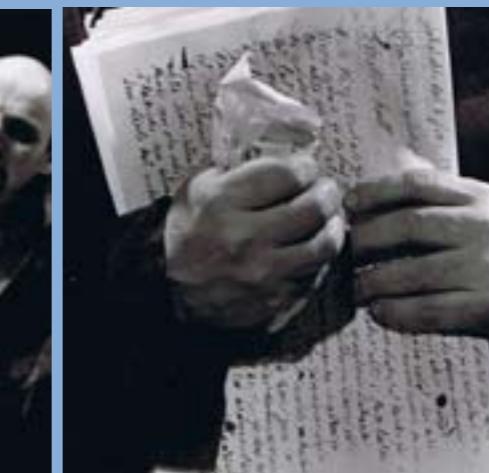
Bagadalli Anita Suikkari barggai diktahámát teavsttas drámá. Son diđii álggu rájes dan, man rašes áššis lei sahka. Vuolggasadjin leige garvit dan, ahte fáddá ii giedahalloše beare geahppasit. "Báikkuid mu mielas orui, ahte ferten vázzit 'gulul' ahte ii gullo riedja vai čajálmas ii loavkašuhtaše geange", son muitala.²⁴ Muitaleamis geavahedje ollu eahpenjulges ovdanbuktima, "symbolagiela". Teaksta lei visuálalaš ja divttahápmásaš. Muhtumiidda dan lei vattis čuovvut, muhto earáide dat fas šattai dáiddalaččat hui fiinnis.

Lávddi alde lei olles čajálmasa áigge dušše okta olmmoš, Mary Sarre. Dat lei goittotge njealji nana nissónlbmo ovttasbargu. Sarre, Lukkari ja Suikkari lassin rámmaid lei hábmeme sámi dáiddár Aslaug Juliussen, gean guoroslágan lávdeháben doarjui vattis ášši. Stivralahtutge reageredje fáttá morašlašvuhtii. "Stivrajodiheaddji... dat logai, ahte manin diekkára galgabehet čájehit, ehpétgo sáhte čájehit juoidá suohttasut?" Sarre muittaša. Neavttár ieš vuhtii gievra dovdduid gehčeii gaskkas. "Muhtumin gullui, go olbmot čierrugohte. Muittán go ledjen Sirpmás čájehame. Dalle bodii boares áddjá mu lusa čajálmasa manjá, son válddiir birra čeabeħa ja giittii, čierui."²⁵

Mary Sarre: "Olbmot balle das, go dat lei monologa. Dat lea nu duođalaš. Vahku ovdal premiára riŋgii okta nissónlbmoš Romssas. Dat lei oaidnán Nordlys, ahte lei bihtá dan birra. Issoras go bealkigodii munnje 'mun lean ieš vásihan man lossat dat lea massit ovttá bártni dien láhkai'. Dadjen, ahte dat lea eambbo dieid olbmuid birra, geat leat báhcán. Diet moraš... ja dohkkehít dan, ahte iežas mánna válddi heakka. Dat válddi gulul. Sáddejin dasa prógramma ja visot, ahte oaččut boahtit geahččat dan čajálmasa. Dat ii duostan boahtit, muhto lei sádden gean nu eará, gii bodii manjá mu lusa ja giittii, ja logai ahte lei buorre. Bividn cealkit dasa dearvvuodaid. Ja dat lei cealkán munnje dearvvuodaid."

*John Gustarsen ráhkadii muitalusa
Johan Turi eallimis ja su oktavuodas
Emilie Demant-Hattii. Govas Elisabeth
Heilman ja Svein Birger Olsen.*

Ollásit sápmelaččaid buvttadus lei maiddái mánáidčájálmas Ábkobiemmu, mii oačui guovvamánuš vuosttašeakdeda. Dan čállii ja nevtii Sverre Porsanger ja su bagadalai Nils Gaup. Čajálmas dagai unna čajálmasmátkki Finnmarkku ja Davví-Suoma skuvllain.

Okta Gunnarsson "oahppi" giehtačállinkurssas lei sápmelaš girječálli John Gustavsen, gean čajálmasa *Gumpegoddí* (*Ulvedreperen*) Alex Scherpf heivehii lávddi ala ovttas neavttáriiguin. Dat lei muitalus sápmelaš álbmotgirječállis Johan Turis ja su oktavuodas dánmarkulaš Emilie Demant-Hattai. Čajálmas ovddastii realisttaláš linjjá, dan historjjálaš dokumentáralašvuhta lei dehálaš.

Árbevirolaš čajálmas dovddus olbmox lei cielgasit oaivvilduvvon ollu gehččiide ja vuorrasutge olbmuide, ja vaikke media láittii dan eahpedramatihkalažžan, dat čohkkii giđa 20 čajáhusas lagabui 1500 geahčči. Danmarkulaš Emilie Demant-Hatta nevtii ruonáeatnanlaš Elisabeth Heilman, gii ovttas Makka Kleistiin čájehii Guovdagaeainnu beassášmárkanii ruonáeatnanlaš hápmadánsa *Uaajeerneq*.

Čavčča 1993 mearkkašahti dáhpáhussan badjánii *Kiogg Kå`kke*

(Giegat guhkket / Gjøkene galer), mii mualtai nuortalačaid vásáhusain nuppi máilmisoadi áigge.

Giehtačállin lei Inger Margrethe Olsen, gii barggu áigge gávnai iežas nuortalaš ruohttiāid. Olsen ja bagadalli Gunnarsson ovttasbargu lihkostuvai dänge háve bures, vaikke giehtačállosa hábmen lávddi ala gáibidii kompromissaid: "Mun mángii suhtten, go ledjen cállán mángia čappa sáni ja mángia siiddu, ja Haukur beare sihkastii visot. Bijai olbmuid dahkat, láhttet.

De mun fuomášin, ahte diekkárhan dat teáhter gusto lea", Olsen mualta.²⁶ Nuortalačaid jurdagat čajálmasa birra šadde baicca váttisvuohtan.

Inger Margrethe Olsen: 'Alggo go bohten Čeavetjávrái, de dat eai gillen hálešit. Dat ledje nu ollu dutkojuvvon. Doivo, ahte mun áiggon beare dutkat ja mannat. Dat ledje áddemis váiban ja dolkan. Muittánge, ahte Čeavetjávrri lei dánsunjoavku, katrilladánsunjoavku. Dat biehttaledje veahkeheames min, oahpaheames neavttáriidda dán katrilla. Dat oaivvildedje, ahte dát lea sin dánsa. Sii galget dánsut, juos galgá

dánsojuvvot. Teáhter šattai viežžat Lujávrris dásaoahpaheaddji. Ledjen balus. Jurddašin, ahte šaddágo daidda olbmuide diekkár dovdu, ahte mun beare finan ja geavahan sin, geavahan sin historjá? Mun in dovdan nu. Mun baicca dovden, ahte dát lea dehálaš čájehit sin historjá ja kultuvrra."

Čajálmasa ovdáni dego guhkes luohti, ja dat mualtai ovttu stuorra bearrašis mas iešguđet buolva eallá nuortalaš kultuvras rievadusaid áigge. Giegat mat guhkken ávaštit sođiidi ja váttisvuodaid, mat bohtetge dasto guhkes ráidun: sohti, fárren ruovttuguovllus, evakuerenmátki amas birrasii, sajáduvvan odđa birrasii. Gillilvuoden nuortalačat loahpas nagodit gomihit dološ jáhku: giegaid sáhttá vuojehit eret šiljus einnosteamsi lihkohisvuodaid.

Bargit ledje ceggen eaŋkalis lávdehábmema, mii govvidi bures ovttaskas olbmuid galgamusa. Musihka oassi čajálmasas lei stuoris. Ovddasvástádus lei nuortalaš musihkaris Leo Gauriloffis, gii heivehii nuortalačaid leu`ddárbevieru eará musihkkii. Gauriloff oaččui váikkhusaid boares báttiin, nuortalašmusihka ášshedovdiin ja suompelaš musihkas. Danin ovdamearkka dihte nuortalačaid evakuerenäigi Suomas Nuortabádaeatnamis (Pohjanmaa) speadja-

lasto čajálmasas fioliidnamusihkain. Eanemus árbevirolaš nuortalačaid lávlagiid, `leu`ddaid, leuddii čajálmasas Mary Sarre, gean áhkku lei nuortalaš.²⁷

Čajálmasa vuosttähköt lei golggotmáanus 1993 Lulejus Ruotas, gos dat johtái København ja Stockholmii, gos dat lei oassin máilmomi eamiálbmogiidjagi dáhpáhusain. Čajáhusaid gaskkalduhette Lillehammera olympiagilvvuid áigái. Giđđat 1994 Beaivváš vulggi ođđa čajálmasmátkái Sápmái, Lulli-Supmii ja Estländii. Deháleamos báixin lei goittotge nuortalačaid guovllu, Lujávri Ruošas ja Njávdán Norggas. *Kiogg Kå`ke* šattai Beaivváža historjá oktan eanemus gehččojuvvon čajálmassan. Jagiid 1993-1994 dan oidne oktiibuo 3446 geahčči 41 čajáhusas.

Inger Margrethe Olsen: Mii doalaimet marjimuš čajálmasa Njávdámis. Dalle bohte olbmot Čeavetjávrri. Teáhter lei bidjan guokte busse viežžat daid olbmuid. Ledjen ieš maid dalle doppe. Dat lei hui erenomáš. Ledjen nu balus. Doppe lei okta daid nissoniin, gean eallinhistorjás ledjen váldán vuodu. Dieđusge ledjen jearran ovdal ja háleštan hui olu dainna nissoniin. Duohtavuohtha lea olu uearrát, go lea vejolaš čállit. Dát nisu lei massán golbma máná soahteáiggis. In sáhttán čállit go ahte dat massii ovttá máná. Livčče šaddan menddo, olbmot eai livčče jáhkkán. Njávdámis, dát lei dákkár čierrunbihtá, olbmot čirro. Dalle ledjen mun juksan iežan ulbmila, go oidnen ahte olbmot ganjaledje.

Mánggakultuvrralaš Beaivváš

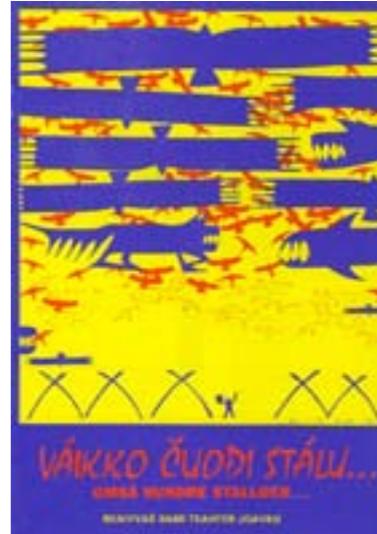
Giegat guhkken lei mualtus nuortalačaid vásábusain nuppi máilmisoadi áigge. Gurut bealde Mikkel Gaap ja Toivo Lukkari. Gaskkamuš goras Anne Maria Blind, gii lea maiddái nuppi goras ovttas Sara Margrethe Oskalun.

GUOVVAMÁNNU 1994. Beaivváš Sámi Teáhter lea bovdejuvvui čajáhallat Lillehammera olympiagilvvuin. Gilvvuid kulturprogrammii ledje gidden earenomaš ollu fuomášumi. Juo rahpandilálášvuodas Nils Aslak Valkeapää juoiggai mánggá miljovnna TV-geahččái. Gunnarsson oinnii, ahte olympiagilvvut fálet buori vejolašvuoda dahkat sámi teáhtera dovddusin miehtá máilmomi. Son lei loahpas mearridan čájehit *Vaikke čuodi stálu* - čajálmasa, mas teáhterolbmot ovttas bagadalli Knut Wallein dahke ođđa veršuvnna. Ingor Ántte Ailu Gaup ráhkadii čajálmassii ođđa ludiid.²⁸

Čajálmas – mii huksejuvvui hámäide, dánsumii ja luohtái – lei garra visuálalaš govvádus sámiid historjás majemuš duhát jagi áigge. Dat čajehuvvui olympiagilvvuid áigge 21 geardde.

Nu movt Sezuanisse, de nu maid dán čajálmasas olbmot ledje beroštuvvan riikkaidgaskasaččat. Mánggat tv-fitnodagat filbmejedje dan. Amerikálaš Cinnamon Productions ostti čajálmasa videoalmmustahtt invuoigatvuodaid.

Televišuvdnaveršuvdna, mas amerikálaš neavttár Joanne Woodward lei muitaleaddjin, čajehuvvui guokte jagi das

Vaikko čuodí stállu buvtaduvvui odđasit Lillehammer OL-gilvruid várás 1994. Dat čájeburruvi sámiid råbkadan Sámi siiddas olgočájálmassan.
Duogáigovas Mišóneara (nuppi stállu čuđid manjá) godda noaiddi (Igor Ántte Áilu Gaup, gurut bealde) ja váldá su veahcira (olgeš bealde).

Goalmmát stállu lea Konagas (badjin), go fas čibčet stállu (badjin gurut bealde) lea buresbirgema áigi, man gorvidit sosiálademokrátaid leavggat.

Stuorra govas viðát stállu,
sosiáladarwinisma/dáruidubittin (Mary
Sarre), háliida skvlet sámiid dáža
kultuvrái, muho mánát (Áilu, Toivo,
Mihkku ja Sara Margrethe) eai oro
oahppamin bustávaid. Unna govažis gurut
bealde seamma stállu, geahčat mihtidit
sápmelačča (Ingor Antte Áilu Gaup)
oaiivekálzžu.

Gudát stállu (duiskalaš soalddabiid) maynjá
čibčet stállu, ekonomalaš buresbirgen,
vuodjá sisá mohtorgielkkain, mii muitala
gáccát stálus, oddaseamos áiggis, seamma
lähkai go Norgga ja sosiálademokráhtaid
leavggat.

maŋjá.²⁹

Mudui gal jagi 1994 programma manai Gunnarsson vuogi mielde: eambbo čajáhusat, unnit čajálmasat (pre-míarat). Dat oaivvildii, ahte seamma čajálmasaid galggai čajehit guhkit áigge. Čajáhusat ledjege dan jagi oktibuo 72. Ovdamearkka dihte *Kiogg Kå kke, Dearvvuodat ja Gollegiella* čajehemiid jotke ain. Teáhter buvttadii ovttas čiežain earáin davvinorgalaš fitnodagain earret eará Bertold Brecht *Mor Courage*-čajálmasa. Svein Birger Olsen fas čálii ja bagadalai čajálmasaža, man namma lei *Sabet* (Skien). Dan ollašuhte ja čajehedje ovttas Unjárgga gielldain oassin OL-kulturprogrammas. Geahčít ledje 500-600.³⁰

Váldodeaddu lei goittotge odđa sámi čajálmasas *Skoavndnji*, mii oačui vuosttašeakeda skábmamánus 1994. Dat lei Inger Margrethe Olsen goalmmát čajálmas Beaivvážii, muho bagadalli Gunnarsson lei vuot sorran iežas fáttá válljemii: "Hálidedjen ráhkadir gobmemuitalusa", son dadjá.³¹ "Skoavndnji" máksá juoidá stuorrá, ilgada ja balahahti. Čajálmas lei sámi teáhterhistorjjá vuosttaš balddonasmuitalus. Dat govvidii olbmo miela heajut beali. Čajálmasa ássit dáhpáhuvve Nuorta-Finnmárku gilázis 1920-logus.

Inger Margrethe Olsen: "Dat lei lossat 'Skoavnnji' čállit. Juohke olbmoshan lea muhtinlágan duogáš. Vuodđu dán bihttái lei, go mun lávejin doppe Hanningbergas hui dávjá mánnán ja nuorran. Dát lea Várggáin, 17 miilla dás. Doppe gulaimet muitalusa, ahte doppe leat balddonasat, gopmit muhtin diein mearradáluin. Ja dát lea dát nisu, gii lea goddon dohko. Gii doppe gopmohallá. Dies vulggi mus dát álgojurdda

Mor Courage lei ovttashargu eará Davri Norgga teáhterijguin. Bearrváš-teáhteris mielde Mikkel Gaup, Mary Sarre ja Svein Birger Olsen.

'Skoavndnji'-bihttái.'

Eambbo gal go balddonasain, čajálmasas lei sáhka bearraša sisikkáldas veahkaválddis ja inseasttas. Gobmin lei eamit, gean isit lei cápmán jámas. Japánalaš teáhtera duogáš fas vuhttu Gunnarsson bagadallamis. Veahkaválddiin eai meannudan lávddi alde, muho dan čajehedje lihkastagaiguin maid doalahalle ja hálddašedje. Isida (Svein Birger Olsen) miellabuohcuvuoda eai čájehan go binnáš ja datge čihkkojuvpon dovdduiguin. Giehtačállosa realisttalaš stiila rievddai abstrákta ovdanbuktimii, mas ivnnit, lávddi stellegat ja lássaliinnit láhce imašlaš birrasa. Leo Gauriloff musihkas lei árvitmeahttunvuhta. Čajálmas bohciidahtii vuot garra oaiviliid.

Olgeš bealde: Skoavndnji lei gobmemuitalus bearrašeakaválddi birra. Badjın Toivo Lukkari, Inga Juuso ja Svein Birger Olsen. Gaskamuš govas Mary Sarre. Vuollin Anitta Suikkari ja Igor Antte Ailu Gaup, nuppi govas Inga Juuso, Igor Antte Ailu Gaup ja Toivo Lukkari.

Inger Margrethe Olsen: "Vikkan boktit servodaga ságastallat. Lean lihkostuvvan das. Dat lea ortnegis, ahte mii čállit stáluid ja gufiittariid birra, muho áigi lea maiddái cuiggodit iežamet servodaga. Teáhter lea hui vuogas gaskaoapmi servodaga cuiggodeapmái. 'Skoavndnji'-bihttái lei nissonillásteami birra. Guovdageainnu áhkut ledje fitnan geahčämin dan. Lohke, ahte galgaašii čatnat daid dievdduid teáhtersálii, nu ahte šattašedje čohkkát ja geahčat dien bihtá eahketbotta. Dat oaivviledje, ahte lei áigi váldit bajás dien fáttá. Maiddái datge lea diekkár, ahte dat mahkás ii dáhpáhuvva min gaskkas. Doppe lei maid inseasta fáddán dan seamma bihtás."

Giđđat 1995 Beaivváš buvttadii olympiagilvvuid várás ođaduvvon olgočajálmasa *Vaikke čuodđi stálu* sisá: "Rievda-duvvon čajálmasa čájeheimmet siste nu, ahte Beaivváža geahčít davvin maiddái besse oaidnit dán beakkán čajálmasa." Čajálmas lei juo njealját veršuvdna, ja dat jođii viiddis čajálmasmátkis Norgga, Suoma ja Ruota sáme-gouvlluin. Dat searvvai maid Turkus Suoma nuoraidfestiválii ja islándalaš kulturdoaluide Akureyris.

Jagi 1995 buoremus árvvoštallamiid oačcui *Boaresbárdnit* (Ungkarene), mii čájehuvvui čakčat vuosttaš háve. Čájálmasas deaivvodedje 1900-logu sámi servodat ja 1500-logu álbmotkomediija, man japánalaš girječálli lei čállán. Lešgo Gunnarsson váikkuhusa geażil boahztán jurddá buktit oktii máilmme boares japánalaš árbevieru ja hui nuorra sámi teáhterárbevieru. Bagadalli Harriet Nordlund heivehii orginála čájálmasa Sápmái. Son čálii dasa álggu ja loahpa. Movta čállimii son oačcui "sápmelaččaid juoiganja máinnastanárbevierus". Muitalusa vuodđun Nordlund lei váldán luodi "Ovllávuollie olmmái", man hápmi fálái su mielas ollu ávdnasiid čájáhallanovdanbuktimii.

Harriet Nordlund čálli Boaresbárdnit-bibtá japánalaš muitalusa vuodđul ja maiddái bagadalai dan. Oaiverollain ledje Svein Birger Olsen ja Iñgor Antte Ailu Gaup (goras vuollin) ovttas Jens-Klemet Stuengin. Bargojoavkogoras Svein Birger Olsen, Bernt Morten Bongo, Leif Issát Nilut, Ailu Gaup, Harriet Nordlund, Jens Klemet Stueng, Ole Johan Oskal ja Egil Keskitalo.

Harriet Nordlund (giehtaprográmmas): Luodi muitalus ovdána gierddus. Dan vuodđohápmi lea earálagan go "njuolgohámát muitalusas", mas lea álgú, muitalusa ovdáneapmi ja loahppa. "Ovllávuollies" dovddut stivrejít muitalusa ovddosguvlui, danin dáhpáhusaid eai leat muitalan nu dárkilit. Muitaleaddjis/juoigis lea lohpi čuovvulit muitalusa, ájahallat ja govvidit muhtun ovttaskas ášsi, mii olgobeale olbmo mielas soaitá leat áibbas joavdelas, muhto mas lea muitaleaddji/juoigi dovdduide čiekŋalis mearkkašupmi. -- Nubbi ášsi, mii lea mu mielas "Ovllávuollies" mearkkašahti veara, lea álkis joðašeapmi vássanáiggi, dálááiggi ja boahtteáiggi gaskkas. Buot áiggit orrot leamen dán bottus oktanaga.

Boaresbárdnit lei álgoálggus japánalaš suohtastallan, muhto sámi sisdoalu Nordlund lei hábmen áhčis muitalusaaid vuodđul. Bagadalli mielas čájálmas giedħahalai ráhkisuodja mán̄ggabealatvuoda, maiddái dolkama ja beahttima. Golmma boaresbártni muitalusain Alot-Nilla (Iñgor Antte Ailu Gaup) badjána válđorollii, go son vuolgá soagŋui Narvikii deaivat luomemuodot ráhkásá. Guoktelogi jagi maŋŋel ráhkisuohtha lea goldnan: boaresbárdni beahthallá, go fuobmá ahte dat rukses luomemuodut leat gusto skoarččagan. Almmai gáibida odđa hástalusaid, mii buktá mielddis odđa jorggáldagaid ja fearániid.

Juona ovdáneapmi lážii bureš sají maid neavttáriidda, mat leat sihke jallošeaddjít, muitaleaddjít ja dánsárat. Klassihkalaš japánalaš teáhteris buot neavttárat leat dievddut, geat nektet maid nissonrollaid. Ovdamearkka dihte Svein Birger Olsen

rollabargu "svura gieddemuorjin" boagustahtii gehččiid. Luohti ja klassihkalaš japánalaš geiša-dánsunvuohki bár-giduvvuiga oktii.³² Maiddái čuojaheaddjít ja teknihkkarat serve čájálmassii "boaresbárdneorkeasttarin", masa gulle Leif Isak Nilut, Egil Keskitalo, Olav J. Eira, Bernt Morten Bongo ja Ole Johan Oskal.

Čájálmas lei árvvoštalliid mielas mihá buorre. Terje Aho álgghačči árvvoštallama Finnmarken-aviissas árbevirolaš gažaldagain: "Soames soaitá jeärrat, leago dát man dihte mis lea sámi teáhter. Iibat Beaivváš galgga vuosttažettiin čájehit sámiid historjjá ja dáistaleami vealaheami vuostá, nannet sámi identitehta 'árbevirolaš' čájálmasaiguin? Diehtelas galgá. Ja dan gal leage teáhter dahkan movttain. Muhto viežżat odđa biekkaid earáid teáhterárbevierus, das ii leat árvideamis oktage massán maidige. Čájálmas 'Boaresbárdnit' ii leat dušše beare muhtun geahččaleapmi. Dat lea gelddolaš ja suohtas teáhter. Dan seamma oaivvildii dievas teáhtersálá bearjadaga vuosttašeahkedis Guovdageainnus – sii čuožžiledje speažžut giedħaid."³³

Stivrra bealis Beaivváš Sámi Teáhtera doaibma lei stádásmuvvan Gunnarsson barggu áigge. Jagi 1995 stivrra

nanosmahtte vuodđudemiin diehtojuohkinjodħiheaddji virgi, masa válljejuvvui Brita Triumf. Seamma jagi loahpas Gunnarsson almmuhii, ahte su leat válljen Hålagaland-teáhtera jodħiheaddjin Romsii. Badji álggášii jagi 1997 álggus. Diehtu das, ahte Gunnarsson vuolgá, bodii veháš vuord-dekeahttá, vaikke dan ledje gal vuordáńge. Beaivváš Sámi Teáhtera stivras lei

goittotge buorre áigi gávdnat odđa teáhterjodiheaddji Gunnarsson sadjái.

Gunnarsson majemuš jodíhanjagi áigge čájehuvvo-jedje vuosttašeahkedis guokte čájálmasa. Giða 1996 odđa bihttán lei mánáidčájálmas Ráhkisuoda soabki (Kjær-lighetstreet), man lei cállán Marry Áilonieida Somby. Dat lei klassihkalaš sámi muitalus, mas bahás Stáluáhkká Luhtáš vikkai vuosit buorrevuođa. Hámát ja dohkát ledje dehálaš oasis, nugo lei maid Egil Keskitalo musihkka. Cálli ja ne-avttáriid gaskasaš nákkut goittotge vuhttojedje čájálmasas, iige Gunnarsson lean duhtavaš iežas bagadallanbargui, mii lei su majemuš ovdalgo son vulggii Beaivvážis.³⁴

Čavča 1996 vuosttašeahket, Mette Brantzeg bagadal-lan Job girji (Jobs bok) ollašuvai dáiddalačcat dievaslačcat. Vuodđojurddan lei buktit 2400 jagi boares biibbalteavstta odđa birrasii: lávlagiid, šuoŋaid ja govaid dálá áiggi hámptai. Váldorollas lei Job (Svein Birger Olsen) gií gutnejahttiini balai Ipmilis. Ipmil (Mary Sarre) geahčala su oskku nu garrisat, ahte Job álgá jearrat gažaldagaid, mat ain odne leat áigeguovdilat: Juos gávdno vánhurskkis Ipmil ja mihkkege geatnegasvuodaid ja ráŋggáštusaid gaskkas, maninbat de nu ollu vigihiis olbmot ráŋggáštuvvojt ja gillájt? “Dat lei hámis bealis máilmme buorre čájálmas, dego meditašuvdna (čiekŋalis jurddahallan). Danin vejolačcat oassi gehččin amašedje čájálmasa”, Anitta Suikkari dadjala. Čájálmas bohciidahtii vuot ságastallama, ii unnimusat danin, go Beaivváža Job girjis Ipmil lei nissonolmmoš!

Geahčastat boahtteáigai

Haukur J. Gunnarsson oačcui leat duđavaš iežas jodíhanbaji bohtosiidda. Rudalaš dili ledje ožzon ortnegii. Ovttas-bargu stivrrain lei doaibmagoahtán nu, ahte juohkeokta diidii maid galggai bargat. Stivrra lahtuin buohkat ledje earát go teáhterolbmot, earret neavttáriid ovddasteaddji,

Svein Birger Olsen lea dahkan hui iešgudetlágan rollaid, nugo omd. Ráhkisuoda soabki –bibtás (gurot bealde) ja Job girjis (olges bealde). Job girji govas mielde maid Sven Henriksen, Kai Somby, Mary Sarre, Egil Keskitalo ja Igor Ántte Áilu Gaup.

ja sii ipmirdedje addit teáhterjodiheaddjái vejolašvuodja mearridit teáhtera dáiddálás surgiin ja ovttaskas áššiin. “Stivra barggai eambbo ekonomijain ja dán heivehemii bargodillái buoremusat. Barggaimet álo dan ovdii, ahte bušeahhta lassánivčii. Dat lei mis hui stuorra bargu”, stivrra ságajođiheaddji Julie Eira muitala.³⁵

Teáhteris lei maid buorre oktavuohta Guovdageainnu suohkanii ja dan ekonomalaš doarjja lei mearkkašahtti. Doarjja bodii suohkanii ruovttoluotta dainna, go Beaivváš málssii láiggú suohkana hárjehallan- ja čájáhallanlanjain. Lávddi geavaheamis ledje váttisvuodat daningo dat ii lean dušše Beaivváža anus. Teáhterbargit gárte dávjá sirdit lávdedávviriiddas eret dan boddii, go sáles ovddamearkka dihte čájehedje filmma. Boasttoipmárdusaid dihte filmma čájeheami šadde goas nu šluhttet, mii hárddii teáhterbargi ja earát lávddi geavaheaddjiid.

Teáhtera boahtteáigi dagahii oaivebákčasa teáhterjodiheaddjái ja nu maiddái stívríi. Nationálateáhtera namas

fuolakeahttá Beaivváža ekonomalaš dilli ii lean buorránan. Danin ovddamearkka dihte 1996 teáhter buvttadii dušše guokte čájálmasa. Gunnarsson jodíhanbaji loahpas Sverre Hjelleset ovttas stivrrain ráhkadii plánaid teáhtera boahtteáiggi várás. “Freemidsverksted” -nammasaš prošeakta álggahuvvui seminárain, mii bisttii golbma beaivvi. Semináras bargit ožzo rahpasit cuiggodit, višuneret ja dahkat konkrehtalaš evttohusaid niegwid ollašuhttimii. Earenoamáš bargojoavku ráhkadišgodii seminára dieduid vuodul teáhterii strategijaplána, mii gárváni giđđat 1996.³⁶

Plánas namuhuvvojedje Beaivváža buorit bealit. Máŋgabéalat programma sistisdoalai earret eará sámiid iežaset drámá, málmmigirjjalašvuodja klassihkkariid, sihke muitalan- ja musihkkaárbevieru. Teáhteris lei alla dáiddalaš dássi, man dáhkidedje čeahpes sámi lávlun- ja juoiganartistat ja neavttárat. Sin lassín vel buoremus sámi dáiddarárat hábmejedje lávddi, hámäid ja lávdedávviriid. “Go teáhter dárbbaša earenoamáš máhtolašvuodja, man eai gávnna sámi

birrasiin, de vicžat dáid eará teáhterbirrasiin Romssas, Oslos dahje Stockholmmas. Boaðusin lea leamaš eanaš rápmi sihke našuvnnalaš ja internašuvnnalaš mediain.”

Teáhtera nana bealli lei maid dat, ahte dan čajálmasmátkkit gokče eanas sámeguovllu, golmma dahje juobe njealji riikkas. Beaivvás barggai maid sámeguovllu olggobealde: “Nana višuálalaš gaskaoamit ja ollu musihkka dagaha dan, ahte mii sahttit fállat čajálmasaid maiddái gehčíide, geat eai ádde sámegiela.” Beaivvás barggai ovttas mánggain davvi teáhteriguin. Dáid ákkaid lassin buorre bealli lei teáhtera stádisvuhta, masa lei váikkuhan stáhta ekonomalaš doarja ja sámi servodaga siskkáldas dárbu bargat teáhteriin.

Bargojoavku lei gávdnan heajos beliid unnit, muhto juste daid lei dehálaš gávnahit vai teáhter sáhtášii ovdánit. Vaikke teáhteris lei doarvái hálddahuslaš čehppodat, gelbbolašvuhta ja teknihkalaš rusttegat, de ruðat eage návccat reahkkán buvttadit eanet čajálmasaid ja fitnat eambbo báikkiin. “Guokte buvttadusa ja guokte ollislaš čajálmasmátkki lea eambbo go nákct otná bušeatain. Teáhteris váilu erenoamázít vejolašvuhta oahpahit ja movttiidahttit nuorra neavttáriid.” Nuoraid lei váttis gávdnat teáhterii ja odða neavttárid hohkahepmi lei váttis: “Beaivvás lea áddjáluvvamin. Min nuoramus neavttár lea 36 jagi boaris!”

Maiddái dáiddalaš ovdáneamis ledje váttisvuodat: “Go leat dušše golbma neavttára fásta barggus, de dáiddalaš bargu ii doaimma dohkálačcat. Beaivvás lea geográfalačcat teáhterid váldogouvlluid olggobealde, ja neavttárat hárve besset oaidnit eará teáhteriid.” Váilevašvuohtan gávnahedje maid albma hárjehallanlanjaid váiluma ja dihort- ja lávdedávviriid boarásnuvvama. Rusttegiid fievrídeapmái dárbašuvvui odða biila.

Buriid beliid ja váilevašvuodaid vuodul bargojoavku gárvii guðačuoggá strategiija, mii sistisdoalai oktiibut 24 konkrehtalaš evttohusa. Stívra válljii dain sullii beali mat ledje dehálačcat teáhtera ovddideapmái. Okta eanemus deat-

tuhuvvan temá lei mánáid ja nuoraid rolla: bargojoavkku mielas juobe bealli čajálmasain galge leat siđiide, galge viggat movttiidahttit ja veahkehit mánáid ja nuoraid teáhterbargguin ja oažžut amatevrabagadalliid ja konsuleanttaid skuvlet nuoraid.

Neavttáriid skuvlen badjáni muđuige strategijaplána guovddáš gáibádussan. Dušse dan bokte lei vejolaš sikhkarastit sámi teáhtera boahtteáiggi ja bissehit ”áddjáluvvama”. Vuostta lávki teáhterskuvlla guvlui lei, go Beaivvás lágidii ovttas Harriet Nordlundin, Ruota Sámiid Riikaservviin ja Ruota sámi teáhteriin seminára, man dolle

Guovdageainnus geassemánuus 1996. Gunnarsson ja Nordlund čilgiiga jurdagiid-diska sámi teáhterskuvlejumis. Boaðusin lei plána das, movt ordnet doaimma ja ruhtadeami.

Čakčamánuus
lágiduvvui maid

Guovdageainnu ja
Johkamohki suohkaniid gaskasaš seminára, mas

Strategijaplána čilgi teáhtera buriid ja
heajos beliid, orvalgo álggabii rišuneret
boahttevuoda hástalusaid.

suohkanat čatnasedje ruhtadit
álgoprošeavtta ovttas Sámi Allaskuvllain.
Sámi Allaskuvla válddi ovddasvástádusa sámi teáhterskuvlla plánenbargguin. Skuvlengažaldat leige váddásut

čoavdit maid álggos jáhkke. Okta konkrehta boaðus skuvlengažaldaga ovdanbuktimis lei dat, ahte Beaivvás lágidii čakcat 1996 bivttasoarrunkurssa, man ulbmilin lei skuvlet teáhtergárvvoheaddjiid ja goarruid. Loahppabargun kurssa 13 oahppi gárvejedje biktasiid historjjálaš čajálmassii Prisen af Lappland mii oačui vuosttašeakeda čuovvovaš jagi álggus.

Strategijalaš plána ulbmilin lei meroštallat ekonomalaš dili dakkárin, ahte sámiid teáhter sáhtášii ovddidit doaimmas jierpmálačcat ja nu, ahte dan boahtteáigi sikhkarastojuvvošii diđolačcat. Plána vuodul Beaivvás gáibidii čuovvovaš jagi bušehtti 50 proseantta lasáhusa, nappo stáhtadoarja galggašii badjánit 15 miljon ruvdnui. Mihttomearrin biddjui goittotge unnimusat viđa miljon ruvnnu lasáhus. Strategijaplána ii goittotge dahkan makkárge váikkuhusa kulturministerijai iige eará departemeanttaid váikkuheaddjiide. Teáhter fertii duhtat 8,4 miljon ruvdnui. Dat sistisdoalai lasáhusa, mii ii gokčan oba olggosgoluid badjáneami.³⁷

Strategijabarggu oktavuoðas Gunnarsson ja Harriet Nordlund smiehtaiga sámiid teáhterskuvlejumi.

Sudno mielas Sámi teáhterallaskuvlla vuoddudeamis oačui beare niegadit.

Buoret čoavddus lei ordnet teáhterskuvlejumi golmmajahkášaš prošeavttain, masa očošedje ruhtadeami Davviriikkain ja EU:s. Sápmelaččaid lassin skuvlemii válddášedje mielde maiddái Fearsulluid ja Ruonáeatnama studeanttaid, geain ii lean teáhterskuvlejupmi iežaset gillii.³⁸

SKUVLEJUPMI NEAVTTÁRIIDDA

Jagis 1996 Harriet Norlund ovttas Ruota Sámiid Riikaservviin dagai álgaga njealljejahkáš teáhterallaskuvlejumis sámiide. Raporttas Nordlund suokkardalai makkár dáiddut sámi neavttáris galget leat dábálaš neavttárskuvlema lassin. Guovddáš ovdanbukinvuohkin son nammadii giela, mualanárbevieru ja luodí.

Johkamohki ja Guovdageainnu suohkaniid vehkiin Sámi Allaskuvla álggií válbmet oahpahusprogramma teáhterskuvlejumi várás. Oahpahusbargojoavkku mielas Davviriikkaid fásta teáhterskuvlla eai nagodan ollašuhttit dan skuvlejumi maid sámi teáhterbargu gáibidii. Dán oktavuoðas badjáni sátni duppalkompeteansa, man Nordlund buvttii manjelaš oassín maid Beaivvás-teáhtera ideologijjan. Dan mielde sámi neavttárat galge skáhpottuppi dáfus dáiddalaš ja geavatlaš ámmátdáiddu nu movt earáge neavttárat, nuppi dáfus sii galge skuvlehit iežaset hálldašit sámi ovdanbukta ja gulahallanvugiid.

Sámi Allaskuvla dagai jagis 1998 ohcamuša kulturdepartementii teáhterskuvlejumi álggaheamis, muhto dat hilgojuvvui. Allaskuvla oačui goittotge johtui muhtunlágan oasseprošeavtta, go dat jagis 1998 álggahii juoigan- ja muitaleami kurssa. Dat šattai manjel bissovaš oassín allaskuvlla oahpahusas. Muhto teáhterskuvlejupmi ii ollašuvvanja Nordlund šattai máhccat dasa dalle, go son fas boðii Beaivvás-teáhtera jođiheaddjin.

Nordlund mielas skuvlen lei dehálaš olles sámi teáhterlágádusa boahtteáigái. Sámi neavttárii ja sámi teáhterii lea vásáhus, man ferte sirdit čuovvovaš buolvvaide. Muhto nuorra neavttárat fertejít maid oažžut neavttárbargui ámmátlash ja dáiddalaš vuodu, man teáhterskuvlejupmi sáhttá addit. “Nuorra skuvlejuvpon neavttárat, geain lea duppalkompeteansa, leat okta deháleamos resurssain ovddidit sámi teáhtera.”

Anitta Suikkari dronnegin dahje gonagas Nidud eamidin Volundda muitalusas jagis 2000

Alex Scherpf ja čavga bušehta eavttut

TEÁHTERJOÐIHEADDJI VIRGÁI, mii galggai devdot lagi 1997 álggu rájes, lei stuorát beroštupmi go ovddit háve. Golbma-njeallje evttohasa bovdehalle vuđolaš bargojearahallamii. Odđa teáhterjoðiheaddjin válljejuvvui bagadalli-buvttadeaddji Alex Scherpf, gii lei juo ovdal bagadallan Beaivváža čajálmasaid, vuosttaža jagis 1987. Válljejeaddjiid mielas Scherpf heivii bargui dange dáfus, ahte son lei olmmožin ja bagadallin earálagan go ovddit teáhterjoðiheaddji. Gunnarson lei ráfalaš ja analyhtalaš go fas Scherpf lei eambbo temperamentalalaš ja impulsiiva.¹

Scherpf muittuhii Gunnarsen máŋgakultuvrralaš duogáža dáfus, daningo Scherpf váhne-mat ledje duiskalačcat. Bearáš lei fárren Norgii go Alex lei 10-jahkásash. Son lei vázzán Norgga teáhterallaskuvlla ja bangan freelance-bagadallin jagis 1985. Son dovddai Davvi-Norgga teáhterdili bures daningo son lei bagadallan buot davvi teáteriin. Scherpf lei liikostan Guovdageainnu vuigjii,

ja Beaivvážis son oinnii vejolašvuoda dahkat mánggalágan geahccaleemiid ja pionerabarggu.²

Scherpf bargun lei jođihit oalle stádis teáhtera. Sus ledje logi fásta bargi: golbma neavttára, golbma teknihk-kara ja hálldahu-sas njeallje olbmo jođiheaddji lassin. Stivra ságajodjheaddjin jotkkii ain Julie Eira jahkeduháha lohppii. Bargiid joavkkus ledje muhtun rievdadusat. Okta áigodat nogai lagi 1997 loahpas, go Sverre Hjelleset heitti barggus Beaivváš Sámi Teáhteris. Su sadjái buvttadeaddjin bodíi Leif Isak E. Nilut. Neavttáriin Mary Sarre lei virgeliomus jagiid 1997-98 ja oasi vel čuovvovaš jagis. Maiddái Iñgor Ántte Áilu Gaup lei lagi virgeliomus. Jagis 1999 Egil Keskitalo nammaduvvui njealját fásta neavttára virgái.³

VIÐÁT OASÁŠ

“TEÁHTER LEA GEAVATLAŠ POLITIHKKAA”

Alex Scherpf jodíhii Beaivváš Sámi
Teáhtera jagið 1997-2002.

jodíheaddji vuohkái ráhkadit teáhtera: "Gunnarsona navde višuálalaš teáhtera guottiheaddjin. Nu munge sáhtásin dahkat, muhlo in dálá ruðalaš dilis. Visuálalašvuhta šaddá álkít beare divrrasin."⁵

Scherpf válddii ovdamearkka ovddit jagis. Dalle ledje dušše guokte čajálmasa ja daid vuodul gehččiidlohu lei nji-edjame.⁶ Maŋemuč čajálmas *Job girji*, govviidii dili: dat ovdastii dáiddalačat alla dásí ja lei smaðahkes čajálmas, muhlo go geahcái gehččiid loguid, dat lei buot eará go menestus. Muhtun čajáhusaid ledje gártan šluhttet go ledje nu unnán geahčcit. "*Job girji* jugii gehččiid ja kritikkariidge guovtti sadjái. Muhto lean seamma oaivilis ovddit jodíheaddjiin, dat galggai dahkkot", Scherpf celkkii doaimmaheaddjái.⁷ Duohtavuohta gal lei ahte Gunnarsson jodíhanbaij áigge gehččiidlogut ledje, earret ovddit jagi, badjánan.

Áibbas nuppe lárje go ovddeš jodíheaddji, Scherpf

Sisdoalu ja buvttadeami bealis teáhterjodiheaddji diđii ahte Beaivváš boaáth deaividit "máŋgaid hás-talusaid" – nappo vátts-vuođaid. Bušeahhta lei ain čavgat, dasgo stáhta ii lean lasihan ruhtadoarjaga. Teáhtera stivra hástalii buohkaid hánástallat. Ii ábuhan bearehaga gávppašit, virgemátkkiin galggai fitnat hálbbimus lágiin, ja juobe virgeluopmoalmmuhusaid válde buriin mielain vuostá!⁴

Teáhterjodiheaddji álggiie ieš ulbmildiđolačat hukset buvttadusaid unna ruðain. Aviisajearahallamis son govvidii erohusa ovddit

Jábkediedáhusa bearpmas Svein Birger Olsen Julie & Romeo -bihč. Olof beadle Hilde Skancke Pedersen hábmén biktasat Leñammaduvron prinsa -čajálmasas.

RESULTATREGNSKA

Driftsinntekter

Billettinntekter

Tilskudd (note 3)

Andre inntekter

Sum driftsinntekter

Driftsutgifter

Lenn, honorarer, feriepen

Arbeidsgiveravgift, pensj

Honorarer selvstendig na

Produksjonskostnader

Bilgodtgjørelse, diett- og reiser

Leie av lokaler (note 4)

PR-kostnader

Drift, vedlikehold- og annet

Ordinære avskrivninger

Sum driftskostnader

DRIFTSRESULTAT

Finansinntekter

Renteinntekter o.l.

Sum finansinntekter

Finansutgifter

Rentekostnader o.l.

Sum finansutgifter

RESULTAT AV FINANSPOSTER

ÅRETS RESULTAT

Årsmelding 1997		
Driftsinntekter	1.154.954,30	1.158.342,50
Billettinntekter	223.288,61	269.167,00
Tilskudd (note 3)	873.631,80	1.023.544,84
Andre inntekter	187.563,00	177.806,00
Sum driftsinntekter	9.618.847,22	9.526.122,10
Driftsutgifter	296.658,26	217.879,46
Lenn, honorarer, feriepen		
Arbeidsgiveravgift, pensj		
Honorarer selvstendig na		
Produksjonskostnader		
Bilgodtgjørelse, diett- og reiser		
Leie av lokaler (note 4)		
PR-kostnader		
Drift, vedlikehold- og annet		
Ordinære avskrivninger		
Sum driftskostnader	9.618.847,22	9.526.122,10
DRIFTSRESULTAT	296.658,26	217.879,46
Finansinntekter	14.802,92	9.102,48
Renteinntekter o.l.		
Sum finansinntekter	14.802,92	9.102,48
Finansutgifter	86.775,75	97.442,09
Rentekostnader o.l.		
Sum finansutgifter	86.775,75	97.442,09
RESULTAT AV FINANSPOSTER	-71.972,83	-88.339,61
ÅRETS RESULTAT	224.685,43	129.539,85

hálidii lasihit gehččiid meari lasihemiin vuosttašeakediid ja čajáhusaid meari. "Vai mii lihkostuvvat das, mii fertet buvttadit unnit ja hálbbit buvttadusaid", son mualtii manjel. Roahkkadit son mearridii ulbmilin ráhkadit njeallje ođđa buvttadusa jagis. Seastima dihte son bagadalai ieš stuorámus oasi buvttadusain. Buot joavdelasa vigge guođđit eret dalle go lei sáhka das, mii lávddi alde dárbašuvvo. Buvttadusaid vigge bargat johtileabbo go ovdal. "Dat lei geavatlaš politihkka", dadjala Scherpf.⁸

Gáržziidemiin visuálalašvuoda son plánii lasihit čajálmasmátkkiid meari, maid dehálašvuoda son earenomážit deattuhii. Go ovdal lei lean vierrun johtit jahkásacáčat guvttiin čajálmasain, dál ođđa jodíheaddji plánii dupperlastit čajálmasmátkkiid programma. "Mii fertet olahit

min gehččiid. Movt mii dan muđui olahit go doalvumiin čajálmasaid sin lusa", Scherpf dajai.⁹

Odđa jodíheaddji vuohki čuovui daid prinsipaid, maid Gunnarsson baji loahpas cállo strategijaplánas ledje deattuhan. Scherpf plána lei realisttalaš, dasgo su jodíhanbajis čajálmasaid buvttadedje njeallje vuosttašeakeda jahkái; earret jagis 2001 si "ribahedje" dahkat vihtta. Vuosttaš golmmajagi baji áigge Scherpf bagadalai ovcci čajálmasa, dušše golmma bagadalle olggo-bealat olbmot. Nuppi golmmajagi baji áigge dilli dássanii. Guða čuovvovaš lagi áigge čajálmasaid lohku lei oktiibout 25, main Scherpf lei bagadallan 15.¹⁰

Sisdoalu bealis Scherpfas ledje ollu jurdagat. Son vikkai laktit teáhtera nannoseabbo báikkálaš dillái ja doalvut čajálmasaid dohko, gos álbtmot deaivvadii ja humadii. Son hálidii ovdánit visuálalaš teáhteris eambbo "árbevirolaš" hupmanteáhtera guvlii, nappo máinnasteapmái. "Mun lean skuvlejuvvon realisttalaš árbevirrui, mas dialogain ja sániin lea stuorra mearkkašupmi", son dadjá. Scherpf čiequi mielas dakkár historjái, man dáhpáhusat speadjalastet otná beaivvi vuoinjá ja gažaldagaid. Son hálidii guoimmuhit ja fállat vuorddekeahthes áššiid.¹¹

Alex Scherpf: Beaivváš Sámi Teáhter lei earáid ektui nuorra teáhter. Moatti logi lagi áigge lei dasa šaddan muhtunlágan fásta gehččiidgoddi, mii lei hárjánan geahččat duodalaš ja lossesge čajálmasaid. Mu mielas galggai váldit vuhtii dan ahte maiddái geahččit ledje "nuorat" vásáhusaideaset ja vuostáváldinnáccaideaset bealis. Danin hálidivččen buvttadit geahppásutge programma, guoimmuhemi, dego kabareaid ja komedija – muhtunlágan mainstream entertainment. leš in hálidivčče hupmat "dáidagis" – mii leat gehččiid várás, eat dan várás ahte guoimmuhivččiimet iežamet.

Mikkel Gaup čajábalai Nicolaus Örn –nammasaš skealmma, giil jodii Sámi prinssan miebtá Eurohpa 1700-logus. Olgesé bealde Sara Margrethe Oskal. Unna gorazžis Iggor Antte Ålu Gaup, Olav Johan Eira ja Mary Sarre.

Scherpf carenoamášvuhta bodii bures ovdan juo vuosttaš jagi programmas. Guovvamánsus bodii vuosttašeahkedii *Prinsen of Lappland – Iešnammaduvron sámi prinss*. Čajálmasas lei historjálaš duogáš ja dat mualtii Nicolaus Örn nammasaš skealmma, giil jodii 1700-logus Eurohpa hoavain ja mualtii iežas leat “sámi prinss”. Čajálmasa válbmen lei álgán juo ovddit jagi bivttasgoarrunkurssa oktavuodas. Scherpf ja Adam Lewis hutkkaiga giehtačállosa dáhpáhusaid daid unnánaš dieđuid vuodul, maid Sámi prinssas dihte.

Oktan gáldun lei Örna duiskkagielat duodji *Kort beskrivelse av Lappland* (1707) mii lei sámiid birra, muhto dat lei maiddái seaguhus áššálaš govvádusa ja čáhppes giellásiid. Örn lei iežas áiggi báron von Münchausen, čeahpes fillejeaddji, giil hálahii iežas sisä Eurohpa hoaváide Fránskariikkas, Duiskkas ja Ruoššas. Čajálmasas lei guovddážis Nicolaus (Mikkel Gaup) orodeapmi Ruošša Cára Biehtár Stuorra (Egil Keskitalo) luhitte, gos prinss vikkai fállat Sámeeatnama Ruššii. Son ieš čilgii, ahte hálidii beastit sápmelaččaid ruottelaččaid goridan stivrenlágis. Das

seammas Nicolaus olle maid jorahallat hoava nissoniid. “Das šattai nu gohčoduvvon sámi gámmárčajálmas, ja historjádiibmu dološ sámi ambassadevrra birra ja su mátkkoštallamis Eurohpas”, čuoččui jahkemuitalusas.¹²

Iešnammaduvron sámi prinss lei hui oskkáldas iežas ovdagovvii dange láhkai, ahte dat vulgii čajálmasmátkái, mas lei maid fárus giđa nubbi vuosttašeahket, mánáidčajálmas

Njoammel-Nillá ja Šalai imašvuhta. Dat lei muallus njoam-mila birra, mii givssiduvvo ja olguštuvo earálágantuodas dihte. Norgga Justisdepartemeanta lei ruhtadan čajálmasa, mas suokkardalle earálágantuoda ja utnolašvuoda earáid hárrai. Dat lei ovtalagan “politihkalaš mánáidčajálmas” ja hui miellagiddevaš geahččaleapmi. Mánát oidne vuos gárvves čajálmasa ja de besse ságastallat das maŋŋel semináras, gosa serve maid Finnmarkku politihkkarat. Dan maŋŋel čajálmasa gehčeče odđa hámis go dat lei renskejuvpon ja geahččit ožžo lasihit dasa nu olu kommeanttaid go hálidedge. Mánát ožžo maid leat veahkkin čoavdime loahpa.

Giđđageasset Beaivváš

SámiTeáhteris eaiárbevirolaččat lean čajálmasat. Gii-ge ii jáhkkán, ahte olbmot vuolggashedje čuvges giđđaeahkediid čohkkát sevdnjes teáhterii. Scherpf goittotge jearai manin teáhter ii dasto čajehuvvo doppe, gos olbmot čoahkkaniit, na-malassii kafeain. Nu šattai *Giddadulvi*, geassekabaree, mas áiggeuovdilis áššiid kommenterejedje komihka vugiiguin. Oasáža ožžo fuorragávppašeamit Skiippaguras, bismmá vihaheapmi ja Sámi Grand Prix. Ma-rie Valkeapää áđđestalai

Mari Boine. Svein Birger Olsen nevtti bohcco, mii ii lean duđavaš dálá dillái. Dan mielas livččii buoret geahpidit badjeolbmuid go bohccuid logu.¹³

Kabaree hálidii “čuoččuhit, ahte boagusteapmi lea gusto unnimus gaska guovtti olbmo gaskkas – maiddái Sámis”, nugo jáhkediedáhusas logai. Kabaree leige nu bivnnut, ahte dan mearridedje joatkit muhtun čajehanháviin

vel čakčat. Dasa bodii joatkaoassi juo čuovvovaš jägi. Dat lei seammás Scherpf miellačjeheapmi das, ahte vaikke Beaivváš leige buot sápmelačcaid teáhter, de Guovdageaidnu lei dan ruovttusuohkan ja suohkan doarjui teáhtera mearkkašahti meriin, 800 000 ruvnnuin. “Giđđakabaree šattai čajálmassan, mii čajehuvvui beare dáppe”, Scherpf dadjá.¹⁴

Čavčča 1997 áidna, muhto eambbo ságastahtti vuosttašeakhet lei *Julie & Romeo*, William Shakespeare klassihkalaš čajálmas, mii lei nu movt nammage lei, jorgguládje – komediija dahje njulgestaga jozzidanbihittá. Vel jägi álggus lei ulbmilin dahkat Shakespeare Romeo ja Julie -čajálmasas árbevirolaš veršuvnna. Čajálmassii ohce neavtáriid aviisaalmmuhusain. Miittomearrin lei ásahit juobe fásta nuoraidteáhterjoavkku.¹⁵

Scherpf gávnai Romeos ja Julias austrálialaš Wayne Anthoney veršuvnna. Originála tragediija oačui oalát odđa hami. “Keñguruid riikkas gávnaimet interneahta bokte giehtačállosa, man okta klovndna, vuolladahkki, ekologa ja Austrália eamiálbmogiid ustit lei čállán. Son lei fuobmán rievadidit William Shakespeare Romeo & Julie giehtačállosa vai njeallje klovnna ja okta šuokjadahkki sáhttet leat bihtás mielde.”

Njeallje klovnna lávddi alde Shakespeare namas lei roahkkadis dahku. Bagadalli jearaige čajálmasa gihppagis, sáhttágo máilmibeaakkán girjecálli buktit Sápmái dainna vugiin, mas dievddut livžot nissonolbmuid biktasiiguin, leat hearvás lávlunoasit, slapstick-humor ja joavdelas hoavrísteapmi. Ieš son vástidii: “Gudnejahttimiin vástidan: Juo. Dat lea mu sávaldat go ruksesnjunágat bohtet lávddi ala odne eahkes – sin neaktinmokta, stoahkanmiella ja jallodat govvidit midjiide Shakespeare juste nu suohtasin, poehtalažžan, hutkájin, guoskkahahttin ja dramáhtalažžan nugo son lei.”¹⁶

Inger Margrethe Olsen lei heivehan teavstta Sápmái, nu ahte Capulet ja Montague -sogaid sajis ledje sámi valáštallanjoavkkut mat gilvaledje nubbi nuppi vuostá

–dahje ain juo vigge gilvalit. Doarrumiin ii orron šaddamin mihkkige, go vuostálagaid ledje hearvádit gárvvohuvvon klovnnat, mat spitnjo ja čorbme nubbái deaivvakeahttá. Tragediija oasit vuhttojít go Romeo (Iñgor Ántte Áilu Gaup), Guovdageainnu buoremus spábbačiekči, deaivá buoiddes Julia (Svein Birger Olsen) gii njuikkodallá movttegit. Gávnnahuvvo

William Shakespeare klassihkar jorgguládje – klovnnaid bihttán! Dál Romeo (Iñgor Ántte Áilu Gaup) ja Julie (Svein Birger Olsen) leaba gilvohalli spábbačiekčanservviid labtut. Guovdageainnu ja Kárájoga gaskkas lea issoras riidu.

ahte son leage Kárášjoga guottihanjoavkku jodiheaddji. Dáhpáhusat mannet veagal loahpa guvli. Loahppa ii dáhpáhuvvange hávdegámmáris nugo Shakespeare Romeo ja Julia, muhto dat lei baicca spábbačiekčangilvu gaskkal Guovdageainnu ja Kárášjoga.

Čájálmas lea hui buorre ovdamearka Scherpf "seastimis". Neavttárjoavkkus ledje dušše viđas, nu ahte mángasat nekte mánggaid rollaid. Lávdi lei dahkkon koaffarveršuvdnan čovdosiiguin mat ledje hui eaŋkalat. Lávddi alde lei oktonas musihkar (Egil Keskitalo), ja čuovggaid stivren doaimmai bures. Ovdamearkka dihke miehkástallanoasi ollašuhtte lubmalámpá suotnjariiguin dego *Star Wars*-filmmain.

Maiddái neaktin lei iežaslágan, nu movt aviissa árvvoštalli gávnkahii: "- silikončičít bokkáhalle duohkut deike, Abba gullui duogážis ja Elvis lágan almmaštalli lávlu. Michael Jacksonis fas ledje oahpahallan hárčegaskka čárvuma, neavttáriid máilmmealoahpa biktasat gullet juohke nuora juovlaskeajkasávaldatlistui, dievddut nissonolbmuid biktasiin dahket hui gelbbolaš dragshow Sápmái -".¹⁷

Go doaimmaheaddji jearai bagadallis – dieđusge – lea go dát sámi teáhter, Scherpf vástidii ahte Beaivváš duosttai dahkat klassihkkariid dakkár vugiin, mii ii leat oaivvilduvvon fiinnohalliide. Gažaldahkii das, gávdnojigto Shakespeare áigásáš riiddut Sámis, son attii kulturhistorjjálaš vás-tadusa: "Guovdageainnu ja Kárášjoga vuostálaga bidjan lea dáhpáhuvvan áiggiid čađa. Ain otná beaivvi dat guovttoś nákkáhalla das, goabbá lea Sámi oaivegápot."¹⁸

Dáža vai sámi teáhter

JAGI 1998 ÁLGU lei Scherpfai hohpos áigi. Kulturdeparte-meantta doarja lassánií veháš eamboo go dábálaččat, vádjit 8,5 miljon ruvnus 9,1 miljon ruvdnui. Dat ii goittotge buktán makkárge lasserudaid jodiheaddji atnui, dasgo dat ii gokčan jahkásaš goluid. Jagi álggus vulgii johtui maiddái almmolaš ságastallan Beaivváš-teáhtera bargiidpolitiikas ja stáhtusis Sámi institušuvdnan.

Elbjørg Mathisen čállí Áššu-aviisii kritihkalaš ar-tihkkala teáhtera bargiidpolitiikas. Son čujuhii kurssaide, maid Beaivváš lei ovdalaš lágidan, ovdamearkka dihke bivttasgoarrunkurssa ja jearai, movt Beaivváš lei geava-han ávkin daid sápmelaččaid oahpu. "Go lea našuvnnalaš institušuvdna, berrešii Beaivváš Sámi Teáhter oahpahit boahttevaš sámi teahtermielbargiid Sámi birrasis. Muhto sii barget juste jorgguláđje. - BST láigoħha mielbargiid Oslos ja Lulli-Norggas, ja sii eai oħra dovdda sámi kultuvrرا. Go diet mielbargit leat geargan bargguin, de sii vulget fas eret Sámis, ja mii fas báhcit gelbbolašvuoda haga."

Mathisen jotkkii: "Seammás čurvot Beaivváža jodiheaddjt, ahte sis lea heajos ruhtadilli. Gusto lea divrasit teáhterri viežżat mielbargiid lulde, go sii maid gávdnojít 'lagasbirrasis'. Dan birra ii huma oktage. BST [Beaivváš Sámi Teáhter] liveččii galgan ohcat sámi servodagas ovddemuš, ja geavahit fágagelbbolašvuoda mii gávdno sámi 'báikkálaš servodagas'." Čálli muituhii Guovdageainnu bargguhisvuodas ja čállí iežas nammamearkan "bargguhis sápmelaš".¹⁹

Neavttár Ebba Joks viiddidii ságastallama, šattai sáhka teáhtera sámevuoda ja dáiddalaš linjjá guvli. Áššu-aviissa oaivedoaimmaheaddji Håkon Isak Vars kommenterii guokte beaivvi Mathisen čállosa maŋnel, ahte maŋemuš áiggiid Beaivváš Sámi Teáhterii ja dan bargui lei boahtan "ollu moaitámuš". "Earet eará lea jerrojuvpon leago BST duodai sámi teáhter vai geavahago sámi nama dušše čikjan. Leago sámi namma gaskaoapmin oažžut ruhtadoarjaga

Norgga stáhtas? Maiddái lea jerrojuvpon leago teáhteris sámi filosofija, ja geavahitgo sii sápmelaččaid bargguide gokko liveččii lunddolaš. Dás badjána gažaldat: Mii lea sámi teáhter?"²⁰

Seamma aviissas Scherpf vástidii cuiggodeapmái: "Teáhterbarggus mii geahččalit geavahit sápmelaččaid gokko lea vejolaš. Muhto mun geavahan maiddái iežan rievti viežżat bargiid Sámi olggobealde, dalle go mu mielas dat lea buoremus." Su mielas čájálmasa luondu meroštalai dan, makkár olbmot dasa dárbbasuvvojít. Scherpf deattuhii, ahte Beaivváš-teáhter ferte maid, nu movt earáge teáhterat, ohcat bargiid ja váikkuhusaid sisdoallui Sámi olggobealde.²¹

Áššu-aviisa jearahalai maid sápmelaš áššedovdiid. Sámi Teáhter Seavvii jodiheaddji, Ole Johan Oskal, celkkii jorbasit, ahte sámi teáhter ferte geavahit sámiid gelbbolašvuoda dalle go sáhttá. Garrasut cuiggodeami dajadii Sámi Dáiddárrádi stivrra jodiheaddji Niillas A. Somby, gean mielas sámi institušuvnat ohpet menddo jodánit dačča jodihanmálle. Somby mielas lei čielggas, ahte norgalaš jodiheaddji vieččai veahki dan birrasis mii lea sutnje oahpis. Vai sámi servodat ja dáidda sáhtášii ovdánit, su mielas fertet luohttigoahtit iežamet jodiheaddjiide ja bargiide.²²

Ságastallan juohkásii guovtti temái. Nuppi lei kompetánsagažaldat bargiidpolitiika ektui ja nuppi fas sápmelašvuhta dalle go lei sáhka dáiddalaš linjás. Sara Margrethe Oskal mielas lei boastut, go čehpiid fertii viežżat lulde, ovdamearkka dihke goarrut gávttiid. "Manin ii sáhtáše baicca dahkat áibbas nuppeláđje: bálkáhit duojáriid sámi teáhterii ja baicca oažžut veahki lulde juos sápmelaččaid kompetánsa ii čuovo mihttomeriid?"²³

Seamma aviissas Scherpf váruhii navdimis kurssa vázzima duođaštussan fágagelbbolašvuodas. Su mielas teáhtersuoggis ledje unnán fágaolbmot, ja danin fertii viežżat veahki dihko áššiide Lulli-Norggas. Son váruhii laktimis kompetánsagažaladaga etnisitehtii: "Etnihkalaš duogás ii leat kriteria oažžut barggu ná spesialiserejuvpon bargosajis go teáhteris. Mii dárbbasit fágaolbmuid."²⁴

Oaivedoaimmaheaddji Vars mielas Oslo ii lean áidna guovlu, gos fágaolbmuid sáhtii gávdnat. "Ii Sápmi leat dušše Guovdageaidnu, muhto dat gávdno maiddái Ruota bealde, Suoma bealde ja nuorttabealde."²⁵

Áššu jotkkii bargiidpolitiika árvvoštallama. "Ii ávki jearrat barggu Beaivvážis" –nammasa čállosis jearahallojuvpon olmmoš, gii ii hálidan mualit namas, dajadii vear-rás árvalusaid sámi čehpiid vejolašvuodas oažžut barggu Beaivvážis. Aviisa bivddii cealkámuša Sis-Finnmárku bargokantuvrras, mainna Beaivváš lei lágidan bivttasgoar-runkurssa. Bajilčála lei: "Dovdat iežamet dájuhuvvon Beaivváži".²⁶

Beaivváža ekonomijahoavda Anne Marie Thuri vikkai ráfáidahttit dili: "Beaivváš Sámi Teáhteris leat leamaš golbma buvttadusa maŋnel go goarrunkursa loahpahuvvui. Vuosttaš buvttadusas lei dárbu njealji goarrui. Buohkat ledje buohkat vázzán goarrunkurssa. Nuppi buvttadusas lei dárbu ovttä goarrui. Songe lei vázzán kurssa. Goalmámat buvttadusas ledje njeallje goarru, ja golmmas sis ledje vázzán goarrunkurssa. Dát leat duohtadiedut dán áššis."

Nammamearka "Beaivváš-fan" mielas bargiidgažaldat lei mearka teáhtera váttisvuodain oppalohkái. Son oinnii ahte dilli lei nuppástuvvan 1980-logus, goas "duostilis teáhter - - čájehii geainnu sihke kultuvrralaččat ja politihkalaččat". BST lei dál massime sámi vuogis ja jorggiheame oarjemálmxi teáhtera láganin. Su mielas kultuvrralaš láikivuhta lei sivvan teáhtera ártegis dillái: "BST lea šaddan 'hybridan' mii ii leat guolli iige loddi. Mis lea teáhter, mas mii eat áibbas ipmir sisdoalu, ja maid earát eai ipmir gielalaččat".²⁷

Digaštallan govviidii dan, ahte dál bohte ovdan jurdagat ja dovddut maid olbmot ledje doalahan iežaset siste jahkevissaid. Lei beanta imaš, ahte dán vuoro ii ságastallon sámegiela geavaheamis obanassiige. Dáiddár Trygve Lund Guttormsen oinnii ságastallama buorre mearkan: "Beaivváš lea maiddái nagodan hárbdmadit muhtumiid. Beaivvážis lea heaggia. Teáhter bisuhuvvo." Guttormsen

mielas sámi teáhtera ovdáneami dán muddui ii sáhttán áddet almmá daid váikkuhusaid haga, maid dat lei ožžon olggobeale máilmis. Danin bisttevaš kulturlonohallan lei ain mágssolaš.²⁸

Maiddái Ann-Jorid Henriksen movttáske go ságastalan lei álgán: "Viimmat! Viimmat bodii dat debáhtta sámi teáhtera ja sámi teáhterdáidaga birral!" Dego Scherpfge, maiddái Henriksen váruhii atnimis čielggasin dan, ahte kurssat dahje oanehis hárjehallamat dagašedje sápmelačaid čeahpibun go earáid. Son ávžžuhii teáhteris beroštuvvan olbmuid rahcat dan ovdii: "ÁLGET BARGAT! Barget dego earáge dáiddárat, geat leat ohcet barggu: váldet oktavuoða teáhterhovdii, fállet iežadet, muitalehpet maid máhttibehet, man čeahpit dii lehpet ja man miella dis lea searvat dáiddalaš proseassaide!"²⁹

Alex Scherpf: Sámi avissain álggahedje prográmmakampanja mu prográmmaválljejumiid vuostá. Mu repertuára gohcodedje antisámin. Julie & Romeo lei gul eanemus eahpesápmeš. Mus jearahedje, manin bukten norgalačaid deike goarrut biktasiid. Sii háliddeje ahte mun galggašin vuolgit. Mun viggen bealušit iežan dainna, ahte sámi servodat lea okta oassi máilmis ja čajálmasatge sáhttet leat váldon máilmigirjjálašvuodas. Manin muhtun čajálmas lea klassihkar? Daningo das lea juoga mii čuohcá olbmuid dovdduide miehtá máilmimi. Das lea juoga, mii doaibmá juohke kultuvras.

Scherpf mielas teáhtera siste ii lean sierramielalašvuohta. Neavttáriiguin sohpe álo buvttadusain ovddalgihtii, iige stivra seahkanan bihtáid sisdoaluide: "Stivra vissa luhtii munne. Dat oinnii, ahte juos ekonomiija lea ortnegis ja čajálmasat, maid olbmot fitne geahčame, buvttaduvvojt de miibat das – bargga ain seamma vugiin! Go buvttadusaide bodii eambbo ruhta, mun galgen maid duodašit, ahte mii geavaheaimmet daid riekta – gehčiid buorrin."³⁰

Maiddái Ruota bealde guhkesáigášaš sávaldat oažžut iežaset sámi teáhtera lei ollašuvvame. Giđđat 1997 Ruota Sámi Teáhter -organisašuvdna (Föreningen Samisk Teater) lei nammadan teáhterjodiheaddjin Jens Klemet Stuenga, gean vuosttaš bargun lei ráhkadit cealkámuša fásta teáhtera ásaheamis Ruttii. Jagis 1998 Ruota rádđehus mearridii juolludit njallje miljon ruvnnu teáhterii, mii doaivvui šaddat stuorábun go Beaivváš Sámi Teáhter. Ruota sámi teáhtera plánejedje desentraliserejuvon hámi mielede, nu ahte guovddášbáikki lassin doaibma livččii maid eará guovlluin, ovdamearkka dihte oarjel- ja julevsámiid gaskkas.³¹

Jeppe jeakkis, MacBeth mafias

DIGAŠTALLAN II suige unnidan, muhto baicca lasihii Scherpf hálú čajehit ahte čajálmasgirjjálašvuoda klassihkkrat heivejtit maid Sámi lávddiid ala. Giđa 1998 stuorra dáhpáhus lei Ludvig Holberg klassihkalaš "alkoholistakomedijja" *Jeppe paa Bierget* heiveheapmi Beaivváš Sámi teáhterii namain *Jeagge-Jussá*. Heiveheami dahke bagadalli Janken Varden, jorgaleaddji Inger Margrethe Olsen ja olles Beaivváš Sámi Teáhtera bargojoavku. Earenomáš mearkkašahttin dáhpáhusa dagai dat, ahte sámi neavttáriid *grand old man*, Nils Utsi, bodii vuosttaš háve Beaivváža lávddi ala.

Dáhpáhus bohcidahtti juo ovddalgihtii stuorra be-roštumi. Lullinorgalaš bagadalli Varden šattai guovdu digaštallama, mas árvvoštalle earret eará olggobeale olbmuid oasi sámi teáhtera ovddidanbarggus. Su mielas ságastallan lei hui miellagiddevaš earenoamážit danin, go dat lei sámegielat medias, sápmelačaid gaskkal. Su mielas sápmelačatge berrejtit muitit kultuvraaid gaskasaš lonohallama mearkkašumi, nugo son avisajearahallamis logai: "Fundamentálalaš ruohttasat, mat buđđot buot ráiggiid leat heakkaváralačcat. Ii ábut bissehit ovdáneami ja bargat dušše ovta kultuvraa sikkobéalde."³²

Utsi vuosttaš neaktinbargu sámi teáhteris lei ovttalagan lávki ovddosgovlui su guhkesáigášaš karriáras. Son lei

vázzán teáhterskuvlla juo 1960-logus. Son lei leamaš mielede vuodđudeame Hålogaland-teáhtera ja lei neaktán doppe logijagiid. Son lei searvan filmmaid Ánte ja Ofelašdahkamii ja lei bagadallan ieše moadde filmma. Gažaldahkii manin son ii lean ovdal neaktán Beaivváža čajálmasain, son västidii mohki bokte: "In dieđe ... in leat jerron ... na ... ii leat goit šaddan nu ..." Son lei goittotge mielas go oačci neaktit iežas gehčiid: "Munnje lea sámegiella litnáseabbo go eará gielat ja danin mu bargu šaddá eambbo ollis."³³

Holberg klassihkalaš hervošeapmi juhkkis dálonis, gean hearrát dájuhišgohtet nu ahte son jáhkká iežas leat báron, sajáiduvvá dálá Sápmái. Movttegis juhkanlavlagat rivdet luohint ja stuorra báron boazoriggán. Juhkkis Jussá viegahit ártegis fearániid čáđa, mat orrot dalle go son ieš daid muitala, beare gárrenolbmo hoavrrideapmi. Ii oktage – ain juo ii buošas eamit (Anitta

Jeagge-Jussá, Ludvig Holberg klassihkar, heivehuvvui Sápmái ja Nils Utsi. Unna jugástaga dihte Jussá vásiba ártegis fearániid. Eamitge (Anitta Suikkari) geárga morašit harcejuvon isidis, ovdalgo čielga, ahte Jussá lea nárrjejuvon.

Suikkari) – jähke, ahte isit lea oktii juo harcejuvon ja fas bokton bajás jápmimis.

Jeagge-Jussá lei dego dahkkon juste Utsi várás. Čajálmasas lei ollu okto humadeapmi, ja skealmajoavkku (Toivo Lukkari, Egil Keskitalo, Beaivvážis vuosttaš háve čajáhalli Nils Henrik Buljo ja Sara Margrethe Oskal) oassi báhcá eahpiskeahttá oalgerollii. Olsen teaksta ja Utsi gorutgiella ledje buoremusat juste monologain, ovdamearkka dihte dalle go Jussá árvvoštallá, galggašii go mannat márkanii oastit sáibbu vai ii oččoše sealgái áhkus, vai galggašiigo Niibe-Nillá (Svein Birger Olsen) gávppis bisánit vel válddestit. "Mu čoavji ja juolgit gal áiggošedje, muhto sealgi ii."

Ásshú árvvoštalli čálii: "Nils Utsi ii dušše neavtte Jeagge-Jussá lávddi alde, son lea Jeagge-Jussá. Utsi lea várra stuorámus gummeamadádju mii sápmelaš teáhterlávddi alde goassige lea leamaš. Rumašgiella, mimihkka, lihkastagat, visot čájehit dan dili, mas Jeagge-Jussá olles áigge lea." Árvvoštalli roahkka nammadii čajálmasa Beaivvás Sámi Teáhtera oktan klassihkarin.³⁴

Giđa áigge buvttaduvvojedje maid guokte "álkkit" čajálmasa. *Dolgesuorbmageazít* (Fjærfingerstupper) lei iežaslágan mušikkageahčaleapmi, mas lei seaguhus luodi ja techno, didgeridoo ja syntetisahtor. Inga Juuso ja Svein Henriksen čajálmasas juoigan ja lávlun seaguhuvvuiga. Musihka, čuovggaid ja Anne Lise Flavik govaid vuodul vigge hábmet Sámis ođđalágan "poastakoartta", mas árbevirolaš duovdagat ja eallinuogit ealáskedje. Bihttá čájehuvvui čábbát hervejuvvon Báktehárjis beassášdoaluid oktavuođas.

Giddadulvi 2 lei joatkaoassi ovddit giđa menestuskabareai. Dán háve suohtastalle testosteroiinnain, giđđaloddeemiin ja duoddara girkolaš eallimiin. Mađemuš namuhuvvon fáddá lei nu vattis ássi, ahte vuot Beaivvás oačui moaitámušaid "ja olbmot ávžžuhuvvojedje doalahit iežaset eret čajálmasas". Geahčit goittotge ledje dan mađe, ahte "giddadulvi", Guovdageainnu iežas suohtastallanbihttá, šaddagođii gulul árbevierun.

Jurddan lei maid dahkat kabarea sápmelaš dievddus. Dan várás teáhter bivddii olbmuid sáddet čállosiid fáttá birra, muhto dat eai boahktán máŋga. Danin Beaivvás ovttas Inger Margrethe Olsenin ja Sampo-teáhtera Anitta Suikkariin bargagohte teavsttain. Hárjehallamat álggahuvvojedje almmá giehtačállosa haga, ja teaksta ain rievddai hárjehusain.³⁵ Čavčha vuosttašeahkeda *Duste-dierddu!* čajálmasa preassadieđáhusas hábmejedje vuolggasajid: "Sámi nissonat gal birgejit bures, dál ferte baicca jurddašišgoahtit nuorra sámi dievdduid birra, nie gullui mađemuš Sámedikki čoahkkimis. - Beaivvás lohpida jierpmálaččat, suohtasit ja vuohkkasit vástidit jearaldahkii ođđa čajálmasain – leago sámi dievdu juhki, rámpa ja ovttageardán, nugo Sámi boy lea čájehan?"³⁶

Duste dierddu! lei kabarea sápmelaš dievddu birra. Das nissonat čajáhalle dievdduid ja nuppegežiid. Gurut bealte Svein Birger Olsen, stuorra govas Anitta Suikkari ja Sara Margrethe Oskal.

Duste dierddu! lei humoristalaš vuohki mitalit "otnáža váttisvuodain, mat leat earret eará boazodoalu čuołmmat, biil-lain girddiheapmi, eadnái beaidaleapmi ja agálaš oktovohta". Scherpf bagadallamis gaskavuodaid jorgaledje vuot nuppegežiid, daningo nissonat nekte dievdduid ja dievddutges nissoniid. Čajálmasa šattai bivnnut, ja danin bagadalli čáliige jahkemuitalussii: "Ja buohkat geat oaivvildit ahte sápmelaččat eai máhte iežaset boagustit, besset vel eambbo riejáskit."³⁷

Beaivvás Jerusalemi
Beaivvás Sámi Teáhter nudoa Sámi gálliehdávva Jerusalemi
Pénteknála Náttuttehávva lea kávávva

Det nærmeste nærtedistansens teater
staaðig nitt jordbunum
Beaivvás til Jerusalem
Beaivvás moaltá ráddiehusa
"Giddaduluer" ii leat vel cohku
Jalla somá

Ingen økning til Beaivvas
Beaivváspremiere
på Jeppe-Jens:
Store, lille
Nils Utsi
Komedie i særklasse
Sterk samisk Jeppe
Sukcess på
hjemmebane
Latteren satt lost
Samisk teater uten penger

«...Ak i all en kungs-konst en kiv
plana, og Rude vdi var hengt din
nisse repensjon for vi de også
delt ha klevene på «Høgda».
»...en kungs-konst opp
vihenging i min råda annons
gjennom min av de valkene
hjemmesiden jeg har
møtt i Osloprent»

«Dansk diktør vilde typ
over at det ikke kunne vende
sigende het sett på samisk land i
«Osloprent».

Giđdat 1999 Beaivváš máhcái ráhkadit mánáid-čájálmasaid, mat ledje ovddit lagi báhcán prográmmas oalát eret. *Stálobursa* muitalii unna Ovllázis (Irene Länsman), gií lea dolkan tv-spealuide ja hálida baicca máidnasiid ja muitalusaid gullat. Eananvuložiid dahje ulddaid muitalan máidnasat ledje váldon luokkas dovvdu J. K. Qvigstad stuorra muitalus- ja máinnaschoakkáldagas maid son lei čohkken Sámis. Bagadalli Mette Branzberg barggai daid čájálmassan.³⁸

Nubbi giđa vuosttašeakket *Máistte dás!* vulggi čájálmasmátkái beassášmárkaniin. Dat lei guovtti bivnnuhiis suorggi – kabarea ja musihkkakonseartta – seaguhus. Ann-Jorid Henriksen, Nils Henrik Buljo ja Kai Somby čuojahedje pop-musihka kabarea hámiid maiddái pubain ja kafeain. Go geassi ja luossabivdináigi lahkonishodii, Beaivváš buvttadii ovttas Bargomárkankantuvrrain ovthalagan oahpuhusčájálmasa *Salaris váilu*, mii lei luossapárasahta “*Gyrodactylus Salaris*” birra. Dan lei cállán Sverre Porsanger. Čájálmasa dahke ovttas Guovdageainnu nuo-raidskuvlla 12 oahppiin.

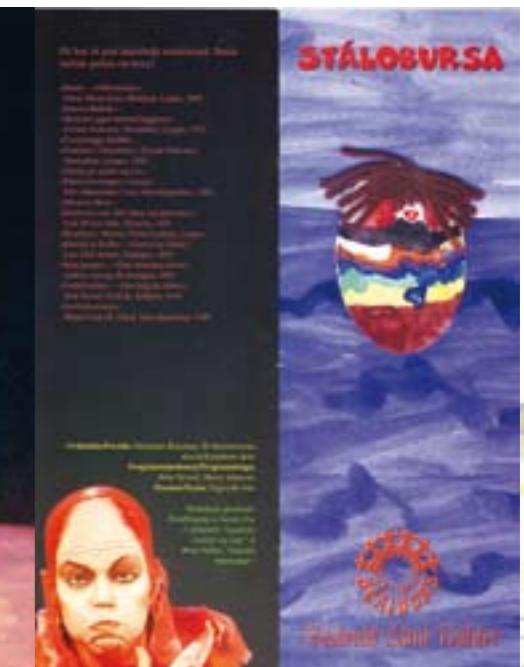
Jagi váldodáhpáhus lei searvan Davvinorgga Festspillai (Festspillene i Nord-Norge) Harstadir. Beaivváš lei mielbuvttadeaddjin ja oasseváldin čájálmasas *Vardager – Váigasat* ovttas Hålogaland Teáhterriin ja FINN-organisašuvnnain. Scherpf bagadallan olgočájálmas rabai doaluid. Alla Gonagaslá Majestehta V Harald ja Dronnet beasaiga geahčat eposa, mii sajáduvai Norgga gáiddus historjái. Das ledje maid njeallje sápmelača mielde neaktimme - Sara Margrethe Oskal, Mary Sarre, Egil Keskitalo ja Svein Birger Olsen.

Jahkeduháha majemusu vuosttašeakdes, *Kloavnnaid MacBeth* - čájálmasas lei oahpes vuoddu, Wayne Anthony teaksta ja jorgguládjé biddjon klassihkar. Originála MacBeth lei várra Shakespeare buot varragoikkaneamos drámáin – ja seammas váddáseamos. Das bázii dušše dákteriggi, go gaskaágásaš skotlándalaš biras rievddai bivttashámis dálá áigge mafian. Beaktis muitalanhápmin geavahed-

je maid videofilmma dalle, go MacBeth humpagoahá goddojuvvon ustiba gopmiin. Čájálmas ii morihahttán dađi stuorit dovdduid árvvoštallamiid iige gehčiidloguid vuodul. Bagadalli árvalii: “*Kloavnnaid MacBeth* šattai buorre manisboahhti Julie & Romeo –čájálmassii vaikke vel ii geasuhang ollu gehčiid.”³⁹

Kloavnnaid MacBeth (vuollin) doalvui Shakespeare olbmuid mafiabirrasiíi sámegillii. Egil Keskitalo, Igor Antte Áilu Gaup, Toivo Lukkari, Mary Sarre ja Svein B. Olsen.
Olges bealde: Stáloburssas Mette Brantzeg heirehii ja bagadali J. K. Qvigstad muitučállán máidnasa. Stuorra govas Irene Länsman, dan vuolde Sara Margrethe Oskal ja giehtaprográmmas guovlá Anitta Suikkari.

STÁLOBURSA

Odða jahkeduháha álgaheapmi

JAHKEDUHÁHA JORGGIHEAMI áigge Beaivváš Sámi Téáhtera stívrás dáhpáhuvai mearkkašahtti rievadus. Julie Eira mielas guokte bají stívradožiheaddjín lei sutnje nohkka. Son almmuhii vuolgit gávcci lagi barggu maŋŋel. Odða stívrás ságajožiheaddjín váljejuvvui Klemet Erland Hætta. Maiddái bargiid siste dáhpáhuvve muhtun rievadusat. Mary Sarre jotkkii ain virgeliomus, danin Nils Utsi bodii Beaivváš-teáhtera bargin lagiid 2001-2002. Golgotmáns 2001 molsašuvai maid ekonomijahavoavda go Anne Marie Turi heittii. Su sadjái bodii Sara Gaup Varsi. ⁴³

Ekonomalaš dilli ii buorránan jahkeduháha molsašumi áigge, dat baicca šattai fuonibun. Vaikke téáhtera oačciui miljovnnabeal ruvnnu lasáhusa stáhtadoarjagi, dan eai jáhkkán gokčat sturron goluid. "Beaivváš behtohallan Bondevikii", čuočciui Áššu bajilčállosis, mas téáhtera jodiheaddji Scherpf komentere Norgga departemeantta váljejumiid: "Lea gal illudahti, ahte departemeanta jurddaša erenoamažit min bušeahttalasáhusaiguin, go muđui eai leat juolludan lasáhusaid eará téáteriidda."

Scherpf mielas departemeanta badjelgeahčai sámeáhtera, mii lei juo guhkit áigge ja buriin ákkaiguin ohcan lasáhusa ruhtadeapmá. Su mielas lasiheapmi lei dehálaš daninge, go Beaivváža ruhtadeapmi galggai sirdašit Sámediggái. "De leage dehálaš oažžut farggamusat eanet juolludeami, juos galgat olahit dohkálaš dási. Otrá rámmat bissehit min ovdáneami. Juos Beaivváš galgá nanjejuvvot, de ferte departemeanttas leat eambbo dáhhttua doaimmahit eará go dan ahte cealkámušas čábbat čállit." ⁴⁰

Scherpf mielas téáhter dárbbášii 2-3 miljon ruvnnu eambbo go dál vai dat oččošii eambbo čajáhusgerddi ja joatkašuvvi oktavuođa gehččiide. ⁴¹ Son lei sávvan ráddádallamiin oažžut 12,9 miljon ruvnnu, muhto loahpas oačciui 10,2 miljovnna. "Dat ii leat doarvái, dasgo hattithan maid gorgnot ja mii fertet lasihit bálkkáid. Mii eat illut gal eat veaháše ja oppalačat vuoittáhallat dán

stáhtabušeahdas. Stáhtabušeahhta lea šaddan jahkásá váivin midjiide", Scherpf nimmodii aviissaide. ⁴²

Earret eará Sámi Teáhter Seárví (STS) doarjui nannosit Beaivváža ákkastallama. Seárví deattuhii, ahte normála doaimmaid lassin téáhteris ii lean dál ráddi hástit nuoraid iige skuvlet neavttáriid, mii livčii hui dehálaš Beaivváža boahtteáiggi dihte. "[Beaivvážis] eai báze šat makkárge ruđat oahpahit ja stimuleret nuorra neavttáriid. Beaivvážis maid eai leat návccat doaibmat makkárge amatevrateáhterin mánáide ja nuoraide, téáhtera olggobalde." Daningi ii lean vejolaš bidjet odða neavttáriid virgái, boađus lei čielggas: Beaivváš boarasnuvvá. ⁴³

Jahkeduháha "bombba" Beaivváža bušehtii dagahii Ruota Sámedikki kulturráddi. Dat ii juolludan Ruota Sámi téáhterii doarjaga, mas muhtun suohkanat, Landsting ja Sámediggi, ledje prinsihpas juo soahpan. Ruota Sámi téáhter šattai geassádit ovttasbargus Beaivvážiin. Plánejuvvon viiddis *Vølundda muitalus*-buvttadus lei dál ollásit Beaivváža ovddasvástádus. Davviríkkalaš ovttasbargu gusto nogai ovdalgo dat riekta álggiige – dán háve dat lei sámiid iežaset sivva.

"Katastrofa Beaivvážii, kulturskandála Sápmái", Beaivváš almmuhii aviissaide ja jotkkii: "Mii leat media bokte beassan čuovvut ja oaidnit Ruota Sámedikki máhtuhisvuodá. Joavdelaš diggon smávva ovttaskas áššiid áššiid alde ja goasii jahkemeahttun váttilsuodat dahkat mearrádusaid lea sin dovdomearka. - - Lea veadjemeahttun ovttasbargat nu čuorbes politihkkariiguin go Ruota beale Sámedikkis leat." ⁴⁴ Dáhpáhus duođašti seammás ahte ruhtadeami juolludeami sirdin sápmelaččaide ii automáhtalaččat dáhkidan sámi kultuvrra ovdáneami.

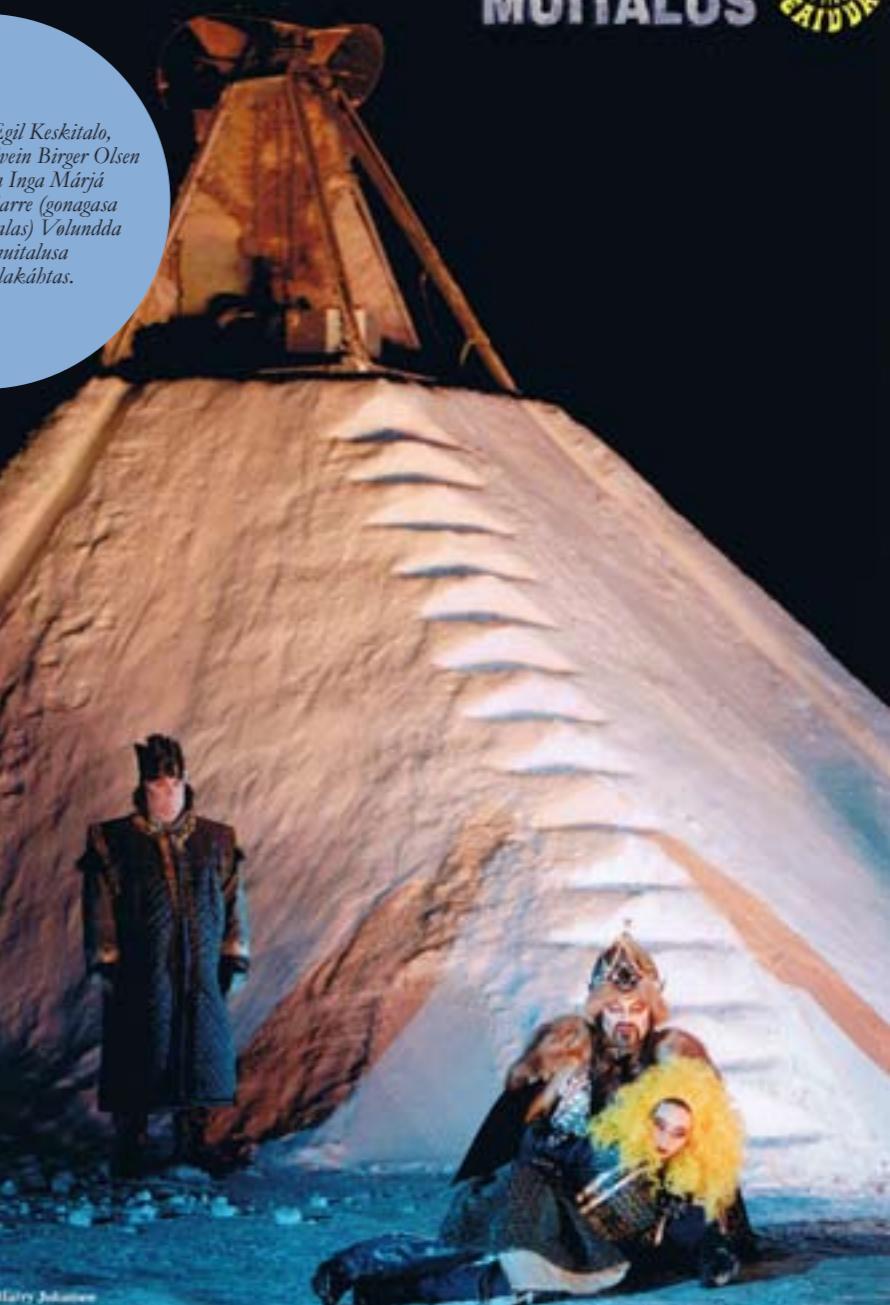
Vølund-prošeavta ollislaš bušeahhta lei goasii njeallje miljovnna, masa bealli lei jurddašuvvon oažžut Ruota bealde. Sagamuitalus mii manai duháhiid lagiid duohkái, heivii goittotge dan mađe bures odða jahkeduháha rahpamii, ahte Beaivváš mearridii buvttadit dan okto. Bušeahtage nagodedje unnidit go čajálmas ii dárbbášan vuolgit Rutti!

Maŋŋel téáhterjodiheaddji giitalii teáhtera hálldahusa mii lei "bargan nu ihániid vai ii šaddan vuolláháza nu ollu go orui šaddame Vølundda álggadettiin". ⁴⁵

Vølundda muitalus lei muitalus sámi silbačeahpi birra boares Edda-divtta vuodul. Das gonagas Ni-dud (Svein Birger Olsen) liikosta ja oamastišgoah-tá Vølundda (Toivo Lukkari) dujiid nu sakka ahte son čuolasta Vølundda julgiid gaskat ja doalvu su ávdin sullui, gos son galgá ráhkadič čiŋaid duššefal gonagassii. Silbačeahpi mávssaheapmi lea issoras. Loahpas dronnet (Anitta Suikkari) čierru bártniidis oaiveskálžžut salas, veagalváldon prinseassa njaŋá go lea mannan galmmasin ja dámponuvvon gonagas geassá Vølundda reagas gonagasa hoavvai.

Lávdehábmejeaddji barggus lei dáiddár Aage Gaup, gii oačciui fas doalvut čajálmasa betonalávddi alde olggos, muohttaga ja jieja málbmái. Son huksehii muohttagis beallejorbadas hápmásaš čohkkánsaji, amfiteáhtera, gos geahččit sahtte čohkkát duljiid alde ja juhkat liegga liema. Gaup iešge imaštalai, man buorre akustihkka muohtaamfiteáhteris lei. Jiekjalávdi juohkássii golmma eará duovdagii. Gonagas orui iežas jiekjadoartnas ja Vølund guvttiin vieljažiin nuppe guovllus golmma iglus. Gasku lei pyramidá, gos dramáhtalaš dáhpáhusat ledje.

Gaup čehppodat geavahit odðaáigášaš teknihka oidnui maid čajálmasa sisdoalus. Guovddás barggus lei loktenmášiindna, man teknihkka bázii čihkosii muoh taváriid duohkái. Čajálmasa álggus mášiinnain bukte njuvččaid lávddi ala go iglut vel dán muttus ledje duottarin. Loktenmášiindna geažis lei maid Vølundda silbabádji. Muđuige čajálmasas Beaivváža árbevírolaš nanavuođat bohthe bures ovdan nu movt okta árvvoštalli gávniahii: "Lars Lindström máŋgäivnnát čuovgahábmen českes muohttagis ja Halvdan

Bivttashábmejeaddji Berit Marit Haetta ja lávdehábmejeaddji Aage Gaup (unna govažis) oačtuiga Hedda-bálkašumi Völundda muitalusa barggus.
Olges bealde Haetta sárgon gorvat Inga Márjá Sarre ja Toivo Lukkari biktasiin.
Gurut bealde eadni ja nieida lávddi alde: Mary Sarre (badjin) ja Inga Márjá Sarre.

BIVTTASHÁBMEMA ČEHPPODAT JA ČABBODAT

Bivttashábmemma čehppodat ja čábbodat
Lávdehábmejeaddji, čuovgahábmejeaddji
ja jietnaplánejeaddji lassin teáhtera gáibida
čeahpes bivttashábmejeddjiid, vai dat govva ja
vásáhus man geahčit fidnejit, livčii dievaslaš.
Bivttashábmen leage okta daid teáhtera bargguin,
man mearkkašumi geahči ii dábálaččat oba
jurddaš. Beaivváš-teáhteris bivttashábmemma
čehppodat lea ovdánan sápmelaččaid ja
olggobeale čehpiid ovttasbarggus.

Ollu leat mannan ovdosgovlui teáhtera
álgóáiggiin – ovdamearkka dihte Min duoddarat
– čájálmassii juohke okta buvtii iežas gárvvuid

ruovttus. Jagis 1996 lágiduvvon kostymakursa, man ulbmilin lei gárvvuhit Sámi prinsa – čájálmasa, lei mearkkašhti boddu. Mánngeat duojárat besse oahpásnuvvat, makkár teáhtera bivttashábmen lea.

Kurssa oasseváldiin mánggas eai lean goassige ovdal geavahan miittobátti ja minstariid vaikko ledje guhká juo duddjon. Sámi nissonat ledje hárjánan geavahit goartila ja čalbmemihtu go duddjojedje. Dál sii besse hárjehallat, movt ráhkadir boares ádigge fráhka, korseahta dahje eará rivgobiktaiid. "Čuvllat, readjut, buvssat, suohkut, liinnit, gahpirat, skuovat – buot galggai goarrut juste dihoto neavttára nammii, ja de geahččaladdat ja divodit daid dađi mielde."

Vaikko bivttaskursa dagahiige riiddu das, geaid Beaivváš-teáhter geavahii bivttashábmejeaddjin, sápmelaš bivttashábmejeddjiid rolla deattuhuvvui ain eanet.

Bivttashábmejeaddjiid
čehppodat dovddastuvvui
earenomážit jagis 2000, go
Berit Marit Hætta oačcui
árvvus adnon Hedda-
bálkkašumi buoremus
bivttashábmemis.

Nedrejord musihkka bođiiga čábbádit ovdan. Beaivváža bivttashábmen lea álot leamaš vearditmeahttun, dánge čájálmamas Berit Maret Hætta plánen bivttasollisvuodat doibmet bures ja leat seammás mielahis čábbát. Ollisvuohan čájálmamas lea bures dahkkon loahpa rádjái ja veahkaválddáláš čájálmassii ledje nagoden fidnet humoraa.⁴⁶ Ii leat imáš ahte čájálmamas oačcui árvvusatnon Hedda-bálkkašumi lávdehábmemis ja biktasiin.

Nils Utsi lassin earáge sámi téáhtera “veteránat” máhccagohte Beaivváš-teáhterii. Giđdat 2000 Nils Gaup álggi duođas válmmaštallat filmma Guovdageainnu 1852 dáhpáhusain. Dan lassin sus lei astu bagadallat Beaivvážii čájálmasaid. Vuosttaš *Beaivváš badjána* –nammasaš kabarea, mii juo kabarea vuogi mielde lei gárvánan beassáziidda. Earenomášvuoha čájálmasa bokte lei dat, ahte lávluide lei ovddalgihtii dollojuvvon geahčaleapmi – sáváldahkan lei gávdnat makkár čeahpit Sámis leat. Geahčaleapmái lei stuorra beroštupmi, sihkkarit maid Nils Gaup dihte. Olbmot dihte, ahte son dárbbášii vehkiid boahttevaš filbmii. Golbma nuora – Nils Henrik Buljo, Kristine Gaup ja Ann Mari Andersen – lávlo kabareas 17 lávlaga ollisvuoda.⁴⁷

Eatni ráibmu vardá lei Nils Utsi čállan olgočájálmas. Dat giedabalai jagi 1918 dáhpáhusaid Sámis, muhto mielde ledje juo sámeleavggat! Musihkarin lei Egil Keskitalo, gean lassin govas leat Ingor Ánte Áilu Gaup, Alex Scherpf (bagadalli), Nils Utsi, Toivo Lukkari ja Svein B. Olsen čurtemin.

Maiddái ovttasbargu Girona sámi teáhteriin ollašuvai geasset *Ásllat Birtá Elle dállu* -čájálmasa bokte. Harriet Nordlund hálidii bagadallat spánskalaš Federico Garcia Lorca čájálmasa, man Magne Ove Varsi heivehii Sámi ja lestadiolaš birrasii. Mary Sarre nevtii buot nissonrollaid bihtás, mii geahččali čájehit movt garra árbevierut ja garra osku nuppástuhhtá bearraša ja válđá sis eret eallinmovtta. Ingor Ántte Áilu Gaup ráhkadii jienaid ja šuoqaid. Girona sámi téáhtera ovddasvástádus lei ordnet čájálmasmátkki Ruota beallai.

Nils Utsi ii duhtan beare neaktit, muhto čálii maiddái čájálmasa *Eatni ráibmu vardá* mii laktásii sámiid historjái. Dat giedabalai jagis 1919 Bojakasas lágiduvvon sámiid politikhalaš čoahkkima, gos sámít álge plánet strategiija movt ovddiidit iežaset rivttiidi. Čájálmasa oačcui nama divttas man mielde *eatni ráibmu vardá, juos su mánát eai šat beroš sin árbbis*. Utsi hálidii hábmet čájálmasa gáhttateáhtera láganin, mii lei maid heivvoláš biras čoahkkimii ja julggaštussii. Maiddái bagadalli Scherpf oidnostii lávddi alde. *Eatni ráibmu vardá* čájehuvvui maid Kárášjogas go odda Sámedikki viessu rahppojuvvui.

Go Nils Gaup vuos gearggai giđđakabareain, son álggi bagadallat stuorit duođi, Nikolai Gogol *Dárkkisteaddji* (Revizor) -čájálmasa. “Mii mearrideimmet čájehit dan bihtá nu go dat lei – daningo dat lea nu seammalágan servodat go dáppe Sámisge sáhttá leat”, lohke dahkkit. Gaup ii sirdán dáhpáhusaid Sápmái, iige goit gárvvuhan neavttáriid gávttiiguin. Čájálmasa duogažis ii gullon oba luodilágan musihkka. Čájálmasa giellan lei goittotge sámegiella, bihtá lei jorgalan Inger Anne Eira.⁴⁸

Dárkkisteaddji lei Nikolai Gogol Revizor sámebirasis. Nils Utsi, Svein B. Olsen ja Toivo Lukkari.

NIKOLAJ GOGO 1809-1852

Skuvillas gohčoshevvi Gogol... jähkan dán iežigana iahdat Hu... searvá. Muhtuut navlet su ru... datheroistami álggaheaddjia. J... deaddjin giı beahthalai duoh... saivvildit ahte su sáhtra dia... lea sáhka ruočka drámatihkk... Gogol hajasiattai teáhterii, j... son ahte sus leat neavttár atá... čeahppi lohkatt olbmuide ieža... -Revizoren-, lea su beakkálm... tamažlaide ruočka girjjäläv...

Ásllat Birtá Elle dállu lei fas Federico Garcia Lorca klassihkar. Plakátas Mary Sarre, giı tájábalai ovttas Ingor Ánte Áilu Gaupiin

Lájlás Ronjái

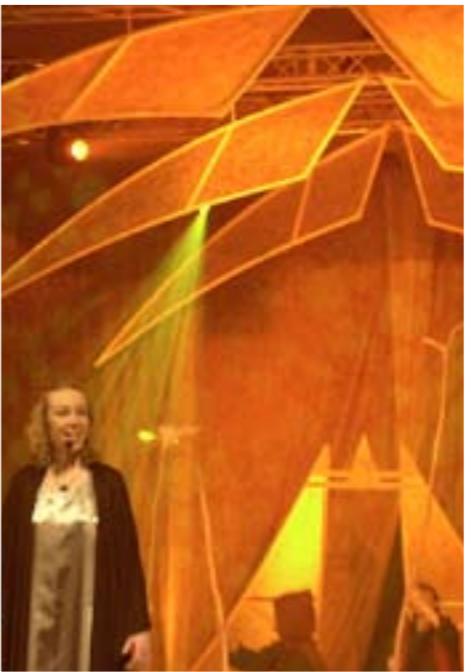
JUOVLAMÁNUS LEI *Dárkkisteaddji* vuosttašeakket ja dat dagai viiddis mátkki golmma riikka sámeuguol-luide. Muđui jagi 2001 buvttadusat ledje unnibut. Beassášmárkaniaan bodii vuosttašeahkedii čajálmas *Ayra-Leena*, musihkalaš ja visuálalaš máinnałmas sámi álbmoga vánndardeamis Uralváriin Sámeeatnamii. Čajálmasas, man šuoja dakkina lei Roger Ludvigsen, deavvadedje tibehtalaš ja sápmelaš musihkkarat. Kulturministerija Ellen Horn lei geahčame čajálmasa, mas guovtti kultuvrra šuojat čudje bálddalagaid ja devde olles Báktehárji. *Ayra-Leena* oačui Edvard-bálkkašumi buoremus musihkka- ja lávdebihtás.

Musihkkačajálmas *Joik?* buvttii ovdan luodi vuodđoáššiid dáčča mánáide. *Musikk i Troms* - buvttadusain dakkon ovttasbargu čohkkii ollu gehčciid, daningo dat čajehuvvui Romssa fylkka skuvllaín badjelaš 6000 geahčái. Inga Juuso ja Johan Andersen juoiggaiga boares ja ođđa luđiid. Mikkel Gaup lei muitaleaddjin. Geassemánuš álggi *Giđđaduhi* mii lei juo goalmmát veršuvdna juohke giđa kabareačajálmasas. Dál mielde lei dovddus hervvoštalli, "ieš Sámi nálssuheaddji" Ole Rune Hætta.

Joik? –čajálmasas ledje mielde Mikkel Gaup, Inga Juuso ja Johan Andersen. Dat lei ovttasbargu *Musikk i Troms* - buvttadusain.

Ayra-Leena lei musihkalaš ja visuálalaš gorrádus sámiid gorahallon historjjás. Ovddas Annie Triumf, duobkin Iggor Ante Áilu Gaup, Lotse Arkhang ja Inga Juuso.

Ratti rarddas raddir
–buvttadus vuodđuduvaai
sápmelaš girjeálliid divttaiide.
Neavttárat ledje Ingør Ante
Áilu Gaup, Nils Utsi, Svein
B. Olsen ja Ebba Joks.

Čavčča várás Beaivváš buvttadii *Ratti rarddas raddir*. Bajilčalus lei sitáhta Nils-Aslak Valkeapääs, muhto čajálmassii ledje čohkken moattilogi sámi diktaálli divttaid, "sámi lyrihka dávvirgiissás". Máŋggain čajálhusain diktaállit bohte ieža lávddi ala lohkate divtttaideaset. Danin čajehanbáikiid válljejedje diktaálliid ruovttusuohkaniid vuodul. Čajálmasas čajehii burest movt sámi dikten lei ovdánan 1900-logu álggu politihkalaš divttain otná beaivve persovnnalaš divttaiide. Oktiibuot 45 divttaiide otná beaivve gehčciin ollu, muhto oktageardnánis čahppesvilges lávdehábmen ja Egil Keskitalo musihkka láhče čajálmassii earenomás ivnni.

Scherpf mañemuš jahki álggi dainna, go ovddeš teáhterjodiheaddji, Haukur J. Gunnarsson, bodiš guossebagadallin Beaivvážii. Gunnarsson bagadalai oðða veršuvnna klassihkalaš *Lájlás*, mas lei juo ovdalaš dakkon filbma ja opera. Daid vuodðun lei leamaš J. A. Friis dovvddus romána, mas govvidit rivgun riegádan muhto sámi bearrašis bajássaddan Lájlá ráhkisuuoðamuitalusa. Lájlá ferte válljet guovtti dievduu, sápmelačča ja dáčča gaskkas.

Gunnarsson vulggi johtui Sven Henriksen oðða giehtačállosis, mas ledje hálidan máhccat originála muitalussii man duogás gávdnuí Friisa "guoimmuanrománaš". Iežas veršuvnnas Henriksen hálidii čalgadit eret muhtun Friis romána doaladumiid, maid Henriksen govviidii aviisejarahallamiin roahkkadit: "Ferten muitalit dán historjjá iežan vuogi mielde, dasgo girji historjá lea dološáigasaš

ja oasit leat rasisttalaččat dálá árvvuid mielde."⁴⁹ Maiddái teáhterjodiheaddji Scherpf gohčodii ovdaságas Friisa girji "kioskagirjjálašvuohtan" ja "skilletrománan".⁵⁰

Guokte nuorra neávtara, Inga Márjá Sarre ja Lars Ailo Gaup, dagaiga čeahppes rollaid Lájlán ja Melletin. Cájálmasa álgú spiehkkasa Friisa románaš ja Lájlá-filmmain. Cájálmas algá sápmelaš reaŋga Jaampa (Nils Utsi) jápmi-miin, masa cájálmas maid nohká. Jaampa lea neavttáriid muitaleaddji. Sus lea guovddáš rolla cájálmasas, dasgo son gávdna Lájlá meahcis ja buktá su boazosámi bára (Toivo Lukkari ja Inga Juuso) lusa bajássaddat. Jaampa gádjtu Lájlá dáččagilážis, gosa rohttodávdá lea leavvan, ja loahpas son ládesta Lájlá ja su ráhkkása okti.

Cájálmas lei guovttagielat ja -kultuvrralaš daningo boazosámit hállet sámegiela, muhto Kárášjoga márkanis ja Lind gárdinis maiddái dárustedje. Lájlá hálidivčii leat oskkáldas Mellehii, gií lea sápmelaš, muhto norgalaš Anders Lind geasuha su. Friisa romána deattuhii náliid earálaganvuoda. Lájlá ja Anders náittoslihttu leage vejolaš easka dan maŋnel, go Lájlá norgalaš duogás lea čielggaduvvon.

Anders ja Lájlá náittoslihtu stuorámus vuostálastit leaba Anders oabbá Inger ja Lájlá eadni Risten. Inger mie-las sápmelaččat leat čuvgetmeahttumat ja roavvát. Risten fas hálida gáhttet árbevirolaš boazosámiid árbevieruid ja eallinvuogi. Maiddái girkohéarrá Hárde Hiorth (Anitta Suikkari) badjelgeahččalasvuohta govvida norgalaš eise-válddiid jurddašanvuogi sámiid ektui. Oðða ássí Henriksen giehtačállosis lei loahppadáhpáhus, gos Bergenii fárren náit-tosbárra gillá go Lájlá ii sajáiduva dohko ja son ahkiduššá ruoktot. Easka niegus Lájlá beassá jámadeai Jaampa lusa.

Gunnarsson vikkai dahkat oanehis dáhpáhusaid, gos johtit iešguđet áiggi ja báikki gaskkas. Dan dagai vejolažžan

Lájlá lei melodramábtalaš bibttá sápmelaš-norgalaš nieidda identitehta obcaleamis. Plakáhtas Gard Frostad Knudstad ja Ingá Márjá Sarre, duobkin Svein Birger Olsen ja Anitta Suikkari.

Okto-bibtás Nils Henrik Buljo čajáhalai John Savio. Su duobkin Ebba Joks.

Kristin Bredal oktageardánis lávde- ja čuovgahábmen: sámi birrasa govvidedje dušše guokte skierri. Go sirdásit duod-daris dáčča gárdimii, lávddi ala loktejuvvo stuollu. Loahp-padáhpáhusas Lájlá gávpotvisti ja Jaampa jápmiinlatnja heivehuvvojít nieguláđje seamma sadjái. Roger Ludvigsen čappa šuoŋat deattuhedje guovtsekultuvrralašvuoda. Álb-motlálagat ja pianomusihka symboliserejede dáčča gárdinkultuvrra, masa Lájlá hálidii searvat. Luohti gullui sámi birrasis, ovdamearkka dihte jápmindáhpáhusas, mas Riste-na čiegaduvvon ráhkisuuoða Jaampai boahtá ovdan.

Beassášmárkaniidda Mette Branzberg bagadalai cájálmasa *Okto*, mas Nils Henrik Buljo nevtii dáhpáhus-aid govavadáiddár John Savio oanehis eallimis. Cájálmasa namma čujuhii Savio dovddus iešgovvii. Vuostašeahket lei Savio riegádeami čuođijagi ávvudeami áigge, ja dat finai riikkaidgaskasaš teáhterfestiválas Stamsundis, Dav-vi-Norgga festspillain Harstadis ja Innvik teáhterfatnasis Oslobeivviiid oktavuoðas. Miessemánu loahpas cájehuvvon cájálmas *Árdin ábis*, lei polándalaš Slawomir Mrozek teavsttas jorgaluvvon kafeateáhterčájhust.

Čakčat 2002 Scherpf buvttadii mánáidčajálmasa golmma lagi bottu maŋŋel. Dat lei heivvolaš loahpahus su jodíhanbadjái – leihan golihan juo 15 lagi su vuosttaš bagadallanbarggus Beaivváš-teáhteris, Ráhkásnuvvon baha -mánáidčajálmasas jágis 1987. Sara Margrethe Oskal lei jorgalan *Ronjá Rievárnieda*, Astrid Lindgren muiatalusa rievvárnieiddas, sámás juo ovdal ja dat lei leamaš radioteáh-terin Sámi Radios. Dál bagadallin lei Pål Øverland.

Ronjá lei stuorra buvttadus, mas ledje oktiibuot 13 neavttára. Váldorrollain ledje guokte odđa nuorra neavttára: Ronjá rollas lei Sara Berit Anne Gaup ja Birkán Nils Bjarne Aslaksen dahje Beaska-Niillas. Erenoamás visuálalaš rám-

ma siste, maid Alf Gunnar Huseth ja Elisabeth Wennesland leigga ráhkadan, botkasadde jálus rievvárat, Čurte-Niillasat, Girdi-Gacconat ja Veaige-Váivvánat. Cájálmas šattai hui bivnnut. Vuosttaš viða čajáhusas Guovdageainnus ja Kárášjogas ledje oktiibuot duhátneare geahčci, Kárášjogas čajálmasa fertejedje sírdit kulturviesus valáštallanvissui. Maiddái čajálmasmátkkis Ronjá geasuhii gehččiid ja das dahkojedje mánggát lassečjáhusat.⁵¹

Ronjá rievárnieda lei stuorra menestus. Oaiverollain leigga nuorra neavttárguorttos Sárá Biret Ánne Gaup ja Beaska Niillas. Stuorra govas maiddái Svein Birger Olsen.

Nils Henrik Buljo lei Hamlet Beaivváš Sámi
Teáhtera ja Girona teáhtera onttasbarggus
Coahkkirasa Ice Globe –teáhteris.

Harriet Nordlund: Teater är ögonblickets konst på fjället.

Harriet Nordlund áigi

GUÐAT OASÁŠ

“TEÁHTER LEA ČALBMERAVKALEAMI DÁIDDA DUODDARIS”

SCHERP ALMMUHII guðajahkásaš joðihanbajis loahpageahčen ahte son ii áiggo joatkit joðiheaddjin. Odða joðiheaddji evttohasa ozadettiin muhtun neavttáriid jurdagat johte Rutti. Sámeteáhtera ofelaš Harriet Nordlund orui heivvolaš evttohas, ledjehan sus vásáhusat sihke neaktimis, bagadallamis ja hálldahusbarggus. Daid son lei ožžon earret eará dalle go son lei vuodðudeame Dálvadis-teáhtera.

Harriet Nordlund: Mu bálgát Beaivváš-teáhteriin leat álo deaivan oktii.
Go barggaimet Dálvadis-teáhteris

Dálveniegot-čájálmasain (1981), oačcuimet Guovdageainnus gussiid, geat ledje vuodðudeame teáhtera iežaset báikegoddái. Čuovvovaš jagiid áigge doalaimet mánggaid semináraid sámeteáhtera boahtteáiggis. Jagis 1989 bagadallen Varraheajat-čájálmasa, Haukura áiggeges earret eará Boaresbártnit-čájálmasa. Go mu jerre joðiheaddjin, ledjen bagadallame Beaivváža ja Sampo-teáhtera oktasaš Kajakkinnen-buvttadusa (2001). Dat lei ovta nissona geahčalanbihttá, man váldorollas lei Anitta Suikkari.

Harriet Nordlund, Beaivváš
Sámi Teáhtera jođiheaddji jagiin
2003-2006.

terá, mii ii lean olus viidánan 1990-logu dilis. Fásta virggis ledje njeallje neavttára, guokte teknihkkara ja hálddahus, masa gulle jođiheaddji lassin njeallje bargi. Hálldahus rievddai olles áigge, dasgo Nordlund áigge sihke ruhtadoallojođiheaddji ja dieđiheaddji molsašuvvve golbmii. Fásta bargiid lassin jođiheaddji bargoguoibmin ledje mearréágasaš bargit: dego bagadallit, dramatihkkarat, jorgaleaddjit, lávdehábmejeaddjit, guosseneavttárat, bivtashábmejeaddjit, gráfalaš plánejeaddjit, maskerejeaddjit, govvideaddjit, čuovga- ja jietnaolbmot.³

Stáđásmuvvan dilli oidnui maid teáhtera ruhtadeamis, mas ledje dáhpáhuvvan duše unnánaš rievdadusat majemuš logi lagi áigge. Ásshái sávve čövdosa, dasgo

Nordlund lei bargan free lancer -bagadal- lin ja neavttárín. Sutnje leige hástalus álgít fásta virgái ja jođihit sámeteáhtera, mii lei guovddáš sámeguovllus ja vel Norgga bealde. Nammadeap- mi Beaivváš-teáhterii lei historjálaš: dat oačci vuosttaš nissonjođiheaddji ja vuosttaš sápmelaš teáhterjođiheaddji fásta teáhtera áigge. Nordlund ieš ii atnán dakkár historjálašvuoda olus maninge: "Dat ledje dakkár steampalat, maid deattuhedje earát, in mun. Mun lean juo hárjánan dasa, ahte mu rolla nissonin dahje sápmelažžan deattuhuvvo, ii duše muhtun suorggi ámmátolmmožin."¹

Beaivvaš Sámi Teáhter oačci bargui movt- tegis persovnna, geas lei guhkes vásáhus teáhterbarg- gus namalassii sámiid gaskkas ja kultuvrralaš rájjáid rastá. Nordlund deattuhii dan, ahte Beaivváš lei sápmelaš kulturinstitušuvdna, man ovddideapmái eai lean gárvves čövdosat. Su mielas teáhter galg- gai ávkástellat sámi árbevieru, muhto maiddái geahčastit ođđa guvlui, bargat ođasmahttima ovdií ja dáistalit rievttistis ain gávdnot.²

Nordlund oačci jođiheami vuollái teáh-

Nils Henrik Buljo Shakespeare-
klassikkaris Hamlet.

jagi 2003 rájes teáhter oačci ruhtadeami Sámedikki bokte. Dán muttus sávve ahte "ipmárdus Beaivváža servodatkultuvrralaš barggu ektui" lassánivčii – ja dan mielde maid ruhtadeapmi lassánivčii.⁴

Ruhtadeapmi lassánii duše 3,5 proseantta, mii ii gokčan badjánan bálkágoluid ja lassegoluid, mat bohte earret eará čájálmasmátkkiin. Jođiheaddji šattai álggu rájes, dego ovdditge jođiheaddjit, nimmorit das, ahte resurssat ledje menddo unnán dárbbuid ektui. "Juos Beaivváš Sámi Teáhterii ii oačci lasi juolludemii, fertet bártidit čuovvovaš váikkuhusaiguin: neavttárveaga ođadeapmi ja ovdánahttin ii menestuva, teáhterbuvttadusat unnot ja

čájálmasmátk-
kebáikkit eai
viiddiduv-
vo."⁵

O đđa
teáhterjođi-
headdji bea-
sai álggahit

jođihanáiggistis
fiidnámus vejolaš
vugiin: skábmamánuš
ledje guokte olgočájámasa,
goappašagat ovttasbargobuvttadusat eará teáhteriiguin. Goabbáge vuosttaščájámas čájehuvvuiga Čohkkirasa jiekjateáhteris. Jasat lei juoigan- ja dánsunkonsearta, mas Beaivváža ovttasbargoguoibmin leigga lullisámi Åarjelsamien Teatere ja Girona Sámi Teáhter. Bagadalli Ada Einmo Jurgensen gárvistii dánssaide koreografiija, ja Johan Sara jr komponerii ođđa

musihka árbevirolaš ludiid lassin. Buvttadusain serve riikkaidgaskasaš teáhterfestiválii Stamsundas ja Lulejus.

Dušše moadde beaivvi maŋjel lei vuosttaš čájálmás bihtás *Hamlet*, mii lei sámeteáhtera historjá klassihkar juo riegádettiin. Ovttasbarggus Girona sámeteáhteriain ollašuhhte Shakespeare teavstta – Scherp bagadalai dan dán

háve duođalaš veršuvdnan – ja dat čájehuvvui Čohkkirasa jiekjateáhteris. "Ice Globe Teáhter" lei huksejuvven muohntagis ja jiegas jur seammaláganin go Shakespeare "The Globe" Londonis.

Hamlet bohciidahtii riikkaidgaskasačcat stuora beroštumi juo ovdal čájáhusa. Ekssohtalaš biras, dasa heivehuvvon lávdehábmen (Aage Gaup) ja bivttasháb- men (Berit Marit Hætta) ja earenoamážit nuorra sápmelaččaid neaktin válđorollain (Nils Henrik Buljo Hamletin ja fitmadis nuorra Sara Inga Utsi Ofelian) ožžo ollu giitosa maiddái teáhter- suorggi aviissain.⁶

Galledaladettiin Londonis jagis 1996 Norrbotten teáhtera dáiddalaš joðiheaddji Rolf Degerlund oahpásnuvai Globe Theatre -viesu rekonstrukšuvdnii. Su mielas dat lei earenomáš, ja son hálidii seammalágana Rutti, earret dat galggai leat muohttagis ja jienas dahkkon. Gironii vuodđuduvvon jiekjähotealla morihahpii beroštumi riikkaidgaskasačcatge. Degerlund oačui hoteallajoðiheaddji mieldé ruhtadit Jiekja-Globe, masa

Eallit dahje ii eallit, das dat jerro

bohte stuolut badjel 500 geahčái.

Goappašagaid mielas Beaivváš Sámi Teáhter lei buorre válljejupmi čajáhallač odđa teáhteris. Alex Scherpfas lei gárvvisin jorgaluvvon Hamlet, masa son ii lean gávdnan neavttára váldorollii. Vásáhus olgočájálmasisain lei, dasgo Beaivváš lei juo dahkan Sezuanan jiekja- ja muohtateáhteris. Dat lei maiddái ráhkadan olgočájálmisa Vaikko čuođi stálu Lillehammera olympiagilvvuide. Scherpf

oanidii guovtiediibmosaš čajálmasa diibmobeliin ja jugii dan guovtti čajálmasoassái. Olles čora dialogaid báhce eret. Hamlet rievddai dalánaga árkatalžan, daningo vuosttašeakedis lei badjel 30 buolašgráda. Dego albma Globes, jiekjateáhtera vuolimus geahčanbáikiin galggai čuožžut. Badjin seaidnái gohppojuvvon ja áidojuvvon sajiin beasai čohkkát jiekjabeanjkkaide, maid ala ledje lebjejuvvon

duoljít. Geahčít bohte spáiddarráidun iežaset sajiide, rohipin lei dušse nástealbmi, man čijahedje guovssahasat vuosttašeakeda áigge. Aage Gaup lávdehábmen lei báljis, dan hálldašedje jiekjaseainnit ja guovdu lávddi jienas dahkkon stuorra stuolut. Duogážis gullui luodilágan koaramusihkka ja sambarumbbuid ritmmalaš jietna.

Originála čajálmasisas "jiekjačajálmisa" spiehkastii dainna ahte dat álggi gonagasa hávdádemii. Dan oktavuoða

bođii ovdan ahte dronnet (Anitta Suikkari) lei válidan juo odđa boatnji, gonagasrohki vielja. Gonagasa gopmi muitala Hamletii (Nils Henrik Buljo), ahte viellja lei beahttán ja sorbmen su. Dahku galggai mágssahuvvot. Hamlet jorada jallodaga ja doaibmama guovtti ilmmi gaskkas ja vuojeha ráhkisteaddjis (Sara Inga Utsi) sorbmet iežas. Go čajálmasisas lei guđđojuvvon ollu dialoga eret, bázii eanet sadji visuálalašvuhtii ja lihkastagaide. Loahppadáhpáhus, man áigge olles gonagasbearaš goddo, dáhpáhuvvá pantomiidnan, jienajávohaga.

Bagadalli Scherpf deattuhii Hamleta áigeguovdilvuoda maiddái sápmelaččaid gaskkas. Son oinnii ahte čajálmisa lei sámi servodaga rievdamis. Nuorra Hamlet suokkardallá áhčis árbbi ja árgabeavvi ruossalas dili. Hávdádeapmi, oaiveskálžut ja gopmit gulahallet vássánáiggiin. Scherpf oinnii Hamletas nuorra sápmelaš buolvva, geat dovde odđalágan čeavláivuoða iežaset árbbis. Vuostálasti Hamleta galgamuš čajehii goittotge Scherpf mielas dan, ahte nuorat eai galgan rievdadit dili bearehaga, daningo dat sáhtta

Aage Gaup
ráhkadii
lávdehábmem
Hamletii.

doalvut jallodahkii – ja jápmimii.
Čajálmasa bohciidahtii stuorra beroštumi. Sápmelaččat besse čuovvut máilmigirjálašvuoda klassihkkara albma fiinna birrasis. Olgobeale olbmot eai ipmirdan sámegiela, muhto mángasat dovde Hamlet juona. Sidjiide čajálmisa lei stuorra vásáhus.

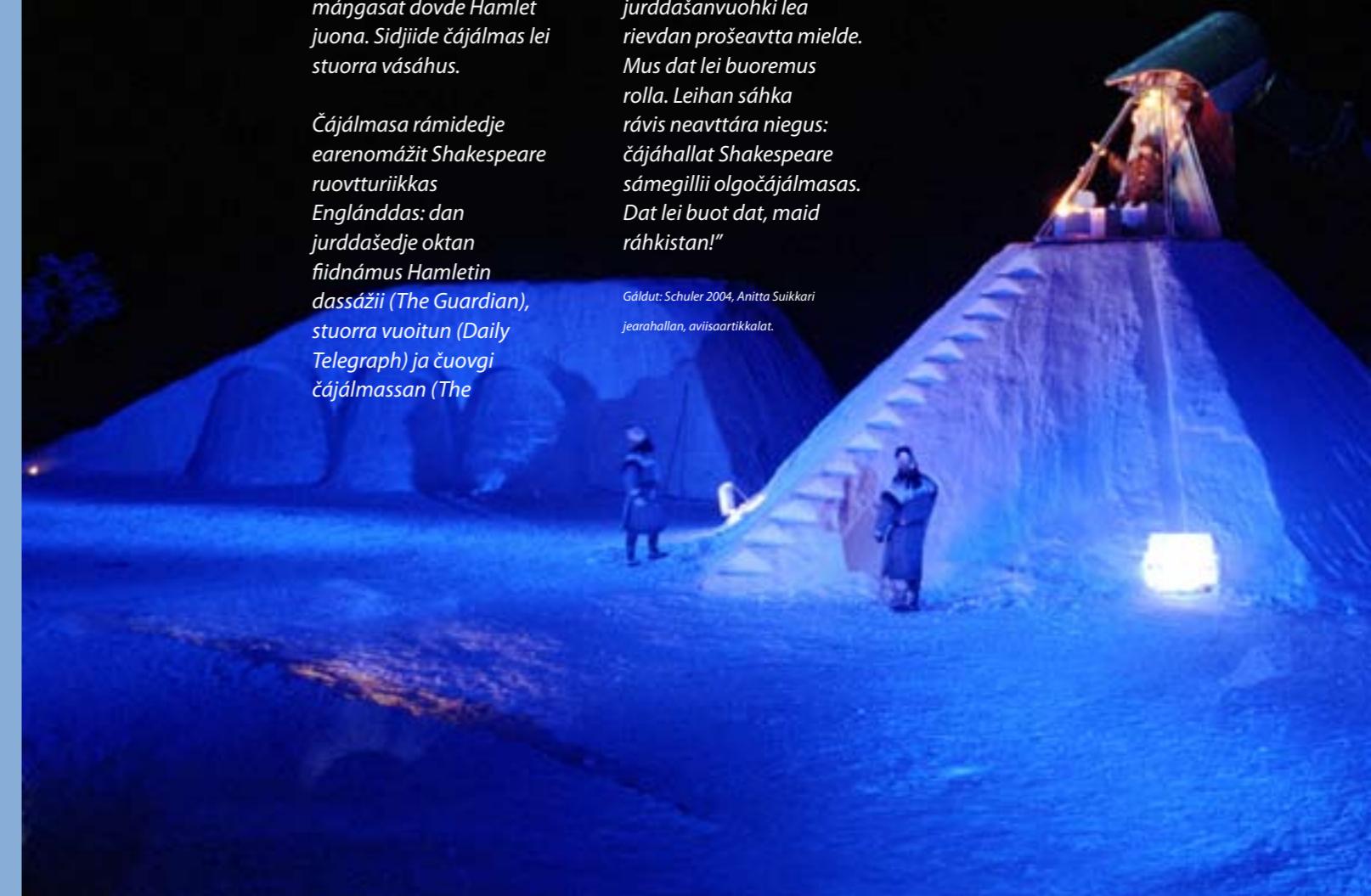
Čajálmasa rámidedje earenomážit Shakespeare ruovtturiikkas Englánddas: dan jurddašedje oktan fidnámus Hamletin dassážii (The Guardian), stuorra vuositun (Daily Telegraph) ja čuovgi čajálmassan (The

Independent). "Vaikko Jiekjähotealla lágidan dáhpáhus lei gávppálaš, dan dáiddalašvuhta ii lean geahppánan", muitala Hamleta eatni neaktán Anitta Suikkari. "Máŋgagat sápmelaččat roghedje álggos, manin sámeteáhter galggai čajehuvvot dáppé, muhto jurddašanvuohki lea rievdan prošeavttia mielede. Mus dat lei buoremus rolla. Leihan sáhka rávis neavttára niegus: čajáhallač Shakespeare sámegillii olgočájálmasisas. Dat lei buot dat, maid ráhkistan!"

Gáldut: Schuler 2004, Anitta Suikkari
jearahallan, aviisaartikkalat.

**Jápmit, oađđit,
dušše oađđit
ja soaitit
niegadit.**

- William Shakespeare: Hamlet

Go Nordlund lei boahztán Guovdageidnui jahke-molsašumis, measta buohkat ledje Gironis válbmeme Hamleta. Nordlund doalai moanaid čoahkkimiid neavttá-riigun Gironis. Su mielas bargiin ledje stuorra menestusas fuolakeahtá pessimisttalaš jurdagat boahtteáiggi hárrái. Nordlund anii hástalussan gávdnat odđasit hutkáivuođa, mii šaddá luohttamušas ja ovttasbargus. Son hálidii bargiid dovdat seamma nealggí (*bunger*), mii sus alldis lei ovddidit sámi teáhtera. Stuorámus váttisvuohtan son anii dan, ahte maŋemuš jagiid áigge váldoneavttárat ledje boahztán olg-gobealde ja Beaivváža iežas neavttárat ledje šaddán neaktit unnit rollaid.⁷

Son válldii guovddáš ulbmilin čiekjudit ja ovddidit neavttárdáidduid ja -oainnu. Sámi neavttáriid váldobargosad-jin lei olles sin teáhterkarriera aigge leamaš Beaivváš Sámi Teáhter, vaikke máŋggas – maŋemuš háve Mary Sarre moanaid jagiid áigge – ledje galledan eará teáhteriid. Nordlund mielas lei dehálaš fállat máŋggalágan olggobeale váikkhu-said, vai neavttárat sáhtáshedje oahpásnuvvat iešguđetlágan lahkonanvugiide. Dat mearkkaši earret eará dan, ahte bagadalliguosst geat bohte Guovdageidnui, galge ovddastit máŋggalágan perspektiivvaid ja teáhtersurggiid.⁸

Nordlund hálidii bargat ovttas buot bargiigun ja gu-lahallat čádat singuin. Son vikkai ”hutkádit ávkkástallat sin resurssaid ja olles aigge ovddidit sin dáidduid. Juo vuosttaš giđa bargit lágidedje seminára ”Mihttomearri ja višuvnnat”, man ollašuhtte golmma vahkku áigge. Seminára aigge bargit árvvoštalle teáhtereaset historjjá ja sajádaga. Sii lohke ja árvvoštalle máŋggalágan teavsttaid, oktiibuo 15 giehtačállosa.

”Buot bargit muitaledje munne Beaivváš-teáhtera historjjá. Mii sárgguimet stuorra gova ja dasa buot daid olbmuid, geat ledje leamaš mielde. Mii válldii-met vuhtii guovddáš dáhpáhusaid – politikhalačcat, organisašuvnnalačcat ja ekonomalačcat. Dáiddalaš sur-ggiin sárgguimet buot buvttadusaid ja merkiimet daid, mat ledje leamaš earenoamáš lihkostuvvan.” Ii dušše ahte

deaivvadeapmi lei čavddásmuhti proseassa, muhto bargit sáhtte iežaset historjjá ja višuvnnaid bokte maiddái hábmet teáhtera ulbmiliid nana vuodú ala.⁹

Boahtteváš áiggisge Nordlund lágidii neavttáriigun ja bargiigun čoahkkimiid, gos sii ságastalle earáge áššiin go čájálmasaid sisdoaluin – namalassii teáhtera boahtteáig-gis, oktavuodas servodahkii ja ”dáistaleaddji vuoiŋgas”. Seamma áššiid son suokkardalai persovnnalaš reivves bargiide ja lagi 2004 su álggahan teáhterjodiheaddji in-terneahttabloggas, maid son duollet dálle čálii vuollái namain ”KrigarPrinsessa – SoalddátPrinseassa”.¹⁰

Vai sii sáhtáshedje joatkit čájálmasteavsttaid oktasaš árvvoštallama, son vuodđudii programmarádi (repertoar-rád), gos bargit manne teavsttaid čáđa, analyserejedje daid ja árvvoštalle giehtačállosiid ovttas dramaturggaiguin. Teáhterjodiheaddji mearridii dieđusge ain loahpalaš prográmmas man stívra vel dohkkehii, muhto programmarádis maiddái bargiid jietna gullui. Neavttárat ja teknihkkarat ožzo čiekjalut oaidninčiega persovdnahámiide ja dáhpáhu-saide, muhto sáhtte maid ieža evttohit ja addit jurdagiid giehtačálliide ja bagadalliide.

Nordlund válldii jodíhanbajtis ulbmilin profileret Beaivváš-teáhtera doaimmaid buorebut, muhto seailluhit prográmma máŋggabealatvuoda ja viidodaga. Ulbmilin lei oažžut teáhtera ságastallat ”otná beaivvi servodatlaš dáhpáhusain”. Nordlund hálidii ávžuhit sápmelaš girječálliid bargagoahtit čájálmasaiguin, ja son válldii ulbmilin čájehit juohke lagi ođđa sámegielat drámáteavstta. Hástalussan lei dat, ahte teáhteris ii lean iežas dramatura. Nordlund hálidii maid dahkat mánáide eambbo teáhtera.

Teáhtera odadeapmi ii guoskan dušše sisdoalu, muhto Nordlund mielas dat galggai ollit maiddái ovdanbuktimi. Danin son deattuhii ovttasbarggu bagadalliid, lávdeháb-mejeaddjid ja eará plánejeaddjid gaskkal. Ulbmilin lei fáhtet čájálmasa vuoiŋja visuálalačcat, musikálalačcat ja ovdanbuktimiin. Dat movt teáhter lei áiggeguovdil, sáhtii teáhterjodiheaddji mielas oaidnit gehččiid reakšuvnnain

Internáhtta giedahalai máŋgaid sápmelačaid trauma, skuvla- ja ásodatáiggi. Mary Sarre ja Nils Henrik Buljo.

ja árvvoštallamiin. Dat maid vuhtui bovdehusain, maid teáhter oaččui sihke Sápmáí ja dan olggobeallai.¹²

Vuosttaš prošeakta man Nordlund ieš álggahii jodíhanbajis 2003, lei bagadallat čájálmasa máŋggä sápmelačča guoski traumas, internáhttaáiggis. Dat lei leamaš su jurdagiin juo guhká. Son lei gullan das ollu mitalusaid iežas ahkásaš olbmuin. ”Muhtimiidda internáhttaeallin lei hui váigat, muhtimiiddages suohtas ja čuovgat. Internáhttamánát elle eanas iežaset mánnavuoda

eret ruovttus ja sin kultuvrralaš duogážis”, son gávnahii čájálmasa gihppagis.¹³

Internáhttaeallin lei čuohcán mánáid ja nuoraid bajásšaddamii sihke sin psyhkalaš ja fysalaš dearvvašvuhti. ”Ollu nuorat gal skurdnjájedje internáhtas ja skuvllas dáččaid badjelgeahččanvuoda geažil”, celkkii Magne Ove Varsi¹⁴, guhte barggai dramatiseremiin ovttas Nordlundain. Váldorollain leigga Gáisá ja Ráste, geain goappašain okta-vuohta iežaska sámi duogážii lei muhtun lágje boatkanan.

Čájálmasa álggus Gáisá vel ságastallá Riebaniin ja loddeetniin, mii oahpaha su girdit. Mánát gártet goittotge internáhtti “gos meahcceláhka doaibmá”. Doppe Gáiságe doadjá sojiidis.

Rieban/Ráste: Don leat boahtán internáhtti, muhtun suoláda du eallima. Suoláda du eallima bihtá bihtá manjis. Dáppe lea suola. Gii lea vuolláhan suollaga deike?

Mánaguovtto váhnemát čájehuvvojedje bihtás duše jietnan, mii govvidii mánáid gáidama ruovttus. Ráste, guhte massá oktavuođa ruovttu oahpes bargguide, dovdá iežas hilgojuvvon. Skuvla bidjá mánáide čavges njuolggadusaid: čájálmasas mánát lohket guhkes bihtáid dárogielat njuolggadusaid. Sámi mánát álget vealahit nuppit nuppiideaset. Gáisá massá oalát sániid, vuodju jávohisvuhtii, muhto gávdná vijuvela čuojaheamis muitalanhámi acces.

Čájálmasa nubbi oasis internáhttamánát deaivvadit rávesolmmožin: Gáisá mähccá mäilmmedovddus vijuvelačuojaheaddjin, Rástege lea sámepolitihkar. Boares traumat gulul čoavdásit, ja Gáisá dakhá mätkki guovttegeardán jávrii bodnái, iežas siskkožii. Sámeguovllus orru skuvlaopappá ja -vieljat eai jáhke “rivgosápmelačča” traumaid duohtan, muhto loahpas internáhttamánát gávnnahit, ahte váttis áššiid lea buoremus čoavdit ovttas. Buohkaide lea oktasaš manaheami ballu:

Ráste: Das rájes go vulget internáhtti, de it goassege šat mähccan ruoktot. Don it dieđe mii ruoktu lea. In munge dieđe. Danne mun oktilassii ozadan. Vaikke leažžat don mu ruoktu? Ruoktu man guottán váimmustan?

Gáisá: Ruovttus jurddašin álo, ahte ferten fas fargga internáhtti. In jáhkkán ahte eadni ja áhčci leigga mu várás. Eai oappát ja vieljat, eaba ádjáguovttos áhkuin. Lei álo bággu vuolgit sin luhtte eret. --- li musihkkage lean munnej gálgán, áddetgo? Mun ehccen musihka, muhto dusten duše oanehassii guldalit, oainnat árvidin ahte juos guldalini beare guhká, de musihkka jávká. Nugo buot earáge. Áigá juo dihten, ahte buot masa liikojin, ii galgan munnej.

Internáhtta ruodđudurai Harriet Nordlund ja Magne Ove Varsi iežaska vásáhusaide, muhto soai leigga heirehan daid dráma eavttuquin. Nils Henrik Buljo, Egil Keskitalo ja Mary Sarre.

Unna govažis Nils Henrik Buljo, Mary Sarre, Egil Keskitalo, Anitta Siukkari, Švein B. Olsen ja Iñgor Ante Áilu Gaup.

MANAHUVVON MÁNNÁVUOHTA

Internáhtta váldđii dáiddalaččat beali gažaldahkii, mii lei hui áigeguovdil Norggas. Muhtun olbmot ledje gáibidišgoahtán stáhtas doarjaga dain gillámušain, maid sii leat vásahan Norgga skuvlenlágádusaid dihte. Professor Henry Minde čálii dutkamuša internáhttavásáhusaid historjjás. Nordlund lei oktavuođas sámi psykologaide, geat dadje ahte internáhtta vásáhusaid muittut bihtet bissut golmma sohkapuolvvas ovdalgo sávvot. Harriet Nordlund: Internáhttavásáhusat leat boahtán sámiid gaskkas oktasažžan, kollektiivvalaš hávvin. Min lea bággu buoridit dan ovttas, čájálmasain. Buohkaide internáhtta áigi ii lean dieđusge bahá, danin čájálmasasge leat mánggalágan dovddut. Hálideimmet goittotge hupmat maid ilgadis áššiin. Sámi mánáid gaiko dolin earálágan servodahkii, mii ii dohkkehan sin dakkáražžan go sii ledje. Dat lei mánáide konflikta, mas váhnemát eai lean mielde doarjume ja bealušteame. Sii šadde birget ieža. Mánáid sosiáliserenproseassa boatkanii beare árrat. Mii bággehalaimet leat gievrrat 7-jahkásazžan.

Nordlund mielde mánggat sápmelaččat leat internáhtta áiggid manjel ođđasit hukset identitehasset “eai-mastige”. Ášši birra ii lean sáhka, eai lean girjjit dahje dutkamušat, main livčii sáhttán ipmirdit, ahte vásáhusat ledje oktasaččat mánggaide. “Dat sápmelaččat leat gilázid searat, geaid roahkkatvuoda hálidivččen gutnejahttit”, Nordlund dadjá. Massan ledje juoidá. Čájálmasas ruoktot mähccí olbmot ledje dego guossit. Ovtta dáhpáhusas váldoolmmoš dadjá: “Oidnen ahte ledjen earálágan. Earáin lei eadni ja áhčci. Mus ii lean.”

Čájálmasa olbmot balle massit vel reastage: “Muge váivvida vel ballu, ahte dat maid ráhkistan, dolvojuvvo eret mus.” Čájálmasa olbmot garvet dan báhtaremiin. “Dat lea láhttenmálle, maid ii galgaašii dárbbasit gearduhit rávesolmmožin, muhto álo streassa oktavuođas olmmoš mähccá dasa. Dat lea máná reakšuvdna, go son lea balus”, Nordlund dadjá. Su mielas dárbbasuojvit seminárat, dutkit, čoahkkimat ovdalgo nagodit jávkadit internáhtta vásáhusaid.

Čájálmas bohciidahtii májggalágan dovdduid, čierrumis erdon reakšuvnnaide. "Min ala ledje suhttan: manin dahkabehtet dákkára? Iibat sámi teáhter galggašii leat juoidá eará? Mun dadjen ahte dát lei sámi álbmoga muiatalus 1990-logus", Nordlund dadjá. *Internáhtta vulggii* guovttilogi guossečájhusa mátkái, mii olii Sámi olggobeallai, gitta Osloi. Doppe čájálmasas lei maid informatiivvalaš mearkkašupmi: máŋggas eai diehtán makkár sámi mánáid duohantuuohta lei leamaš.

Oslo Park-teáhteris čájehuvvon bihtá oktavuoðas Nordlund doalai ovdasága Oslo universitehta teáhteridéðalaš instituhtas. Čuovvovaš jagi čájálmas bovdehalai Stockholmma Dramaten-teáhterii, gos Ruota ráðdeaddi orgána, eamiálbmogiid delegašuvdna ordnii teáhterii laktáseaddji seminára bajilčállagiin "100 jagi internáhttaeallima". Mearrideddi ja stuurit gehčiidjoavkuide oaivvilduvvon semináras lei sáhka internáhttaskuvllaaid väikkahuusas eamiálbmogiidda almmolačcat.¹⁵

Beaivváš-teáhtera semináraid ráidu, mii doarjjui neavttáriid barggu, joatkašuvai čákčat 2003 bajilčállagiin "Lávdi ja teaksta", gos ságastalle lávdegieila vejolašvuodain, ovdamearkka dihte muiatalanárbevieru, luodi, árbevirolaš lávlundáidaga ja visuálalaš ja poehaltaš vugiid ollašuhttimis lávddi alde. Viđabeaiváš semináras "Ritma ja teaksta" flamencogitarista ja komponereaddji Erik Steen oahpahii neavttáriidda ja teknihkariidda musihka ja ritmma geavaheami lávddi alde. Steen doalai konseartta, man ollašuhttimii maiddái kursalačcat serve.

"Lávdi ja teaksta" –dáhpáhusa álggus čájehedje njealját vuosttašeakheda, ovta albma čájálmasa *Don leat mu eadni*. Das lei sáhka Nils Henrik Buljo vuosttaš monologas, vaikke son gal nevttii guovtti rollas. Ulf Fredriksson bagadallan bihtás Buljo nevttii dievduu, guhte mähccá ruovttubáikásis divššodit muiuttohuvvan eatnistis. Bártni ja eatni rollat rivdet: bárdni šaddá rávesolmmožin, eadni mánnán.

Sámi dramaturgiija, dáidda mánáide

BEAIVVÁŠ-TEÁHTERIS livčcií leamaš vejolašvuhta joatkit menestuvvan Hamletčájálmasa vel nuppi periodas, muhto Nordlund lei diđolačcat hilgon dan jurdaga. Son hálidii čujuhit čájálmasaid sápmelaččaide. Son diđii, ahte gehčiidlogut njiejašedje das, maid fas Hamlet sáhtášii buktit. Son goittotge luhtii dasa, ahte buorre oktavuohta gehčiide seilošii dan bokte ahte teáhter ovddida čájálmasbarggu ja diediheami. Diediheaddjít ledje rievdan measta juohke jagi, muhto geassemánu álggu virgái nammaduvvon Silja Somby buvttii bissovašvuoda diediheapmáige.

Hálddahus rievddai muđuige. Neavttármagisttar Sara Margret Oskal lei jagi 2004 viđát Beaivváš-teáhterii bálkáhuvvon neavttár. Son lei bálkáhuvvon olggobeale ruhtademiin ja son doaimmai gaskabottosaš nuorra dáiddára virggis (aspirantordningen for unge kunstnere i etableringsfasen). Oskal nevttii jagi áigge guovtti rollas, ja son attii su sámás jorgalan teavstta Lummaid dievva geadggit -čájálmasas teáhtera atnui. Maid Beaivváš Sámi Teáhter o/s-searváí válljejuvvui loahppageasis odđa stivra. Klemet Erland Hætta guđii sátnedođiheaddji báikki, ja bargui válljejedje Evy Ann Midttun jagiide 2004-2008.

Čájálmasaid bealis jagi 2004 repertuára lei dásse-deattus dan láhkai, ahte prógrámma sisdoalut olahedje mánáidčájálmasain klassihkkariidda, dokumentáralaš lávluncájálmasas satiirralaš monologii. Vaikke Beaivváš-teáhter ii Nordlund áigge dahkan *Giddadulvi*-kabareaid, teáhter searvvai muđui višsalit Guovdageainnu beassášmárkaniiid lálideapmái. Dás ledje ossosat Sámi Musihkkafestivála -searvvis, man stivrras čohkkájedje guokte BST:a lahttu ja okta lahttu buvttadanjoavkkus.

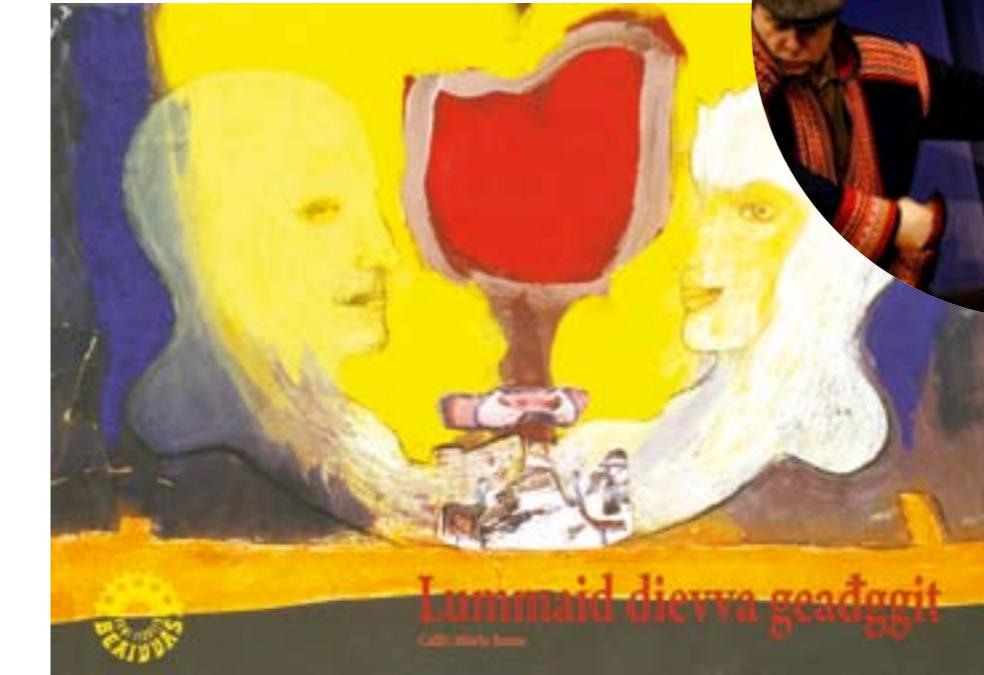
Dan lassin ahte Nordlund lei mearridan ollašuhttit ovta sámi originálateavstta jagis, son lei lohpidan alcce

fállat juoidá mánáide juohke jagi – su motto lei: "dáidda mánáide". Álga dán suorggís giđđat 2004 lei *Viellja Fráns, gos don leat das?*. Dat muiatalii máinnastemiiin bassi Assissi Fránsa fearána ja filosofija sihke mánáide ja rávesolbmuide. Svein B. Olsen ja Mary Sarre nevttiiiga váldorollaide. Maja Bugge čuojahii musihka čájálmasa áigge.

Viellja Fráns, gos don leat das? Muiatalii mánáide Franciscus Assisiilačča eallimis. Svein B. Olsen ja Maja Bugge.

Lummaid dierva geadggit – bihtás Egil Keskitalo ja Ingør Ántte Áilu Gaup nevttiiiga 15 rolla.

Giđa nubbi vuosttašeakhket lei mearkkašahti dáhpáhus daningo sámeteáhtera veterána Nils Utsi dagai vuosttaš bagadallanbarggu *Lummaid dierva geadggit* – čájálmasas. Irlándalaš Marie Jonesa teavstta vuodul dahkonc háhpes komediija muiatalii filbmaindustriija birra satiirralačcat. Dat muiatalii filmmaid dahkamis ja nieguid birra, muhto maiddái giellásiin ja beahtahallamiin, maid dihte Peera sorbme iežas.

Egil Keskitalo ja Ingør Ántte Áilu Gaup nevttiiiga oktiibuot 15 sierra rolla, nu bagadalliid go nissonneavttáriidge. Oasážis mii čájehii vássán áiggi, soai nevttiiiga 12-jahkášaš lunttažiit. Lávdehábmen lei hui minimalistalaš, nu ahte replihkkabargu badjánii hui guovddázii. Čájálmasa áigge johte maid sámfilmmaid máilmis, daningo váldoneavttár guovttos leigga mielde sihke *Samjakki*- ja *Oselas*-filmmain.

Čájálmasa loahpas olbmá guovttos ginccádea- ba luovos filmmaid niehkomáilmis ja bargagoah- tiba filmmain, mii muiatala alhma eallima birra.¹⁶

Gease vuostašehtet *Elli gidaš geassái* lei ođđa sápmelaš dramaturga, Ámmun Johnskareng, vuosttaš giehtačálus. Dat lei muitalus Suoma sápmelaš lávlu Veijo Länsman eallima birra. Čájálmasa válدورlain leigga Sara Margret Oskal, juste nammaduvvon ámmátneavttár, ja Niko Valkeapää, musihkar guhte seamma geasi oačui Norggas árvvus atnon Spellemann-bálkkášumi. Dan lassin Beaivvás beasai ovttasbargat Musikk i Finnmark -servviin, mii ordnii čájáhussii čuojanjoavkku. Nordlundii ovttasbargu lei buresboahtan:

Harriet Nordlund: Sámi Teáhter lea sámi álbmoga nášuvnnalaš teáhter, muhto ferte birget mihá unnit doarjagiiguin go Norgga unnimus guovlluteáhter. Ledjen juste smiehttamin dan imašlaš vearriuođa birra, go Musikk i Finnmark dáiddalaš jođiheaddji Harald Devold loaiddastii mu kantvrii hui čappa giđdabeaivvážis ja dadjalii: 'Hei Harriet, giibat don leat ja maid don smiehtat?' Moai gávnnaheimme ovttaláganvuodaid ja dan ahte jurdagiid ja nieguid sáttá duohtandahkat juos mii beare arvat bargat ovttas.'

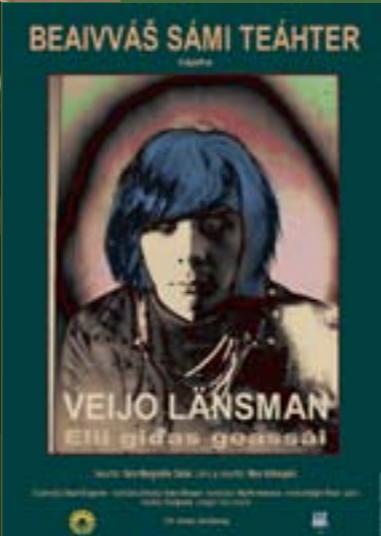
Čájálmasa govvidii Veijo bokte olles 1970-logu kultuvrralaš moriheami. Veijo dovddai garra ruossalasvuoda das, galggaiigo son bargat bohccuiguin vai addit iežas musikhkamáilmái. Čájálmasa muitaleaddjit – Jierbmi (Oskal) ja Muitaleaddji (Valkeapää) – čájeheigga iešguđetlágan perspektiivvaid Veijo eallima guovddáš dáhpáhusain: lávlagiid bargama váttisvuodas, vilda musikhkareallimis, badjelmearálaš juhkamis ja váttis olmmošgaskavuodain.

Čájálmasa perspektiiva lei ironalaš: Muitaleaddji idealistalaš dulkojumiid gaskkalduhtii dávjá njuolgočoalát Jierpmi vuosteákkastallamat, ja dat adde Veijo eallimi máŋgägvinnát beliid. Čájálmasa klimáksa lei boddu, mii rievadidii Veijo eallima: 1974 son beasai lávlut Guovdageainnu beassásmárkanidda Nils-Aslak Valkeapää konsearttas.

Niko Valkeapää ja Sara Margrethe Oskal doalvruiga gehčiidi Veijo Länsman robki málbmái – oaidnit su oanebis eallima suohtas ja losses bottuid.

Čájálmasas Sara Margret Oskal nevtii mearehis buori Áillohaš-parodiija, mii dan roahkkatvuodasge gudnejahtii dáiddárrohki. Dilálašvuoda maŋjá Veijo diđii, ahte son diđii hálida joatkit sápmelaš lávlun. Beassásmárkanat ledje su majimuš geardi lávddi alde.

Ammun Johnskareng lei juo logemat jagi niegadan čállit čájálmasa Veijo Länsman birra – "dan son ánnssášii". Länsman lei earenoamážit su sohkabulvii stuorra dáiddár, "sápmelaččaid James Dear", gean oanehaš máninolmas karriára lei nohkan, go lávlu heavvanii Detnui jagis 1974. Dehálaš ovdagovva Länsman lei, danningo son lei duostan dan aígge čálligoahtit lávlagiid sámegillii. "Su lávlagat ledje dehálaččat, danin go dat guoskkahedje dovdduid ja dat muitaledje, makkár lei sápmelaččaid eallin dieid áiggiid", Johnskareng dadjá. Go Nordlund bodii teáhterjođiheaddjin ja hohkahii sápmelaččaid čállit teáhterteavsttaid, Johnskareng buvttii sutnje synopsis Veijo birra. Nordlund oinnii das dalán čájálmasfáttja ja ávžžuhii Johnskarengä čálligoahtit. Ámmun váldii guovtti mánu virgeluomu aviisabarggus, vulggi jearahallat ja mannat čađa Veijo eallima dáhpáhusbáikiid – ja olbmuid. Su mielas lei miellagiddevaš gullat, maid ja movt olbmot muitaledje Veijo birra. Earenoamážit das movt fuolkit jurddašedje iežaslágan báikkálaš dáiddára birra, ledje ollu sierramielalašvuodat: Nuppit deattuhedje buriid beliid, nuppitges heajos. Johnskarengä mielas ruossalasvuodain sáhtii hukset buori dramaturgiija: dat buvttii ovdan olbmo máŋgga beliid. Veijo eallimiis ledje máŋga ášsi, maid gieđahallama lávddi alde galggai jurddašit

SÁPMELAČČAID JAMES DEAN

dárkilit: oktavuohta váhnemiidda, skuvlaáigi, suomaiduvvan, alkoholageavaheapmi. Johnskareng ii hálidan hukset čájálmasa sensašuvdna vugiin, baicca fiadnát muitalit – ja rehalaččat. "Čájálmasas suohtas ja váivi ledje vuoruid mielde, nu movt olbmo eallimis. Hálidin mannat čiekjálii olbmuid dovdduide, gos ii leat dušše okta bealli. Olles eallimis Veijo lei guovtti ilmmi gaskkas – hálidago gullat boazodollui vai rockamáilmi birrasii", Johnskareng muitala. Sihke Ámmuna ja Veijo duogáža dihte musihkka lei guovddážis čájálmasas. Johnskareng mearridii juo árrát makkár bihttát bohtet mielde. Dasto galggai daid heivehit oassin muitalusa. Dat speadjalaste earáláhkai Veijo eallima muttuid. Maiddái álgu ja loahppa ledje álggu rájes gárvvisin su oaivvis: geahččit galge álggu rájes diehit, ahte Veijo heavvana. Maiddái muitaleaddjit (Jierbmi ja Muitaleaddji) bohte mielde juo čállinbarggu álggus. Maŋnel go lei lohkan giehtačállosa, Harriet Nordlund jearai Ámmuna maid veahkkebagadallin. Dat lei Nordlundaige vuosttaš háve, go son geavahii veahkkebagadalli. Johnskarengä mielas lei miellagiddevaš beassat mielde analyseret ovttas neavttáriiguin su iežas teavstta. "Sáhtten leat duhtavaš go čájálmas rievddai loahpas dušše hui veháš. Muhtun oasit bálkestuvvojedje bagadallanbarggu aígge eret, muhto dasa ii lasihuvvon miikkige." Vuodđun Ámmun Johnskarengä jearahallan.

Sara Margret Oskal beasai hirpmástuhttit, gáskskašit ja fillet gehččiid maid nuppi vuosttašeahkedis, Franca Rame ja Dario Fo satiirras Nissonolmmoš. Son nevttii golmma nissona, geat suokkardalle nissoiid ja dievdduid gaskavuođaid mágga perspektiivvas. Okta dutkkai su ero- gena sonaid, nubbi lei gievrras nissonolmmoš guhte borra dievdduid iditbiebmun ja goalmmát oasážis jurddašuvvo, leago vuollegašvuhta haddi man nissonolmmoš ferte máksit vuoi dievduin oažžu oktavuođa. Vaikke lei sáhka juo 1970-logus čállon čajálmasas, dat orui ain áigeguovdilis ja roahkkadis teaksta, man neaktimis Oskal beasai čájehit iežas čehppodaga.

Čakčat 2004 vuosttašeahkeda oačciui maid nubbi klas- sihkarteausta Faust. Dat lei heivehus J. W. Goethe viiddis muiatalusas Faust (Mikkel Gaup) birra, gii hálida vásihit visot máilmimálaš vásáhusaid. Mefisto (Iñgor Ántte Áilu Gaup) fällá sutnje vejolašvuoda dasa, gohan beare ies beassá árbet Fausta sielu. Ráhkisuohsta Mákredaš-niidii (Risten Hætta) oačciui vuosttaš neaktinrollastis ollu rámi) álgá goittotge borrat Fausta iésráhkisuodaa ja hálddašanhálu, ja son hálida cealkit eret soahpamuša.

Nissonolmmoš lei Sara Margrethe Oskal show, gos son beasai dulcot Franca Rame ja Dario Fo satiirralaš oainnuid.

Faust lei J. W. Goethe gírjís heivehurvon čajálmas olbmos (Mikkel Gaup), gii hálida ohcat diedu beroškeahittá battis man son galgá máksit. Duogáš goras Mefisto (Iñgor Ántte Áilu Gaup).

Meroštallamin Beaivváš-teáhtera dili

DAT SÁGASTALLAMAT bargiigun, maid Nordlund lei dahkan jođihanbajis áigge Beaivváš-teáhtera dilis. bidje su čállit jagis 2005 virggálaš dili árvvoštallama dahje analysa, mas son kártii eavttuid vai doaibmama sáhtte joatkit. Teáhteris lei, nu movt son analyserii, guovtteesaárolla sámi ja norgalaš institušuvdnan. Beaivváš-teáhter lei nannen ja huksen sámi identitehta, ja nuppe dáfus dat lei govvidan, ráhkadan ja problematiseren dálááigge sápmelašvuoda. Dan boadusin “Beaivváš-teáhter lei olahan odda gehččiidjoavkkuid norgalaš servodagas”. Danin sámi teáhter lei stuorra resursa ii dušše Guovdageainnu, muhto maid otná beaivvi mánggakultuvrralaš Norggas.¹⁷

Nordlund jotkii: "Beaivváš-teáhter sáhttá buohtas dahttít iežas eará Norgga nationála dahje guovlluteáhte riidda das, mii guoská dáiddalaš čájáhusaid, mat dorvvasti gillii ja kultuvrii. Muhto teáhter ii sahte buohtastahttit ieža eará álbumotlaš institušuvnnaide, ii oba daid unnimus guovluteáhteriidda das, mii guoská ruđalaš gelbbolašvuoda" Nordlund mielas teáhtera mearkkašupmi ii oidnon ruhta deamis.

Nordlund mielas sámi ja norgalaš téáhtera ov
dánánvejolašvuodat ledje áibbas earáláganan: "Norggas lea
ovdagovat, maid vuodđun lea guhkes téáhterárbevierre
neavttárskuvlejupmi, gárvves teavsttat, ođđaigásáš ja
doaibmi téáhterviesut ja earenoamážit ruđalaš resurssat.
Sámis eai leat nu máŋggat 'ovdagovat'. Teáhterlágádus lea
nuorra, neavttárat išeohppan, gárvves teavsttat leat unnán
sadji lea gosii gealbboheapmi ja ruhtadeapmi lea unnit g
norgalaš guovlluteáhterin."¹⁸

Sámi téahterbarggu earenoamáš beallin son namuhig
guovtgeardášaš gelbbolašvuoda (dubbelkompetens), mi
lei dahkan vejolažčan ođadit téahterdáidaga hámi ja sisdoa
lu. Dat oaivvildii dan, ahte neavttáriin lei sámi kultuvrrala
duogáš, muhko sii ledje hákkan vásáhusaideaset téahter-
dahkamis eurohpalaš árbieverus. “Sámi téahtera gulahallan

gehčiiiguin vuodđduuvvá golbma áššái: dat leat sámeigiella, muitalanárbevierru ja juoigantradišuvdna. Dát golbma ášší eai gávdno davviriikkalaš teáhterskuvlejumis”, Nordlund dadjala. Váttisvuohtan lei, movt sirdit dán guovtgegaardásáš gelbbolašvuodža nuorat buolvvaide.¹⁹

Vai Beaivváš-teáhtera earenoamáš vejolašvuodaid sahtášii seailluhit, dili analyseren gáibidii golbma ássi. Sá-megielat neavttáriid rekryteren ja skuvlejumi galggai oažžut johtui vugiin, man Nordlund lei evttohan juo 1990-logu rájes. Dan lassin Beaivváš-teáhtera ruhtadeami galggai oažžut albma dássái. Guovdageaidnu galggai hukset teáhterviesu vai 24 jagi ovdal gaskaboddosažžan oaivvilduvvon báikkis beasašedje albma vissui.

Nordlund lei rehkenastán jagis 2003, ahte Beaivváža neavttáriid gaskaahki lei 47,8 lagi. Measta buohkat ledje ožzon skuvlejumiset geavatlaš barggu bokte. Dan lassin, ahte sin joatkkaskuvlen livčii dehálaš, maid odđa čehpiid galggai hásttuhit mielde. Dakko bokte dilli orui vearrát. Sápmelaš neavttáriin dušše Sara Margrethe Oskal lei vázzán Helssega ruottelaš teáhterallaskuvlla ja gárvii magisttarbarggu. Eará sápmelaččat eai lean gazzan alit oahpu teáhterskuvlejumis.²⁰

Nordlund ávžuhii däviriikkalaš teáhterallaskuvllaid váldit atnui kvohta ovta sápmelaš oahppái juohke jagi. "Sámi teáhterat leat fargga golmmalogi jagi doaibmama áigge čájehan alte dat leat dárbbašlaččat. Radio, TV, video ja filmmaid ovdáneapmi dagaha dan, alte skuvlejuvvon sápmelaččat dárbbašuvvojít. Muhto gos sámi teáhterat ja media ožzot neavttáriid?"²¹

Nordlund huksegodii ovttasbargofierpmádaga, mii dagahivččii skuvlejumi buorebut vejolažjan. Son šiehtai ovttasbarggus Norgga teáhterallaskuvllain Oslos ja Luleju teknihkalas universitehtain. Sámi institušuvnnain ledje mielde Sámi allaskuvla, Sámi teáhtersearvi, Åarjelsamien Teatere ja Ruota sámeteáhter Gironis. Fierpmádaga sisk-káldas bargojoavkkus Beaivváš-teáhtera ovddasteaddjin leigga Nordlund ja Britt-Inga Vars.

Vai sápmelaš neavttáriid skuvlen nagodivččii buvttadit
guovttegeardásáš gelbbolašvuoda, davviriikkaid alit teáh-
terinstitušuvnnat galge váldit vuhtii sápmelaččaid teáters-
kuvlejumi dárbbuid. Danin bargojavku gárvii evttohusa
oahppoplánas, mas sámegiella, kulturčehppodat ja luohti
livčče vuodđun. Plána vuodđul Luleju teáhterallaskuvla
miedihii kvohta guovtti sámostudentii teáterskuvlejumi
váras juo 2003. Beaivvás-teáhter oačui ráhkadit sisabeas-
saniskosa ovttas Sámi al-
laskuvvillain. Oktage ohc-
ciin ii goittotge beassan
geahčaleami čađa.²²

Guovdageainnu sámi joatkka- ja boazo-dalloksuvllas Beaivváš álggahii teáhterskuv-lejumi čakčat 2004 rájes. Friddja "teáhter ja drámá" -kurssa áigge logi oahppi studerejedje čájálmasdáidaga guokte diimmu vahkkus. Sii čuvvo Beaivváš-teáhtera buvttadusaid gárváneami ja gulul álge ieža maid válbmet čájálmasaid. Beaivváš bálkáhii Hans Christian Askheimera oahpahit, ja neavttárat galge searvat oahpahussii. Vuosttáš čájálmasaset oahppit čájehedje giđdat 2005. Guovdageainnu joatkaskuvlla lassin Álaheajus lei drámálinjá.

Jagi 2006 guokte sámegielat oahppi besse neavttársku-vlejupmái Verdalai Davvi-Troandima allaskuvlii. Beaivváš rekryterii nuorra neavttáriid maid iezaset buvttadusaide. Dan lassin dat ozai ruhtadeami pilohtaprošektii “Allas-kuvlaoahpahus sámegielat neavttáriidda”, man ulbmilin lei-

Harriet Nordlund višunerii mángji Beairváš Sámi Teáhtera boahtervuoda.

álggahit allaskuvla dási teáhterskuvlejumi Sámis.

Ruhtadeami ektui Beaivváš-teáhtera dilli lei bisson measta seammalágánin maŋemuš logi jagi, earret jahkásáš bajideami. Nordlund analysas ruhtadeami dárbu hábmejuvvui ná: "Mii dárbbašit teáhterjodiheaddji, ekonomijajodiheaddji, márkanastinhoavdda, dramaturgga, buvttadeaddji, unnimusat golbma teknihkkara, musihkkara ja guhutta-gávcci neavttára bargat teáhteriin, mii doaibmá.

Dan lassin bohtet eará dahkkit, dego dramatiikkarat, bagadallit, láv-dehábmejeaddjít, bivt-tashábmejeaddjít, jietna, čuovga, vuoidan jna. Go bálkkáid, buvttadango-luid, sajiid láigoheamiid, čájálmasmátkegoluid jna. vel rehkenastá mielde, de bušeahhta lea sullii 20 miljon ruvnnu.”²³

Go ruhtadeami juolludeapmi lei sirdásan jagi 2003 álggu rájes kulturdepartemeanttas Sámediggái, Beaivváš-teáhterii lei lohpiduvvon lasáhus mearreruhtii. Stivra ja téáhterjodiheaddji ledje ráhkkanan čájehit, ahte maiddái skuvlejupmái ja viiddit čájalmasmátkkiide dárbbáshuvvui ruhta. Áiggi mielde Nordlund fertii goittotge dovddastit, ahte go mearrideapmi sirdássi norgalaččain sápmelaččaide, téáhtera árvvošteapmi ii lassánan.

Jagis 2005 son muitalii beahtahallama birra interneah-tasiiddustis: "Sirdima maajjal departemeanta hálidii beassat eret ovddasvástádusas. Sámediggi ii goassige ollašuhttán lohpiduvvon loktaneami. Dál buohkat sivahallet nuppiide-aset, iige geasge leat ovddasvástádus sámi téáhteroaimma ovddideamis.. - - Gosa jávkai `loktaneapmi'? Mii leat lokten iežamet, muhto mii dárbbáshit soajáid."²⁴ Nordlund jođihanbaji áigge ruhtadeapmi badjánii dušše jahkásaš lasáhusaid veardde 10.7 miljovnnas 13,3 miljovdnii. Go veardadallá ruvnnu árvvu, de iešalddis 2005 bušeahhta lei unnit go jagis 1997.²⁵

Ruhtadeami lassin téáhtera bargo- ja čájáhhallansajit ledje ságastahttán guhkit áigge, muhto Nordlund áigge sáhka iežas téáhterviesus bodii garrisit ovdan. Beaivváš-teáhter láigohii čájáhhallan- ja bargobáikki Guvdageainnu suohkana kulturviesus, mii lei badjel 20 lagi boaris. Čájáhhallansále lei májggalágan anus – dat geavahuvvui maid filbmateáhterin ja danin hárjehallama maajjal sále galggai dávjá gurret. Čoahkinlanjat ledje maiddái olggobeale olbmuid ja seminá-raid anus. Teáhtera teknihkalaš ossodat lei nuppi viesus, gos duollet dálle maid hárjhalle.

Dan lassin, ahte téáhteris ii lean gáibiduvvon bargoráffi, báiki šattai vel unohabbon. Geadgeseinniidi geažil čájáhhallanlanjas ja hárjehallansajis lei gavja, man dihte

seinniid šadde dávjá bassat ovdal čájálmasaid. Maiddái sále beaŋkkaid eai lean oðadan, doavnntit ledjege gollan ja ráigánaddan. Vierrun leige devkkodahtit čuovgga ovdal-go olbmot bohte sisai vai sii eai oainnáše makkár ortnegis beaŋkkat ledje. Dan gal dasto dovddai.

Nordlund ja stivrра ságajodiheaddji Midttun vuod-dudeigga téáhterviesolávdegotti, mii ozai ja oačui Guovdageainnu suohkanis ruðalaš doarjaga ovddidit ášši. Jagi 2004 arkiteakta J. Chr. Thorkildsen bálkáhuvvui dahkat ráhkkanananalyxa.²⁶ Sámedikki ruðalaš doarjagiin Beaivváš ceggi bargojoavkku, mii galggai smiehttat téáhterviesu mearkkašumi. Bargojoavkku ságajodiheaddjin lei Per Edvard Klemetsen Sámedikkis, lahttu leigga Sten Olav Hætta Guvdageainnu suohkanis ja Bernt Morten Bongo Beaivváš-teáhteris.

Bargojoavkku smiehttamušas suokkardalle, leago vejolaš odasmahttit boares viesu dakkárin ahte dan sáhtášii ain geavahit vai livččiigo buoret huksehit oðða téáhterviesu. Bargojoavku evttohii vejolaš oðða viesu viidodaga, ruhtadeami ja sajádaga. Viesu hatti árvaledje jorešít gaskkal 35 ja 44 miljon ruvnnu, vehá dan mielde makkár molssaeaktu válljejuvvo.

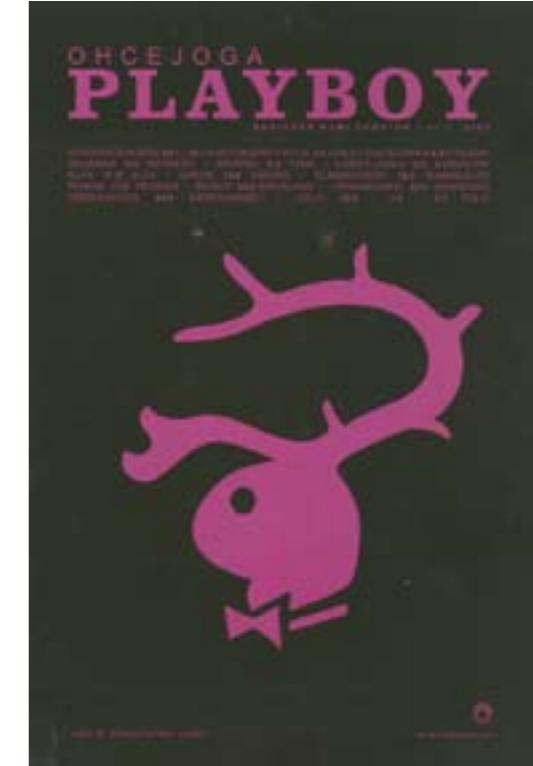

Nordlund ákkastalai huksema dainna, ahte téáhter lei almmolaš suorggi bargobáiki, mii galggai oažžut dohkálaš bargosaji. Luondu ja searvvušeallima bealis das livččii buot vejolašvuodat badjánit ealli kulturviessun, man bokte "sámi nationálateáhter" oččošii áibbas oðða vejolašvuodaid ovdánit.²⁷

Eatgo mii sáhte humadit maid váttis áššiin?

JAHKI 2005 VULGGII johtui fas čáhppes komediijain *Ohcejoga playboy*. Irlándalaš John M. Syngen teavstta vuodul dahkkon čájálmas doalvvui gehčiid "ovtta boaittobelgilážii", gosa boahtó ohcejohkalaš olmmái, guhte báhtara bahádaguidis. Guovddáš olbmot leat báraomasteaddji Jumeš-Mihkku (guosseneavttár Anders Nils Eira) ja sunieida (Sara Margret Oskal), gean báhtareaddji álgá irgidit. Morten Traavik bagadallan čájálmash giedahalai suohttasit ja kritihkalaččat váttisge áššiid, dego áhčesorbmemiid, čáhppes leaskkaid ja váttis ráhkisuoda.

Ohcejoga playboy burtiit irlándalaš komediija Sápmá. Egil Keskitalo lea ohcejohkalaš, guhte boahtó unna gilážii. Nuppi goras Keskitalo ovttas Sara Margrethe Olsenii.

Nubbi giđa vuosttašeakket lei Svein-Birger Olsen ba-gadallan *Májjá gávppaša* mii lei oaivvilduvvon 3-8 -jahkásáshánáiide. Dat lei lyrihkalaš muitalus unna Májjá-nieiddažis (Ellen Marie Eira), guhte hálida veahkehit iežas áhku (Inga Juuso) ja son vuolgá gávpái. Ii leat goittotge álki muitit maid oastit, iige Májjá dieđe movt de, go bursa láhppo. Lihkus áhus lea viisodat doarvái. Musikk i Finnmark -servviin ovtas dahkkon čajálmas huksejuvvui musihka vuodul, danin lávlagiid lassin Inga Juuso juoigan attii čajálmassii čiekjalis vuodđošuoja. Čajálmasa rievadededje čuovvovaš jagi maid

dárogielat gehčíide, nu ahte Májjá neakti Ellen Zahl Jonas-sen lávllui dárogillii ja Juuso juoiggai sámegillii.

Loahppagidå vuosttašeakdedii bodii fas nuppelágan čajálmas. Norgalaš Jon Fosse guokte čajálmasaža *Dálvi – Soames lea boahptime* čájehuvvojedje maŋjálagaid, vuosttáža bagadalai Jon Tombre ja maŋit Mette Brantzeg. Earenoamáš lei dat ahte Sverre Porsanger máhcái Beaivváža lávddi ala, gos son ii lean čajáhallan guhkes áigái. Fosse minimalistalaš teavsttat, main ii oro dáhpáhuvvame mihkigje, muittuhit absurdia čajálmasa. Olbmot muitalit gurgadasaid gaskkas

eará muitalusa maid duođas hállet. Čajálmasat nohket dasa, ahte geahčí ferte ieš smiehttat mo čajálmas joatkašuvvá das ovddosgovlui.

Dálvi-čajálmasas guokte olbmo, náitalan dievdu (Ingør Ántte Áilu Gaup) ja juhkaluvvan prostituenta (Mary Sarre), deaivvadeaba. Dievddus lea buorre eallin, muhto báifáhkka muitalusa ovdánnettii son hálida rievadatit iežas eallima nissona dihte. Čajálmas nohká hoteallalatnji ja geahčái báhcá gažaldat: Maid dál? *Soames lea boahptime* muitala pára (Sara Margrethe Oskal ja Sverre Porsanger) birra, geat leaba fárren odda vissui ja guođdán ovddeš eallima maŋjábeallai. Sudno niehkoellima hehtte jurdda das, ahte soames

lea boahtime. Vieris dievddu (Egil Keskitalo) finiheapmi uvssa duohken orru cuvkeme dan idylla. Joatkka muitalusas báhcá fas geahčí miella-govahusa bargun.

Čajálmasa dilálašvuodat orrot juoga lah-kái bisánan, muhto prin-sihpas lea sáhka válljejumiid birra. Nu movt Vuokko Hirvonen dadjá: Dálvi - čajálmas suokkardage eksistentiála gažaldagaid, namalassii makkár vejolašvuodat ja ráját leat olbmo válljemiin. "Persovnnat leat biddjon dilálašvuodaide namaheapmin ja ámadajuid haga; dienu sii dego ovddastit olbmuide mihtilmá universála iešvuodaid.

Sis orru vailumin eallima dárkuhus, dego sii livčé duššastuvvan, ellet biekkaid mielde dahje ballet mas nu, maid sii eai oba iežage diedđe.”²⁸

Dálvi – Soames lea boahptime -čajálmassii, mii giedħalai rašes ássiid, laktásii ságastallan, mii lei neavttáriidda unohas. Čajálmasa árvvoštalli Ášus dagai šovinisttalaš fuomášuhittiid nissonneavttáriin. Nordlund lei ovdalaš interneahhtiiddustis váillahan ságastallama ja digaštallama téahtera mearkkašumis. Dát lei goittotge juoidá áibbas eará. Son humai šállošahti "áddjádávddas" (gubbjsuka) ja cálii: "Boastut ipmirdehpet mu riekta, mun in vuostálaste ádjáid. Muhto manin fuotnut, badjelgeahčat ja bávččagahttiit nissonneavttáriid ja duodalaš bargovuojjha sámiid nationálateáhteris?"²⁹

Nordlund mielas árvvoštalli anii nissonneavttáriid objeaktan: "nissonneavttára eai árvvoštala su barggu vuodul, muhto baicca su olgguldas hámi vuodul. - Mun hálidan ahte mu árvvoštallet dan barggu ovddas, čehppodagas, dáiddalašvuodas almmolaš arenain. Seamma guoská maid nissonneavttáriid min téahteris."

Beaivváš-teáhter váidalii ášsí Almmolaš sáni ráđđái (Pressens faglige utvalg). Váidalusa eai jáhkkan buktit mielldis konkrehta ráŋggášteami. Ulbmilin leige muittuhit das ahte kulturságastallamis galggašii váldit bajás albma ássiid. Nordlund fuomášuhitti, ahte Fosse temáid válljen sámi téahterii ii dáhpáhuvvan soaitáhagas, muhto ii oktage váldán beali dasa. "Jearan ain, manin oktage ii duostta čállit das, man birra čajálmas lei ja movt dat heive dáláágái? --- Iibat dat guoskkat Sámi? Sávan ahte sáhtášeimmet dadjat, ahte ovdamarkka dihte oktonasuohtha, hearkivuohta, balaheapmi, prostituuvdna ja earráneapmi eai gávdnoše min guovllus, muhto doallágo dat duođas deaivásá? Vai eatgo mii beare sáhte hupmat dan birra? Manin eat sáhte?"³⁰

Dálvi-bibta bárran Sverre Porsanger ja Sara Margrethe Olsen, *Soames lea boahptime* – oasis fas Mary Sarre ja Ingør Ántte Áilu Gaup.

Skuolfi-operas Jovna Nillás (Igor Ante Áilu Gaup, vuolin) fárre amas olbmuid lusa.

Čavčča 2005 stuorra dáhpáhus lei juoiganopera Skuolfi gárváneapmi. Dat lei téahtera ja gehččiid deaivvadeapmi. Geahččit čohkkájedje lávddi alde vai čajálmas oččošii dan lagaš vuoiŋja, mii luodí guldaleapmái lei ovdal laktásan. Mielde ledje buot Beaivváža bargit. Neavttárat ledje solistat, ja hálddahusbargit ja teknihkkarat lávlo koaras! Duoji komponerii Johan Sara jr ja Harriet Nordlund lei giehtačállin ja bagadallin.

Čajálmas muiṭalii kultuvrraid deaivvadeamis. Váldorollas lei Skuolfin gohčoduvvon Jovna Nillás (Igor Ántte Áilu Gaup), gi eallá nu lahka luonduu ahte gulahallá elliguinge. Son gártá goittotge fárret Johkamohkkái (Dálvadas), áibbas eará birrasii, gos su atnet amasin, ártegin. Galggašiigo son rievdat seammaláganin go earát vai leago nuppiin vejolašvuhta ipmirdit earálagan olbmuid? Dakkáraččage guhte hupmá sániid haga ja gullá áššiid maid earát eai gula?

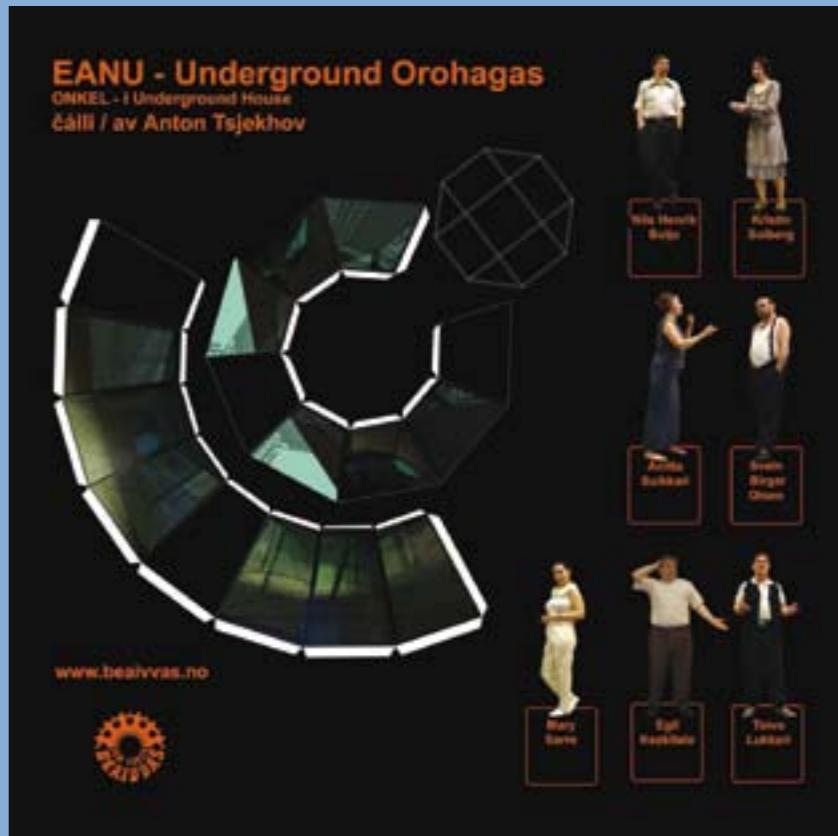
Musikk i Finnmark válddii vuot ovddasvástádusa musihkalaš bealis. Čajálmasas válde maid vuhtii ii-sámegielat gehččiid, dasgo čajálmas jorgaluvvui dárogillii ja Beaivváš

geavahii vuosttaš háve tekstenprojekto-ra. Čajálmas dagai guhkes turnea ja dat šattaige nu bivnnut, ahte čajeheami jotke vel jagi 2006 beallai.

Nordlund maŋemuš jođihanjahki Beaivvážis álggič čajálmasain *Eanu – Underground orohagas*, mii lei seammás su maŋemuš bagadallanbargu Beaivvážii. Sáhka lei Anton Tšehov klassihkkaris *Vanja-eanu*, man ledje goittotge sirdán dálááigái ja mearrasámiid birrasii. Láv-dehbmeadjji Inghild Karlsen huksii lávdái Underground house Ruošša Koriak-álbmoga orrunsaŋi mielde.

Vanja-eanu lei muhtun láhkai joatkka Internáhtta-bihttái. Nordlund mielas Tšehov olbmuin ja internáhttamánain lei ollu sullalasvuhta. Čajálmasas ovddeš internáhttamánát leat šaddan rávesolmmožin. Sii ráhkadit téahterbihtá, mas lea sáhka luodduresurssaid hálddašeemis ávdin guovllus davvin. Neavttárat čatnagohte čajálmasa osiid iežaset eallimii. Prográmmagilpa muiṭalii: "Sii rahčet čavdut luoddaneami vai ollislašvuhta sáhttá šaddat čappa govvan, gos ráhkisuoda áibbašeapmi ja buot mii lea bávččas ii leat šat oidnomis."

Eanu Underground Orohagas jotkkii Internáhtta-čajálmasa temá ráhkisuoda áibbašeami birra Anton Tšehova teavsttaid vuodul.

Jagis 2006 Beavrás Sámi Teáhter buvttadii
bibláid mánáide ja nuoraide. Májjá
gárppaša –čájálmasas Májján lei Ellen
Zahl Jonassen, ábkkun fas Inga
Juuso. Lonuhus heivehü dáláigái
árbevirolaš muitalusa ulldaid
birra. Govas Kristin Solberg,
Anitta Suikkari ja Iggor Ante
Áilu Gaup.

Muđui jahki
2006 lei oamastuvvon
mánáide ja nuorai-
de. Ovddit jagi dahk-
kon Májjá gárppaša jotkkii
lassečájhusaiguin. Nubbi
mánáidčájálmas buvttii ovdan
dan jagi sápmelaš originálateavstta,
mii lei Cecilia Persson čállin *Lonhus*.

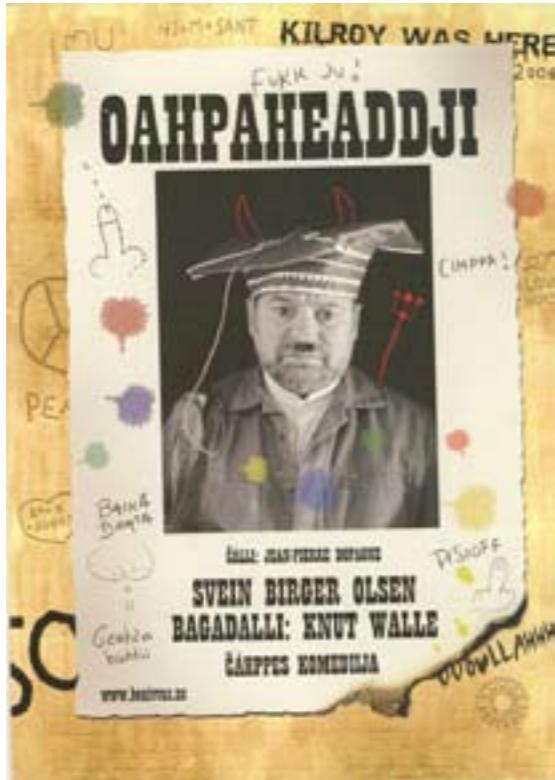
Finn Poulsen bagadallan čájálmas oðasmahtii
boares muitalusa das, movt olbmo máná
lonuhuvvo uldamánnái. Anitta Suikkari
nevttii suohttasit ja lieggasit sihke uldda ja su
juŋkká, maid olmmošváhnemata ja olles ser-
vodat birrasis vigget oahpahit láhttet albma
lákai. Seammás badjániig gažaldat, galggaigo
ipmirmeahttun mánáin meannudit liikká
ilgadit nugo dološ muitalusain – vai sáhtiigo
su ráhkistit. Čájálmasaide buvttii lagasvuodá
čájehanbáiki, mii lei goadilágan teáhtertealtá,
gosa čáhke 50-60 olbmo.

Jodíhanbajji loahpas Nordlund lei bovden Beaivváš-teáhtera bagadalliguossin Knut Walle, guhte lei ovdal bovden Nordlund dahkat *Varrabeajat-čájálmasa*. Walle váljjii čájálmassan Jean-Pierre Dopagne monologa *Oahpaheaddji*, mii lei nuoraide oaivvilduvvon komedijja. Svein Birger Olsen komihkkárdáiddut bohte bures ovdan go son govvidii idealisttalaš oahpaheaddji, gii behttohallá, go oahppit eai beroš girjjid viisodagain. Son vuollána ja mearrida dahkat issoras dagu.

Oahpaheaddji lei Nordlund baji 16. vuosttašeakket. Dat ulbmilat, maid son lei bidjan jođihanbajis álggus, ledje ollašuvvan oalle bures. Teáhtera iežas neavttárat ledje su mielas ožzon hástaleaddji ja stuorra rollaid. Njealji jagi áigge teáhteris ledje fitnan 14 guossebagadalli, geat ledje buktán váikkuhusaid olggobealde. Neavttáriid skuvlemii son lei láhčán ávkkálaš ovttasbargofierpmádaga, vaikke geavatlaš ollašuhttin báziige ain rabas.

Teáhtera programmafálaldat lei bisson viiddisin. Dego Nordlund lei plánen, son lei nagodan fidnet vuosttašeakketi ovta sámegielat originálateavsta juohke jagi. Seamma láhkái juohke jagi lei čájehuvvon odda komponerenduodji.

Bajji áigge ledje čájehan njeallje oðða mánáidčájálmasa, maŋemuš jagi maid nuoraidčájálmasa. Golmma klassihkkara lassín Nordlund áigge lei čájehuvvon ollu mo-deardna dramatikhka ja europhalaš čájálmasat ledje heivehuvvon sámi birrasii.

Dehálaš olahus Nordlund áigge lei bargiid gaskasaš ovttasbargu, earenomážit Beaivváš-teáhtera dili árvvoštallan, mii lei dehálaš áššebábir ulbmiliid ja mihtomeriid bidjama oktavuoðas. Stuorámus gažaldatmearkan boahtteáiggi ek-tui šadde golbma ášši: neavttáriid bargui hástaleapmi, ruhtadeami fitnen dan dássái maid “albma” ámmátteáhtera ovddideapmi gáibidii ja iežas teáhterviesu huksen.

Oahpaheaddji, mii muitalii skuvlamáilbmáai dolkan oahpaheaddji birra, lei Knut Walle (bagadalli) ja Svein Birger Olsen (jorgaleaddji, čájáballi) ovttasbargu.

Gižju gehčiidloguin - debáhtta boahtteáiggi birra

JAGI 2006 ÁIGGE Nordlund oačui áigái ságastallama teáhtera mearkkašumis, man son lei váillahan. Dat álggi gehčiidloguin ja nogai viiddis suokkardallamiidda sámi teáhtera boahtteáiggi. Njukčamáus Beaivváš-teáhtera ruovttusiiddus namahis čálli árvvoštalai garrisit teáhtera politihka. Son giddii fuomášumi dasa, ahte Nordlund áigge Beaivváš-teáhtera gehčiidlogut ledje njedjan. Kritihka lei cujuhuvvon Nordlund prográmmapolitihka vuostá.³¹

Beaivváš-teáhter bealuštiie iežas dainna, ahte statistihkaid diehtu (tallenes tale) ii leat dušše ovta lähkai čilgemis. “Juohke nummára duohken lea ollu politihka, ja buot Norgga teáhterat dahket statistihkaid iežaset vugiin, ii dušše BST. Das čuovvu dat, ahte juohke teáhter hábme hutkáivuoðain statistihkaideaset”, Silja Somby fuomášuhtti su vástdusas. Son bealuštiie teáhtera linnjá dadjalemiin, ahte bargit servet teáhterjodiheaddji plánenbargui ja prográmma válljemii.” Mii atnit stuorra árvvus máhcahaga maid oažžut gehčiin ja viggat váldit dan vuhtii nu bures go vejolaš. Mis lea sorjasvuhta gehčiide, - -seammás go ovddidit teáhterjodiheaddja.”³² Maiddái bagadalli Mette Brantzeg bealuštiie teáhtera linnjá.³³

Interneahttaságastallama višsaleamos oasseváldi, Sven Henriksen, imaštalai Somby čuoččuhusa statistihkaid gorálašvuðas. “Statistihkaid sáhttá ipmirdit dušše ovta lähkai. Juos sáles eai leat olbmot, de doppe eai leat olbmot, ja gehčiid haga ii leat teáhter. Muhto manin olbmot eai boade, dat lea stuorra ja váttis gažaldat.” Son miedihii ahte Nordlund lei válljen prográmma buriin áigumušain, nu movt Somby ja Brantzeg dajaiga. Dat ii goittotge eastán árvvoštallamis prográmma. Su mielas unna teáhteražžii lei hui dehálaš válljet prográmma ja čájehanmátkebáikkiid nu bures go vejolaš, ja “juos čájálmas eahpelikhostuvvá, dat lea hui duodalaš ášši”.³⁴

Nordlund vástidii árvvoštallamii iežas interneahttabloggas. “Sáhtitgo mihtidit dan, ahte leatgo rivttes vai boasttu bálgáid alde, dušše gehčiidlogu vuodul? Movt árvvoštaloujvvó dáiddalaš ovdáneapmi? Neaktinbarggu ovdáneapmi?” Su mielas kritihkas vajálduvvui gehčiid máhcahat, nu maiddái positiivvalaš árvvoštallamat aviissain. Teáhter galggai goittotge jurddašit doaibmavu-gidis ja buoridit barggustis kritihka vuodul. Stuorámus sivvan gehčiid vátniuhtii Nordlund namuhii dan ahte diediheapmi ii doaibman bures daningo diediheaddji lei rievdan márgii.

Su mielas sáhka lei duoðalaš teáhtera vuodðogažaldagain: “Movt mii sáhttit olahit eambbo gehčiid manakeahattá ollisvuðamet (integritehtámet)? - - Movt teáhter sáhttá gilvalit gávppálaš neavvuin, nu movt filbmaindustrii-jain? - - Seamma dehálaš lea gávdnat teavsttaid, mat leat miellagiddevažžat ja addet gehčiide juoidá.” Loahpas teáhterjodiheaddji čálli listtu guovddáš dárbbuin: fidnet nuorra neavttáriid teáhterii, oðða teáhterviesu ja lokteju-vvon bušeakta.³⁵

Henriksen mielas teáhtera prográmma leamaš mánggabelat, muhto son eahpidii dan oððaáigásavuða: su mielas dat orui speadjalastimen 1970- ja 1980-loguid vuorijja. Son cuiggodii Nordlund oainnu, ahte Beaivváš-teáhter ii sáhte gilvalit gávppálaš márkanastinfámuiguin. “Manin ii sáhte? Juos doaladupmi lea dakkár, de leat vuottáhallan dáistaleami ovdalgo dat lea oba álgánge.”

Henriksen váldii maid beali nuorra neavttáriid skuvlemii. “Váldet sisu muhtun oðða olbmuid, ja diktet sin leat viesus, diktet sin ovddidit iežaset, neaktit, diktet sin oahpahallat suorggi, Ipmil diehtá ahte dakkár nuorat gávdnojit. Nu fal, eambbo oðða olbmot, de lea álkít gáibidit

sámi skuvlejumi.” Son čujuhii maid dasa, ahte Nils Gaup oðða filmma govvemiin ledje ollu “nuorra čeahpit, geat sáhttet, geat hálidit, geat bullet!”³⁶

Marie Kvernmo Valkeapää lei oalle láhkai ovta oai-vilis das, ahte Beaivváš-teáhter galggai ieš bidjat návccaid nuoraid skuvlemii. “Dieðusge sámi teáhterskuvlen lea buorre, muhto go dat ii leat fidnemis, de ferte geavahit dan mii gávdno!” Son jotkkii: “Mielastan teáhteris leat leamaš máŋgat čeahpes, beroštuvvan nuorat, sihke neavttárin ja teknihkkarin. Boahtán ja mannan. Manin sii eai leat bisá-nan? Eaigo sii oačo vai eaigo sii hálit?”³⁷

Kvernmo Valkeapää mielas oččošii eambbo nuorra gehččiid dainna ahte teáhteris livčče eambbo nuorra neavttárat. Neavttáriid boarásnuvván lei unnidan doaimma ja rumašlaš hástalusaid lávddi alde, maid nuorat livčče beroštuvvan oaidnit: “Leat baicca oaidnán ahte lávddi alde lea ollu vázzin ja hupman, hupman, hupman...” Kvernmo Valkeapää mielas “nuorat fertejít boahit teáhterii, dahje teáhter boahtá vásihit oktonas ja ilgadis jápmima”.³⁸

Gažaldat gehččiidloguin vávvidií Nordlund daningo son máhcái dasa viiddis interneahettačállosis čakčat. Son láhttessi ahte stuorra gehččiidloguid ovdii sii livčče galgan válljet nuppe láhkai: dahkat máilmme stuorra mánáidčájálmasaid, olahit čájálmasmátkkiid sámeguovlu olggobeallai, rievadit giela dárogellan, dahkat álkít buvttadusaid ja geahppasut čájálmasaid, dego musikálaid ja pubbačájhúsaid. “Báhpira alde livččii buorre boaðus”, son nimmorii.³⁹

Son fuomášuhtii ahte teáhteris dahket álot válljeju-miid, maid birra sáhttet leat máŋggalágán oaivilat: “Dáidaga suoggis ii leat mihkkige mii lea`riekta`dahje `boostut`, muhto válljejumiid vuodut šaddet álo árvvoštallama ja ságastallama vuollái.” “Diehttelas hálidit viesu dievva olbmuid, muhto mii hálidit maid dahkat gažaldagaid sámiid dálááiggis. Leago dat vejolaš? Sáhttágó goappage ášši dahkat oktanaga vai leago eambbo realistalaš bidjat návccaid ovta áššái ain hávil?”

Son hálidii váldit ovdan gažaldaga das, deattuhuvvui-go ságastallamis beare ollu mearri (kvantitehta) vai leigo dásis (kvalitehta) dahkamuš áššiin. Su mielas buorre dássi šattai nuppe dáfus sáhkkitvuodas ja duostilvuodas váldit váikkhusaid iežas kultuvrra gálduin, muhto seamma dehálaš lea dáistalit ja rahpasit oðða kultuvrra váikkhusaide ja ovdanbuktinvugiide.

Harriet Nordlund: “Kvalitehta lei dat, ahte lea muitalus man váimmoš hálida muitalit juste daid gehččiide, gean hálida olahit. Čuovvut sisKKáldas jiena, bargat garrisit, dahkat ovttasbarggu ja álo buoridit bargoneavvuid, ámmátsurggiidis. Eahpelikhostuvvat, geahččalit oððasit buot, bidjat iežas álgui ja álggahit oððasit. Kvalitehta oktavuođas fertet meroštallat iežat, iežat áiggi, ulbmiliiddát ja váldit ovddasvástádusa iežas hutkáivuođas. Jámma ohcat oðða hástalusaid, mannat iežas rájáid badjel, vuollegažan gulahallat gehččiiguin. Kvalitehta lea čehppodat eallit dán bottus.

Nordlund deattuhii earáge oktavuođain ahte “dáiddalaš bohtosiid ii sáhte mihtidit statistihkaiguin. Dáiddalaš kvalitehta sáttá vejolažžat mihtidit gehččiid reakšuvnnaid vuodul, guossástallamiin, joavkku oktiičatnamiin ja teáhterjođiheaddji árvvoštallamin”.⁴⁰

Henriksen gávnahii, ahte gehččiidlogut eai mearkkašan Nordlundii maidige. “Kilomehterguhkkosaš ákkastallama vuodul son duššin dakhá dan duohtavuođa, ahte geahččit eai šat mára teáhterii, ášši mii mu mielas lea katastrofa.” Su mielas ledje “joavdelas ságat” jurddašit, ahte BST oččošii eambbo gehččiid sámeguovllu olggobealde. Namalassii sámeguovllus das livččii ollu stuorát gehččiid mearri.⁴¹

Su mielas “dađi bahábut” Beaivváš lei ožžon na-tionálateáhtera stáhtusa daningo dat lei bealistis dagahan “jurddašanmálle geađgeluvvama” teáhtera siste. “Beaivváš-

teáhter ii leat Norgga nationálateáhter, ii storrodaga iige čájálmasaid bealis. Speallannunni ja bušeahtha leat nu minimalistalaččat, danin válljejumit leatge ain eambbo dehálaččat.” Unna teáhteraš galggai heivehallat elihtadáida-ga ja álbmogii oaivvilduvvon teáhtera gaskkal. Suge mielas Beaivváš-teáhter galggai ieš skuvlegoahtit nuorra čehpiid vai boahtteági livččii dorvastuvvon.⁴²

Nággu gehččiidloguin lei dáhpáhuvvan Nordlund golmma vuosttaš lagi vuodul, goas dat ledje čielgasit njiedjan. Jagi 2006 boaðus badjánii “normála” dássái. Oktan oktasaš buvttadusaiguin gehččiidloku lei valljis 10 000.⁴³ Muđuige orui, ahte Somby eahpádus statistihkaid relativitehatalašvuodas orui doallame deaivása, juos jurddašit Beaivváš-teáhtera gehččiidloguid (gč. Loahpahus-logu statistihka s. 178-179).

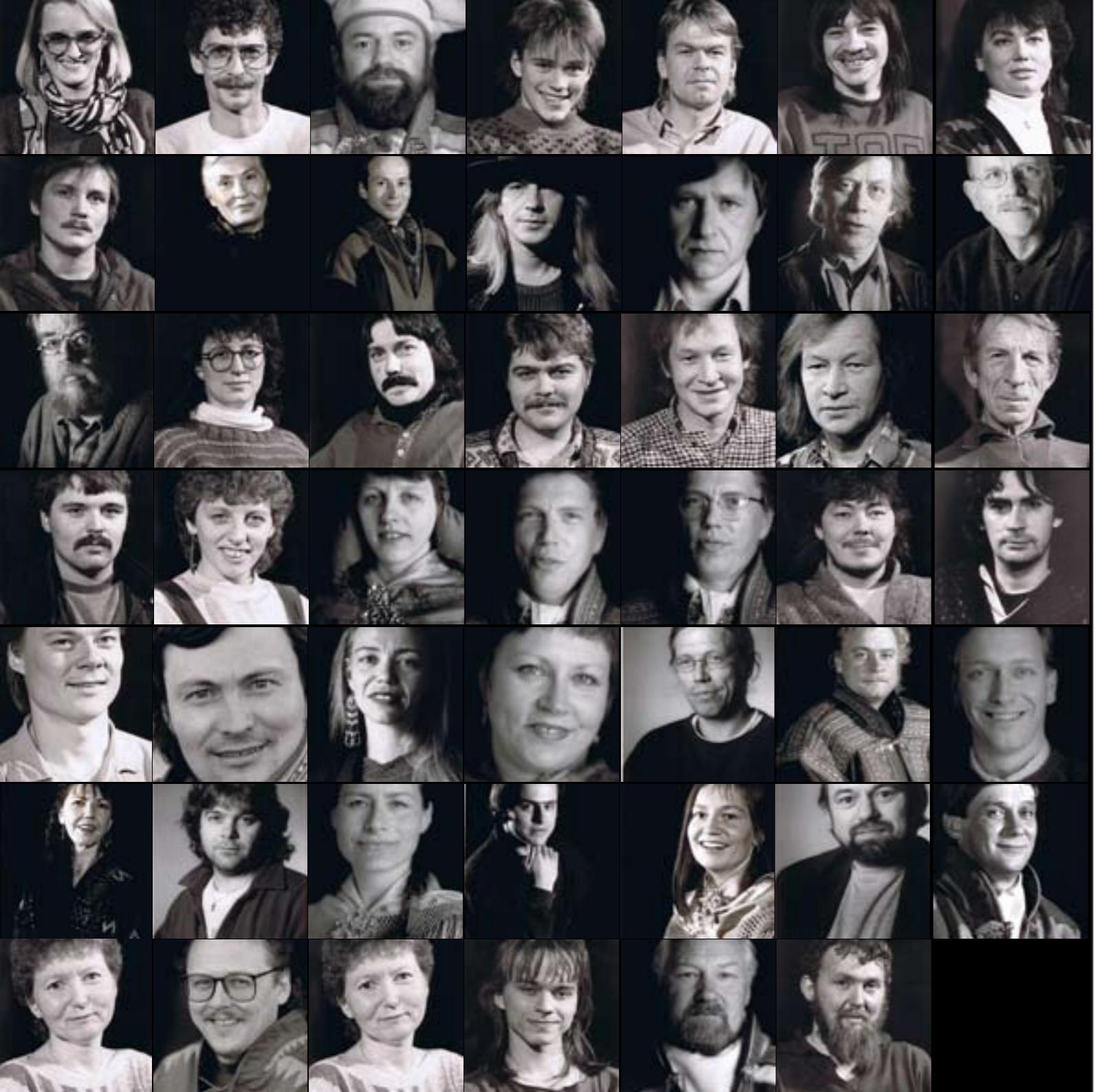
Nammamearka “Anonym” buohtastahtii Nordlund áiggi Scherpf áigái, man loahpageahčen gehččiidlogut ledje badjánan gosii balvvaide (jahki 2001 badjel 15 000 geahčči ja 2002 binnáš vuollel dan). Dát logut guske goittotge maid ovttasbargobuvttadusaid, masa gulle ollu konsearttat ja čájálmasat skuvllain. Iežaset buvttadusaid ektui seamma jagiid gehččiidlogut ledje 3036 ja 5161 geahčči. Ovddit lohku lei vuolimus mii Beaivváš-teáhteris lei goassige leamaš.⁴⁴

Scherpf baji iežas buvttadusaid gehččiidlogut ledje 4 000-5 000, earret jagus 1998, goas ledje 8403 geahčči. Nordlund vuosttaš lagi ledje 6687 geahčči, ja juos ovttasbargobuvttadusaid válddií mielde, 10 987 geahčči. Dan maŋŋel guovtti lagi áigge iežas buvttadusaid gehččiidloku duođai njiejai sullii njealji duháhii, muhto ii goittotge vuollelii go Scherpf áiggi vuolimus lei. Jagis 2006 badjánii fas badjel 5300 geahččái. Nordlund baji logut nappo rievadalle oalle ollu, muhto buohtastahtidettiin daid teáhtera historjái, dat eai spiehkkasan nu olu go interneahettačállosiid vuodul sahtii jáhkkit.

Go Nordlund dagai dearvuodaid bargiiguin, su mielas interneahdas bohciidan ságastallan čájehii bureas dan ahte olbmot ledje beroštuvvan das guđe guvlii Beaivváš-teáhter lei jođus. “Lea dárbbašlaš válljet geainnu, vaikke dat ii

livččiige dahkon asfálttas iige njealjejuvlagiigui vuddjon. Maningo? Danin go mii leat áidna sámi kulturinstitušuvdna eaige sámi kulturinstitušuvnnaide gávdno gárvves geain-nut.”

Harriet Nordlund: “Beaivváš-teáhtera luodda, dat lea dego duottarbállgis mii illá vuhtto. Dat bállgis lea goittotge álot gávdnon. Dat lea dat luodda man mii leat válljen. Mii sáhtášii leat buoret go guorrat dakkár luottaid? Luotta válljen buktá ságastallama, ja nu dat galgáge leat! Go min birra jaskkoda, iige oktage leat beroštuvvan gažadit kritihkalaččat min válljejumiid dahje giitalit min, dalle leat válljen boasttu bálgá. Lihkus leat ain guovddážis, eat álot dan dihte maid ieža sávašeimmet, muhto aŋkke min birra ságastallet ja mii dagahit digaštallama. Dat lea dearvvas ja okta teáhtera bargguin!”⁴⁵

Oktiigeassu hálldahuslaš ovdáneamis

NUORRA IDEALISTTAID JOAVKU vuodđudii Beaivváš Sámi Teáhtera jagiin 1980-81. Álttá stuimmi maŋŋel sápmelačcat mearridedje čájehit vuommiset maid dáidaga bokte. Ulbmilin lei álggus buvttadit ovta čájálmasa: "rock-luohtooperä dahjege musikala" Mín duoddarat (Våre vidder), mii šattai stuurra menestussan geassemánus 1981 Guovdageainnus ja Harstada musihkkadoaluin. Beaivváš-teáhtera buvttadii guokte unnit čájálmasa ja dan maŋŋel odđa veršuvnna Min duoddarat II (1983), mii vulggi viiddis čájálmasmátkái Davviriikkade.

Jagiin 1981-87 Beaivváš doaimmai friddja lávdejoav-kun (fri scenisk gruppe), man ruhtadeapmi bodđi ain ovta

prošektii hávil. Dien áiggis teáhter buvttadii ovcci čájálmasa. Ruđalaš eahpesihkkarvuhta ja diehtemeahttunvuhta teáhtera boahtteáiggis dolvo bargiid návc-caid. Muhtumat váibe ja guđđe joavkku. Iežas ovdanbuktin-vuogi ja "sámi teáhtergiela" ohcan buvtii mielddis máŋggaid geahčcalemiid, main

LOAH PPA OASÁŠ

BEAIVVÁŠ SÁMI TEÁHTERA LUOTTAT

dovdoseamosin šattai *Vaikko čuodi stálu* (Om så hunder stalloer 1985). Dat lei sámiid duhátjahkásáš historjá, mii mualuvvui hámäguin ja musihkain.

Jagit 1987-1990 ledje geahčalanáigi (prøveperiod), goas stáhta ruhtadii Beaivváža doaimma guovlluteáhteriid ruđaguin, earret ahte ruhtasupmit (sullii 4,7 miljon ruvnu) ledje mealgat unnibut go maid Norgga unnimus guovlluteáhter oaččui. Guovdageainnu suohkan doarjui teáhtera 300 000 ruvnnuin. Vai teáhtera doaibma šattašii

bissovažžan, dan várás vuodđuduvvui oasussearvi Beaivváš Sámi Teahter o/s. Teáhtera vuosttaš jođiheaddji Svein Birger Olsen maŋŋel álggahuvvui golmma jođiheaddji málle, mas guđege jođiheaddjis (Knut Walle, Sverre Hjelleset ja Kurt Hermansen) lei ovddasvástádus iežas oassesuorggis. Sin maŋŋel teáhterjođiheaddjin lei Ann-Jorid Henriksen.

Teáhteris ledje dieid áiggiid 12 fásta bargi, muhto jahkásacat ledje sullii 70 oasseáigásaš bargi dahje veahke-headdji. Teáhter buvttadii geahčalanbajj áigge oktiibuot 12 čájálmasa. Dain lei dáiddalačcat alla dássi, dego ovdamearka dihte *Luohti gomuvuoda salas* (En tone i unendelighetens favn 1988), mii dagai nuorra Mari Boine Persena beakkánin. Alla dássi lei maiddái Federico García Lorca teavstta vuodul dakhkon čájálmasaas *Varrakejat* (Blodbryllup 1989), mii ovttastii sápmelaš ja spánskalaš árbevieruid.

Teáhter jođii álggu rájes miehtá sámeguovllu njealji riikkas. Viiddis čájálmasmátkkiid ja alladássásaš prográmma dihte Beaivváš oačciui nama sámi “nášuvndateáhter”. Jagi 1991 rájes Beaivváš Sámi Teáhter oažzugodii fásta teáhtera stáhtadoarjaga ja moadde jagi maŋŋel dat oačciui álbmotlaš institušvnna stáhtusa Norggas.

Vuosttaš fásta teáhterjođiheaddjin (1991-1996) valljejuvvui Haukur J. Gunnarsson. Jođiheaddji virggi vuodđudeapmi čielggasmahtii háldahusčuolmmaid ja ámmátolbmuid bálkáheapmi dihte Beaivváš-teáhtera buvttadusaid mearri stuorui. Stáhtadoarjja lassáni njozett. Jagis 1992 dat lei 7,6 miljon ruvnnu. Guovdageainnu suohkana doarjja badjánii 800 000 ruvdnui jagis 1993.

Gunnarsson bajj áigge teáhteris ledje 19 vuosttašeakeda. Earenoamáš hástalussan son oinnii sámi drámá buvttadeami earenomážit ovttas Inger-Margrethe Olsenii (ee. Earialágán 1992, Skoavdji 1994). Vuosttašeakediin ledje maid máilmmigirjjálašvuoda klassihkkarat, dego Bertolt Brechta *Sezuan* 1991 ja japánlalaš teáhtera árbevieru vuodul ráhkaduvvon *Narukámi* 1991 ja *Boaresbártnit* 1995.

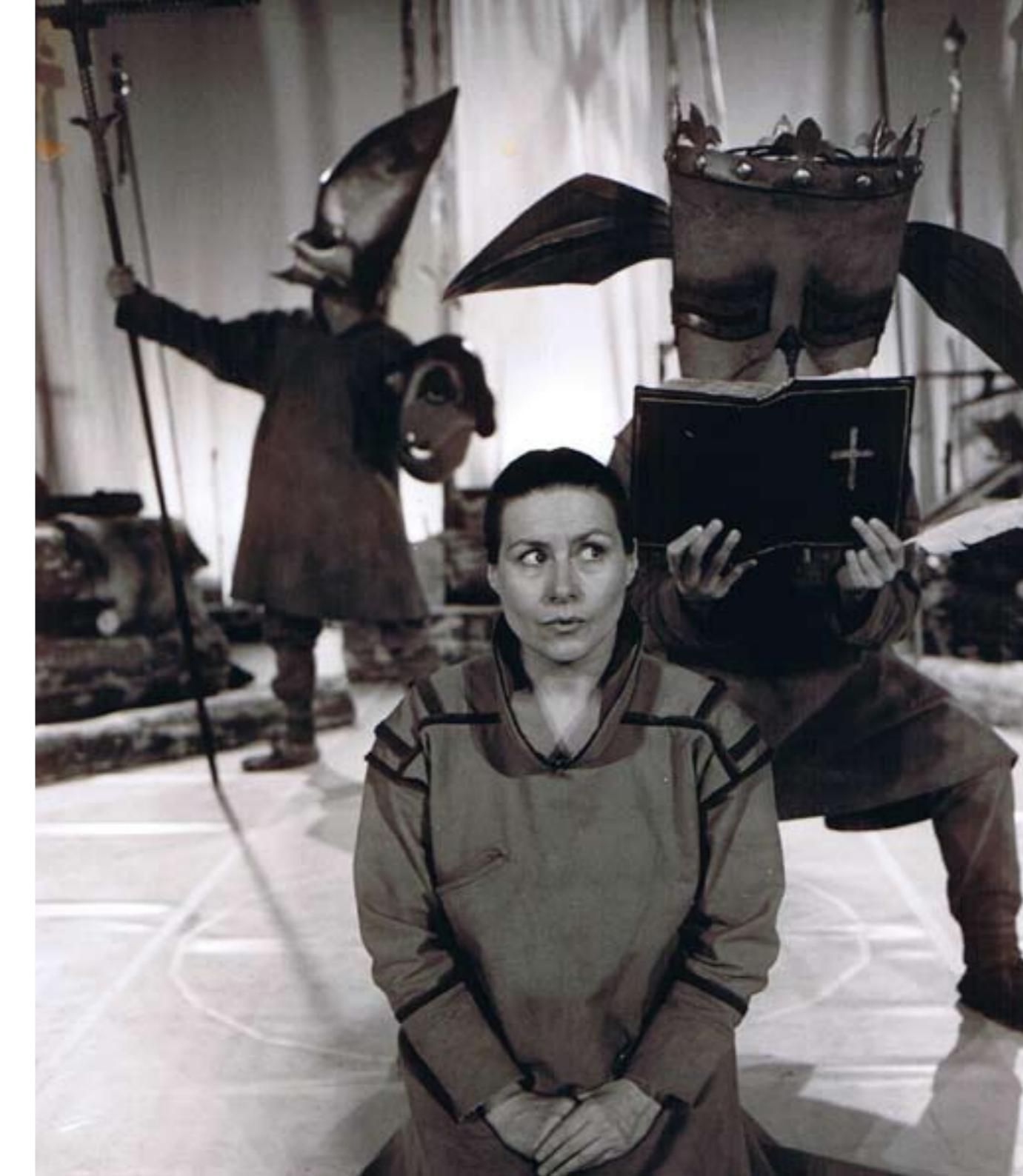
Alex Scherpf jođihanbajj áigge 1997-2002 bušeahutta badjánii badjel 10 miljon ruvdnui ja teáhter buvttadii 26

vuosttašeakeda. Scherpf hálidii goittotge doalvut teáhtera linnjá eambbo guoimmuheaddjin ja son buvttadiige kabareaid ja fárssaid. Dáidda gulle klassihkkarat (*Julie & Romeo* 1997, *Jeagge-Jusá* 1998, *Kloavnnaid MacBeth* 1999) ja čájálmusat mat govvidedje sámiid historjjá (*Prinsen av Lapland*). Scherpf buvttadii maid duođalaš klassihkkariid, mat ledje heivehuvvon sámebirrasii (*Volundda muitalus* 2000, *Lájlá* 2002, *Hamlet* 2003).

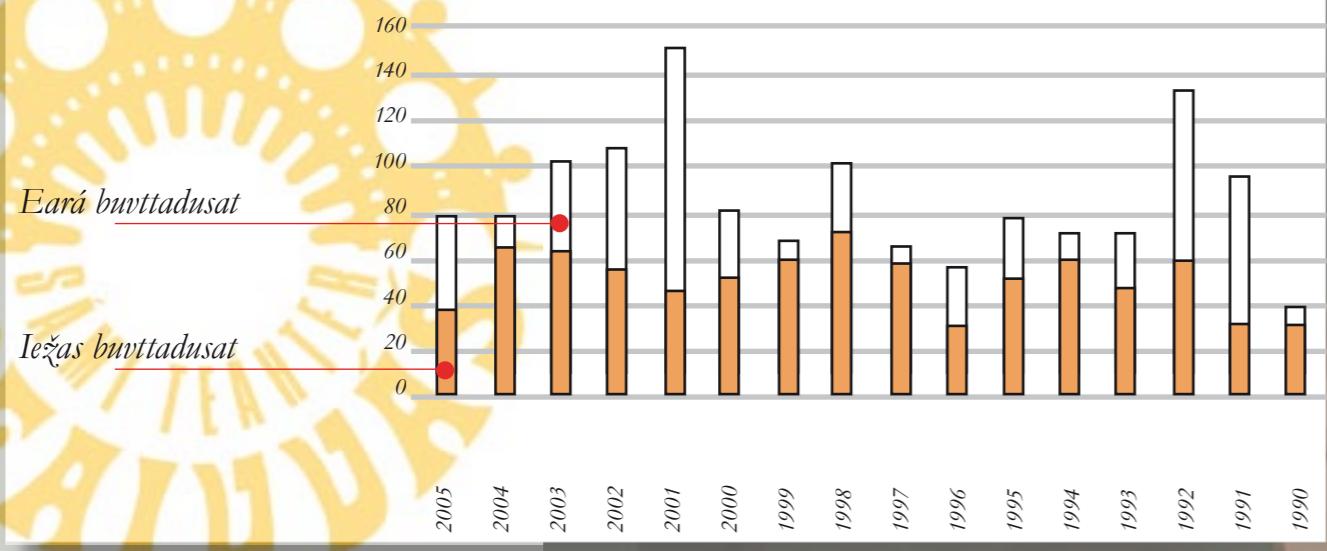
Harriet Nordlund lei vuosttás sápmelaš teáhterjođiheaddji (2003-2005) fásta Beaivváš Sámi Teáhtera áigge. Ruhtadeapmi bodii dál Sámedikkis. Dat badjánii hihtásit sullii 11 miljovnnas 13,3 miljon ruvdnui. Nordlund áigge teáhter gárvii 16 bihtá. Son deattuhii sápmelaš čálliid mearkkašumi ja buvttadii unnimusat ovta odđa sápmelaš drámá jagis (*Internáhtta*, *Elii giđas geassái*, *Skuolfi*, *Lonubus*). Nordlund buvttadii odđa dulkojumiid klassihkkariin (*Faust*), iežas áiggi dramatihka ja maiddái ovta mánáidčájálmasa juohke jagi, nugó son lei lohpidan.

Jagiin 1981-2006 Beaivváš buvttadii oktiibuot 81 čájálmasa. Daid lassin Guovdageainnus fitne maid mánggat guossečájálmusat. Jagis 2004 David Dwight Schuler rehkenastti: “Jagi 1981 rájes teáhter lea dahkan badjel 6 000 čájálmasa 24 báikkis miehtá Skandinávia ja Ruošša. Badjel guokte golmmátoassi dán čájálmasain leat dakhkon Guovdageainnu olggobealde. Sii ledje buvttadan 45 drámáteavsta – mánggat dain čájálmasain čájehuvvojedje vuosttaš háve olles máilmmis – dat giedħahle iešguđege láhkái sámiid historjjá, árbevieruid ja dálá sosiálalaš váttisvuodđaid.”¹

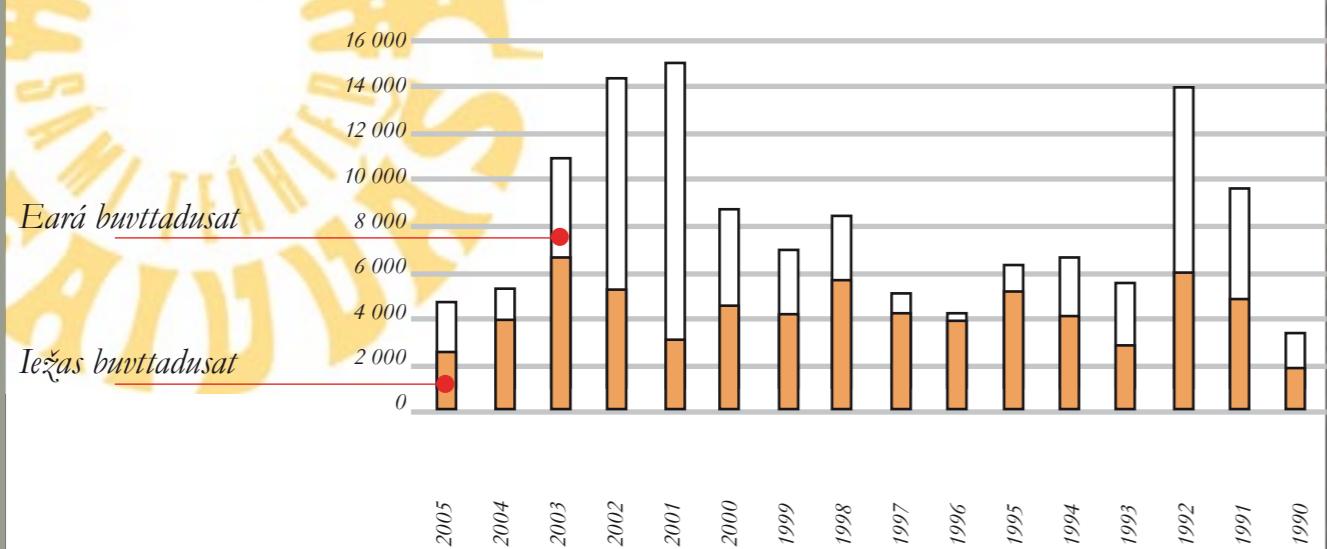
Gonagas ja Miššoneara (nubbi ja goalmmát stállu) vuortnoheaba sápmelačča (Mary Sarre) bibttas Vaikko čuodi stállu 1995.

ČÁJÁHUSAID LOHKU

BUOT GEAHČIT

Teáhtera stivrra ságajodiheaddjin leat leamaš Ole Henrik Magga (1987-1990), Odd Keskitalo (1990-1991), Julie Eira (1992-1999), Klemet Erland Hætta (2000-2004) ja Evy Ann Midttun (2005 rájes). Stáhtadoarrrja man teáhter oaččui, badjánii geahččalanbaji 4,7 miljon ruvnnus 13,3 miljon ruvdnui jagis 2006. Muđui bušealta lasseruhta govččai eanaš jahkásaš goluid badjáneami. Teáhterođiheaddjít leat gáibidan stuorra lasáhusa bušehttii vai bargiid skuvlejumi sahtášii dorvvastit ja čajálmasmátkkiid lasihit.

Teáhtera gehččiidloguid sáhttá guorahallat golmma ášsi bokte – iežas buvttadusaid, ovttasbargobuvttadusaid ja guossečájámasaid. Guossečájámasat ledje ovttaskas čajáhusat, maid gehččiidlogut báhce unnin. Ovdal lagi 1999 rehkenaston ollislaš logut sistisadolle buot dáid golmmalágan čajálmasaid ja danin veardádallan mađemuš jagiuguin lea váttis. Nordlund áigge bohciidan ságastallan gehččiidloguin vuodđuduuvai eahpecielga loguide. Gažaldat das, mualitigo statistikhkat duođa (“tallenes tale”) vai eai, galggašii jurddašit relativvalačat.

Teáhtera iežas buvttadusaid gehččiidmearri lea stádásmuvvan gaskamearaalačcat 4000-6000 geahčái. Goas nu dat manná dan badjel ja goas nu fas vuollel. Jagiid 1991-1992 meari badjáneami vuodđun lei dat, ahte mánáid skuvlakonsearttat čohkejedje duháhiid gehččiid. Maiddái sámemusihka konsearta Spánskariikkas čohkkii badjel 2200 geahčči. Ovttasbargobuvttadusat eará teáhteriiguin leat čohkken stuorra loguid, dego Sezuan badjel 2200 geahčči.

Ovdamearkka dihte Scherpf áigge oktasaš buvttadusat lasihedje hui ollu gehččiidmeriid, vaikke iežas buvttadusaid logut bisso dávjá dábálaš dásis. Goalmmát govus (GOVUS 3: čajáhusaid mearit čájeha, ahte teáhter lea buvttadan eambbo vuosttašeakhediid, muhto geahččit guđege háve leat unnon. Okta Beaivváš-teáhtera doaibmama guovddáš oassi, čajálmasmátkkit, báhcer statistikhkaid olggobeallai, dasgo eai gávdno dárkilis dieđut maiguin veardádallat sierra áigodagaid. Mátkedoaimma viiododaga govvida dat ahte ovdamarkka dihte lagi 1996 teáhter jođii guvttiin čajálmasain sierra mátkkiin – dain šadde sullii 90 mátkebeavvi.

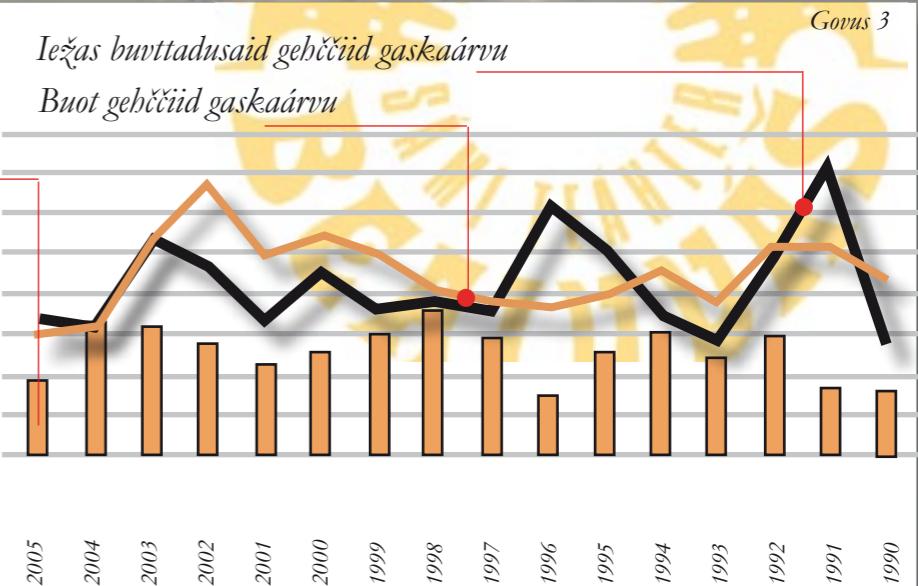
LOHKU

Iežas buvttadusat

Ležas buvttadusaid gehččiid gaskaárnu

Buot gehččiid gaskaárnu

Ingor Ánte Áílu Gaup ja Mary Sarre bibttas Soames lea boahtimen (2004).

Dáiddalaš ovdáneapmi

NU MOVT OVDDIT kápihttal čájeha, Beaivváš-teáhtera historjjá lea álkj juohkit áigodagaide hálldahuslaš rievda-dusaid vuodđul, 1990-logus rájes fas teáhterjodiheddjiid mielde. Váddásut lea viggat hábmet seammasullasaš áigo-dagaid sisdoalu ja dáiddalašvuoda vuodđul. Leago Beaivvaža buvttadusain dasto vejolaš vuohtit temáid ja ovdáneami iešvuodaid, mat rivdet cielgasit 25 lagi aígge? Dát iešvuodat leat dieđusge oktavuođas hálldahuslaš rievdadusaide, ledje-han ovdamearkka dihte teáhterjodiheaddjit eará lunddogat ja deattuhedje dihto temáid eanet go nuppiid.

Juo jagis 1989 Knut Walle meroštalai áigodagaid, västi-dettiin aviisadoaimmaheaddjii gažaldahkii das, ovddastiigo *Varraheajat* muhtun odđa áigodaga Beaivváža historjjás. Su mielas *Min Duoddarar* ovddastii čielga álbmotroman-tihka; historjjálaš materiála lei guovddážis *Vaikko čuođi stálu* - čájálmasas. Mánáidčájálmasat fas speadjalaste Walle mielas dan, ahte teáhter geavahii árbevirolaš materiála. Son ii vel máhttán árvvoštallat, makkár oainnu *Varraheajat* ovddastii.²

Dán dutkamuša dagadettiin, okta informánta govvidii áigodagaid čuovvovačat: "Álgojagiin lei historjá. Ja ledje eambbo muitalusat. Ja de álggiimet eanet beroštit estehtalaš ja eambbo nie pochatalaš. Ja de bođii klassihkalaš aigi..." Nubbi informánta sirrii sisdoaluid rievdadusaid jodiheddjiid mielde. Ovdamearkka dihte Knut Walle lei "eambbo komponista" go fas Gunnarsson lei "eambbo sti-lista". Maiddái jodiheddjiid oktavuođa čájalmasteavsttaide oidne earálaganin: "Dalle go Haukur lei, dat bijai olu návcçaid čálihit sámi girjecálliid, go fas Alex ii dahkan dán. Dalle spillejedje eambbo klassihkkariid."³

Teáhtera sisdoalu ovdáneami lea ávkkálaš veardádallat eará dáiddasurggiiguin, earenoamážit girjjálašvuodain, mas sáhttá fuobmáti dihto ovdáneami. Sámi girjjálašvuodas oaidnit ahte juohke "nuorra"

girjjálašvuoda álgomuttuide gullá radikála sámi nášuvdnála muddu. Dalle viggamušan lea nannet iežas identitehta garra vuostálasvuoda hukseimiin. Sámi girjjálašvuodas 1970-lohku lei oassálastima áigi, goas čállimis lei dihto ulbmil ja "programma". Váldosuorgin ledje divttat, mat provokáralačcatge válde áššiide beali.

Identitehta nanosmuvván dagahii dan ahte čállit eai dárbbasan šat duođaštemiin duođaštit sápmelašvuoda mearkkašumi. 1980-logus sápmelašvuoda álge speadjalastit čiekjalebbot sámi servodaga siskáladas váttisvuodaid ja sámiid historjjá bokte. Váldosuorgin lei romána. Maŋemus muttu sámi girjjálašvuodas lea váddáseamos hábmet. Temát rivde nu, ahte badjelmearalaš sápmelašvuoda suokkardalan oačcui báldii omd. nissonvuhti laktáseaddji temáid. Oktasaš áššiid sajis girjjálašvuhta analysere eambbo oktasaš olbmo dovdduid ja vásáhusaid.⁴

Beaivváš-teáhtera ovdáneamis sáhttá čielgasit oaidnit, ahte nášuvdnála muddu bistii sullii olles 1980-logu. Teáhtera fáttát ja temát ledje oalle guhkás čadnon álbmotlaš identitehta huksemii: teáhterge lei dáistaleapmi sámi identitehtas ja iešgovas. Čájálmasat ráhkadedje vuostálasvuodaid sámi ja norgalaš servodagaid gaskii. Dat maiddái deattuhedje sámegiela ja árbevieru árvvu. Huksejuvvui jurddašanmálle "mii" vuostá "earát" mii leige dien áiggi deháleamos čájálmasaid rukses árpun.

Sámi teáhtera luondu lei politihkalaš, muhto dan láhkai movt suopmelaš teáhterjodiheaddji Kalle Holmbergge meroštalai: "go dáidda doaibmá politihkalačat, dat ii doaimma politihka muhto dáidaga eavttuiguin".⁵

Juo *Min duoddarar* sistisdoalai daid váldotemáid, mat ledje vuodđun juo dalle go Beaivváš-teáhtera olggosbuk-tinvuohki ja imago huksejuvvojedje. Dat lei servodatlaš drámá, mii speadjalastti lagašhistorjjá dáhpáhusaid ja konfliktta gaskkal sápmelačcaid ja stuorra servodaga. Áibbas álgguš lei mielde maid nana čanus guhkit áiggi historjái, lagi 1852 Guovdageainnu stuimmiide, muhto loahpas dat čájehuvvui čájálmasas dušše "Varraniibi"- luohtin.

Álgoosážis noaidi čanai dálááiggi mytologalaš doložii. *Min duoddarar*- čájálmassii gulai maid máŋggakultuvrralaš musihka geavaheapmi, mii lei sámi teáhtera dahkkiid gievruuohta álggu rájes.

Sámi teáhtera nášuvdnála muttu sáhttá govvidit muhtunlágan fámuđuhtinproseassan (empoweringprocess), man birra hupmet eamiálbmogiid teáhtera ovdáneami oktavuođas. Teáhteriin bargan lei álggus juoidá, maid "vealahuvvon álbmogat geavahedje veahkkin buoridit psyhkaš háviid, sihke servodatlaš ja ovttaskas"⁶. Teáhter doaimmai vearjun, man ulbmilin lei divšodit traumaid ja ohcat álbmogii vuogatvuoda leahkit dán máilmis. Dat dagai dan earret eará árbevieruid bokte.⁷ David D. Schuler oktiigeassá: "Sápmelačcat leat leamaš oskkáldasat iežaset kultuvrralaš kompromissaid filosofijai. Danin sii leat váldán atnui dáiddasuorggi, mii ii leat gullan sin árbevieruide álggu rájes. Sii leat geavahišgoahtán njálmmálaš kultuvrra seailluhan dihte, fámuđuhtin dihte kultuvrraset."⁸

Sápmelačcat vigge duođaštit giela ja kultuvrra árvvu hástaleaddji vugiin (*Min duoddarar, Gesat*) ja sii bukte ovdan historjjá veareddaguid (*Vaikko čuođi stálu*). Kultuvra ovdanbuktojuvvui maiddái sámi musihkain (*Eabket somát – idít gomat, Min ſuonat, Vuonain duoddarriidda, Soga Boalga*), mytologijain ja muitalánárbevieruin (*Gánda ja golle-loddi, Goarvdažis, Máidnasat*). Muhtun máilmigirjjálašvuoda teavsttaid heivehede Sámi birrasii (*Skealmma riegá-deapmi – Heajat Káanas ja Ráhkisturvan balva*) dahje sámi musihka vuodđul huksejedje odđa ko-reografiijaid, dego "árbevirolaš" sámi dánsunvuogi (*Čuožžil! – astta gullat! 1982, Luohti gomuvuoda salas*).

Nu movt Knut Walle lea gávnahan, "iežas neaktingie-

la" ovddideami vuodđun lei 1980-logus niehkogovva das, ahte sápmelašvuoda birra sáhttá muitalit dušše materiálai-guin, maid sámit ieža leat buvttadan.⁹ Guovddáš váttis-vuohta lei dat ahte sápmelaš čájálmasčállit ja giehtačállosat eai gávdnon. Fáttáid galggai ohcat sámi árbevieruin ja girjjálašvuodas, mii gávdnui unnán. Teavsttaid main áigo ráhkadič čájálmasaid, eai dávjá lean "gárvásat". Bagadalli, dávjá Knut Walle, ráhkadič daid ovttas teáhterbargiiguin.

Divttaid ja teavsttaid vuodđul sadde viidát ollisvuođat, maid čatne oktii musihkain. Čájálmasaid pláne-dettiin dahkkit atne mielas joavkku buoremus beliid: nana musihkkaduogáža, rikkis sámi árbevieruid, giela ja hutkáivuođa, mii šattai guovtti kultuvrra rájáid alde – máŋggaid váikkuhusaid deaivvadanbáikkis. Movtta lasihii diehtu das ahte dál ledje ráhkadeame juoidá áibbas odđa davviriikkalaš teáhterdádagii.

Nášuvdnála muttu Beaivváš hálidii maiddái earuhit iežas eurohpalaš teáhterár-bevierus ja deattuhit oktiigullevašvuoda eará eamiálbmogiid ovdanbuktin-vugiide. Dan govvida hui bures čájálmasa *Váikko čuođi stálu* teáhterlaš hápmi. Ovdamearkka dihte hámat gávdnojedje eará eamiálbmogiid, dego inuihtaid árbevierus. Sápmelačcaid ii lean iežaset visuálalaš teáhtera ovdanbuktinvuohki. Čájálmas dagai vuodđu dan "sámi vuohkái", mii čuovvovaš logijagiid áigge oidnui earenoamážit mytologalaš buvttadusain ja musihkka- ja mánáidčájálmasain. Govvidettiin dan buolli hálú gávdnat

Jagi 1992 Sabka-teáhter Jakuškis, Ruossas, buvtii Guovdageidnui čájálmasis Áibbašeapmi alit gáddai (Den blå bredden jeg lengter etter).

“sámi vuogi” dahkat teáhtera, Knut Walle hupmá “etnofobias” mii lei muhtun láhkai Álttá stuimmiid árbi. Dat oaivvildii iežas sápmelaš árbevieru deattuheami “kolonialisttalaš” árbevieru ektui. Dáidaga bargun lei gávdnat iežas “sámi ivnni” ja dan bokte leat politikhkalaš gaskaoapmin etnihkalaš identitehta huksemis. “Viggen iešge fáhtet sámi vuogi – dutken álbmotárbevieruid, mytologijja... In ipmírdan, mot sámi teáhter sáhtášii ovdánit eará láhkai go iežas árbevieruid bokte.”¹⁰

Knut Walle: Etnofobialaš muddu gulai dien áiggí sámi teáhtera muttuide. Dát “sámi vuogi” deattuheapmi lei oktavuođas dasa ahte buohkat ledje amatevrat, nuorra sápmelačcat, oahpaheaddjit, buohccidivšárat. Mis eai lean návcçat dahkat váttis materálaid. Mis lei baicca sámi árbevierromet. Eat beroštan das, ahte buorre álbmotmuitalus ii soaitte leat nu buorre čájálmas.

Walle joatká: “Ohcen nu sakka sámi vuogi ahte go Sverre Porsanger nevtii Dario Fo'a, ledjen hui hirpmahuvvan: ieš in livče sahttán evttohit dakkára dalle, dathan ‘loavkašuhtii sámi sielu’. Muhto Sverre dagai fiinna čájálmasa, mii rievda-dii muge jurddašanvuogi. Go bovdejin Harriet (Nordlund) guossebagadallin ja son bargodii Lorca *Varraheajaiguin*, ledjen juo rávveme su ahte son ii heivehivčii dan obanas-siige Sápmái. Harriet dagai goittotge kompromissa ja válldii muhtun osiid, dego luođi ja goikebierggú. ¹¹

Federico García Lorca teavstta vuodul dahkkon *Varraheajat* – čájálmas mearkkašii dihtolágan jorggál-daga álbmotlaš muddui.¹² Dat loktii vuosttaš háve bajás gažaldaga, galggaigo sámi teáhter giedħahallat álo sámi fáttáid ja galgego dat sajáiduvvat Sápmái. Rievdadussi ledje ruđalaš ja sisadolalaš sivat. Jođánit badjánan stáhtadoarja stádášmahtii teáhtera doaimma. Dat maid lasihii ámmátčehppodaga. Seammás teáhter šattai gulul eambbo institušuvdan.

Egil Keskitalo: *Dat nuppástuvai erenomázít dalle, go mii bodiimet fástaajoavkun, go stáhtabušeahhta lei. Ja teáhter álggi maiddái stuorrut virggálačcat. Biddjojuvvojedje olbmot fásta virgái, teáhterhoavddat. Šattai olu institušuvdna, mii bođii oihnosii servodahkii. Šattai dehálaš oassin Guovdageainnu eallima. Das lei earálágan vuostáiváldin ja dakkár gullevašvuohta servodahkii dalle 1990-logus.*

Dat lei álo dieinna lágiin, ahte bagadus fertii leat sihkkarastojuvvon. - - Ámmátdássi mángga láhkai goarknui oalle bure, go mii oačciuimet ráfi ruhtadeami birra. Sáhtiimet birra jagi bargat. Mis ledje iešguđetlágan bagadallit, mat ledje dáppé. Oahpaimet hui olu dien áiggis. Ámmátdássi goarknui. Mii jođiimet miehtá Skandinávia, Eurohpa. Mii leat geahčalan dien áiggis hui olu teáhtervugiid.

Ann-Jorid Henriksen: *Mis ledje olu digaštallamat buot dáid jagiid. Jáhkán mii leimmet boahtán dakkár dillái, ahte mii hálidemmet ráhkadit sámi teáhtera. Diskuteriimet gitá dán rádjai go mun vulgen, ahte mii lea Sámi teáhter... Dát šattai juogalágan frustrašuvdna mángasiidda, go bijaimet olu návcçaid ráhkadit dákkr teáhtera, mii livčii dovddus máilmis. Nubbe dáfus jurddašeimmet manne Sámi álbmot ii galgga beassat oahpásmuvvat Shakespearein? Mun jáhkán, ahte mii eat mannan doarvái čiekŋalii iežamet siste, ahte maid mii duođai hálidit? Leago lohpi čájehit Lorca ja Shakespeare vai iigo leat?*

Teáhtera vuosttaš ámmátjodíheadjis, Haukur J. Gunnarssonis, prográmmapolitikhka lei hui ovdánan. Stuorát bušeahhta dagai vejolažan ollašuhttit eambbo buvttadusaid. Gunnarsson deattuhii sápmelaš girječálli rolla deħħalašvuoda, muhto dajai maid ahte sápmelaččaid iežaset čálalaš doaibma – ja dan bokte sámi tematihkká – ii móvtge

reahkkán buot čájálmasaide materiálan. Danin Beaivvás dakhagodii ollu čájálmasgirjjálašvuoda klassihkkariid (omd. Bertold Brecht, Anton Tšehov).

Rievdadus 1990-logu sámi teáhteris oidno das, ahte čájálmasaid lea juo váttis máhcahit dušše reakšuvdanan eanetlohku-unnitlohku -oktavuođaide dahje sáhkavuoruide sápmelašvuoda. Buvttadusat šadde mánggajienagat. Beaivvás-teáhter rievdagodii dáistaleaddjis ságastallin, guhte speadjalastti servodatlaš áššiid čiekŋalebbot ja eará láhkai go álbmotlaš muttus. Neavttárat ja bagadallit hálidedje ohcat ođđa hástalusaid ja duste maid dahkat dan.

Vejolašvuoda rievdaepmái fálai sámiid iežaset dramaturgija badjáneapmi, masa Gunnarsson politikhka ja lassánan resurssat láhče saji. Gunnarsson ovttasbargu earenoamázít giehtačálli Inger Margrethe Olsenin lei hui ávkkálaš. Soai hálideigga guođđit sámiid ja eanetloguid vuostálaga bidjama duogábeallai ja giedħahallat sámi servodaga siskáladas gažaldagaid ja dáládili.

Olsen ja Gunnarsson čájálmasat giedħahalle dávjá sámi servodaga rašes áššiid. Čájálmas *Earálágan* (1992) giedħahalai ovdagħattuid maid homoseksuálat vásihit, *Dearvvuodat* (1993) fas mualili sámenuoraid ieħħosrbmembii birra. Olsen giedħahalai sámi servodaga siskáladas veahkávaldi mekanismmaid historjjálaš čájálmasas *Skoavdji* 1994, mii lei gobmemuitalusa hápmái gárvvohuvvon mualitus bearavaħkávalldis ja veagalváldimis. Reakšuvnnat mat bohċiidedje čájálmasas, jorre vuot ságastallamii das, mii sámi teáhter galggia leat. Reakšuvnnat mitaledje goittotge maid fáttáid deħħalašvuoda.

Dasto sierra ledje kabareat, mat ledje dábálaččat Scherpf áigge. *Giddaduhvi* – čájálmasas šattai bivnnuhiś ráidu, mii kafeateáhtera láhkai suokkardalai báikkálaš ja máilmálaš áššiid. Nissonatges loktejedje dievdoáššiid beavddi ala parodijalaš suoħtastallanbihtás *Duse dierddu*. Das nissonat nekte dievdduid ja dievddut nissoniid. *Ávdin ábis* lei olgoriikkalaš girječálli teavstas jorgaluvvon kafeateáhterčájálmas.

Okta mearka mánggajienatvuodaš ja oainnuid čiekŋalebonn šaddamis lei dat ahte earenoamázít sápmelaš dramaturgat čikjо historjái áibbas ođđa vugiiguin. Čájálmasain suokkardalle Sámi čuvgeħushistorjjá, ovda-mearkka dihte *Gumpegoddi* mualili Johan Turi birra, *Prinsen af Lappland* sápmelaš skealmimas 1700-logus ja *Okto* dáiddár John Savios. Dain govviduvvui politikhkalaš historjjá (*Eatni váibmu vardá*) dahje soađi váikkuhusain sámi servodahkii (*Kiügg ká' kke 1994*)

Goalmmá 1990-logu dábalaš vuohki lei dat ahte máilmimmigjálašvuoda mearkkašahti girjjit šadde mánggalágan heivehussan. Anton Tšehov, Nikolai Gogol ja F.G Lorca teavsttaid heivehusaid lassin Beaivvás buvttá lávddi ala Biibbala Job, guhte nimmordii váttisvuođaids nissonipmilii. Lávddi ala beasai maid Ludvig Holberg Jeppe-juhkki, gean fearánat ledje dego čállon sámi neavttáriid grand old manii, Nils Utsii, guhte beasai čájehit iežas čehppodaga. Sierra ferte vel namuhit Scherpf bagadallan veršuvnnaid William Shakespeare čájálmasain – mas klovnnat nekte!

Beaivvás-teáhtera ođđa muddu 1990-logus ii suige mearkkašan radikála boatkaneami, danello ovddeš temát mat ledje hábmen vuodu ođđa muddui, seilo duogážis. Okta dain lei sámi teáhtera “iežas vuogi” hábmen. Na-rukámi-čájálmasa oktavuođas Gunnarsson huksii japánalaš lávdeovdanbuktima ja sápmelaš neavttáriiguin áibbas ođđa visuálalaš ovdanbuktima, masa musihka lassin gulai heive-huvvon lihkadeapmi ja pantomiiha.

Nuppe dáfus Beaivvás-teáhtera visuálalašvuutii gulai ain eanet ja eanet dat ahte davviloondu geavahuvvui oas-sin lávdeħábmem ja juobe drámá lassin. Dat árbevierru lei álgán juo Dálvadis-teáhtera *Dalveniegħot-čájálmasas* ja Beaivváža iežas *Máidnasat*-teáhterbihtás. *Sezuan* lei jiekjateáhterčájálmas mii lei mángga davvi teáhtera oktasáh buvttadus. Dáiddár Aage Gaup plánen jiekjäcu ovgháħ-ben govvidii burex čájálmasa temá: “buori olbmo” galgamuša galbma servodagas.

Muohta- ja jiekjateáhterčájálmusat šadde sámi teáhtera dovdomearkan. Dološ skandinávalaš divttaid vuodul dahkanon *Vølundda muiatalus* (2000) jotkii monumentálalaš olgočájálmasaid ráiddu. Fiinna ovdamearka lea Beaivvážja Girona sámi teáhtera ovttasbarggu, mas Shakespeare *MacBeth* ja maŋŋel *Hamlet* čájehuvvojedje Čohkkirasa gáddái huksejuvvon Ice Globe –teáhtera muohta- ja jiekjálavddi alde.

Klassihkkariid vuostedeaddun “originála” sámi teáhtera dakhama ovddastedje musihkkačájálmusat, maid vuodđun dávjá lea Beaivváš-teáhtera árbevirolaš nana beall: dovddus sámi musihkktariid buvttadusat. Dain ovttastuvai luhti ja techno, didgeridoo ja syntetisáhtor. Juoigan- ja dánsunkonsearttat čájehuvvojedje guovssahasaid vuolde, ja musihka dolvo pubbaide ja kafeaide.

Nubbi bissovaš suorgi lei mánáidčájálmusat, maid oktavuođas sámi máinnastanárbevierus lei nana sajádat. Dat lei buorre vuohki “skuvlet” gehččiid teáhterolmmožin juo mánnávuoda rájes. Ovdamearkka dihte Ingør Ánté Áilu Gaup dagai čájálmasaid unnit mánáide (*Cáhkalaggát, Máinnashoddū*), muhko ii vajálduhtán vuorrasut olbmuid muiatalusain (*Boarrásiid-boddū*). Nuppe dáfus Astrid Lindgren girjji vuodul dahkanon *Ronjá rievvránieida* (2002) heivii lávddi ala nu bures, ahte dat šattai Beaivváš-teáhtera oktan bivnnuheamos biittán.

Álbtotlaš teáhtera muttus Beaivváš lei huksen sámiid oktasaš identitehta vuostálasvuodaid bokte, go fas mánggajienat teáhter vikkai giedħahallat ja dálkkodit sisikkáldas háviid. Dat duodaštii ahte váttisvuodat, main ovdal sivahalle earáid, gávdnojedje maid servodaga siste. Mánggajienat teáhter ii dubmen vašalačaid lávddi alde nu movt čuođi stálus, muhko dat deattuhii váttisvuodaid mánggabealatuoda ja dulkonvejolašvuoda. Scherpf áigodagas lei dábalaš geahččalit rájáid, man dihte sihke neavtáriid ovdanbuktinčehppodat ja gehččiid gierdevašvuhta šadde geahččalussi.

Dan, mearkkašiigo Harriet Nordlund áigodat

Beaivváš-teáhtera sirdáseami fas odđa muddui, sáhttá oaidnit easkka maŋŋel. Okta čielga iešvuhta su áigodagas lei muhtunlágan máhccan ruohttasiidda. Son geahččalii máhcahit bargiidis “originála” buolli hällui bargat teáhteriin. Dasa gulai iežas ruohttasiid guorahallan, oktasaš deaivvadeamit ja prográmmaid plánen ovttas. Knut Walle láhkai son deattuhii ovttas improviserema ja sá-gastallama. Gunnarsson láhkai son hásttii sámiid čállit iežaset vásáhusain. Scherpf láhkai son deattuhii klassihkkariid olmmošlašvuoda ja heivehii máilmigirjjálašvuoda sápmelačaide.

Internáhtta-čájálmasa proseassa govvidii hui bures Nordlund earen-oamášvuoda. Čájálmas gárvánií guovtti dramatura-bagadalli ja bargiid ovttasbargun. Dat lei oaivvilduvvon buot buolvvaide, geat ledje šaddan gillát internáhttaáiggi čuovvumušain. Čájálmas buvttii unna hámis ovdan muhtunlágan čavddásmuvvanproseassa, mas váttisvuodat válđojuvvojít ovdan, govvi-duvvojít (soajáid massin, sániid jávkan) ja nákkáhallojuvvo das, gean vásáhus lea leamaš “eaktimus”. Loahpas gávn nahuvvo ahte bákčasiid lea vejolaš čoavdit ovttas.

Sámi teáhtera guokte rolla

EARÁ OÐÐA dáiddahámiid, dego filmma ja gov vadáida galáhkai, sámi teáhter riegádi 1970- ja 1980-loguin dárbbus govvidit servodaga rievđama. Čájálmusat šadde servodaga dálkkodeaddjin. Dáidaga vugiuguin dat giedħahalle váttis

Bargojoavku čájálmas Lájlá 2002.

áššiid ja ožžo daid goit muhtin muddui rabas. Sámi teáhteriiid oktavuohta gehččiide šattai álggu rájes čavddisín ja intensiivan. Dat muiatala das, ahte teáhter nagodii gávdnat dálaáiggi ruossalasvuoden muiatalusaid, maid geahččit atne dehálažjan.

Davvirrikkaid sámi teáhterat gávdne ovdanbuktinvu-giideaset iešguđet gáldus. Dálvadis-teáhter oačciui váikku-husaid eamiálbmogiid mimihkalas ja myhtalaš čájáhallas, muhko maid europhalaš teáhterovdanbuktimis. Rávgoža linjjá lei suopmelaš álbtomteáhtera láhkai hupmanteáhter, muhko giella ja fáttát ledje báikkálaččat. Beaivváš fas lea ohcan fámuidis sámi duogážis ja muiatalánárbevierus, muhko

maid máilmigirjjálašvuodas, eamiálbmogiid teáhteris ja orientálalaš ovdanbuktimis.

Sámi teáhterat sajáiduvve mánggalágan surgiide. Teáhterat gulle eamiálbmogiid gaskkas riegádan “teáhterlihkadussi”, man vehkiin unnit álbmogat geahččaledje oažžut jienaset gullot stuorra servodaga siste. Seammás teáhterat ledje maid oassin oarjemáilmimi teáhteris riegádan fenomena, vaikke álbtotlaš muttu áigge sápmelačat hálidedje šiitit dan oktavuođa. Stuorra lágadusteáhterid vuostedeaddun 1970-logus riegádedje unnit teáhterat, mat hálidedje máhcahit teáhterovdanbuktima dakkárin, ahte dábalaš olbmotge ipmirdivčče dan ja sáhtáshedje bargat dain-

na. Okta dan linjá dovdoseamos ovddasteaddji Eurohpas lei Theátre de Soleil, "Beaivváža teáhter" Pariisas! ¹³

Beaivváš lei maid okta golmma sámi teáhteris, mii dagai teáhtersuorggi njunuš dáiddahápmin Sámis 1980-logus. Nu movt David Schuler gávnaha, Beaivváža menestusa vuodđun lea lihkostuvvan kompromissaid dahkan.¹⁴ Go Dálvadis ja Rávgoš šadde 1980-logu loahpas stuorra váttisvuodđaid sisa, Beaivváš –diđolačcat dahje diđoškeahttá- vikkai oahppat dain váttisvuodđain. Ovdanbuktinvugiid dáfus dat galggai bissut rabasin nu, ahte dat ii manašii beare ollu hupmanteáhtera iige visuálalaš ovdanbuktima guvlui.

Teáhtera dahkkit deattuhedje maid dan, ahte Beaivváš-teáhter ii lean báikkálaš teáhter Guovdageainnus, muhto dan bargun lei nannet buot sámiid identitehta, rájain beroškeahttá. Sisoalus ja sámegielas galggai garvit beare báikkálaš hámii. Cájálmasmátkkit johte gitta Supmii ja Rutti, maŋemuš áiggii Ruššiige. Beaivváš-teáhtera mearkkašupmi ovttaskas giliid sámi identitehta huksejeaddjin lea adnojuvvon mearkkašahttin. Ovdamearkka dihte Olmmáivakkis Norggas ja Vuohčus Suomas Beaivváš-teáhter lea mearkkašan ollu sámi vuoiŋja moriheaddjin.

Dan lassin Beaivváš-teáhter orru fuobmán juo ál-ggu rájes, ahte máŋgakultuvrralašvuhta lea resursa konkrehtalačcat ja vuoiŋjalačcat. Beaivvážis leamaš viggamuš bargat kultuvrraid gaskasaš rájáid rastá. Beaivváš válđá váikkuhusaid goappašiid kultuvrrain ja ráhkada dain cájálmasa, man goappašiid kultuvrraid ovddasteaddjit sáhttet ipmirdit. William Morgan dadjá: "Dáiinna lágiń hábmejuvvon eamiálbmotteáhter geahččá seammás sisa- ja olggosguvlui oktanaga."¹⁵

Beaivváš-teáhteris lei muhtunlágan dulka rolla. Dat lei huksen dialoga guovtti árbevieru gaskii: dat lei buktán juoidá odđasa eurohpalaš teáhterii ja oahpahan sápmelaččaide oarjemáilmimi teáhtera. David D. Schuler lea fuomášuhttán ášsis, man klassihkkarčájálmasaid geahččit hárve muitet: Beaivváš lei rahpan sápmelaččaid oainnuid

maid klassihkalaš teáhterii. Almmá dan haga dábálaš sápmelačcat eai soaittásé dovdat málmme drámá.¹⁶

Beaivvážis lei maid iežas rolla Sámi "ambassadevran". Dat lei gaskaoapmin dahje dulka sápmelaččaid ja eanetlogu gaskasaš gulahallamis. Dulka barggus bodii ovdan dat duppalrolla, mii leamaš dábálaš Beaivváš-teáhterii. Vaikke deháleamos ášsi leamaš nannet sámegielä ja sámi identitehta, dat lea čađat muitán maid ii-sápmelaš gehččiid. Dat lea vuhtton earret eará visuálalašvuoda ja musihka deattuheamis.

Min duoddarar – buvttadusa rájes Beaivváš-teáhter lea viggan muallit olggobeale olbmuide sámi jurddašanvuogi ja málmmi birra. Diehttelas dasa leamaš nubbige sivva: teáhter lea ferten oažžut norgalaš mearridedđi jähkkit sámi teáhtera dárbbashašvuhtii.

Nuppe dáfus máŋgakultuvrralašvuhta lea leamaš fápmun. Rávgoža neavttárat ledje báikki olbmot. Beaivváža neavttárat fas ledje álggu rájes iešguđet guovllus, vaikke unjárgalaččaid (Henriksen, Olsen, Sarre) oassi 1980-logus leige mearkkašahtti. Bargit ledje miehtá Sámi ja Skandinávia.

Ovdamearkka dihte teáhtera guhkesáigásá ovdideaddji Knut Walle lei norgalaš, muhto son lei bajássaddan davvin ja áddii sámekultuvrra dárbbuid ja barggai ollu dan ovdii. Su mielas kulturlonohallan lei vealtameahtun dieid áiggiiid, dasgo sápmelaččain ii lean vel doarváí máhtru ja ášshedovdamuš teáhterdoaimmas – sii baicca nagodedje lahkonit sámi servodaga giela ja dáidaga bokte.¹⁷

Maŋgel teáhterjođiheaddjit ledje máŋgakultuvrralačcat. Gunnarsson lei riegádan Islánddas, Scherpfges Duiskkas. Gunnarsson lei orron guhká Japánas. Son buvttiige doppe váikkuhusaid Beaivváža buvttadusaide. Scherpf geavahii teáhteris norgalaš ášsedovdiid, sápmelaš duojáriid ja goarruid mielas sín olguštedje.

Geavatlaš barggu ja skuvlema bokte sámiid gaskavuođas gávdnojedje teáhterámmátolbmot, geat atne ávkin sámiid ja eamiálbmogiid ovdanbuktinvugiid ja nuppe dáfus maiddái

oarjemáilmimi teáhterárbevieru. Harriet Nordlund gohčoda dan čehppodaga duppalkompeteansan, sámi teáhtera earenoamášvuohtan, man galgašii dál nagodit sirdit nuorat bulvii. Dan nuppi bealde lei nana čehppodat neaktimis, nuppe bealdeges sámegielat olggosbuktin, juoiganárbevieru ja muitaleami dáidu. Sápmelaččaid mielas duppalrolla ii lean ruossalas. Máŋgakultuvrralašvuodas lea álot gávdnon lunddolaš "badjálas diskurssat". Duppalgulahallan lei sápmelaččaide juo koloniserema áigge oahpes vierru.

Beaivváš-teáhtera nanusvuodaide sáhttít oaidnit – dálááiggi doahpagiin daddjon – hutkás hybridavuđa. Hybridavuđa dahje transkultuvrralašvuđa sáhttá dulkot earáláđjege go dušše váikkuhusaid oktii seaguhuvvamiin. Guovddáš jurddan lea dat ahte kultuvrraid deaivvadeamis jähkkit šaddat odđalágan vuoommi ja hutkáivuđa. Kultuvrraid deaivvadeamis dihte odđa kultuvrralaš fenomenat riegádit – aktiivvalaš ja iešdáhtolaš vuoiŋja boadusin.¹⁸ Dehálaš lea fuomášit ahte dilli ii leat dušše guovtti dahkki šaddadan syntesa, muhto olles odđa kultuvrralaš fenomena.

Duppalgulahallan addá mielagiddevaš oainnu maid Beaivváš-teáhtera buvttadusaide. Livčii miellagiddevaš dutkat, movt eará duogážiin boahtti geahččit oidnet seamma cájálmasa. Neavttárat ieža leat fuobmán erohusaid go leat neaktán iešguđetlágan birrasiin: muhtun geahččit sáhttet boagustit áibbas earálágan áššiide go nuppit. Muhtumat giitalit dan, earát fas soibmet. Ášši laktása dieđusge maid vuordámušaide, mat leat biddjon sámi teáhterii. Sápmelaš geahčči vuordá teáhteris "siskkáldas" ságastallama, go fas ovdamearkka dihte eanetlogu ovddasteaddji, sáhttá vuordit sámi teáhteris "davvi ovdanbuktima" ja rumbbuid dearpama.

Anitta Suikkari Hamlet eadnin jagi 2003.

Dássedeattu doalaheapmi rájáid alde, sihke sámeservo-daga siste ja olgomáilmui ektui, lea dieđusge máŋgii šaddan ságastallama vuollai. Ságastallan sámi “teáhtergielas” lei dávjá rádjajohttin. Ságastallamiin smihtte makkár rolla sámi teáhteris lei báikkálaš ja almmolaš sápmelaš dakkín, movt sámeservodaga olggobeale geahččit ledje váldon vuhtii ja movt teáhtera sáhtášii ovddidit sámi institušuvdnan?

Teáhter galggai birget iešguđetlágan vuordámušaid ja ovdagáttuid siste. Vaikke teáhterjodiheaddjít ledje dávjá dan oaivilis ahte ovdagáttut eai galgan eastit radikála dulkomiid, lei čielggas ahte muhtin muddui gehččiid doaladumiid ja ipmárdusaid galggai váldit vuhtii. Ovdamearkka dihte lestadiolašvuoda doaladumit huksejedje ovdagáttuid. Dat eai goassige hálldašan teáhtera, muhto daiguin teáhtera bargit fertejedje birgehällat.

Dange muttus go sámi teáhtera dakkít ja geahččit luovvanišgohte stereotypijas, man miele Beaivvás sahtii gieđahallat duše sámi fáttáid, klišeat elle ain olggobeale olbmuid gaskkas. Knut Walle muitala ahte sápmelaččat ledje movttagat *Varraheajat-čájálmasas*, go fas eará gehččin ledje ruossalas jurdagat. Ovdamearkka dihte oaivegávpoga aviissat eai váldán vuhtii čájálmasa movtge. “Dan manjel earenoamážit media lea gáibidan ahte teáhter galgá leat ‘juoigan lávddi alde’, nappo juoidá mii lea riegádan beare sápmelaš dakkín. Gávdnojít dihto klišeat das, makkár sámi dáidda galgášii leat”, Walle dadja.¹⁹

“Sámi vuohki dahkat teáhtera” lei bissovaš ságastallanfáddá čuovvovaš logijagiid áigge, eaige klišeaid nagodan garvit sámiid iežasetge gaskkas. Maiddái sápmelaččain ledje iežaset vuordámušat ja gáibádusat das, mii lei “albma” sámi teáhter. Beare garrisit čuojahuvvon musihkka, beare olu álásvuhta, beare “geahppa” dahje beare “duođalaš” fáttá válljen – dakkár áššit sáhtte eardudit sápmelaš gehččiid ja ožzo sin juobe vuolgit eret čájálmasas. Ovdamearkan mytologalaš materiála vuodul dakkón *Beairvi Bárdni jiehtanasaid málmmis* atne heivetmeahttumin, “liiggálaš erohtalašvuoda” dihte.

Haukur J. Gunnasson: *Dávjá Beaivvás-teáhtera čájálmasaid manjel ságastallan jorai eará guvli. Muhtimat jerre, iibat Beaivvás sáhtášii suohtasut bihtáid čájehit – “álot dát lossa, gaikkodeaddji”. Bagadalli lei viggan buktit ovdan mearrasápmealaččaid ja Nuorta-Finnmárkui guoski iešvuodáid nu, ahte davvisámegiella ii hálldasivčče ovdanbuktima. Čájálmassii guoski árvvoštallan jorggihii goittotge čájálmasa gillii. “Beaivvás ii máhte albma sámegiela”, lei válndocealkámuš cuigodemii. Aviissain sáhtte hui fasttitge čállit persovnnalaš dásis.*

Miellagiddevaš iešvuhta Beaivvás-teáhtera historjjás lea dat, ahte ain duollet dálle buollái nággú neavttáriid sámegielas ja dan dásis. Eanet go sisdoaluin, čájálmasaid manjel ságastalle dávjá das, manin Beaivvás-teáhteris eai hupman sámegiela “rikta” dahje manin giella lei nu gággat. Ollesolmmožin sámegiela oahppan neavttár ii vealttakehtá hupman sámegiela nu njuovzilit go geahččit vurde.

Okta sivva lei várra dat ahte geahččin ledje dábálaš olbmot, geat eai máhttán commenteret čájálmasdáidaga fidnodagaid, muhto sámegiela hupmama áššedovdit sii gal ledje. Muhto ii suovva, juos ii leat dolla, nu movt Svein Birger Olsen gávnnaha: ”Hui dávjá dat, geat jorgalit gielaid, dat jorgalit bihtáid nu, ahte universitehta professor lea duhtavaš, muhto dábálaš olmmoš ii. Mii leat ožzon moaitámušaid, ahte ‘míihan eat ádde’. Okta jorgaleaddjí geavahii nu ollu sániid, ahte mii fertiimet lohkat 3-5 geardde ovdalgo áddiimet maid dat meidne.”²⁰

Dan lassin lea sáhka maid váttisvuodain, mat laktásit teáhtera ”almmolaš sápmelašvuhtii”. Neavttárat ledje eret iešguđet guovllus ja hupme iešguđet suopmaniid. Giellanákkus bodii ovdan dihtolágan čeavláivuohta iežas hupmanvuoris, iežaset suopmana jurddašedje leat buoret go eará guovllu suopmaniid. Nággú speadjalastá maid sámi lágádusa, mii lea šaddame institušuvdnan, juohkebeaivválaš duohtavuohtan, masa gullá maid gažaldat beaivválaččat geavahuvvon gielas guovttagielat birrasis:

Ingó Ántte Áilu Gaup: *Juos teáhtera árgabeaigiella sorrojuvvo dárogillii dahje eará gielade, njuovzilvuhta lávddi alde manná manjos, mii guoská sámegillii. Mis ii leat vel olleságge doaibmagiellan sámegiella. Gielä njuovzilvuoda dikšun ferte leat beaivválaš ja nu duođalaš, ahte dat galgášii leatlunddolaš. Mu láve čuoggut dat, ahte mu neavttárskihpárat lávddi alde hupmet sámegiela ja seamma neavttárguovttos boahiba ‘hva skal vi gjøre?’ Halloo, in mun leat giellarasista, mun lean fágaolmmoš. Muhtimat eai liiko, go mun cuiggodan.*

Sara Margret Oskal: *Beaivvás ii leat movtge nanosmahttán mu identitehta. Kánske baicca, go mun lean šaddan dárogillii bargat. Dieđusge mii leat neaktán sámegillii, muhto dárogillii bargan. leš in leamaš njuovzil dárogillii hupmat, suhttada go ferte dárogillii hupmat. Muhto dat lea bággu, go buohkat eai máhte sámegiela, vaikke [Beaivvás] lea Sámi institušuvdna. Dat ii leat dieinna lágiin nanosmahttán mu identitehta. Go mun lean dáppe orron, mun lean bargan bohccuiggin. Go mun lean vuosttas geardde dároguela šaddan hállat, nie bargodilis, dat leamaš Beaivvázis.*

Ođđa jahkeduháhis Beaivvázis lea ovddabealde unna institušuvnna hástalusat. Stáhtadoarja illá reahkká buvtta-dit guokte dahje golbma vuostašeakeda jahkái ja vel ordnet dan lassin čájálmasmátkiidi. Fásta barggus leat njeallje neavttárá, geaidda lea váttis ordnet doarvái skuvlema. Nuoraid gávdnan teáhtera olggobealde ja ođđa neavttáriid rekryteren lea váttis. Teáhter berrešii goittotge ođasmahtit iežas – dahje nuppiin sániiguin – gulahallat gehččiiguin ja doallat oktavuođa sidjiide.

Alex Scherpf mielas Beaivvás-teáhter lea guovtti ilmmi gaskkas, daningo ođđa buolva buktá mieddis árvvuid rievđama. Su mielas ”vuosttaš teáhterbuolva” lea 1970-logu ja 1980-logu sámpolitikhalaš báru mánát. Scherpf mielas ođđa sohkabuolva ii leat veháše politikhalaš, eai goit nu go politikhka ovdal ipmirduvvui.²¹ Nuorat leat bajássaddan nuppelágan birrasis: visuálalaš jáiddalaš málbmi lea áibas earálágan – dego dan áddejupmi sápmelašvuodasge.

Earenoamážit nuorra gehččiid oktavuođas dat galggai gilvalit máŋggaid eambbo ”trendy” dáiddasurggi-guin. Ođđa dáiddahámiin earenoamážit dokumeanta lea duođaštan leat šladja, mii stuorámus oassái seamma sivain go teáhter, nagoda njuovzilit speadjalastit áiggeguovdilis gažaldagaid ja ruossalasvuodaid. Beaivváža ovdamunnin leat musihkka, lávdeovdanbuktin, visuálalaš suorggi olggosbuktinvugiid girjáivuohta, nana ámmátčehppodat ja menestusa árbevierru. Daid lassin geasuheaddjin lea teáhterdáidaga earenoamášvuohta, man dihte čájálmasbottut šaddet áidnalundosaččat, lagáš deaivvadeapmin čájáhaliid ja gehččiid gaskkal.

GOLBMA OAINNU TEÁHTERA MEARKKAŠUMIS

(1)

JAGIS 1994 RIIKAVIIDOSAŠ teáhtersemináras
Guovdageainnus Ellen Inga O. Hætta meroštalai aiddo
ámmátlažžan rievdan Beaivváš-teáhtera rolla sámi
servodagas. "Ámmátlaš sámi teáhtera deháleamos
bargun lea leahkit beroštuvvan servodagas ja leat
kritikhalaš servodahkii", son deattuhii. Beaivvážis
lei stuorra rolla sámegiela seailluheaddjin ja
hábmejeaddjin. Seammás dan bargun lei "darvehit"
sámi identitehta oðða áigái.

Hætta deattuhii goittotge ahte teáhter – dego earáge
dáidda – galggai maid rahpat oðða, hutkás geainnuid
identitehta ovdáneapmái. Danin dat ii galgan bisánit
govvidit beare dološ muitalusaid ja máidnasiid, muho
váldit osiid mäilmmigirjjálašvuodas ja earenomázit
servodagas mii lea birrasis. Teáhter lei su mielas
čadageahčastat sámi kultvras: dat speadjalastti
dan mii servodagas dáhpáhuvai, muho rabai maid
oðða oainnuid. "Teáhter sáhttá buktit oainnuid
servodatságastallamii. Muho dalle teáhter galgá
sáhttit čujuhit čuovgga sámi servodahkii."

Hætta sávai teáhteris roahkkatvuoda
bargagoaitit rášes fáttáguin ja šluvgilit sámi
servodaga siskkobealde. "Duostatgo mii dan?
Duostágo Beaivváš? ligo leat juo áigi jearahit
kritikhalaš gažaldagaid sámi servodaga oktavuođas?
Dohkkehítgo mii earáid, dákkáriid geain lea eará
ivnnát liiki, dahje ovdamearkka dihte norgalaččaid?"
Hætta jearai.²²

(2)

JOÐIHANBAJIDIS ÁLGGUS Harriet Nordlund
meroštalai teáhtera mearkkašumi oanehaččat: "Mii
dárbašit oktasaš lanja gos sáhttit speadjalastit
iežamet jurdagiid ja dovdduid. Lanja gos
sáhttit maid dárkkistit iežamet dili, máilmimi
ja heammástuvvat iežamet jearaldagaiguin,
maid eat diehtán mis leat ovdalgo joavddaimet
'oktasaš latnjií'. Nordlund mielas teáhter lei
čalbmeravkaleami dáidda duoddaris.²³

(3)

JAGIS 2006 NORDLUND jearahii interneahktasiiddustis
gehččiid oaiviiliid das, mii teáhter galggai leat.
Ságastallan guorragodjii áibbas eará bálgáid, muho
Marie Kvernmo Valkeapää dajai, maid son sávai sámi
teáhteris.

Marie Kvernmo Valkeapää: "Sámi teáhter galgaašii - - -boktit
sáhkkiivuoda, beroštumi, dovdama, ráhkisuoda,
ahkidušama, boagustami, vaši, earduma,
duhtadeami, hearváivuoda, ilu, lusttuhisvuoda,
morraša, hárblaluvvama, árkkálmastinvuoda,
reaškima, beahthallama, hirpmahuvvama,
optimismma, suhtu, ándagassii addojumi, balu,
soasiheami, streassa, čeavláivuoda, balaheami,
frustrášvnna, ávvudeami, vuorddekeahthes
ášiid ja ollu eará dovdduid mat leat ja mappa
eai gávdno sánit. Dat galgá čielggadit, čuvget,
dutkat, fánget, šokeret, luoitit luovus, bohciidahttit
himuid, dahkat váikkhusa, čilget, movttidahttit,
oahpahit, guoskkahit. Leat várálaš, hávski,
mánálaš, komihkalaš, gáfat, guoskkaheaddji,
čáppa, amas, muitaleaddji, demoraliserejeaddji,
oskkolaš, dovddus, sevdnjes, heallái, roahkkat,
doaivvuheapmi, bahá, snielis, ártet, buohcci,
morálalaš, rájáid rasttildeaddji."²⁴

Oahpaheddiččijálmasa vuosttašeakeda
máppja 2006 okta Beaivváš Sámi Teáhtera
ovdamunni, Knut Walle, doalai sáhkkuoru
sámeteáhtera ereaoamašnuoda birra.

... JA VEL OKTA

Noriki

Nogn manet et teater i Sameland – i Kautokeino.
Siden da har NOGOF ofret sitt blod, ein svette og sine tårr for å holde teatret levende i gang.
Og taus skal fortsette å drive dette teatret – til evig tid.
Hvorfor?
For sjelene, godtfolk. For sjelene.
Det er alt vi trenger å si.
Mitte Herren og Mataš-Abaku veligner alle som farger inn i dette høveten – morsomar
sister.
Skål.

"Nufsalii."

Muitimat álgahuddje ovttá uohtra dappi Sámit – Guovdagruumis.
Dán áiggi raujs leat muitimat skurken sin varu, sin hérvoatga, ja sin gjenjalid vai teáhter
sin talla.
Ja muitimat áiggen joathit teatertsaħħa álgħebawli.
Na morme?
Dikket sieħu tallia.
Dat leit best ruajd dárħa dodjar dán birra, warat go.
"Herra – ja Materħikku – harruvalleldiċċi ħarrak idu għil-żejjewwi diti believeha –
nifot - rihħżemmu.
Maijet!

Knut Walle

TEÁHTERTEARPMAT

*BEAIVVÁŠ SÁMI TEÁHTERA
VUOSTTAŠEAHKEDAT 1981-2006*

ČUJUHUSAT

GÁLDUT

OLBMOT

TEÁHTERTEARPMAT

på norsk	sámegillii	suomeksi		
administrasjon	hálddahus	hallinto	fotografering	govven
akt	oasáš, čájáhus	näytös	fotograf	govvejeaddji
amatør	amatevra, amatora	amatööri	fri gruppe	friddjajoavku
anmeldelse	árvoštallan	arvostelu	garderobe	molssodanlatnja
anmelder	árvoštalli	arvostelija	generalprøve	loahppageahčaleapmi
annonse	almmuhus	ilmoitus	gjennomgang	čádaheapmi
antall	lohku	luku	handling	sidoallu, juotna
applaus	speažun, giehtaspeažun	aplodit, suosionosoituksset	hovedrolle	váldorolla
arrangement (bevegelse på scenen)	sajádatheivehus	järjestely	inspipient	goziheaddji
arrangement (musikk)	musihkkaheivehus	musiikin sovitus	instruktør	bagadalli
arrangere (på scenen)	sajustit	järjestellä	intervju	jearahallan
arrangør	lágideaddji	järjestääjä	intrige	juotna, intriga
avlyse	šluhttet	peruuttaa	komedie	suohtasbihttá, komedia
bearbeide	heivehit	sovittaa	kommentar	čilgehus, kommentára
bearbeidelse	heivehus	sovitus	komponist	suoknjadahkki
børehjelp	guoddinveahkki	kantoapu	kontentum	duogášjenat
bører	guoddi	roudarí	kor	lávlunjoavku, koara
diett	biebmoruhta, beaveruhta	päiväraha	koreograf	koreográfa
dramatisere	heivehit bihttán	dramatisoida	koreografi	koreografija
dramaturg	dramaturga	dramaturgi	kostyme	biktasat (pl)
dramaturgi	dramaturgija	dramaturgia	kostymedesign	bivttashábmen
dukke	dohkká, nuhkke	nukke	leseprøve	ovttaslohkan
dukkteater	dohkkáteáhter	nukketeatteri	lyd	jetna
enmannsteater	aktočájálmas, okto-		lys	čuovga
false	jozzidanbihttá	farssi	manus	giehtačálus
fjernsynsteater	TV-čájálmas	tv-näytelmä	maske (lös)	hápma
forestilling	čájálmas	esitys	maske (sminke)	vuoiddashápma, máska
forfatter	čálli	kirjoittaja	medvirkende	oasálačat (pl), oassalastit
forteller	láidesteaddji	juontaja	monolog	monologa
foto (et bilde)	govva	valokuva	musikal	musihkkačájamas, musikála
				musiikkinäytelmä, musikaali

musikk	šuoŋat (pl)	musiikki	scenograf	lávdehbmejeaddji	lavastaja
notat	čálus, merken, notáhta	muistiinpano	scenografi	lávdehbmen	lavastus
noter	nuohtat (pl), nuohttamearkkat	nuotit	serie	ráidu	sarja
notere	merket, noteret, mearkkašit	merkitä (muistiin)	skuespill	teáhterbihittá	näytelmä
offentlig støttet teater	stáhtadoarjrateáhter	julkisesti tuettuteatteri, valtionaputeatteri	skuespiller	neavttár	näyttelijä
oversette	jorgalit	kääntää	sminke	muohtovuoidasat (pl)	meikata
oppvarming	liekkadallan, liggedallan	lämmittely	sminking	muohtovuoidan	maskeeraus
oversettelse	jorgaleapmi, jorgalus	käännös	sminkør	muohtovuoidi, maskerejeaddji	maskeeraaja
plakat	plakáhutta	plakaatti, juliste	spille (teater)	neaktit	näytellä
premiére	vuosttašeahket, premiára	ensi-ilta	spille (en instrument)	čuojahit	soittaa
parykk	luovosvuovttat (pl)	peruukki	statist	statista	statisti
pressemelding	preassadieðáhus	lehdistötiedote	stikkord	muittuhansátni	iskurepliikki
produksjonsleder	buvttadeaddji	tuottaja	stykke	bihtá	kappale
profesjonell	ámmátlaš omd. ammátnéavttár	ammattilainen	suffli	savkaleapmi	kuiskaaminen
program	prógramma	ohjelma	sufflør	savkaleaddji	kuiskaaja
prøve	hárjehallan	harjoitus	teater	teáhter	teatteri
publikum	geahčít (pl)	yleisö, katsojat	teatersjef	teáhterhoavda	teatterinjohtaja
publikumprøve	rabas geahčcaleapmi	radioteatteri	teatervitenskap	teáhterdeða, -ht-	teatteritiede
radioteater	radioteáhter	ohjaus	tekst	čálus	teksti
regi	bagadallan	bagadallanveahkki	tekniker	teknihkar	teknikko
regiassistent	bagadallanveahkki	rekvisiitta, lavastus	teppe	lávdebeaitta, -ga	esirippu
rekvisitt	lávdedávvir	näyttämösuunnittelija	tittel	namma	nimike
rekvisittmaker	lávdedávvirduojár	lavastaja	tragedie	tragedija	tragedia
rekvisitör	lávdedávvirhákki	vuorodajaldat	turne	čájálmasmátki	kiertue
replikk	rolla	vuorosanat, repliikki	undertekst	ciegusoaivil	tekstitys
rolle	neavttárveahka	rooli, osa	urpremiere	álgocájálmás	kantaesitys
rollebesetning	ovttasbargu	roolimiehitys	utsolgt	lohppii vuvdon	loppuunmyyty
samarbeid	lávdi	yhteistyö	vendepunkt	jorggáldat	käännekohta
scene (spillerom)	oasáš	näyttämö	vokalist	lávlu	laulaja
scene (i et stykke)	kohtaus	kohtaus	ekonomisjef	ekonomijahoavda	talouspäällikkö

BEAIVVÁŠ SÁMI TEÁHTERA VUOSTTAŠEAHKEDAT (PREMIÁRAT) 1981-2006

Čohkken Veli-Pekka Lehtola

1981

Min duoddarat (Våre vidder)

Giehtačállit: Ailo Gaup, Knut Walle og Nils Gaup. Bagadalli: Knut Walle. Lávdehábmen: Aage Gaup.

1982

Čuožil – astta gullat! (Reis deg!)

Teaksta: Ailo Gaup. Koreografija: Reidar Nilsson. Čajáhalli: Mary Sarre.

1983

Min duoddarat II (Våre vidder II)

Ođđa veršuvdna jagis 1981. Lávdehábmen: Aage Gaup.

Gesat

Giehtačálus ja bagadallan: Knut Walle ja Nils Gaup. Neavttárat Nils Gaup ja Sverre Porsanger.

Idjarávga

Rádioprográmma.

1984

Våre Vidder – kaseahhta olggosaddojuvvo.

Skealamma riegádeapmi – Heajat Káñas (Gjøglerens fødsel - Bryllupet i Kanaen)

Giehtačálli: Dario Fo. Neavttárin Sverre Porsanger.

Gánda ja golleloddi (Gutten og gullfuglen)

Sámegielat veršuvdna: Nils Utsi. Bagadalli: Nils Gaup. Lávdehábmen Aage Gaup.

Eahket somat – Iđit gomát

Revy.

1985

Vaikko čuođi stálu (Om så hundre stalloer...)

Giehtačálus Knut Walle ja ensemble. Bagadalli Knut Walle. Lávdehábmen Aage Gaup.

Stalloskogen

Mánáid tv-prográmma ovttas NRK:in, Sveriges Radioin ja Yleisradioin.

1986

Soga Boalga (Slekten sorte får)

Lávllaoprográmma Nils Viktor Aslaksen teavsttaide (NRK Sameradio).

Vaikko čuođi stálu (Om så hundre stalloer...)

Ođasmahtton veršuvdna jagis 1985.

1987

Beaivvaš-teáhtera neavttárat nammarollain filmmas Ofelaš, man Nils Gaup bagadalai.

Min šuoŋat (Våre toner)

Kabarea.

Ráhkistuvvan balva (Den forelskede skyen)

Vuođđuduvali Nazim Hikmet teavsttaide. Bagadalli: Alex Scherpf.

1988

Luohti gomuvuođa salas (En tone i uendelighetens favn)

Giehtačálus Mari Boine ja Åge Persen. Bagadallit: Knut Walle ja Solveig Leinan Hermo, gii plánii maiddái koreografijja. Lávdehábmen Aage Gaup. Čuovggat Kurt Hermansen ja biktasat Hilde Scancke Pedersen. Musihkka Roger Ludvigsen. Čajáhällit: Mari Boine Persen, Ulla Pirttijärvi, Jens Klemet Stueng, Solveig Leinan Hermo. Buvttaduvvui maiddái televišuvdnii (NRK ja Sveriges Radio).

Goavddážis I-IV (Ut av tromma I-IV)

Trad. Mánáidprográmmat.

1989

Máidnasat: "Rieban" – "Stálostallan" (Samiske even-tyr: "Reven" og "Blindebukk med stallo")

Trad. Bagadallin Knut Walle. Lávdehábmen Tom Berre. Čuovggat Kurt Hermansen. Šuonjadahkkit: Halvdan Nedrejjord ja Roger Ludvigsen. Neavttárat: Mary Sarre, Ann Jorid Henriksen, Ingor Ántte Áilu Gaup, Ebba Joks

Varraheajat (Blodbryllup)

Giehtačálus F. G. Lorca. Sámás Rauni Magga Lukkari, Ole Henrik Magga, Simona Máhtte. Šuonjadahkkin Ingor Ántte Áilu Gaup. Bagadallan Harriet Nordlund.

Vuonain duoddariidda (Fra fjord til vidde)

Ann Jorid Henriksen, Inga Juuso ja Halvdan Nedrejjord konsearta govaiguin čájehuvvui go Dalai Lama guos-sástalai Sámedikki rahpandilálašvuodas. Beaivvás jođii turneas ovttas Njálla-teáhtera "Leatgo Kongos tigerat?" –čájálmasain.

1990

Beaivi Bártni soagju jiehtanasaid málmmis (Solsønnens frieri i Jettenes land)

Vuođđuduvali Anders Fjellner čohkken/cállán divttaide, maid heivehii davvisámegillii Harald Gaski. Bagadallin Knut Walle, koreógráfan Greta Lindholm. Lávdehábmen Ole Johan Oskal. Šuonat Ingor Ántte Áilu Gaup ja Roger Ludvigsen. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárat: Ann Jorid Henriksen ja Mary Sarre Beaivvás-teáhteris, Benedikte Schmidt Tukak-teáhteris ja Anitta Suikkari Sampo-teáhteris.

Čeargu ja Soagju (Bjørnen og Frieriet)

Guokte Anton Tsehov čájálmasa, sámegillii Dagny Skals. Bagadalli Alex Scherpf. Fásta neavttáriid lassin Ámmun Johnskareng.

Gollegiella – Doaimmalaš olmmoš (Gullspråket – Et aktivt menneske)

Guokte monologa, cállin Ailo N. Gaup ja Svein Birger Olsen, gii lei maiddai bagadallin. Neavttárat Ann Jorid Henriksen ja Ingor Ántte Áilu Gaup.

1991

Sezuan (Det gode menneske fra Sezuan)

Giehtačálus Bertolt Brecht. Bagadalli Jos Groenier, lávdehbámen Aage Gaup, bivttashábmen Inghild Karlsen, čuovggat Kristin Bredal, jienat Arvid Esperø. Ovttasbargu Studioteáhteriin, Sampo-teáhteriin ja Totalteáhteriin. Neavttárat Ingor Ánte Áilu Gaup, Bjørn Myrholdt, Annie van der Leer, Coby Omvlee, Anitta Suikkari, Janne Cathrin Langaas, Viggo Solum, Trond Ove Skrødal, Per Henrik Bals, Mary Sarre, Ann Jorid Henriksen ja Mathias Calmeyer.

Guokte monologa (To monologer: Gullspråket – Et aktivt menneske)

Gollegiella – Doaimmalaš olmmoš. Bagadallin Svein Birger Olsen ja Haukur J. Gunnarsson. Lávdehbámen Bernt M. Bongo. Neavttárat Sara Margrethe Oskal ja Svein Birger Olsen, *Gollegiella*-bihtá suomagielat veršuvnnas Anitta Suikkari.

Sámi Šuonain (Med samisk klang)

Musihkka- ja govvačájálmas. Bagadallin Haukur J. Gunnarsson. Musihka heivehan Halvdan Nedrejord. Artisttat: Ann Jorid Henriksen, Ingor Ánte Áilu Gaup ja Halvdan Nedrejord.

Narukámi (Narukámi)

Japánalaš álbmotčájálmasa vuodul sámegillii Elle Májá Vars. Bagadalli: Haukur J. Gunnarsson. Musihkka Roger Ludvigsen, Egil Keskitalo ja Ann Jorid Henriksen. Lávdehbámen Svein Lund-Roland, biktasat Mette Jacobsen, Čuovggat Kristin Bredal. Neavttárat Toivo Lukkari, Mary Sarre, Ingor Ánte Áilu Gaup, Jens Klemet Stueng, Ann Jorid Henriksen, Egil Keskitalo ja Morten Traavik.

Čáhkállaggat (Tsjakkalaggene)

Giehtačálus ja bagadallan Ann Jorid Henriksen ja Svein Birger Olsen. Lávdehbámen Bernt M. Bongo. Mielde Ann Jorid Henriksen, Halvdan Nedrejord, Svein Birger Olsen.

1992

Earálágán (Anerledes)

Giehtačálus Inger Margrethe Olsen. Bagadalli Ann Jorid Henriksen. Lávdehbámen Bernt M. Bongo ja Ole J. Oskal. Biktasat Marie Sofie Holmestrand. Čuovggat Kurt Hermansen. Komponeren Trond Bruun. Neavttárat Kai Somby, Katri Somby, Anitta Suikkari, Svein B. Olsen, Ann Jorid Henriksen

Máinnasboddu (Eventyrstund)

Trad. Neavttárin Ingor Ánte Áilu Gaup.

Boarrásiid-boddu (En stund for de eldre)

Neavttárat Ingor Ánte Áilu Gaup, Johan Andersen, Josef Halse.

Vádjoleapmi (Vandring)

Musihkka- ja diačájáhus Rigoberta Menchu Tum'ii, gii vuittii Nobel ráfibálkašumi. Heivehan Haukur J. Gunnarsson. Lávdehbámen Bernt M. Bongo. Neavttárat Ingor Ánte Áilu Gaup, Ann Jorid Henriksen, Mary Sarre, Kai Somby.

Gollegiella – Doaimmalaš olmmoš - Jurdagat eahkedis. Neavttárat Sara Margrethe Oskal ja Svein Birger Olsen. *Gollegiella* suomagillii Anitta Suikkari. Lassin Svein Birger Olsen čállin monologa *Jurdagat eahkedis*.

1993

Dearvvuodat (Hilsninger)

Giehtačálus Rauni Magga Lukkari. Bagadallin Anitta Suikkari. Lávdehbámen Aslaug Juliussen. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárin Mary Sarre.

Gumpegoddi (Ulvedreperen)

Giehtačálus John Gustavsen. Sámás Nils Øyvind Helander ja neavttárat. Bagadalli Alex Scherpf ovttas neavttáriigui. Lávdehbámen Hilde Skancke Pedersen. Biktasat Berit Marit Hætta ja Ingrid W. Olsen. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárat Svein B. Olsen, Elisabeth Heilmann. Gundur Mortensen, Odd Strøm, Ingor Ánte Áilu Gaup,

Cecilia Persson, Johan Andersen

Kiögg kå'kke (Giegat guhkket – gjøkene galer)

Giehtačálus Inger Margrethe Olsen. Bagadalli: Haukur J. Gunnarsson. Musihkka Leo Gauriloff. Lávdehbámen Bernt M. Bongo. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárat Mikkel Gaup, Anna Maria Blind, Sara Margrethe Oskal, Mary Sarre, Toivo Lukkari.

Áhkobiemmo

Trad. Bagadalli Nils Gaup. Neavttárin Sverre Porsanger.

1994

Skoavdnji

Giehtačálus Inger Margrethe Olsen. Bagadallin Haukur J. Gunnarsson. Lávdehbámen Bernt M. Bongo. Komponista Leo Gauriloff. Čuovggat Kristin Bredal. Neavttárat Anitta Suikkari, Mary Sarre, Svein B. Olsen, Ingor Ánte Áilu Gaup, Toivo Lukkari, Inga Juuso.

1994-1995

Vaikko čuodi stálu... (Omså hundre stalloer)

Bagadalli: Knut Walle. Koreografiija Mette Brantzeg ja Knut Walle. Hámát Tom Berre. Lávdehbámen Aage Gaup. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárat Ingor Ánte Áilu Gaup, Toivo Lukkari, Mikkel Gaup, Mary Sarre, Inga Juuso.

1995

Boaresbártnit (Ungkarene)

Giehtačálus japánalaš muitalusa vuodul Harriet Nordlund, gii maiddái bagadalai. Komponistan Johan Sara Jr. Lávdehbámen Gunilla Unnes ja biktasat Annmarie Andersen. Čuovggat Mats Andersson. Neavttárat Mary Sarre, Svein B. Olsen, Ingor Ánte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Kai Somby, Sven Henriksen.

1996

Ráhkisuodá soahki (Kjærighetstreet)

Giehtačálus Marry Áilonieida Somby. Bagadalli: Haukur J. Gunnarsson. Lávdehbámen Ole Johan Oskal ja biktasat Maria E. Oskal. Musihkka Egil Keskitalo. Čuovggat Jon H. Paulsen. Neavttárat Ingor Ánte Áilu Gaup, Mary Sarre, Svein B. Olsen, Ann Jorid Henriksen, Irene Länsman.

Job girji (Jobs bok)

Bagadalli: Mette Brantzeg, musihkka Roger Ludvigsen. Lávdehbámen Erik A. Evensen. Biktasat Åse Liv Hauan. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárat: Mary Sarre, Svein B. Olsen, Ingor Ánte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Kai Somby, Sven Henriksen.

1997

Prinsen of Lapland – lešnammaduvvon sámi prinsa Giehtačálus Adam Levine ja Alex Scherpf, gii bagadalai. Sámás Inger M. Olsen. Lávdehbámen ja biktasat Hilde Scancke Pedersen. Čuovggat Bernt Marten Bongo. Neavttárat Mikkel Gaup, Sara Margrethe Oskal, Svein B. Olsen, Ingor Ánte Áilu Gaup, Egil Keskitalo.

Njoammel-Nillá ja Šalai imášvuohta (Harold Hare og Shalai-mysteriet)

Bagadalli: Alex Scherpf. Sámás Elle Májá Vars ja Sara Marit A. Gaup. Lávdehbámen Bernt Morten Bongo. Biktasat Sven Henriksen. Neavttárat Ingor Ánte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Sara Margrethe Oskal, Svein B. Olsen.

Giđđadulvi (Vårflom)

Kabarea bagadalai Alex Scherpf. Neavttárat Marie Kvernmo Valkeapää, Ingor Ánte Áilu Gaup, Mikkel Gaup, Svein B. Olsen.

Juliet & Romeo

Giehtačálus: William Shakespeare vuodul Wayne Anthony. Bagadalli: Alex Scherpf. Musihkka Egil Keskitalo. Lávdehbámen Bernt Morten Bongo. Biktasat Sven Henriksen. Čuovggat Kurt Hermansen. Neavttárat Svein B. Olsen, Ingor Ánte Áilu Gaup, Mikkel Gaup, Toivo Lukkari.

1998

Jeagge-Jussá (Jeppe paa Bierget)

Giehtačálus Ludvig Holberg. Sámegillii jorgalan ja heivehan Inger Margrethe Olsen, bagadallin Janken Varden. Musihkka Klemet Anders Buljo. Lávdehbámen Bernt Marten Bongo. Čuovggat Ulf Björkli. Neavttárat Nils Utsi, Anitta Suikkari, Toivo Lukkari, Egil Keskitalo, Nils Henrik Buljo, Sara Margrethe Oskal, Svein B. Olsen.

Dolgesuorbmageážit (Fjærfingerstupper)

Giehtačálus Sven Henriksen, sámás Inger Margrethe Olsen. Bagadalli Alex Scherpf. Čuovggat Chris Craig. Lávlla ja juoigan Sven Henriksen, Inga Juuso, Niko Valkeapää, Egil Keskitalo.

Giðdadulvi 2 (Vårflo 2)

Bagadalli: Alex Scherpf ja ensemble. Lávdehbámen ja biktasat Gunhild Johnsen. Neavttárat Marie Kvernmo Valkeapää, Mikkel M. Gaup, Ígor Ántte Áilu Gaup, Toivo Lukkari.

Duste dievdu!

Giehtačálus Inger Margrethe Olsen, Alex Scherpf ja ensemble. Bagadalli: Alex Scherpf. Lávdehbámen Bernt Morten Bongo. Biktasat Ingrid W. Olsen. Čuovggat Øystein Heitman. Neavttárat Anitta Suikkari, Sara Margrethe Oskal, Irene Länsman, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen

1999

Stálobursa

J. K. Qvigstad čohkken mайднasa heivehii Mette Branteg, гii maiddái bagadalai. Sámás Inger Anne Eira. Lávdehbámen ja biktasat Gerd Karlsson. Čuovggat Hedevig Schjødt.

Neavttárat Irene Länsman, Sara Margrethe Oskal, Anitta Suikkari, Ígor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Svein B.

Olsen, Toivo Lukkari.

Máistte dás!

Bagadalli: Alex Scherpf. Čuovggat Chris Craig, Bernt M. Bongo.

Kloavnnaid MacBeth

Giehtačálus: William Shakespeare ja Wayne Anthoney. Bagadalli: Alex Scherpf. Sámás Inger M. Olsen. Lávdehbámen Bernt M. Bongo, biktasat Sven Henriksen. Čuovggat Steinar Lohne. Neavttárat Toivo Lukkari, Mary Sarre, Ígor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen.

Salaris váilo

Giehtačálus: Sverre Porsanger. Bagadalli: Toril Johansen. Mielde Anne Kirste Aikio, Ante Siri, Marit Steinjell, Ellen Oddveig Hætta, Berit Kristine E. Bjørn.

Vardøger – Vágasat

Giehtačálus: Hilde Scancke Pedersen teavstta dramatiseren Haldis Hoas. Bagadalli: Alex Scherpf. Lávdehbámen Aslaud Juliussen ja biktasat Berit Marit Hætta. Ovttasbargu Hålagaland-teáhteriin ja Festspillene i Norge –dáhpáhusain.

Neavttárat Björn Sundquist, Sara Margrethe Oskal, Frank Jørstad, Mary Sarre, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen, Ole L. Vandbakk, Marion Eilertsen, Guri Johnson, Ketil Höegh, Kristian Fr. Figenschow jr, Svenn B. Syrin, Sverre Kjelsberg.

2000

Vølunnda mutalus

Giehtačálus Edda vuodul Adam Levine, sámás Inger Anne Utsi. Bagadalli: Alex Scherpf. Musihkka Halvdan Nedrejord. Lávdehbámen Aage Gaup. Biktasat Berit Marit Hætta. Čuovggat Lars Lidström. Neavttárat Toivo Lukkari, Anitta Suikkari, Mary Sarre, Ingá Májá Sarre, Svein B. Olsen, Ígor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo.

Olsen, Toivo Lukkari.

Beaivvás badjána

Bagadalli: Nils Gaup. Koreografija Satu M. L. Hætta. Lávdehbámen Aslaug Juliussen. Čuovggat Live Sound. Lávlut Ann Mari Andersen, Anne Kristine Gaup, Nils Henrik Buljo.

Ásllat Birtá Elle dállu (Bernarda Albas hus)

Giehtačálus Federico Garcia Lorca. Bagadalli: Harriet Nordlund. Sámás Magne Ove Varsi. Biktasat Britt Halonen. Juigosid šuonat Ígor Ántte Áilu Gaup. Čuovggat Sören Petterson.

Neavttárat Mary Sarre, Ígor Ántte Áilu Gaup.

Eatni váibmu vardá (En mors hjerte blør)

Giehtačálus Nils Utsi. Bagadalli: Alex Scherpf. Musihkka Egil Keskitalo. Biktasat Britt Halonen.

Neavttárat Nils Utsi, Ígor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Toivo Lukkari, Svein B. Olsen, Alex Scherpf.

Dárkkisteaddji (Revizor)

Giehtačálus Nikolai Gogol, sámás Inger Anne Eira. Bagadalli: Nils Gaup. Lávdehbámen ja biktasat: Hilde Scancke Pedersen. Čuovggat Stein Phillips. Neavttárat Nils Utsi, Mikkel Gaup, Anitta Suikkari, Ebba Joks, Tor Erik Laakkonen, Ígor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Toivo Lukkari, Svein B. Olsen.

2001

Ayra-Leena

Giehtačálus Gunilla Nordlund, sámás Svein B. Olsen. Bagadallit: Gunilla Nordlund ja Alex Scherpf. Musihkka Roger Ludvigsen. Lávdehbámen Aage Gaup. Biktasat Lotse Arkhaug. Čuovggat Live Sound. Neavttárat Inga Juuso, Nils Henrik Buljo, Eva Åstrøm Rune, Tsetan Lhundup, Tommy Adolfsson, Ígor Ántte Áilu Gaup, Lotse Arkhaug, Svein B. Olsen.

Giðdadulvi (Vårflo 3)

Čállán Svein B. Olsen, Nils Utsi, Ebba Joks, Ole Rune Hætta, Alex Scherpf ja Egil Keskitalo. Bagadalli: Alex Scherpf. Neavttárat Nils Utsi, Ebba Joks, Ole Rune Hætta, Svein B. Olsen.

ratti ravddas ravdii

Sápmelaš čálliid teavsttaid vuodul bagadallan Alex Scherpf. Musihkka Egil Keskitalo.

Neavttárat Ebba Joks, Nils Utsi, Ígor Ántte Áilu Gaup, Svein B. Olsen.

Joik?

Neavttárat Ingá Juuso, Johan Andersen, Mikkel Gaup. Ovttasbargu Musikk i Troms –buvttadusain.

2002

Lájlá

Giehtačálus Sven Henriksen J. A. Friis čohkken muita-lusaid vuodul, sámás Brita Triumph. Bagadalli: Haukur J. Gunnarsson. Musihkka Roger Ludvigsen. Lávdehbámen ja čuovggat Kristin Bredal. Biktasat Hilde Scancke Pedersen.

Neavttárat Nils Utsi, Toivo Lukkari, Ingá Juuso, Ingá Májá Sarre, Lars Áilo Gaup, Gard Frostad Knudstad, Ulla Marie Broch, Svein B. Olsen, Anitta Suikkari, Ígor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Morten Sara.

Okto

Giehtačálus Svein Henriksen, sámás Marry A. Somby. Bagadalli: Matte Brantzeg. Neavttárat Nils Henrik Buljo, Ebba Joks, Trond Lie.

Ávdin ábis (I rom sjø)

Giehtačálus Slawomir Mrozek, sámás Brita Triumph ja dárogillii Axel Kielland. Bagadalli: Egil Keskitalo. Lávdehbámen ja čuovggat Bernt Morten Bongo. Biktasat Britt Halonen. Neavttárat Svein B. Olsen, Nils Utsi, Ígor Ántte Áilu Gaup.

Ronjá rievvárnieida

Giehtačálus Astrid Lindgren, sámás Sara Margrethe Oskal. Bagadalli: Pål Øverland. Musihkka Klemet Anders Buljo. Lávdehbámen Alf Gunnar Huseth. Biktasat Elisabeth Wennesland. Čuovggat Olav Johan Eira. Neavttárat Sara Birit Ánne Gaup, Beaska Niillas, Egil Keskitalo, Ebba Joks, Svein B. Olsen, Nils Utsi, Ingor Ántte Áilu Gaup, Marie Kvernmo Valkeapää, Anitta Suikkari, Toivo Lukkari, Manuel Johansen, Bernt Morten Bongo, Morten Sara

2003

Jasat

Koreografiija ja bagadallan Ada Jørgensen. Lávdehbámen Aage Gaup. Ovttasbargu Åarjelsamien Teatere Muoffies –teáhteriin ja Deartnás – Girona Sámi Teahteriin. Neavttárat Inga Juuso, Lars Henrik Blind, Lars Anders Kuhmunen, Sven Henriksen, Ingor Ántte Áilu Gaup, Sara Ingá Utsi, Nils Henrik Buljo, Mary Sarre, Leammuid Biret Rávdná, Therese Einmo Jurgensen.

Hamlet

Giehtačálus William Shakespeare, sámás Nils Isak Eira. Bagadalli: Alex Scherpf. Lávdehbámen Aage Gaup. Biktasat Berit Marit Hætta. Musihkka Roger Ludvigsen. Čuovggat Lars Lidström. Neavttárat Nils Henrik Buljo, Sara Ingá Utsi, Anitta Suikkari, Toivo Lukkari, Nils Utsi, Beaska Niillas, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen, Mary Sarre, Ingor Ántte Áilu Gaup, Ingá Juuso, Sven Henriksen, Leammuid Biret Rávdná, Therese Einmo Jurgensen.

Internáhtta (Internatet)

Giehtačálus ja bagadallan: Magne Ove Vars ja Harriet Nordlund. Lávdehbámen ja biktasat Inghild Karlsen ja Bo Bisgaard. Musihkka Svein Schultz. Čuovggat Bernt Morten Bongo. Sáme- ja dárogielat teavsttat Magne Ove Vars. Neavttárat Mary Sarre, Anitta Suikkari, Nils Henrik Buljo, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen, Ingor Ántte Áilu Gaup.

Don leat mu eadni (Du er min mor)

Bagadalli: Ulf Fredriksson. Sámás Inger Margrethe Olsen. Neavttárin Nils Henrik Buljo.

2004

Lummaid dievva geađggit (Stein i lomma)

Bagadalli: Nils Utsi. Lávdehbámen Brita Marakatt-Labba. Čuovggat Bernt Morten Bongo. Sámás Sara Margrethe Oskal. Neavttárat Egil Keskitalo ja Ingor Ántte Áilu Gaup.

Viellja Fránas, gos don leat das? (Broder Frans, var är du nånstans)

Giehtačálus Staffan Westerberg. Bagadalli: Victoria Kahn. Lávde- ja bivttashábmen: Brita Marakatt-Labba. Čuovggat Bernt Morten Bongo. Sámás Isak Samuel Hætta. Musihkka Maja Bugge. Neavttárat Svein B. Olsen, Mary Sarre ja Maja Bugge.

Elii giđas geassái (Et liv fra vår til sommer)

Giehtačálus Ámmun Johnskareng. Bagadallit: Harriet Nordlund ja Ámmun Johnskareng. Biktasat Biret Rávdná Länsman. Čuovggat Lars Lidström. Ovttasbargu Musikk i Finnmark -buvttadusain. Neavttárat Niko Valkeapää ja Sara Margrethe Oskal.

Faust

J. W. Goethe girjji heivehan Jesper B. Karlsen, sámás Sara Margaret Oskal ja Inger Margrethe Olsen. Sävellys Svein Schultz. Bagadalli: Haukur J. Gunnarsson. Lávdehbámen Aage Gaup. Biktasat Berit Marit Hætta. Čuovggat Øystein Heitman. Neavttárat Mikkel Gaup, Ingor Ántte Áilu Gaup, Risten J. Hætta, Mary Sarre, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen, Ronja Christine Oskal.

Nissonolmmoš (En kvinne)

Giehtačálus Dario Fo ja Franca Rame. Bagadalli: Harriet Nordlund. Lávdehbámen ja biktasat Gunilla Norlund. Sámás Sárá Máret Gaup. Neavttár: Sara Margrethe Oskal.

2005

Májjá gávppaša (Májja på handletur)

Giehtačálus Klas Widén. Sámás Sara Marit A. Gaup. Bagadalli: Svein Birger Olsen. Ovttasbargu Musikk i Troms -buvttadusain. Maiddai dárogielat veršuvdna Májja på handletur (2006), dárogillii Ivar Thomassen. Neavttárat Ellen Marie Eira ja Ingrá Juuso.

Ohcejoga playboy

Giehtačálus John M. Synge, sámás Nils Isak Eira. Bagadalli: Morten Traavik. Lávdehbámen ja biktasat Yngvar Juhlin. Neavttárat Anders Nils Eira, Sara Margrethe Oskal, Nils Utsi, Egil Keskitalo, Svein B. Olsen, Mary Sarre, Ingor Ántte Áilu Gaup.

Dálvi - Soames lea boahtimen (Vinter – Nokon kjem til å komme)

Giehtačállosat Jon Fosse, sámás Rauni Magga Lukkari ja Johanas Lukkari. Bagadallit Mette Brantzeg ja Jon Tombre. Lávdehbámen ja biktasat Geir Tore Holm. Neavttárat Mary Sarre, Ingor Ántte Áilu Gaup, Sara Margrethe Oskal, Egil Keskitalo, Sverre Porsanger.

Skuolfi

Giehtačálus ja bagadallan Harriet Nordlund. Lávdehbámen ja biktasat Gunilla Nordlund. Sámás Kristiina Utsi Boine. Neavttárat Mary Sarre, Ingor Ántte Áilu Gaup, Egil Keskitalo, Harriet Nordlund, Hild Jorunn Oskal, Siljá Somby, Britt Inga Vars, Bernt Morten Bongo, Svein Egil Oskal.

2006

Eanu Underground Orohagas

Giehtačálus Anton Tsehov. Bagadalli: Harriet Nordlund. Musihkka Svein Schultz ja visuálalaš hábmen Inghild Karl-sen. Sámás Nils Isak Eira. Neavttárat Mary Sarre, Kristin Solberg, Anitta Suikkari, Nils Henrik Buljo, Toivo Lukkari, Egil Keskitalo, Svein Birger Olsen.

Lonuhus

Giehtačálus Cecilia Persson. Bagadalli: Finn Poulsen. Mu-sihkka Roger Ludvigsen. Lávdehbámen ja puvut Gunilla Nordlund. Sámás Britt Inga Vars. Neavttárat Kristin Solberg, Ingor Ántte Áilu Gaup, Anitta Suikkari, Nils Henrik Buljo, Egil Keskitalo.

Oahpaheaddji

Giehtačálus Jean-Pierre Dopagne, sámás Svein Birger Olsen. Bagadalli: Knut Walle. Neavttár: Svein Birger Olsen.

ČUJUHUSAT

ÁL GO ČÁJÁLMAS Sámeteáhtera árbevierut ja duogáš

LÁIDEHUS Vejolaš duohtavuođat

- 1 Suutela 2005, 14-15, 25.
- 2 Esslin 1980, 96-97.
- 3 Protokoll: Framtidsverksted 13. – 16. februar 1995. Tema: Beaivvás Sámi Teáhter i framtida. Strategi-arbeid –bearpma. BTA.
- 4 Walle 1988; Gunnarsson 1992.
- 5 Teaterchefens dagbok i internet 25. 5. 2005.
- 6 "Brev till personal från Harriet." Teaterchef Harriet Nordlund till personal av Beaivvás-teater 2004. BTA.
- 7 Schuler 2004; Schuler 2007.
- 8 Eilertsen 2005.
- 9 Harriet Nordlund till personal av Beaivvás-teater, skábmamánuš 2006. BTA.

- 1 Harriet Nordlund jearahallan.
- 2 Hans Husum: "Teatertreff i Sameland." Klassekampen 4. 2. 1985.
- 3 Originálava veršuvna Nils Utsi sáhkavuorus: "Jeg vil ná si at som uttrykksform er ikke teater fremmed i samekulturen. -- Se bare mora mi når hu forteller ei historie fra bygda: Med stemme og mimikk tegner ho opp de forskjellige personene, heile kroppen er med når ho forteller. Dette merker vi juo også når vi turnerer i sameland. Det kommer gamle kjerringar som aldri før har sett ei teater – og de er med oss. Heile veien! - Joiken, sagn og fortellinger har brukt forfedrenes visdom videre gjennom slektene. Her finner vi elementer til formspråket i det sanne og samtidig moderne samiske teateret." Hans Husum: "Teatertreff i Sameland." Klassekampen 4. 2. 1985.
- 4 Selinheimo 1989.
- 5 Gc. omd. Kister 2004.
- 6 Omd. Ingør Ántte Áílu Gaup ja Sverre Porsanger jearahallat.
- 7 E. I. O. Haetta 1994. BTA.
- 8 Selinheimo 1989.
- 9 Fiebach 2005, 133.
- 10 Gunnarsson 1992.
- 11 Sverre Porsanger jearahallan.
- 12 Omd. Johan Turi geavaha ironijia girjistis Muitalus sámiid bírra. Duppalgulahállama bírra gč. omd. DuBois 1995.
- 13 Örn bírra gč.
- 14 Hirn 1982, 118.
- 15 Gc. omd. Solbak 2005, mii govvida Kárášjoga sámiid Pariisa mákki jagis 1878.
- 16 Lampén 1921, 78-79.
- 17 Utsi 1997, 22.
- 18 Lehtola 2000, 21.
- 19 Lehtola 2000, 51-53.
- 20 Lehtola 2000, 51-53.
- 21 Lehtola 2000, 86.
- 22 Lehtola 2000, 130-141.
- 23 Lehtola 2000, 149-151.
- 24 Lehtola 2000, 154-158. Niillasa Gáren Ánná / Karen Anna Logje Gaup vásáhusat Same Jakki –filmmas gč. Hennos Mikku Heijá Irene: "Sámi vuosttás filbmaneavttár", Ássu 3. 4. 1998.

VUOSTTÁŠ OASÁŠ Beaivváža bajásdánsun

- 1 Ingør Ántte Áílu Gaup jearahallan. Joavku namma bodii ovttá lávllateavstas man Marie Kemi lei čállán, das luondu lei gárv-

- 25 Lehtola 2000, 180-182.
- 26 Lapin Sivistysseuran lehdistötiedote 12. 6. 1963. Karl Nickul arkiiva. KA.
- 27 Samisk kultur og utdanning 1987, 34, 87.
- 28 Lehtola 2000, 214-216.
- 29 Harriet Nordlund jearahallan.
- 30 Harriet Nordlund jearahallan; Lövenborg 1991.
- 31 Harriet Nordlund jearahallan.
- 32 Harriet Nordlund jearahallan.
- 33 Selinheimo 1984 (a); Selinheimo 1984 (b).
- 34 Samisk kultur og utdanning 1987, 34, 87.
- 35 "Eget teater for samer". Ságat 6/1977.
- 36 "Eget teater for samer". Ságat 6/1977.
- 37 Nordlund 1990, 11-12.
- 38 Nordlund 1990, 11-14; Selinheimo 1984 (b). Cájálmasa vuosttás veršuvna jodii turneas gúda báikkis Ruotas gitta Stockholmma rádjai. Nuppi Cájálmasa jodii 14 báikkis sámeuguovlluin gitta Kárášjoga, Álaheauja ja Ohcejoga rádjai. Teáhterfestiválas Toronto jagis 1980 Nordlund ja Rimpi Cájéheigga sámeteáhtera ja –tradišuvnaid. Jagis 1981 WCIP konferánsas Canberras Austrálias, Åsa Simma ja Rimpi Cájéheigga Solens son –cájálmasa. Jagis 1982 Dálvaldis oassálastti minoritehateáhterii festiválaiden Hanaholmas, Helsgegis. Lena Nordlund ovdastii Dálvaldis-teáhtera luondoálbmogiid teáhterfestiválan (ITC) Toronto.
- 39 Selinheimo 1989; Selinheimo 1984 (b).
- 40 Harriet Nordlund jearahallan.
- 41 Samisk kulturliv og utdanning 1987, 34, 88; Nordlund 1990, 23.
- 42 Suomagillii Gutterm govvidii vuosttašeheda: "Aloittelevan teatterin esitys ja lavastus olivat vaativattonia, ja niin olivat katsojatkivit." Eino Gutterm: "Rávgoš-teatterin historiaa." – Iso Valkoinen Poro. Lapin Aluetteatterilehti 1989.
- 43 Eino Gutterm: "Rávgoš-teatterin historiaa." – Iso Valkoinen Poro. Lapin Aluetteatterilehti 1989.
- 44 Sámi kulturšattu čilgehus 1981, 6.
- 5 vohuvvon čáppa ivnniiguin.
- 6 Söknad om støtte til å lage en rocke-joikeopera. De samiske kulturutvalg, Norsk kulturråd, 16. mai 1980. Bearbma 1980. BTA. Miessemánu loahpas maiddái bagadalli lei sihkkaraston: "Vi har hatt kontakt med skuespiller Nils Gaup ved Trønderlag Teater og han har sagt seg villig til å instruere sceneoppsettet av musicalen. Det kan nevnes at han er med på oppsettet av musicalen Chicago ved Trønderlag Teater." Söknad om støtte til Nordisk Sameråd 30. 5. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 7 Bihtá Finnmarkku leana ášselistus 29. 5. 1980. Bearbma 1980. BTA. "Guovdageaidnu, varraniibi" lei dovdus Noaiddi luodi meroštallan.
- 8 Söknad om støtte til å lage en rocke-joikeopera. De samiske kulturutvalg, Norsk kulturråd, 16. mai 1980. Bearbma 1980. BTA. Finnmarkku letnii cjujuhuvvon ohcamušas cájálmasa lei konfliktta birra mii lea sámiid rivtti ja válodosvodaga gaskkas. Dál dan oaidnit sámiid oaidninchiegas. "Det er beklagelig at budsjettet ikke tillater innvilning. Jeg tiltrår av budsjettmessige grunner avslag." Bihtá Finnmark fylke ášselistus 29. 5. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 9 Söknad om støtte til å lage en rocke-joikeopera. De samiske kulturutvalg, Norsk kulturråd, 16. mai 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 10 Söknad om støtte til Nordisk Sameråd 30. 5. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 11 Informasjonsskriv til Sameradioen 4. 6. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 12 Første utkast driftsbudsjet for musicalen Våre vidder. August 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 13 Söknad om tilskott til spesielle kulturtiltak til kultursulenten i Finnmark. Bearbma 1980. BTA.
- 14 Ailo Gaup til Halvdan (Nedreford) 9. 9. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 15 Sverre Svein Birgerii 10. 9. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 16 Esim. Söknad om støtte til å lage en rocke-joikeopera til De samiske kulturutvalp (sic) 8. 9. 1980. Bearbma 1980. BTA.
- 17 Sverre Hjelleset čilgehus Sept/80. Bearbma 1980. BTA. Hjelleset lei sihkkar, ahte earátge dáža lágádusat eai hálidivčče oassálastit. Čuovvovaš lávki lei váldit oktavuođa sápmelacčaid iežas Jårgaleaddji-lágádussi.
- 18 Kautokeino kommune til foreninger i Kautokeino 10. 9. 1980; Beaivvas (sic) til Aslak Nils Sara, Nordisk Samisk Institutt 15. 10.1980. Bearbma 1980. BTA.
- 19 Guovdagæino Sámiid Sær'vi til Beaivvas joavku 17.11.1980. Bearbma 1980. BTA.
- 20 Beaivvas til Riksteateret 13. 1. 1981. Bearbma 1981. BTA.
- 21 Ohcamus lei hilgojuvpon omd. Finnmarkku fylkes daniig dat ii gávdnon bušeahdas! Finnmarken 13. 9. 1980.
- 22 Beaivvás ozai saji maiddái teáhtera kánttvrii. Sámi instituuttaa ii duostan lohpipit ovald go kulturdálu gárvanivccii, muhto lohpipili dalle giedahallat ássi. Beaivvas til Aslak Nils Sara, Nordisk Samisk Institutt 15. 10.1980; Sámi Instituutta til Beaivvas 24. 10.1980. Bearbma 1980. BTA.
- 23 Beaivvas til rektor i den samiske videeregående skole 12. 2. 1981; Beaivvas til Det samiske kulturutvalg 29. 4. 1981. Bearbma 1981. BTA.
- 24 Annukka Aikio: "Saamelainen teatteri syntyi: Joikumusikaali kertoo porokylän valtauksesta." Helsingin Sanomat 19. 6. 1981.
- 25 Svein Birger Olsen ja Egil Keskitalo jearahallat; Beaivvas til rektor i den samiske videeregående skole 12. 2. 1981; Beaivvaš til Det samiske kulturutvalg 29. 4. 1981. Bearbma 1981. BTA.
- 26 Ann Jorid Henriksen ja Ámmun Johnskareng jearahallat.
- 27 Annukka Aikio: "Saamelainen teatteri syntyi: Joikumusikaali kertoo porokylän valtauksesta." Helsingin Sanomat 19. 6. 1981.
- 28 Beaivvas til rektor i den samiske videeregående skole 12. 2. 1981. Bearbma 1981. BTA.
- 29 Ingør Ántte Áílu Gaup, Leif Issát E. Nilut ja Ámmun Johnskareng jearahallat.
- 30 Omd. Vars, Britt-Inga: "Beaivvás teáhters historie fra frigruppe til institusjon", s. 1. Čilgehus (beavivemearri haga). BTA.
- 31 Svein Birger Olsen ja Leif Issát E. Nilut jearahallat. Olsen väikkuihii dasa, ahte nuppe láhkai go SGs; láhhttun dohkkehuvvojedje maiddái earátge go sápmelacčat, namalassii "juohkehaš gii lei bargin sámeteáhteriin".
- 32 Selinheimo 1989, 19.
- 33 Mary Sarre jearahallan.
- 34 Min duoddarat II – Våre Vidder II – Meidän tunturimme II. Sámi musikála. Sámagillii – norsk – suomeksi. Giehtaprogramma 1983. BTA.
- 35 Leif Issát E. Nilut ja Ann Jorid Henriksen jearahallat.
- 36 Busses lei oasttedettiin báikenammagalba,

masa lei báhcán "Bolga" cájehit čuovvovaš bátkki, gos busse bisána.

37 Ann Jorid Henriksen jearahallan.

38 Ámmun Johnskareng jearahallan.

39 Pirkko-Liisa Paaso-Salo: "Taistelu kulttuurin ja identiteetin puolesta. Virkistävän tuore saamelaissuorten ryhmä." Pohjolan Sano mat 24. 8. 1983.

40 Pirkko-Liisa Paaso-Salo: "Taistelu kulttuurin ja identiteetin puolesta. Virkistävän tuore saamelaissuorten ryhmä." Pohjolan Sano mat 24. 8. 1983.

41 Min duoddarat 1984; John Gustavsen: "Første samiske musical på kassett". Arbeiderbladet 9. 2. 1984; Nordlys 28. 1. 1984.

NUBBI OASÁŠ ležaset vuogi ohcame

1 Ann Jorid Henriksen jearahallan; Hans Husum: "Teatertreff i Sameland." Klassekampen 4. 2. 1985.

2 Teaterkomitéens utredning om etablering av samisk teater. Kautokeino kommune 1984; Britt-Inga Vars: "Beaivvás teáhters historie fra frigruppe til institusjon." Čilgehus (beavivemearri haga). BTA.

3 Per Lars Tonstad: "Idealismen er der – nå trangs penger: Fast samisk teater i åri?" Finnmark Dagblad 16. 2. 1984.

4 Selinheimo 1984.

5 "Sverre presideantta teahteris oahppamin." Sámi Áigi 16. 3. 1984.

6 "Sverre presideantta teahteris oahppamin." Sámi Áigi 16. 3. 1984.

7 Selinheimo 1984. Bihtá lei cájehuvvon ovdal Hålagaland-teáhteris. Dan ledje dramatiseren Tone Danielsen, Sigmund Sæverud ja Nils Utsi.

8 Nordlys 19. 6. 1984.

9 Teaterkomitéens utredning om etablering av samisk teater. Kautokeino kommune 1984.

10 Britt-Inga Vars: "Beaivvás teáhters historie fra frigruppe til institusjon." Čilgehus (beavivemearri haga). BTA.

11 Stivräcoahkkin 6. 12. 1984. Stivräcoahkkiimied beavdegirjijit 1984-1986. BTA. Vuosttaš čoahkkiimied ledje mieilde Svein Birger Olsen, Sverre Hjelleset, Nils Gaup, Ailo Gaup, Ingør Antte Áílu Gaup ja Petter Thomasson čällingottis.

12 Hans Husum: "Teatertreff i Sameland." Klassekampen 4. 2. 1985.

13 Hans Husum: "Teatertreff i Sameland."

- Klassekampen 4. 2. 1985.
- 14 Bjørg Vindsetmo: "La Beaivvas leve!" Dagbladet (ii beavimearri). BTA.
- 15 Mary Sarre jearahallan.
- 16 Ann Jorid Henriksen jearahallan.
- 17 Ann Jorid Henriksen jearahallan.
- 18 Jearahallan Klassekampen (ii beavimearri). BTA.
- 19 Leif Isak E. Nilut jearahallan.
- 20 Igor Ántte Áilu Gaup jearahallan.
- 21 Igor Ántte Áilu Gaup jearahallan.
- 22 Sara Margret Oskal jearahallan.
- 23 Esim. Leif Isak E. Nilut jearahallan.
- 24 Samisk kultur og utdanning. NOU 1987: 34, 87; omd. Svein Birger Olsen jearahallan.
- 25 Bjørg Vindsetmo: "La Beaivvas leve!" Dagbladet (ii beavimearri). BTA.
- 26 Jon Gustavsen: "Kautokeino Kommune: Ønsker samisk teater." Teater i Nord 4/1985, 3; John Gustavsen: "Samisk kjernekraftverk trengs i Kautokeino." Teater i Nord 5/1985, 4; Arne Eriksen: "Demosnrasjonstog som avslutning av støtte-aksjoner for Beaivvas: Nå eller aldfri for samisk teater!" Altaposten 14. 9. 1985.
- 27 Britt-Inga Vars: "Beaivváš téáhters historie fra frigruppe til institusjon." Čilgehus (beavimearri haga). BTA.
- 28 "Kort informasjon: Ref. Ole Henrik Maggas brev av 31. 08. 1985." Ássébáhpírat 1985. BTA.
- 29 Pressemelding 5. 9. 1985. BTA.
- 30 "Nei til samisk teater". Finnmark Dagblad 6. 9. 1985.
- 31 Knut Walle: Åpent brev til kultur- og vitenskapsdepartementet 10. 9. 1985. BTA; Knut Walle: "Kulturskandale må avverges." Nordlys 10. 9. 1985.
- 32 Finnmark Dagblad 6. 9. 1985; Pressemelding 7. 9. 1985. BTA.
- 33 Teaksta adreasain: "1. Vi støtter de samiske teaterarbeidere i sitt krav om at de bevilgendsymndigheter straks innfør sine økonosmiske løfter til teatergruppen Beaivvas' høstproduksjon 1985. 2. Vi støtter de samiske teaterarbeidere i sin årelange kamp for opprettelse av et fast profesjonelt samisk teater i Norge. Og at de norske kulturmyndigheter straks innfør sine løfter om å bevilge penger over det norske statsbudsjettet i 1986. Ks. Til kultur- og vitenskapsdepartementet, BTA; Altaposten 14. 9. 1985.
- 34 Finnmark Dagblad 6. 9. 1985; Pressemelding 7. 9. 1985. BTA.
- 35 Knut Walle: Åpent brev til kultur- og vitenskapsdepartementet 10. 9. 1985. BTA;

- Knut Walle: "Kulturskandale må avverges." Nordlys 10. 9. 1985.
- 36 Per Lars Tonstad: "Sverre Porsanger er bitter på staten. Ofret utdanning og penger for samisk teater." Finnmark Dagblad 12. 9. 1985.
- 37 Britt-Inga Vars: "Beaivváš téáhters historie fra frigruppe til institusjon." Čilgehus (beavimearri haga). BTA. Beaivváš téáhtera bušeahhta jagis 1986 lei 1,5 miljovnna. Revisjonsberetning for 1986 til generalforsamlingen i Beaivvas. BTA.
- 38 John Gustavsen: "Statssekretær Jan S. Levy: Beaivvas arbeider meget seriøst. Teater i Nord 5/1985, 5.
- 39 Stivračoahkkimiaid 31.3.1986. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1984-1986. BTA.
- 40 Årsmelding 1986. BTA.
- 41 Årsmelding 1986. BTA.
- 42 Bjørg Vindsetmo: "La Beaivvas leve!" Dagbladet (ii beavimearri). BTA.
- 43 Trond Aglen: "Teater Beaivvas med et poetisk skrik fra de tapte vidder." Morgenbladet 2. 6. 1986.
- 44 Igor Ántte Áilu Gaup jearahallan.
- 45 Ammun Johnskareng jearahallan.
- 46 "Stalloer på Black Box." VG 2. 6. 1986; Trond Aglen: "Teater Beaivvas med et poetisk skrik fra de tapte vidder." Morgenbladet 2. 6. 1986.
- 47 Stivračoahkkimat 4. 5. 1986 ja 11.-12. 10. 1986. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1984-1986. BTA; Årsmelding 1987; Styremøte 31. 5. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 48 Svein Birger Olsen ja Britt Inga Vars jearahallamat.
- 49 Britt Inga Vars jearahallan.
- 50 "Selskapets formål er å drive og å fremme teatervirksemhet på samisk språk og å formidle samisk kultur gjennom teaterarbeid og lignende virksamhet." Alta handelsregister 9. 9. 1987. Ark:005. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 51 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 15.6. 1987. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA. Vuosttaš stírra várrelahlut ledje Inga H. Haetta Guovdageainnus, Nils Thomas Utsi Guovdageainnus, Anders A. Gaup Indre Billávuonaas, Ammun Johnskareng bargiid bealis ja Klemet O. Haetta Guovdageainnus.
- 52 Samisk kultur og utdanning. NOU 1987: 34.
- 53 Igor Ántte Áilu Gaup jearahallan.
- 54 J. Lehtola 2000, 247.
- 55 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 1.6. 1988: sak 14-15 med brev fra Knut Hermansen og Agnetha Eriksen. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 56 J. Lehtola 2000, 248-249.
- 57 J. Lehtola 2000, 247.
- 58 J. Lehtola 2000, 252.
- 59 Styringsgruppa for samisk teater, sty-

GOALMMÁT OASÁŠ Geahčalan baji fearánat

- 1 Mikkel Gaup jearahallan.
- 2 Turnerrapport (Leif Isak Eide) 25. 1. 88. Årsmelding 1987. Styremøte 31. 5. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 3 Turnerrapport (Leif Isak Eide) 25. 1. 88. Årsmelding 1987. Styremøte 31. 5. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 4 Årsmelding 1987. Styremøte 31. 5. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 5 Årsmelding 1987. Styremøte 31. 5. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. Muhtun lanjaid ledje láigohan maid boares njuovahagas.
- 6 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 6. 4. 1987. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA. Virggálaš váljen leinjukčamáanus, muhto O-H Magga leibidván Olsen álggahtit barggu juo lagi álggus. Svein B. Olsen til styringsgruppa 12. 1. 87.
- 7 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 15.6. 1987. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA; Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 1.6. 1988: sak 14-15 med brev fra Knut Hermansen og Agnetha Eriksen. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 8 Svein Birger Olsen ja Britt Inga Vars jearahallamat.
- 9 Britt Inga Vars jearahallan.
- 10 "Selskapets formål er å drive og å fremme teatervirksemhet på samisk språk og å formidle samisk kultur gjennom teaterarbeid og lignende virksamhet." Alta handelsregister 9. 9. 1987. Ark:005. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 11 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 15.6. 1987. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA. Vuosttaš stírra várrelahlut ledje Inga H. Haetta Guovdageainnus, Nils Thomas Utsi Guovdageainnus, Anders A. Gaup Indre Billávuonaas, Ammun Johnskareng bargiid bealis ja Klemet O. Haetta Guovdageainnus.
- 12 Samisk kultur og utdanning. NOU 1987: 34.
- 13 Igor Ántte Áilu Gaup jearahallan.
- 14 Dagbladet 7. 4. 1987.
- 15 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 1.6. 1988: sak 14-15 med brev fra Knut Hermansen og Agnetha Eriksen. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 16 Styringsgruppa for samisk teater, sty-
- remøte 15.6. 1987, sak 10: Eventuelt. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 17 Agnetha Eriksen: "Arbeidssituasjonen og oppbygginga av teateret." Notat til Sami Teather 18. 12. 1987. BTA. Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 18 Agnetha Eriksen: "Arbeidssituasjonen og oppbygginga av teateret." Notat til Sami Teather 18. 12. 1987. BTA. Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 19 Mikkel Gaup ja Svein Egil Oskal jearahallamat.
- 20 Turnerrapport (Leif Isak Eide) 25. 1. 88. Årsmelding 1987. Styremøte 31. 5. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89; Mikkel Gaup ja Svein Egil Oskal jearahallamat.
- 21 Jan Gunnar Furuly: "Skriv for samisk teater!" FD 15. 1. 1988; Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988: sak 9 med sakspapirene. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 22 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988: sak 9 med sakspapirene. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 23 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988: sak 9 med sakspapirene. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 24 Advokatene Högseth. Meedby og Leistad til Sami Teather 10. 5. 1988. Árk: 001. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89.
- 25 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988: sak 8 + sakspapirene. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 26 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 14.3. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 27 Jahkediedáhus – Årsmelding 1988.
- 28 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 16.8. 1988: ássit 26-27. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA. Aviissain ságastalle jodíheaddjikrisa birra, gč, omd. lohkki cállosa "Sover styret i Beaivvas?" Nordlys 2. 5. 1988 ja "Samisk teater, en framtid?" Nordlys 11. 5. 1988.
- 29 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 16.8. 1988: Bargiid reive 17. 6. 1988. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 30 Terje Mykleboll: "Lederkrise ved det samiske teatret." Dagbladet 7. 6. 1988.
- 31 Julie Eira jearahallan.
- 32 Knut Walle jearahallan.
- 33 Jahkediedáhus – Årsmelding 1988.
- 34 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 7. 12. 1988: sak 55. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 35 Jahkediedáhus – Årsmelding 1988.
- 36 Knut Walle jearahallan; Jahkediedáhus – Årsmelding 1989.
- 37 Knut Walle: "Uriktige opplysninger om Beaivváš Sami Teather". Ságt 8. 5. 1989.
- 38 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 21.4. 1989: bargiid reive mottatt 7. 4. 1989. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA. Maiddaš Ságt 29. 4. 1989.
- 39 Jahkediedáhus – Årsmelding 1988-89.
- 40 Jahkediedáhus – Årsmelding 1988-89.
- 41 Budgetssøknad 1990 til Det Kgl. Kultur og Vitenkapsdepartementet 10. 2. 1989. Lähteneet kirjeet. BTA.
- 42 Beaivváš Sami Teather (sic): På skolebenken? Behov for videreutdanning. Ságt 10. 6. 1989.
- 43 Beaivváš Sami Teather: På skolebenken? Behov for videreutdanning. Ságt 10. 6. 1989.
- 44 Jahkediedáhus – Årsmelding 1989.
- 45 Sámi Áigi 2. 6. 1989.
- 46 Paul-Anders Simma Beaivvasii 2. 6. 1989; Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 24.6. 1989; Beaivvas Paul-Anders Simmai 26.6. 1989. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 47 Styringsgruppa for samisk teater, styremøte 5.12. 1989. Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1987-89. BTA.
- 48 Teaterrådet til Kultur- og vitenskapsdepartementet 6. 6. 1989. BTA; Ságt 30. 8. 1989.
- 49 "Samisk teater." Ságt-aviissa oaiivečalus 23. 9. 1989.
- 50 Jahkediedáhus – Årsmelding 1989; NTB-materiell, utvalgt og distribuert av Norske Argus A/S. BTA.
- 51 "Sjokk i Kautokeino: Beaivváš blir ikke fast samisk teater!" Ságt 18. 10. 1989.
- 52 "Pinlig å representere staten." Nationen (ii beavimearri). BTA.
- 53 "Knut Walle trekker seg fra Beaivvas samisk teater: Pines til taushet?" Altaposten 13. 10. 1989; "Ann Jorid Henriksen ved Beaivváš: Staben tar permisjon!" Ságt 26. 10. 1989.
- 54 Jahkediedáhus – Årsmelding 1989.

- 55 Beaivváš Sami Teather Sak 17/89: Reaksjon på KVDs forslag til statsbudsjett vedrørende Beaivváš Sami Teather o/s 20. 10. 1989. BTA.
- 56 Jahkediedáhus – Årsmelding 1989.
- 57 Jahkediedáhus – Årsmelding 1989.
- 58 Leif Isat E. Nilut jearahallan.

NJALJÁT OASÁŠ Guovlluteáhteris nationálateáhteris

- 1 Jahkediedáhus – Årsmelding 1989.
- 2 Eilertsen 2005, 310. Namuhuvvon hoavdat leigga Wolfgang Kolneder ja Bernhard Ramsted.
- 3 Stivračoahkkimiaid beavdeigirjijit 1989.
- 4 Ann Jorid Henriksen jearahallan.
- 5 Jahkediedáhus – Årsmelding 1990.
- 6 Jahkediedáhus – Årsmelding 1990.
- 7 Jahkediedáhus – Årsmelding 1990.
- 8 Jahkediedáhus – Årsmelding 1990.
- 9 Jahkediedáhus – Årsmelding 1990.
- 10 Haukur J. Gunnarsson jearahallan.
- 11 Anita Suikkari jearahallan.
- 12 Media oainnuid birra gč. Eilertsen 2005, 312.
- 13 Haukur J. Gunnarsson ja Leif Issát E. Nilut jearahallamat; Jahkediedáhus – Årsmelding 1991.
- 14 Haukur J. Gunnarsson jearahallan.
- 15 Haukur J. Gunnarsson jearahallan. Narukámi birra Haganius 1995.
- 16 Beaivváš Sami Teáhtera strategijaplána 1996, 4-5. BTA.
- 17 Sverre Hjelleset: "Innlegg – Beaivváš historie." Sametingets møte om kortflyplass 29. – 30. 8. 94. Muistio 28. 8. 1994. BTA.
- 18 Haukur J. Gunnarsson ja Leif Issát E. Nilut jearahallamat; Beaivváš Sami Teáhtera strategijaplána 1996.
- 19 Jahkediedáhusat 1991-1995.
- 20 Jahkediedáhus 1992.
- 21 Haukur J. Gunnarsson jearahallan; Jahkediedáhusat - Årsmeldinger 1991-1996. BTA.
- 22 Omd. Dan Robert Larsen: Earálágán Beaivváš Sami Áigi 9. 8. 1992.
- 23 Viiddis čilgehus gč. Schuler 2004, 195-209.
- 24 Anita Suikkari jearahallan.

- 25 Mary Sarre jearahallan.
 26 Inger Margrethe Olsen jearahallan.
 27 Helena Sahavirta: Kolttien historiaa: Sodissa ei ole voittajia. Kaleva 6. 5. 1994.
 28 Leif Issát E. Nilut jearahallan.
 29 Haukur J. Gunnarsson jearahallan; Jahkediedáhus 1994 ja 1996.
 30 Jähkediedáhus 1994.
 31 Inger Margrethe Olsen jearahallan.
 32 Jähkediedáhus 1995.
 33 Finnmarken 1995 (ii beaivmearri). BTA.
 34 Haukur J. Gunnarsson jearahallan.
 35 Julie Eira jearahallan.
 36 Handlingsplan for Beaivváš Sámi Teáhter 29. 2. 1996. Strategi-arbeid. BTA.
 37 Omd. Handlingsplan for Beaivváš Sámi Teáhter 29. 2. 1996. Strategi-arbeid. BTA; John Gustavsen: Beaivváš kjemper for bedre budsjett. Kulturnytt 1/1996.
 38 Referat fra strategi-møte 25. 9. 1995. Strategi-arbeid. BTA.

VIÐÁT OASÁŠ “Teáhter lea geavatlaš politihkka”

- 1 Julie Eira jearahallan.
 2 Alex Scherpf jearahallan; Eilertsen 2005, 376. Scherpf vuosittaš bagadallanbargu Beaivváš-teáhteris lei Ráhkastuvvan balva jagis 1987. Go Scherpf jearahallojuvvui dalle Min Áigá, sus oru hui vättisin go-vahallat omd. Romeo ja Julia –cáiálmasa sámegielat veršuvdnu! Inger Margrethe Olsen: “Sámi teáhter gelddoleamos oppa Norggas.” (Alex Scherpf jearahallan.) Min Áigi 1987. BTA.
 3 Jähkediedáhusat – Årsberetninger 2007-2009.
 4 Julie Eira jearahallan.
 5 Lena Salmi: Beaivvasin uusi johtaja haluaa jalkautua saamelaisalueelle. Lapin Kansa 29. 1. 1997.
 6 Lapin Kansa 29. 1. 1997.
 7 Lapin Kansa 29. 1. 1997.
 8 Alex Scherpf jearahallan.
 9 Alex Scherpf jearahallan; Lena Salmi: Beaivvasin uusi johtaja haluaa jalkautua saamelaisalueelle. Lapin Kansa 29. 1. 1997.
 10 Jähkediedáhusat – Årsberetninger 1997-1999.
 11 Eilertsen 2005, 376.

- 12 Jähkediedáhus – Årsberetning 1997.
 13 Håkon Isak Vars: Giiddadulví rievttes áiggis rievttes báikkis. Ášsu 13. 4. 1997.
 14 Alex Scherpf jearahallan.
 15 Nuoraidteáhtera ledje huksemin Anitta Suikkari Sampo-teáhteris ja Gina Utsi Guovdageainnu suoikanis. Ášsu 23. 1. 1997.
 16 Julie & Romeo –giehtaprográmma. BTA.
 17 Lena Salmi: Romeo ja Julia kääntyti saameksi keskelle jalkapallorakkautta. Lapin Kansa 5. 11. 1997.
 18 Lena Salmi: Romeo ja Julia kääntyti saameksi keskelle jalkapallorakkautta. Lapin Kansa 5. 11. 1997. Sámeaviissaid kritikkaid birra omd. Ášsu 17. 10. 1997.
 19 Elbjørg Mathiesen: Bargguhisvuota sámisúohkanis Guovdageaidnus. Lohkkiid oaivilat. Ášsu 11. 2. 1998.
 20 Ášsu 13. 2. 1998.
 21 Ášsu 13. 2. 1998.
 22 Ann-Irene Buljo: Beaivváš ránes kopiaa dácateáhteris. Ášsu 13. 2. 1998.
 23 Sara Margtethe Oskal: Allakompetánsa Beaivváš Sámi Teáhter. Ášsu 16. 2. 1998.
 24 Alex Scherpf: Dáidaga geaidnu duoddara badjel. Ášsu 16. 2. 1998.
 25 Håkon Isak Vars: Beaivváš, dáža teáhter sámegillii? Ášsu 18. 2. 1998.
 26 Ášsu 20. 2. 1998.
 27 Beaivváš-fan: Beaivváš Sámi Teáhter ja kultuvrralaš láikivuhta. Ášsu 22. 2. 1998.
 28 Trygve Lund Guttormsen: Beaivváš. Ášsu 22. 2. 1998.
 29 Nammamearka “Ann Jorid”: Beaivváš Sámi Teáhtera birra ja iešberoštteami birra. Ášsu 28. 2. 1998. Teáhtera bealusteaddjiin gč. Inga Hermansen jearahallan Ášsus 25. 2. 1998.
 30 Alex Scherpf jearahallan.
 31 Gč. Ášsu 12. 12. 1987, 18. 10. 1998 ja 22. 1. 1999.
 32 Hennon Mikku Heijjá Irene: “Jeagge Jussá” hástalussan buohkaide. Ášsu 28. 2. 1998.
 33 Hennon Mikku Heijjá Irene: Niillas viimmat Beaivvázii. Ášsu 6. 3. 1998.
 34 Dan Robert Larsen: Odđa áigerehkenastin Beaivváš-teáhteris... áigi ovdal ja maŋŋa Nils Utsi. Ášsu 11. 3. 1998.
 35 Anitta Suikkari jearahallan.
 36 Ášsu 9. 10. 1998.
 37 Jähkediedáhus – Årsberetning 1998.
 38 Árvoštallamiid birra gč. omd. Simi-Ristena Håkon Issát: Stálóbursa. Ášsu 25. 2. 1999.

- 39 Jähkediedáhus – Årsberetning 1999. Árvóštallamiid birra gč. Berit Solveig Gaup: Eai orro lihkostuvamin. Ášsu 20. 10. 1999.
 40 Beavváš behtohallan Bondevikii. Ášsu 15. 10. 1999.
 41 Helena Sahavirta: Saamelaisteatteri kesällä 20-vuotias. Kaleva 27. 2. 2000.
 42 “Stáhtabušeatha jahkásaš váivin midjiide”. Ášsu 1. 10. 2000.
 43 Ášsu 29. 9. 1999.
 44 Ášsu 8. 12. 1999.
 45 Jähkediedáhus – Årsberetning 2000.
 46 Helena Sahavirta: Völundin arktinen taru. Kaleva 27. 2. 2000. Muista arvosteluita ks. esim. Berit Solveig Gaup: Jiekŋagalbma vásáhus. Ášsu 29. 2. 2000.
 47 Ášsu 12. 3. 2001.
 48 Helena Sahavirta: Reviisori puhuu nyt saamea. Kaleva 22. 1. 2001.
 49 Ášsu 21. 12. 2001; Berit Solveig Gaup: “Lájlá geasuha, suhttada ja illuda.” Ášsu 5. 3. 2002.
 50 Jähkediedáhus – Årsberetning 2002.
 51 Ášsu 27. 9. 2002; Ášsu 18. 10. 2002; Jähkediedáhus – Årsberetning 2002.

GUÐAT OASÁŠ “Teáhter lea čalbmeravkaleami dáidda duoddaris”

- 1 Harriet Nordlund jearahallan.
 2 “Brev till personal från Harriet.” Teaterchef Harriet Nordlund till personal av Beaivváš-teáhter. BTA; Harriet Nordlund jearahallan.
 3 “Tack kära publik”. Harriet Nordlund giittossánit skábmamanus 2006. Giehtačálus.
 4 Lena Salmi: “Monipuolin saamelaistaitaja Beaivvásin johtoon. Päämääräänä huominen.” (Harriet Nordlund jearahallan.) Lapin Kansa 11. 6. 2002.
 5 Jähkediedáhus – Årsberetning 2003. BTA.
 6 Gč. Schuler 2004, 238-252.
 7 Harriet Nordlund jearahallan.
 8 Harriet Nordlund jearahallan.
 9 Harriet Nordlund jearahallan.
 10 Harriet Nordlund neahttabeaveigirjjit ee. 2004.
 11 Harriet Nordlund jearahallan; “Tack kära publik”. Harriet Nordlund giittossánit skábmamanus 2006. Giehtačálus. BTA.

- 12 “Tack kära publik”. Harriet Nordlund giittossánit skábmamanus 2006. Giehtačálus. BTA.
 13 “Ráhkis geahčít.” Álgosánit Internáhttačáiálmasa giehtaprográmmi 2003. Asta Balto ráhkadii girjji váráš artihkkala “Internáhtaid huksejti ja sámivuoda njeidet”, sámiid ásdatvásáhusaid historjjá.
 14 Issat Sámmol Hetta: “Sávvokeahthes háviid dikšun”. Magne Ove Varsi jearahallan Internáhttačáiálmasa giehtaprográmmi 2003.
 15 Jähkediedáhus - Årsberetning 2004. BTA.
 16 Lummaid dievva geađggit –cáiálmasa giehtaprográmma. BTA.
 17 Situationsanalys av Beaivváš Sámi Teáhter. Analys genomförd av teatersjef Harriet Nordlund i samarbete med personal på Beaivváš Sámi Teáhter. BTA.
 18 Situationsanalys av Beaivváš Sámi Teáhter. Analys genomförd av teatersjef Harriet Nordlund i samarbete med personal på Beaivváš Sámi Teáhter. BTA.
 19 Harriet Nordlund jearahallan; Situationsanalys av Beaivváš Sámi Teáhter. Analys genomförd av teatersjef Harriet Nordlund i samarbete med personal på Beaivváš Sámi Teáhter. BTA.
 20 Till Teaterhögskolan i Oslo, Teaterhögskolan i Malmö, Teaterhögskolan i Luleå, Teaterhögskolan i Helsingfors. Harriet Nordlund reive 3. 3. 2003. BTA.
 21 Till Teaterhögskolan i Oslo, Teaterhögskolan i Malmö, Teaterhögskolan i Luleå, Teaterhögskolan i Helsingfors. Harriet Nordlund reive 3. 3. 2003. BTA.
 22 Till Teaterhögskolan i Oslo, Teaterhögskolan i Malmö, Teaterhögskolan i Luleå, Teaterhögskolan i Helsingfors. Harriet Nordlund reive 3. 3. 2003. BTA.
 23 Situationsanalys av Beaivváš Sámi Teáhter. Analys genomförd av teatersjef Harriet Nordlund i samarbete med personal på Beaivváš Sámi Teáhter. BTA.
 24 Teatersjefs dagbok 1. 7. 2005. www.beavvås.no.
 25 Jähkediedáhusat - Årsberetning 2003-2006. BTA.
 26 Vurderinger knyttet til eksisterende situation, mulighetene for ombygging eller et nytt bygg. Raporta Beaivváš Sámi Teáhterii 15. 2. 2005.
 27 Situationsanalys av Beaivváš Sámi Teáhter. Analys genomförd av teatersjef Harriet Nordlund i samarbete med personal på Beaivváš Sámi Teáhter. BTA.
 28 Vuokko Hirvonen: “Olbmo vuorbi Jon Fosse bihtain.” – Jon Fosse: Dálvi. Soames lea boahtimen – giehtaprográmma. Guovdageaidnu 2005. BTA.
- 29 Teatersjefets dagbok i internet 1. 5. 2005. www.beavvås.no.
 30 Teatersjefets dagbok i internet 1. 9. 2005. www.beavvås.no.
 31 “Anonym” i BST hjemside 4. 4. 2006. www.beavvås.no.
 32 Silja Sombi i BST hjemside 5. 4. 2006 ja 11. 4. 2006. www.beavvås.no.
 33 Mette Brantzeg i BST hjemside 5. 4. 2006. www.beavvås.no.
 34 Sven Henriksen i BST hjemside 11. 4. 2006. www.beavvås.no.
 35 Teatersjefets dagbok i internet 18. 4. 2006. www.beavvås.no.
 36 Sven Henriksen i BST hjemside 21. 4. 2006. www.beavvås.no.
 37 Marie Kvernmo Valkeapää i BST hjemside 2. 5. 2006. www.beavvås.no.
 38 Marie Kvernmo Valkeapää i BST hjemside 2. 5. 2006. www.beavvås.no.
 39 “Tack kära publik”. Harriet Nordlund giittossánit skábmamanus 2006. Giehtačálus. BTA.
 40 “Tack kära publik”. Harriet Nordlund giittossánit skábmamanus 2006. Giehtačálus. BTA.
 41 Sven Henriksen i BST hjemside 5. 10. 2006. www.beavvås.no.
 42 Sven Henriksen i BST hjemside 10. 10. 2006. www.beavvås.no.
 43 Gč. Statistikka 1989-2006 loahppaoasážis.
 44 Gč. Statistikka 1989-2006 loahppaoasážis.
 45 “Tack kära publik”. Harriet Nordlund giittossánit skábmamanus 2006. Giehtačálus. BTA
 46 Ellen Inga O. Hætta sáhkavuoru teáhtersemináras Guovdageainnus 1994. Giehtačálus. BTA.
 47 “Ráhkis geahčít.” Harriet Nordlund álgosánit Internáhttačáiálmassii giehtaprogrammas 2003. BTA.
 48 Marie Kvernmo Valkeapää i BST hjemside 9. 10. 2006. www.beavvås.no.

GÁLDUT

Arkiivagáldut

- BEAIVVÁŠ-TEÁHTERA ARKIIVA (BTA)
 Ášsegirjebearpmat 1980, 1981, 1983
 Stívráčoahkkimiid beavdegirjxit 1984-1986
 Stívráčoahkkinbeavdegirjxit 1986-1989, 1987-89
 Válodočoahkkiimiid beavdegirjxit 1988-2006
 Jahkediedáhusat - Ársberetninger 1988-2006
 Eará áššebáhpipar
 Beaivváš-teáhtera aviissabearpmat 1981-2006

Jearahallamat (Ovttas Minna Rasmusiin)

- Bongo, Bernt Morten 15. 6. 2004
 Buljo, Nikku 17. 6. 2004
 Eira, Julia 26. 8. 2004
 Gaup, Aage 18. 6. 2004
 Gaup, Ingor Ánte Áilu 15. 6. ja 17. 6. 2004
 Gaup, Mihkkal 16. 6. 2004
 Gunnarsson, Haukur 14. 6. 2004
 Henriksen, Ann Jorid 30. 8. 2004
 Hætta, Risten 16. 6. 2004
 Johanscareng, Ámmun 19. 6. 2004
 Keskitalo, Egil 16. 6. 2004
 Lukkari, Toivo 25. 8. 2004
 Nilut, Leif Isak E. 14. 6. 2004
 Nordlund, Harriet 25. 8. 2004 ja 4. 11. 2006
 Olsen, Inger Margrethe 30. 8. 2004
 Olsen, Svein Birger 15. 6. ja 17. 6. 2004
 Oskal, Svein Egil 25. 8. 2004
 Oskal, Sara Margrethe 17. 6. 2004
 Porsanger, Sverre 1. 9. 2004
 Sarre, Mary 14. 6. 2004
 Schjerf, Alex 16. 6. 2004
 Walle, Knut 3. 11. 2006
 Vars, Britt-Inga 17. 6. 2004

Báddemat leat turkejuvvon Giellagas-instituhta árkiivvii.

Girjjálaš gáldut

PRENTEKEAHTES GALDUT

- Enoksson, Ann-Jeanett: Samisk dans – finns den? Danshögskolan 1994.
 Haetta, Ellen Inga O. 1994: Det profesjonelle teatres rolle i samisk samfunn i dag og i morgen. – Norsk teaterleders Forum – seminar i Guovdageaidnu 10.-13. 11. 1994.
 Haganus, Anneli: "Narukámi" – en studie i samisk teater. PK-uppsats i Teatervetenskap. Stockholms Universitet 1995.
 Nordlund, Harriet 1990: Utredning om samisk teater. Kiruna: Kiruna kommun.

Nordlund, Harriet 1996: En samisk teaterhögskola – teaterhögskola för urbefolknings och minoriter. En förstudie. Umeå: Sámiid riihk-kasearvi / SSR.

Persson, Cecilia 1993: "Steget mellan gammalt och nytt" – en analys av två Dáladisteaterns föreställningar, Umeå universitet: Litteraturvetenskapliga institutionen.

Sámi kulturšattu čilgehus 1981: Sámi kulturšattu čilgehus. Samisk kulturliv. Nordisk ministerråd. Köbenhavn.

Samisk teaterhögskoleutbildning 2000. Handlingsplan. Jokkmokk: Ledningsgruppen för Samisk teaterhögskoleutbildning.

Vars, Britt-Inga: "Beaivváš teáhters historie fra frigruppe til institusjon." Beaivmearri haga. BTA.

GIRJJALAŠVUOHTA

Viidásut artihkkaliid omd. kulturáviissain lean merken gáldolistui, unnit čállosiid, nugo teáhterárvostallamiid, lean čállán referánsaide.

Birringer, Johannes 2000: Performance on the Edge. Transformation of Culture. London – New York: Continuum.

Brask, Per 1992 (a): Performance in the Fourth World: An Interview with Ulla Ryhm. – Aboriginal Voices. Amerindian, Inuit, and Sami Theater. Ed. by Per Brask and William Morgan. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Brask, Per 1992 (b): Recovering a Language: An Interview with Knut Walle and Kurt Hermansen of the Beaivváš Theater. – Aboriginal Voices. Amerindian, Inuit, and Sami Theater. Ed. by Per Brask and William Morgan. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Darby, Jaye T. 2002: Re-imagining the stage: tradition and transformation in Native theater. – Roberta Uno – Lucy Mae San Pablo Burns (eds): The Color of Theater. Race, Culture and Contemporary Performance. London – New York: Continuum.

Eilertsen, Jens Harald 2005: Polare scener: nord-norsk teaterhistorie fra 1971-2000. Stamsund: Orkana.

Esslin, Martin 1980: Draaman perusteet. [An Anatomy of Drama (1976).] Jyväskylä: Gummerus.

Fiebach, Joachim 2005: Teatterillisuus: suullisesta perimätiedosta televisioituu todellisuuteen. [Towards a Definition of Theatricality: From Oral Traditions to Televised 'Realities' in: A Review of Theory and Literary Criticism 98/99 vol. 31, 2002]. Teatteriesityksen tutkiminen. Toim. Pirkko Koski. Helsinki: Like.

Fredericksen, Stein 1993: Theatre of the Sun. Norway Now 4.

Gaup, Ailo: Vi klamrar oss fast. Nordisk teater 1987.

Gunnarsson, Haukur J. 1992: Beaivváš Sámi Teáhter Det samiske nasjonalteatret i Norge. KulturKontakt 27: 4.

Gunnarsson, Haukur J. 2007: Beaivváš Sámi Teáhter – The Norwegian National Theatre Company. – Designers Berit Marit Hetta and Aage Gaup for Beaivváš Sámi Teáhter. Oslo: Norwegian State Designers Association.

Gustavsen, John 1985: Kautokeino kommune önsker samisk teater. Teater i nord 1: 4.

Gustavsen, John 1993: Sola i det samiske kulturlandskapet. KulturKontakt 28: 2.

Heikka, Gustaw 1985: Beaivváš är grunden för samisk teater. Samefolklet 66: 10.

Hirn, Sven 1982: Lappalaiset matkakirjoissa ja maailla. Opusculum. Vol 2. 3. S. 113-133.

Kister, Daniel 2004: Dramatic performance in shamanism. – Shamanism. An Encyclopedia of World Beliefs, Practices, and Culture. Ed. by Mariko Namba Walter and Eva Jane Neumann Fridman. Santa Barbara – Denver – Oxford: ABC Clio.

Lampén, Ernst 1921: Jäämeren hengessä. Jyväskylä: Gummerus.

Lehtola, Veli-Pekka 1995: Saamelaiskirjallisuus vanhan ja uuden risteyksessä. – Marginalia ja kirjallisuus. Ääniä suomalaisen kirjallisuuden reunoilta. Toim. Matti Savolainen. Helsinki: SKS.

Lehtola, Veli-Pekka 2004: The Sámi People – Tradition in Transition. Fairbanks: Alaska University Press.

Morgan, William 1992: Introduction. - Aboriginal Voices. Amerindian, Inuit, and Sami Theater. Ed. by Per Brask and William Morgan. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Brask, Per 1992 (b): Recovering a Language: An Interview with Knut Walle and Kurt Hermansen of the Beaivváš Theater. – Aboriginal Voices. Amerindian, Inuit, and Sami Theater. Ed. by Per Brask and William Morgan. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Nygaard, Jon 1998: Teater som uttrykk for kultur og identitet hos arktiske urfolk. Spillerom 1-4.

Olsen, Inger Margrethe 1988: Teahterbargu ii leat dušše scena alde. Sámi Áigi 20. 5. 1988.

Postlewait, Thomas 1991: Historiography and the Theatrical Event: A Primer with Twelve Cruxes. Theatre Journal.

Saamelaisteatterikurssi: Ioppuraportti. Rovaniemi: Lapin korkeakoulun Täydennyskoulutuskeskus.

Sámi kulturšattu čilgehus 1981: Sámi kulturšattu čilgehus. Samisk kulturliv. NOU 1981. København: Daviriikkaid kultuvralaš oktasašbarggu Cállinggađđi.

Samisk kulturliv og utdanning 1987. NOU 1987.

Schuler, David Dwight 2004.: East of the Sun and West of the Moon: Cultural Empowerment and the Beaivváš Sámi Teáhter. A thesis submitted to the Faculty of the Graduate School of the University of Colorado.

Schuler, David 2007: Sámi Identity in World Classics: Design Phenomenology in the Beaivváš Sámi Teáhter's Production of Hamlet. Designers Berit Marit Hetta and Aage Gaup for Beaivváš Sámi Teáhter. Oslo: Norwegian State Designers Association.

Selinheimo, Kari 1984 (a): Alta-taistelusta staa-loihin. Saamenmaan näyttämötilanne. Kaleva 15. 12. 1984.

Selinheimo, Kari 1984 (b): Saamelaisteatterimuisit. Valtion Näyttämötoimikunnalle. Kemi: Lapin läänin taidetoimikunta.

Selinheimo, Kari 1989: Saamelaisteatterin vuosidat ja raskausaika. Pohjoistuuli 4.

Siikala, Anne-Leena 1981: Arktiset laulukilpailut.

Kalevalaseuran vuosikirja 61.

Sollbakk, Aage 2005: Sápmelaččat Pariissas gáv-pegálvun. Min Áigi 12. 8. 2005.

Suutela, Maria 2005: Impyet. Näytteilijätäret Suomalaisen Teatterin palveluksessa. Helsinki:Like.

Teaterkomitéens utredning om etablering 1984: Teaterkomitéens utredning om etablering av samisk teater. Kautokeino: Kautokeino kommu-ne 1984.

Teatterikirja 1977: Ralf Långbacka, Kalle Holmberg: Teatterikirja. Toim. Peter von Bagh ja Pekka Milonoff. Helsinki: Love Kustannus.

Utsi, John E. 1997: Samefotografen Nils Thomas-son. Östersund: Jämtlands läns museum.

Walle, Knut 1988: Beaivváš, sámi teahter. Et sa-misk teater i Norge. KulturKontakt 24.

Vars, Elle Márjá 1989: Beaivváža duogábealde. Sámi Áigi 16. 6. 1989.

Weiser, Joshua 1992: Indigenous Theater: A Path Toward Cultural Empowerment. – Aboriginal Voices. Amerindian, Inuit, and Sami Theater. Ed. by Per Brask and William Morgan. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

AVIISAT

- Áššu 1993 - 2006
 Sámi Áigi 1979 – 1993
 Min Áigi 1993-2006

OLMMOSREGISTER

- Adolfsson, Tommy 203
 Aho, Terje 111
 Aikio, Anne Kirste 4, 202
 Aikio, Annukka 37
 Aikio, Matti 40, 41
 Allakariallak ("Nanook") 18
 Andersen, Ann Mari 136, 201, 203
 Andersen, Johan 98, 138, 200, 203
 Andersson, Mats 201
 Andersson, Thomas 17
 Anthony, Wayne 122, 130, 201, 202
 Arkhaug, Lotse 138, 203
 Askheimer, Hans Christian 161
 Aslaksen, Nils Bjarne 142
 Aslaksen, Nils Viktor 59, 199
 Bals, Henrik 200
 Berre, Tom 199, 201
 Biehtár Stuorra (cára) 17
 Bisgaard, Bo 204
 Biti, Jan Åge 68, 86
 Bjartveit, Eleonore 83
 Bjørkli, Ulf 202
 Bjørn, Berit Kristine E. 202
 Blind, Anna Maria 22, 64, 103, 201
 Blind, Lars Henrik 204
 Blomberg, Erik 18
 Boine (Persen), Mari 64, 68, 72-73, 121, 198
 Bondevik, Kjell Magne 132
 Bongo, Bernt Morten 86, 110-111, 162, 200, 201, 202, 203, 204, 205
 Bongo, Ture 26
 Braa, Kristin 38
 Brantzeg, Mette 73, 112, 130, 141, 164, 171, 201, 202, 204
 Brecht, Bertolt 88-91, 108, 176, 183, 199
 Bredal, Kristin 91, 141, 200, 201, 203
 Brooks, Thor 18
 Brundtland, Gro Harlem 29
 Bruun, Trond 200
- Bugge, Maja 155, 204
 Buljo, Nils Henrik 128, 130, 136, 141, 144, 146-148, 151-152, 154, 202, 203, 204, 205
 Buljo, Klemet Anders 201, 204
- Calmeyer, Mathias 200
 Charles, Norman 23
 Craig, Chris 202
- Danielsen, Tone 46
 Dean, James 157
 Degerlund, Rolf 148
 Dehle, Lasse 15
 Demant-Hatt, Emilie 101
 Devold, Harald 156
 Dopagne, Jean-Pierre 170, 205
 Dronnet (Norgas) 130
 DuBois, Thomas 211
 Dure Ingga Dure gč. Bongo, Ture
- Eilertsen, Jens Harald 12
 Eilertsen, Marion 202
 Einmo Jurgensen, Therese 204
 Eira, Anders Nils 163, 205
 Eira, Ellen Marie 164, 205
 Eira, Inger Anne 136, 202, 203
 Eira, Julie 68, 96, 113, 117, 132, 179
 Eira, Nils Isak 204, 205
 Eira, Olav Johan 17, 110-111, 120, 204
 Eira Solbak, Ellen Marie 80
 Eriksen, Agneta 67-70
 Eriksen, Skule 29
 Esperø, Arvid 91, 200
 Esslin, Martin 10, 28
 Evensen, Erik A. 201
- Fiebach, Joachim 16
 Figenschow, Kristian Fr. 202
 Finnbogadottir, Vigdís 61
 Fjellner, Anders 86, 199
- Flaherty, Robert 18, 19
 Flavik, Anne Lise 128
 Fo, Dario 21, 46, 158, 182, 198, 204, 211
 Fosse, Jon 164-165, 205
 Frank, Anne 21
 Fránssa/Frásas Assassins 155, 204
 Fredriksson, Ulf 154, 204
 Frette, Thor 19
 Friis, J. A. 75, 203
 Fritzøe, John 86, 87
 Frøstad Knudstad, Gard 141, 203
- Garbarek, Jan 91
 Gaski, Harald 86, 199
 Gaup, Aage 35, 42, 47, 85, 91, 92-93, 133, 134, 147-149, 158, 183, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204
 Gaup, Ailo (Stuorra-Ailo) 31, 32, 33, 34, 35, 40, 42, 51, 87, 207, 198
 Gaup, Áilu (Ingor Ántte Áilu) 9, 17, 29, 31-38, 41-42, 45, 46-47, 49, 52, 55, 61, 64, 68, 69, 74-75, 76-77, 78, 80, 82, 84, 87, 94, 95, 96-97, 98, 103, 104, 106-107, 108-109, 110-111, 112, 117, 120, 122-123, 130, 136, 138, 139, 152, 155, 158-159, 165, 166, 168, 179, 184, 189, 198-205, 207
 Gaup, Anders A. 209
 Gaup, Annie Kristine 203
 Gaup, Kristina 136
 Gaup, Lars Ailo 141, 203
 Gaup, (Ántte) Mihkkal 36, 64
 Gaup, Mihkkal (Mikkeli) 51, 62, 64, 67, 69, 70, 103, 107, 108, 120-121, 138, 158-159, 201-204
 Gaup, Nils 22, 32, 33, 34, 40, 41, 46, 48, 51, 60, 63-65, 67, 136, 207, 208, 198, 199, 201, 203
 Gaup, Sara Berit Anne 142, 204
 Gaup, Sárá Máret 64, 79, 201, 204, 205
 Gaup Varsi, Sara 132
 Gauriloff, Leo 102, 108, 201
 Goethe, J. W. 158, 204
 Gogol, Nikolai 136-137, 183, 203
- Greve, Bredo 29
 Groenier, Jon 88, 200
 Gunnarsson, Haukur J. 11, 16, 86, 87, 88, 95-96, 98, 102, 108, 110-111, 112, 113, 114-115, 117, 118, 119, 140-141, 145, 158, 176, 180, 182, 183, 184, 186, 188, 200, 201, 203, 204, 211
 Gustavsen, John 98, 101, 200
 Gutterm, Eino 24, 25, 79, 206
 Gutterm, Seija 25
 Guttermen, Trygve Lund 126
- Hagenbeck, Carl ja Wilhelm 17
 Halonen, Britt 203
 Halse, Josef 43, 98
 Harald V 130
 Hauan, Åse Liv 201
 Heilman, Elisabeth 101, 200
 Heitman, Øystein 158, 202, 204
 Helander, Nils Øyvind 200
 Henriksen, Ann-Jorid 9, 29, 35, 42, 43, 45, 46-47, 48, 49, 68, 69, 71, 74-75, 80, 81, 82, 83, 84-86, 87, 94, 95, 96, 98, 99, 126, 130, 176, 182, 186, 199-203
 Henriksen, Sven 112, 128, 140-141, 171-172, 201, 202, 203, 204
 Hermansen, Inga 210
 Hermansen, Kurt 42, 68, 71, 72, 80, 85, 199, 200, 201
 Hermo, Solveig Leinan 66-67, 72-73, 199
 Hætta, Berit Marit 134-136, 147, 158, 200, 202, 204
 Hætta, Ellen Ingá O. 16
 Hætta, Ella Oddveig 202
 Hætta, Inga H. 208
 Hætta, Isak Samuel 204
 Hætta, Klemet Erland 132, 154, 179
 Hætta, Klemet O. 208
 Hætta, Mattis 42, 43, 78
 Hætta, Ola Rune 138
 Hætta, Risten 158
- Hætta, Satu M. L. 203
 Hætta, Sten Olav 162
 Hikmet, Nazim 199
 Hirsti, Reidar 19
 Hirvonen, Vuokko 165
 Hjelleset, Sverre 31, 33, 35, 71, 85, 96, 114, 119, 176, 207
 Hoaas, Haldis 202
 Holberg, Ludvig 126-127, 183, 202
 Holm, Geir Tore 204
 Holmberg, Kalle 180
 Holmestrand, Marie Sofie 200
 Horn, Ellen 138
 Husberg, Rolf 18, 19
 Huseth, Alf Gunnar 204
 Huuva, Rose Marie 47
 Høegh, Ketil 204
 Høst, Per 19, 20
- Ingor Ántte Áilu Gaup gč. Gaup, Áilu
- Jackson, Michael 124
 Jacobsen, John 64
 Jacobsen, Mette 200
 Javier, Francisco 76-77
 Hermansen, Inga 210
 Hermansen, Kurt 42, 68, 71, 72, 80, 85, 199, 200, 201
 Hermo, Solveig Leinan 66-67, 72-73, 199
 Hætta, Berit Marit 134-136, 147, 158, 200, 202, 204
 Hætta, Ellen Ingá O. 16
 Hætta, Ella Oddveig 202
 Hætta, Inga H. 208
 Hætta, Isak Samuel 204
 Hætta, Klemet Erland 132, 154, 179
 Hætta, Klemet O. 208
 Hætta, Mattis 42, 43, 78
 Hætta, Ola Rune 138
 Hætta, Risten 158
- Jones, Maria 155
 Josefson, Annelise 73
 Juhlin, Yngvar 205
 Juliussen, Aslaug 108, 200, 202, 203
 Juuso, Ingá 78, 80, 109, 128, 138, 141, 164, 199, 201, 202, 203, 204, 205
 Jørgensen, Ada Einmo 147, 204
 Jørstad, Frank 202
- Kahn, Victoria 204
 Karlsen, Inghild 91, 167, 200, 204, 205
 Karlsen, Jesper B. 158, 204
 Karlsson, Gerd 202
 Kelarova, Ida 73
 Kemi, Marie 206
 Keskitalo, Alf Isak 22
 Keskitalo, Egil 52, 110-111, 112-113, 117, 121, 122, 127, 130, 133, 136, 139, 152, 155, 162-163, 165, 182, 200-205
 Keskitalo, Odd 86, 96, 179
 Kielland, Axel 203
 Kivi, Aleksi 20
 Kitti, Kaaren 24
 Kjelsberg, Sverre 202
 Kleist, Makka 86, 101
 Klemetsen, Per Edvard 162
 Kolneder, Wolfgang 209
 Krogh, Frod 64
 Krogh Hansen, Signe 47
 Kuhmunen, Anni 18
 Kuhmunen, Lars Anders 204
 Kvernmo (Valkeapää), Marie 79, 121, 172, 191, 201, 202, 204
- Laakkonen, Tor Erik 203
 Langaas, Janne Cathrin 202
 Leer, Annie van der 200
 Lehtola, Veli-Pekka 11, 12
 Levine, Adam 201, 202
 Levy, Jan Schreiner 57

- Lhundup, Tsvetan 203
 Lidström, Lars 136, 202, 204
 Lie, Trond 203
 Lindgren, Astrid 142, 184
 Lindholm, Greta 86, 199
 Logje Gaup, Karen Anna (Niillasa Gáren Anna) 206
 Lohne, Steinar 202
 Lorca, Federico Garcia 10, 76, 78, 136-137, 176, 182, 183, 199, 203
 Ludvigsen, Roger 138, 141, 199, 200, 201, 203, 204, 205
 Lukkari, Arvi 25
 Lukkari, Johanas 205
 Lukkari, Rauni Magga 76, 100, 199, 200, 205
 Lukkari, Toivo 76-77, 79, 96-97, 103, 107, 109, 127, 130, 133, 134, 136-137, 141, 200, 201, 202, 203, 204
 Lund-Roland, Svein 200
 Länsman, Biret Rávdna 52, 204
 Länsman, Irene 79, 130, 201, 202
 Länsman, Veijo 79, 156-157
 Madsen, Trygve 19
 Magga, Ole Henrik 55, 56, 68, 76, 81-82, 83, 86, 179, 199, 208
 Marakatt, Britta 29, 204
 Matheussen, Arvid 35
 Mathisen, Elbjørg 124, 125
 Mencu, Rigoberta 98, 200
 Midttun, Evy Ann 154, 179
 Mikkelsen, Magnar 53, 54, 57, 68
 Minde, Henry 153
 Morgan, William 186
 Mortensen, Gundur 200
 Morottaja Mattis 18
 Mrozek, Slawomir 141, 204
 Myrholt, Bjørn 200
 "Nanook" gč. Allakariallak
- Nedrejord, Halvdan 32, 34, 35, 80, 94, 95, 136, 200, 202
 Niillasa Gáren Anna gč. Logje Gaup, Karen Anna
 Niillasaš Jovnna Måret gč. Nousuniemi, Maarit
 Nilsen, Valter 86
 Nilsson, Reidar 198
 Nilut, Leif Issát E. 12, 29, 48-49, 61, 83, 110-111, 117
 Nobel, Alfred 200
 Nordlund, Berit 19
 Nordlund, Gunilla 203, 204, 205
 Nordlund, Harriet 10, 11, 12, 13, 21-23, 76-77, 78, 88, 110-111, 114-115, 136, 145-147, 150-155, 156-157, 160-163, 165, 166, 167, 170, 171-173, 176, 179, 182, 184, 187, 190-191, 199, 201, 203-205, 206, 211
 Nordlund, Lena 206
 Nousuniemi, Maarit 9
 Nutti, Per Henning 18
 Näkkäläjärvi, Oula 19
 Olsen, Inger Margrethe 98, 99, 102-103, 108-109, 122, 126, 128, 176, 183, 200, 201, 202, 203, 204
 Olsen, Ingrid W. 200, 202
 Olsen, Svein Birger 32, 33, 34, 35, 40, 45, 48, 67, 68, 69, 71, 73, 80, 84, 87, 94, 95, 98, 101, 108, 109, 110-111, 112-113, 118, 121, 122-123, 128, 130, 133, 136-137, 139, 141, 142, 152, 155, 164, 170, 176, 186, 188, 199-205, 207, 208
 Olsson, Stellan 86
 Omvlee, Coby 200
 Ortega, Juan 76, 78
 Oskal, Hild Jorunn 205
 Oskal, Maria E. 201
 Oskal, Ole Johan 86, 110-111, 125, 199, 200, 201
 Oskal, Ronja Christine 204
 Oskal, Sara Margrethe 55, 79, 94, 95, 103, 107, 120, 125, 128, 130, 142, 154, 156-157, 158, 160, 163, 164-165, 189, 200-205
 Paltto, Kirsti 22, 31
 Paulsen, John H. 201
 Pedersen, Hilde Scancke 118, 199, 200, 201, 202, 203
 Pedersen, Trond 38
 Persen, Peder A. 68
 Persen, Synnøve 29
 Persen, Åge 199
 Persson, Cecilia 168
 Pettersson, Sören 203
 Phillips, Stein 203
 Piazzolla, Astor 91
 Pirak, Ante 18
 Pirttijärvi, Ulla 72-73, 76-77, 199
 Porsanger, Sverre 17, 20, 41, 46, 47, 49, 53, 54, 58, 68, 69, 77, 78, 80, 86, 130, 164-165, 182, 198, 201, 202, 205, 211
 Poulsen, Finn 168, 205
 Presley, Elvis 124
 Päiviö, Måret 19
 Qvigstad, J. K. 53, 75, 130, 202
 Rame, Franca 158, 204
 Ramstad, Bernhard 68, 82, 209
 Rasmus, Minna 11, 12
 Rimpi, Maj-Doris 21, 22, 206
 Røe, Ola 80
 Sara, Aslak Aslaksen 19
 Sara, Johan jr 147, 166, 201
 Sara, Jo Mattis 19
 Sara, Matti Mikkel 19
 Sara, Morten 203, 204
 Sarre, Inga Marja 133, 134, 140-141, 202, 203
 Sarre, Mary 9, 17, 29, 40, 44, 48, 52, 68, 69, 74-75,
- 77, 78, 80, 84, 86, 90, 94, 96-97, 98, 100, 103, 108, 109, 112-113, 117, 120, 130, 134, 136-137, 150, 151-152, 155, 165, 176-177, 179, 186, 198-205
 Savio, John 40, 41, 141, 183
 Scherpf, Alex 70, 86, 101, 117-119, 121, 122-123, 124, 125, 126, 132, 136, 141, 142, 147, 148, 173, 176, 179, 180, 183, 184, 186, 189, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 210
 Schjødt, Hedevig 202
 Schmidt, Benedikte 86
 Schnevoigt, George 18
 Schuler, David Dwight 12, 54, 176, 181, 186, 211
 Schulz, Sven 158, 204, 205
 Selinheimo, Kari 21, 79
 Sæverud, Sigmund 46, 207
 Shakespeare, William 122-123, 124, 130, 147-149, 182, 183, 184, 201, 202, 204
 Simma, Paul Anders 73, 80-81, 88
 Simma, Åsa 24, 35, 37, 40, 46, 55, 206
 Siri, Ante 202
 Skals, Dagny 199
 Skrødal, Trond Ove 200
 Smallcombe, Sonia 11
 Solberg, Kristen 168
 Solum, Viggo 202
 Somby, Kai 98-99, 112, 130, 200, 201
 Somby, Katri 98-99, 200
 Somby, Marry 87, 112, 201, 203
 Somby, Mons 29
 Somby, Niillas A. 29, 29
 Somby, Silja 154, 171, 173
 Stanislavski 95
 Stanvik, Inga 41
 Steen, Erik 154
 Steinfjell, Marit 202
 Strøm, Odd 200
 Stueng, Jens Klemet 10, 42, 66-67, 72-73, 77, 78, 86, 96-97, 110-111, 126, 199, 200
 Suikkari, Anita 86, 88-90, 98, 100, 108-109, 113, 116, 127, 128, 130, 133, 140-141, 145, 148, 152, 168-169, 187, 199-205
 Sundquist, Björn 202
 Sveen, Arvid 54
 Svønni, Lars W. 21
 Syngen, John M. 163, 204
 Syrin, Svein B. 202
 Tannvik, Kare 29
 Tapiola, Jouni 18
 Thomassen, Ivar 205
 Thomassen, Petter 45, 207
 Thomasson, Nils 17
 Thorkildsen, J. Chr. 162
 Traavik, Morten 163, 200, 204
 Triumf, Annie 138
 Tombre, Jon 164, 205
 Triumf, Brita 111, 203
 Tšebov, Anton 86, 167, 183, 199, 205
 Tudda Per Magga gč. - - ?
 Turi, Anne Marie 96, 125, 132
 Turi, Johan 98, 101
 Unnes, Gunilla 201
 Utsi, Inger Anne 202
 Utsi, Nils 15, 22, 26, 27, 29, 46, 63-64, 68, 126-128, 132, 136-137, 139, 141, 155, 183, 206, 207
 Utsi, Nils Thomas 208
 Utsi, Paulus 21
 Utsi, Sara Inga 204
 Utsi Boine, Kristiina 205
 Valkeapää, Niko 79, 156-157, 202, 204
 Valkeapää, Nils-Aslak 20, 22, 29, 32, 33, 64, 103, 139, 156
 Vandbakk, Ole L. 202
 Varden, Janken 126, 202
 Vars, Britt-Ingá 12, 26, 34, 160, 205
 Vars, Elle Marie 95, 200, 201
 Vars, Håkon Isak 125

